

KONINKLIJKE ACADEMIE VOOR OVERZEESE WETENSCHAPPEN

Klasse voor Morele en Politieke Wetenschappen

Verhandelingen in-8°, Nieuwe Reeks, Boek 49, afl. 1, Brussel, 1986

Mandarijn Paul Splingaerd

DOOR

Jozef SPAE, CICM, PH. D.

Erelid van de Koninklijke Academie
voor Overzeese Wetenschappen

ACADÉMIE ROYALE DES SCIENCES D'OUTRE-MER

Classe des Sciences Morales et Politiques

Mémoires in-8°, Nouvelle Série, Tome 49, fasc. 1, Bruxelles, 1986

KONINKLIJKE ACADEMIE VOOR OVERZEESE WETENSCHAPPEN

Klasse voor Morele en Politieke Wetenschappen

Verhandelingen in-8°, Nieuwe Reeks, Boek 49, afl. 1, Brussel, 1986

Mandarijn Paul Spingaerd

DOOR

Jozef SPAE, CICM, PH. D.

Erelid van de Koninklijke Academie
voor Overzeese Wetenschappen

ACADÉMIE ROYALE DES SCIENCES D'OUTRE-MER

Classe des Sciences Morales et Politiques

Mémoires in-8°, Nouvelle Série, Tome 49, fasc. 1, Bruxelles, 1986

Verhandeling voorgelegd op de zitting van de
Klasse voor Morele en Politieke Wetenschappen
gehouden op 10 december 1985

KONINKLIJKE ACADEMIE
VOOR
OVERZEESE WETENSCHAPPEN

Defacqzstraat 1 bus 3
B-1050 Brussel
Tel. (02)538.02.11

ACADÉMIE ROYALE
DES
SCIENCES D'OUTRE-MER

Rue Defacqz 1 boîte 3
B-1050 Bruxelles
Tél. (02)538.02.11

D/1986/0149/2

Dit boek is opgedragen
aan
Mandarijn Paul SPLINGAERD
(1842-1906)

in dankbaarheid voor vele diensten
aan
de Congregatie van Scheut bewezen.

苑覺非 林輔臣

Paul Spingaerds Chinese naam
LIN FUCHEN
(Kalligrafie : Prof. Yuan Jeufei, Taipei).

FIG. 1. — Mandarijn Paul Splingaerd.

FIG. 2. — Catherine Li Spingaerd.

INHOUDSTAFEL

Inleiding	7
Hoofdstuk I : Kinderjaren en jeugd	9
Hoofdstuk II : Splingaerd en Verbist	17
Hoofdstuk III : De reis naar China	24
Hoofdstuk IV : Eerste China jaren	39
Hoofdstuk V : In dienst te Peking	46
Hoofdstuk VI : Met von Richthofen	52
Hoofdstuk VII : Paul en Catherine	58
Hoofdstuk VIII : Koopman in de „Blauwe Stad”	66
Hoofdstuk IX : Mandarijn te Suzhou	79
Hoofdstuk X : Kaiping en verder	108
Hoofdstuk XI : Wittamer & Fivé en de Boxers	119
Hoofdstuk XII : Na de Boxers	142
Hoofdstuk XIII : Onderhandelaar	153
Hoofdstuk XIV : Het plan Fivé	165
Hoofdstuk XV : Het verwarde kluwen	172
Hoofdstuk XVI : Het laatste jaar	193
Maten en Gewichten	203
Bibliografie	204
Personenregister	210

INLEIDING

Paul Splingaerd behoorde wellicht niet tot de groten der aarde. Toch was hij, zonder veel schoollopen, geniaal aangelegd naar hart en geest. Niettegenstaande eervolle onderscheidingen bleef hij een eenvoudig mens, zowel in China als in eigen land.

Tachtig jaar na zijn dood treft het ons, vrienden van China, hoe actueel hij bleef en hoeveel we nog van hem kunnen leren. Licht van gemoed verliet hij zijn land in dienst van een verheven ideaal. Hij heeft honderden Chinese levens gered. De missiecongregatie van Scheut, waartoe schrijver behoort, is hem veel verschuldigd.

Een historicus van formaat heeft er zich over verwonderd dat Splingaerds leven nooit in boekvorm is verschenen: „Het is jammer dat er geen schrijver werd gevonden die de originele figuur doet herleven van een rechtschapen man die in zijn officiële functies zoveel diensten bewees aan zovele Europeanen en nog meer aan China”. (FROCHISSE 1937, p. 222).

Een ander auteur liet Splingaerd een hoofdrol spelen in een historische roman. Hij drukt zich uit als volgt (BLAISE 1945, p. 180):

Wat de personages betreft, volstaat het te zeggen dat Mo-Sieu als model een man heeft, Paul Splingaerd genaamd, die een buitengewoon bestaan heeft gehad. Als gewoon bediende van Pater Verbist begonnen, verwierf hij een praktische kennis van de chinese en mongoolse dialecten die hem in staat stelde zeer verschillende en zeer delikate opdrachten te vervullen... Het is verwonderlijk dat een dergelijke levensloop nog niet de pen heeft aange-trokken van een schrijver van geromanceerde levens.

Dit boek tracht in die leemte te voorzien. Splingaerd wordt hier in zijn tijd geplaatst, vooral in China waar hij zijn volwassen leven heeft doorgebracht. Daarbij wordt een beroep gedaan op sinologische kennis en een brede waaier van bronnen.

Tenslotte enkele technische opmerkingen. De lezer weet dat er tientallen methoden bestaan om de Chinese klanken in westerse fonemen te vertolken. Al die methoden zijn ongeveer even ontoereikend. De sinoloog

vindt er vlug zijn weg in ; voor de niet-specialist heeft het weinig belang welke methode wordt gevolgd. Daarom is hier meestal de schrijfwijze bewaard zoals die in de bronnen voorkomt. Nota's worden helemaal geweerd. Toch zijn de bronnen nauwkeurig vermeld in de tekst en in de lijst van geraadpleegde werken.

Velen hebben me bij het opsporen van bronnen en de eindredactie van de tekst met hun tijd en raad geholpen. Met dankbaarheid vernoem ik Pater Albert Raskin, archivaris van Scheut te Rome, en de heren Roger A. Blondeau en Luc Delafortrie.

Dit boek verschijnt als een herinnering aan Paul Spilingaerds afsterven nu tachtig jaar geleden. Het is opgedragen, in eerbied en dankbaarheid, aan deze merkwaardige persoonlijkheid.

HOOFDSTUK I : Kinderjaren en jeugd

Ons verhaal begint met een doodsbrief. Alphonse, Splingaerds oudste zoon, kondigde het overlijden van zijn vader aan in een zwart-omlijste mededeling van 9 april 1907, gepost te Peking op 11 april. Dit overlijdensbericht werd aan vrienden en kennissen gestuurd, onder andere aan „Monsieur Vandeput à Ottenbourg p/Wavre, Belgique” (zie pp. 199-200).

Dit bracht ons op een nuttig spoor. Het Algemeen Rijksarchief te Brussel bewaart het gemeentearchief van Ottenburg, thans een fusiegemeente van Huldenberg, aan de rand van de Brabantse taalgrens.

In het register van de burgerlijke stand, met als aanvangsdatum 10 januari 1847, vol. I, nrs. 25-27, voorzien van een alfabetische bladwijzer, leest men op p. 145, onder volgnummer 778 :

- Naam : Splingaerd Paulus
- Plaats van geboorte : Brussel
- Datum van geboorte of ouderdom : 4
- Burgerlijke stand : —
- Woning : Kuytheydestraat
- Aangeving van de plaats waar de bewoner zich gaat vestigen in geval van verandering van verblijf : Brussel
- Datum van vertrek : 11 augustus 1863

Enkele opmerkingen bij deze gegevens. Wat de naam betreft, vindt men in het register „Splingaerd”, terwijl de alfabetische bladwijzer „Splingard” vermeldt. Die verwarde spelling dateert, zoals wij straks zullen zien, van vroeger en ze is Pauls hele leven bijgebleven. Verder, in 1847, kent men in Ottenburg een jongetje Paul Splingaerd genaamd. Hij is vier jaar oud. De naam van zijn ouders wordt niet vermeld, noch de preciese datum van zijn geboorte.

Familieherinneringen beweren dat Paul „een kind van de trommel” was, of zoals dit in het Frans klinkt, „un enfant du tour”. Een ongehuwde moeder die haar kindje te vondeling wilde leggen kon onopgemerkt het wichtje achterlaten in zo’n trommel, met of zonder identificatie. Zulke kinderen vielen dan ten laste van de Openbare Onderstand. In Belgisch-Frans worden ze „enfants trouvés” of, schilderachtig, „enfants de la patrie” genoemd.

Mevrouw Paula Lahaye-Verhaeghe, van Hoeilaart, voegde hieraan toe : „Paul Splingaerd werd uitbesteed bij kleine boeren te Ottenburg”. Dit vernam ze van haar moeder Isabelle Vandeput, geboren te Ottenburg op 8 augustus 1886 en overleden te Hoeilaart op 28 november 1969. Isabelle was een dochter van Gerardus, zoon van Jean-François, geboren te Ottenburg in 1819 en er overleden op 14 april 1886. Paula herinnert zich ook dat Paul Splingaerd naar Ottenburg kwam in 1906, tijdens een kort bezoek aan ons land, om de familie Vandeput te groeten. „M'n moeder ontmoette hem. Hij gaf ons de foto's die ik nu nog bezit”.

De „Ferme des Frères Vandeput à Ottenbourg-lez-Gastuche” was in de streek goed gekend. Paula bezit een brief met dit adres, verstuurd in 1911. De oude hoeve Vandeput staat er nog, ietwat gerestaureerd en nu een weekendverblijf.

Dit is de plaats waar de kleine Paul kwam spelen en later een onderkomen vond. De hoeve staat op de hoek van de Florivalstraat, eerder bekend als Kuytheydestraat, en draagt het nummer 29.

Men vraagt zich af in welke familie werd de kleine Paul opgenomen ? Mevrouw Maria Vandenplas, 89, een verwante van Paula Verhaeghe, thans wonend Florivalstraat 54, heeft een sterk geheugen : „Ik werd geboren in 1898 op de kleine hoeve waar Paul werd opgenomen. Die hoeve is sinds lang afgebroken. Ze lag schuin tegenover de Ferme Vandeput, aan de zuidkant van de Florivalstraat. Mijn vader, Henricus Vandenplas, was eigenaar van die hoeve. Hij erfde ze van mijn grootvader, geboren rond 1835”.

Dan maar terug naar Brussel. Het Ottenburgs archief, p. 145, vermeldt als wonend in de Kuytheydestraat, de namen van Depré Elisabeth, landbouwster, „geboren te Ottenburg”, 25 jaar oud, ongehuwd, verliet Ottenburg voor „America” op 28 juni 1855 ; en van haar broer, Depré Jan Fr., landbouwer, „geboren te Ottenbourg”, 21 jaar, ongehuwd, vertrokken naar Brussel op „3 Mey 1852”.

Nu volgen twee data die elkaar aanvullen. Enerzijds weet Paula Verhaeghe te vertellen dat Paul Splingaerd zijn kinderjaren heeft doorgebracht bij haar overgrootmoeder, Barbara Vandeput-Debot. Dit verklaarde ze in een brief aan Marcel van Nieuwenborgh, journalist bij *De Standaard*, die inlichtingen vroeg over Splingaerd in *Courant* van 10 juni 1982, en op 1 juni een artikel had gepubliceerd in die krant, waarin Paul de hoofdrol speelt, onder de titel „Tribulaties van een Belg in China”.

Anderzijds bevestigt het lijvig *Procès Verbaux de l'An 1842, Enfants Trouvés*, p. 82, waarover straks meer, dat „Paul Splingaerd vanaf 24 mei

1842 verbleef bij François Deprée (*sic*) te Ottenbourg". Het lijkt geen twijfel dat die François dezelfde is als Jan Fr. Depré, samenwonend met zijn zuster Elisabeth in de onmiddellijke omgeving van de hoeve Vandeput. Dit feit wordt onrechtstreeks bevestigd door Maria Vandenplas die zich herinnert dat Paul Spingaerd werd opgenomen ten huize van „Janneke Schei" (spelling onzeker). Dat Janneke Schei is ongetwijfeld de lapnaam van Jan Fr. Depré.

Men vraagt zich ook af wanneer de kleine Paul precies bij de familie Vandeput zijn intrek nam. Laten we eerst opmerken dat de drie families Depré, Vandeput en Debot (of Deboth) niet alleen burens, maar ook verwanten waren. Zoals hoger gezegd week „Janneke Schei" uit naar Brussel in 1852, terwijl zijn zuster, Elisabeth Depré, vertrok naar Amerika in juni 1855. Het waren immers jaren van hongersnood in ons land. Het zal dan ook wel rond die tijd zijn dat Paul zonder pleegouders viel en in de naburige familie Vandeput werd opgenomen. Hij was er trouwens vanaf zijn prilste jeugd gaan spelen met Jan Vandeput, een jongetje zoals hij, geboren in 1842-43.

Paul zal wel aan zijn verblijf bij de Vandeputs aangename herinneringen hebben bewaard, anders was hij er niet in 1906 op bezoek geweest. Hij zal die herinneringen aan zijn kinderen hebben verteld, zoniet zou Alphonse aan de familie Vandeput geen doodsbericht hebben gestuurd; of zou geen kleinzoon van Paul naar Ottenburg zijn gekomen, rond Pasen 1959, om de Vandeputs te groeten, toen hij op weg was naar Parijs waar hij een Chinees restaurant wilde openen. „Hij sprak van de dynastie Spingaerd", zegt Paula Verhaeghe, „en blies nogal hoog van de toren".

Ottenburg is een schilderachtig dorpje. Van op de Lange Heide en boven de Wijmingenstraat ontrolt zich het brede panorama van de Dijlevlakte met een sliert van torens en bossen. Vroeger werd hier olie geperst en vlas geroet. In 1902 was er nog een aarden wal zichtbaar die zou dagtekenen van vele jaren vóór Christus. Zo komt Ottenburg op de derde rang van de vroegst bewoonde dorpen in ons land. De eenbeukige kerk werd gedurende het Oostenrijkse bewind heropgebouwd uit ijzersteen en op 1 mei 1777 door kardinaal de Franckenberg ingewijd. De pastorie dateert van 1782. In 1840 kreeg de kerk een toren; in 1860 werden twee klokken gewijd, Sint Maria en Sint Niklaas, 600 kg zwaar...

Pauls moeder. In het welbewaard archief van de Stad Brussel vindt men een *Registre de Population*, G2(III). Op folio 440, onder de Rue de la Fontaine, leest men wat volgt:

- Nom et Prénoms : Spingard Paul
- Lieu et date de naissance : Bruxelles, 1842, Avril 12
- État civil : C(élibataire)

- Profession et n° du dossier : journalier D59350
- Entrée, résidence antérieure et Date de l'Inscription : Ottenbourg le 17.8.63.

Op dezelfde bladzijde wordt Pauls zoon Remi vermeld, en ook zijn kleindochter Elisabeth. Rechts van het folio 440 leest men een lange nota onder *Observations*. Hoofdzakelijk gaat het hier over Pauls kinderen. Maar, in rode inkt staat er nog dit te lezen : „le 1er Mars 1865”, en verder in zwarte inkt : „Splingard, Paul, fils non reconnu de Pauline Splingaerd”. Die later toegevoegde nota brengt ons voor 't eerst op het spoor van Pauls moeder.

De *Registre de Recensement* van de Stad Brussel, 1842, Section 5, N° d'Ordre 4896, vermeldt als wonend in de Rue de l'Évêque, n° 2 :

- Nom et Prénoms : Spliengart Pauline
- Profession : Femme de chambre
- Lieu de Naissance et Age : Lauverval près Charleroi, 36
- Marié, Veuf ou Célibataire : C

Behalve Pauline Splingaert woonden er op hetzelfde adres nog veertien mensen, waaronder de echtgenoten Mertens, Dumont en Desaubois. De andere inwoners waren ongehuwd. De naam van Pauline staat de eerste in de rij.

De *Archives de l'État* te Mons (Bergen) bewaren een *Table décennale des actes de naissance de la Commune de Loverval du 21 septembre 1802 au 1er janvier 1813, dressée en exécution du décret impérial du 20 juillet 1807*. We vinden hier de namen van twee kinderen van Ferdinand Splingart of Splaingart en zijn echtgenote Marie Thérèse Durant. Splingart Charlotte Joséphine werd geboren op 1 mei 1810 en stierf op 15 mei van hetzelfde jaar. Splaingart Pauline Joseph, Pauls moeder, werd geboren op 11 september 1811.

Hierbij die interessante geboorteakte. De lezer zal vaststellen dat vader Splaingart (zo tekent hij zijn naam) wordt opgegeven als „agé de trante trois ans” in 1810 bij de geboorte van zijn eerste dochttertje, en als „agé de trante six ans” in 1811 toen Pauline werd geboren. Het kwam er niet zo nauw op aan. Pauline zelf was dus niet 36 maar wel 31 jaar oud toen ze in 1842 te Brussel verbleef.

Loverval is gelegen op de weg van Charleroi naar Philippeville op 5,5 km van Châtelet. In 1840 telde het dorpje 335 inwoners. Thans is het een fusiegemeente van Gerpinnes.

Men weet niet juist wanneer Pauline naar Brussel verhuisde. Ze is niet ingeschreven in het bevolkingsregister van 1835. Haar naam verschijnt pas in 1842. Ze had twee kinderen. Nu meer over hen.

Déclaration de naissance d'un enfant légitime faite par le père
 le onze de moi de ~~novembre~~ ^{septembre} mille et huit cents et onze
 l'an 19e de la république le onze à dix heures du matin pardevant nous
 annoncé ici en la qualité de fonctionnaire public a Maire officier de l'état civil
 de la commune de Louverval arrondissement de Charleroi département de Jemmappe
 et comparus Ferdinand Splaingart âgé de trente six ans domicile a Louverval
 profession de journalier lequel nous a présenté un enfant d'un sexe féminin
 né le onze de ~~novembre~~ ^{septembre} mille et huit cents et onze à dix heures du matin et lui
 déclarant marié Thérèse Durand pour sa femme et sous épouse âgée de trente
 quatre ans domicile a Louverval et auquel il a déclaré vouloir donner le prénom
 de l'enfant Pauline Joseph Splaingart l'adulte déclaration et présentation faite
 en présence de pierre octavie chiron âgé de trente deux ans profession
 de journalier domicile a Louverval et de Jean Baptiste pouleur âgé de trente quatre
 ans profession de journalier domicile a Louverval
 Jean Baptiste pouleur
 Pierre Octavie Chiron F. Splaingart
 Certifiés par moi Maire de la commune de Louverval faisant le
 fonction de l'état civil J. J. Bolle Maire

FIG. 3. — Geboorteakte van Pauline Splaingart.

We lezen in de *État Civil de la Ville de Bruxelles, Actes de Naissance, 1838, n° 3171*, als volgt :

Du Septième jour du mois de Septembre 1838, à onze heures du matin, Acte de Naissance de François Splingard, né le dix de ce mois à dix heures du soir. Fils de Pauline Splingard, servante, domiciliée en cette ville rue rampart des moines...

In het register van de burgerlijke stand van 1842 zoekt men tevergeefs naar Pauline op een adres in de Rue Rempart des Moines... Waarom ? We weten het niet.

Het Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn, Hoogstraat 298a te Brussel, bewaart een lijvig archief, *Procès Verbaux des Enfants Trouvés de l'An 1838*, waarin men leest :

François Splingard né et baptisé à la maternité le 6 septembre 1838 porté à l'hospice le 6 dita à 6 heures du soir par une servante il était couvert d'habillements de l'hospice et pour manque...

In de marge staat geschreven : *Décédé le 27 7bre 1838 à 7 heures du matin de marasme*. Inderdaad, de *État Civil de la Ville de Bruxelles, Actes de Décès, 1838, n° 3693*, vermeldt :

Acte de Décès de François Splingard, Enfant de la Patrie, décédé le vingt sept de ce mois, à Sept heures du matin ; Rue du Bois Sauvage, agé de vingt et un jours, natif de cette ville... Sur la déclaration de Jacques Houtevelde et de Barthélemi Dewaer ont déclaré ne savoir écrire.

Er was een welbekend „hospice” in de rue du Bois Sauvage. Een ander, *Hospice des Orphelines*, was gelegen in de rue du Midi 28.

François was dus het vroeggestorven broertje van Paul. Over Paul zelf lezen we in dezelfde bronnen :

Du douzième jour du mois d'Avril l'An Mil Huit Cent Quarante-Deux, à dix heures du matin, Acte de Naissance de Paul Splingard, Né le même jour à quatre heures du matin, Fils de Pauline Splingard, femme de chambre domiciliée en cette ville rue de Laeken Section 4 N° 81, accouchée rue de l'Evêque Section 5 N° 2 ; Sur la déclaration faite par Catherine Massaert, Garde Couche, agée de quarante trois ans domiciliée même rue N° 4 et a déclarée ne savoir signer étant illetrée. En présence de François Materne, Menuisier agé de cinquante ans et de Pierre Marozé, serrurier agé de vingt deux ans, domicilié en cette ville et ont Signé

Constaté en la Maison Communale par Nous soussigné Echevin, désigné pour remplir les fonctions d'Officier de l'Etat Civil de la Ville de Bruxelles, dequel acte il leur a été donné lecture.

(Sign.) Fr. Materne P. Marozé

N. T. Verhulst

Over Paul lezen we verder in *Procès Verbaux de l'An 1842, Enfants Trouvés*, p. 82 :

Avril 12, information faite le 22 mai 1842. Paul Spilingaerd, né le 12 avril 1842, trouvé le 12 avril à 12 heures du midi dans le tour de l'hospice vêtu de Deux Bonnets d'une chemise d'une camisole d. coton et d'un encullot de toile portant son extrait d. naissance contenant qu'il est fils de Pauline Spilingard baptisé à l'hospice le 14 avril 1842. Du 24 mai 1842 chez François Deprée, à Ottenbourg.

Paul, dat weten we reeds, verlaat Ottenburg op 11 augustus 1863 op zoek naar werk. Hij was 21 jaar oud. Op 18 augustus treedt hij in dienst bij Pierre Delabel. Deze vraagt voor hem een *Livret* aan, zoals bij de wet voorzien. Dit *Livret*, hier afgedrukt, draagt het nummer 59350. Het steunt gedeeltelijk op gegevens te lezen in de *Registre de Population, G2(III)*, folio 440, waarover zie p. 12.

Paul wordt beschreven als een man met een gestalte van 1,75 m, bruine haren en wenkbrauwen, hoog voorhoofd, blauwe ogen, kleine neus en gewone mond. Hij heeft zijn *Livret* bekomen „op aanvraag van zijn meester”. Inderdaad, Pauls beroep is dat van „journalier”, dagloner, huisknecht.

Paul heeft ietwat langer dan twee maanden bij Delabel gewerkt. Hij verliet hem op 29 oktober 1863. Op 1 november 1863 nam de stichter en overste van de jonge missiecongregatie van Scheut hem bij zich als „domestique”.

Aldus begon Paul Spilingaerd te Scheut een nieuwe loopbaan. De vondeling van Brussel, de jongeman van Ottenburg, was de weg naar China ingeslagen.

VILLE DE BRUXELLES.

POLICE
des
DOMESTIQUES

LIVRET
N° 19350
Vol. 4, fol. 440

Splinger, Paul
né à Bruxelles, province de Brabant,
le 1848, taille d'un mètre 74 centimètres,
cheveux et sourcils bruns, front large, yeux bleus,
nez fort, bouche petite, menton large, admis comme
domestique, chez M. De Vaele,
rue de la garnison, n° 1, après avoir justifié
de son individualité, a obtenu le présent livret, coté au nombre de
quarante-huit pages, sur la demande de son maître

Il lui a été donné lecture des articles 1, 5, 6, 7,
13, 15 et 16 du règlement du 6 décembre 1861,
qui précède.

Bruxelles, le 18 août 1863.

Le Chef de bureau de la statistique,

J. De Rothmaler.

Sorti le 29 8bre 1863.

(1) Ch. De Vaele
Schuyter

Vu pour la sortie, le 29 8bre 1863, prénommé Paul déclarant vouloir

(1) Signature du maître qui est
tenu, aux termes de l'art. 4, de
se faire remettre, au moment de
la sortie, le livret au domestique.
Ce livret doit être adressé
dans les 24 heures, à l'Hôtel de
Ville, après y avoir mentionné,
sans aucune explication, la date
de la sortie.

Bruxelles, le 29 8bre 1863.

L'Administrateur délégué,

C. Verbeke

— 10 —

Je, soussigné, demeurant à Schuyter, f. (André)
n° 4, déclare admettre à
mon service le nommé Paul Splinger
en qualité de Domestique

Schuyter, le 18 8bre 1863.

(1) C. Verbeke

Vu à l'Administration communale d' Anderlecht

le 22 9bre 1863.

Commissionnaire de police adjoint

Croquet

FIG. 4. — Het Livret van Paul Splinger.

HOOFDSTUK II : Splingaerd en Verbist

Hoe en wanneer Paul Splingaerd Scheut leerde kennen weten we niet. Wel lopen er in de congregatie geruchten dat hij haar stichter en overste voor het eerst heeft ontmoet toen deze laatste aalmoezenier was aan de militaire School te Brussel „waar Paul zijn soldatendienst deed”.

Die veronderstelling dateert van 1907, één jaar na Pauls dood :

Waarschijnlijk was het in de jaren, waarin hij aan zijn dienstplicht voldeed bij de Jagers te Leuven, dat hij in aanraking kwam met den Ew. Heer Verbist, destijds Aalmoezenier aan de Militaire School te Brussel, en Bestuurder van het Werk der H. Kindsheid voor België (STEENACKERS 1907b, p. 224).

Die mogelijkheid is niet uitgesloten, maar ze ligt niet voor de hand. Wellicht berust ze op een mondelinge mededeling van Splingaerd aan zijn trouwe vriend pater J. B. Steenackers, maar ze wordt niet door eigentijdse documenten bevestigd.

Op 1 november 1863 kwam Paul dus werken in dienst van Theofiel Verbist en de eerste Scheutisten. Ze woonden in een eerder kleine burgerwoning op de Ninoofsesteenweg 2, die tot in 1870 hun eerste klooster was. Op het gelijkvloers werd een kamer als eetzaal en bibliotheek gebruikt. De keuken bevond zich in de kelderverdieping. De kamer boven de eetzaal, op de eerste verdieping, diende als huiskapel. Sommige paters lazen hier de mis ; anderen wandelden een halve kilometer verder naar de kapel van O.L.V.-van-Genade waarrond later het centraal huis van de congregatie werd gebouwd.

Op weinig afstand van het huis bevond zich, ten noorden, een klein afzonderlijk gebouw met twee kamers op het gelijkvloers en twee op de verdieping. Daar nam de toekomstige bisschop en martelaar, Ferdinand Hamer, zijn intrek toen hij als de eerste Nederlandse postulant naar Scheut kwam in 1864. In de winter was het er bitter koud, en Hamer doopte zijn residentie Nova Zembla, een toespeling op Tollens' gedicht Overwintering op Nova Zembla.

Paul was in zijn schik te Scheut. Hij maakte er alvast twee goede vrienden, Jean, de „cordon bleu” van wie hij de kookkunst leerde, en Louis

De Vroey, geboren te Korbeek-Lo op 29 december 1833, de kosten. Latere correspondentie toont aan dat Paul en Louis het best met mekaar konden stellen.

De herinnering aan de „trouwe Louis” is tot de dag van heden in de Congregatie bijgebleven. Hij was ongehuwd en had een grote devotie tot Onze-Lieve-Vrouw en het Heilig Sacrament. Hij woonde in een klein hokje boven de sacristie vanwaar hij door een venstertje het altaar kon zien. Het genadeoord met dat kleine bijgebouwtje lag toen eenzaam en verlaten. Een typische bijzonderheid voor die tijd : Louis had van het gemeentebestuur van Anderlecht de toestemming bekomen om in zijn kluis een revolver te bewaren om zo nodig de kapel te kunnen verdedigen. Gedurende 51 jaar in weer en wind, hield Louis zich met de kapel bezig en diende er vroom O.L. Vrouw-van-Genade. Nooit werd hij lid van de congregatie. Tot op zijn oude dag bleef hij op zijn slaapkamertje wonen. Al lachend noemde hij het Siberië. Kort voor zijn dood dwong men hem een kamer te betrekken in het Moederhuis. Daar overleed hij rustig op 1 november 1916 op 83-jarige leeftijd.

Op het ogenblik dat Verbist Spingaerd in dienst nam rekende hij op het spoedig intreden van postulanten, zowel priesters als lekebroeders. Zeker koesterde hij ten opzichte van Spingaerd die gegronde hoop. Hij steunde zich op de evidente kwaliteiten van die jonge man. Hij bewonderde zijn enthousiasme en ondernemingszin. Paul was van niets vervaard, beleefd en behendig. Geleerd was hij niet, maar voor Verbist deed dat weinig terzake.

Een tijdgenoot schildert Pauls karakter als volgt :

Hij was een losse, vrolijke, zorgeloze, jolige natuur, zoals trouwens het gansche type „Brusseleer”, dat het leven steeds beschouwt van zijne lichtzijde ; daarbij was hij week van hart, vatbaar voor alle indrukken, eerlijk en trouw in den omgang, en altijd bereid tot hulp, zelf met achterstelling der eigene belangen. Kortom, in hooge mate bezat hij al de hoedanigheden van het sanguinische temperament (*Annalen van Sparrendaal* 1907, p. 23).

Er zijn in het centraal archief van Scheut te Rome (hierna Archief, verkort A.S., genoemd) heel wat brieven bewaard die het portret van Paul voordelig belichten. Hier volgen enkele uittreksels, alle geschreven in 1865 :

Notre bon Jean fait très bien son métier, il parle souvent de Paul, il me charge de vous faire ses respects les plus intimes, aussi à Paul... J'ai oublié notre Louis dont vous connaissez le dévouement, il vous fait à tous ses salutations cordiales aussi à Paul (Bax aan Verbist, 2.7.1865).

Louis revient de temps à autre sur la préférence que vous avez donnée à Paul de vous accompagner en Chine (*Id.*, 13.7.1865).

Bax op zijn beurt schrijft aan Verbist op 14 november 1865 :

Nos deux bons domestiques Louis et Jean s'entendent aussi bien. Louis envie toujours le sort de notre Paul, et Jean fait des grands progrès dans son métier. Ils nous sont très dévoués et vous saluent de tout cœur. Ils ont écrit à Paul. Comptez sur nous en toutes circonstances et je me dis : tout à vous, Révérend Supérieur, cher Van Segvelt, dear Vranckx, aimable Hamer, dévoué Paul.

Tot slot nog een brief van Bax aan Verbist van 16 november 1865 :

Jean et Louis, qui vous sont si dévoués comme aussi à la Mission, vous font les compliments les plus intimes, comme aussi à Paul qui est l'objet de leur entretien continuel... Dans cette attente je vous embrasse tous, Supérieur, Van Segvelt, Vranckx, Hamer. Paul sait que je l'aime et je le salue de tout cœur.

Deze eerste getuigenissen van Paul zijn wel erg positief.

Wanneer Verbist precies besliste de jonge Spingaerd mee te nemen naar China, weten we niet.

De stichting en de eerste drie jaren van de missiecongregatie van Scheut verliepen niet zonder heel wat kommer en zorg. Bijzonderheden over dit interessante stuk kerkgeschiedenis kan men lezen in de voortreffelijke werken van Rutten en Rondelez. Hier kortweg, een greep eruit.

In 1862 besloot Theofiel Verbist zich te vestigen te Scheut of Scheutveld, thans een wijk van Groot-Brussel. Men bereikt Scheut vanuit Brussel langs de Ninoofse Poort. Na ongeveer twintig minuten gaan, gedeeltelijk in het open veld, zag men op een hoogte twee gebouwen : een gotische kapel van de vijftiende eeuw, later het koor van de kerk, en een huisje dat tot stal diende, waarin Louis De Vroey twee geiten hield.

Na herstelling werd de kapel van O.L.V.-van-Genade te Scheut plechtig ingehuldigd op 27 april 1863, enkele maanden voordat Paul bij Verbist in dienst trad. De eerste vier Scheutisten, zoals reeds gezegd, betrokken een huis op de Ninoofsesteenweg. De statuten van de congregatie waren voorlopig goedgekeurd door kardinaal Sterckx op 28 november 1862. Die goedkeuring moest nu bekrachtigd worden door de Roomse congregatie van de Propaganda of Voortplanting van het Geloof. Ze liet op zich wachten.

Begrijpelijk was Verbist erg bekommerd om het aanwerven van nieuwe leden. Die bleven maar uit. Zo werd hij ervan overtuigd dat enkel een vertrek naar China eventuele kandidaten vertrouwen kon inboezemen. Op zijn vraag om toelating om naar China te mogen vertrekken zond Rome een teleur-

1865 stellend antwoord. Ietwat ongeduldig vertrok Verbist naar Rome op 12 april 1864. Hij werd er met grote welwillendheid door kardinaal Barnabo, prefect van de Propaganda, ontvangen. Reeds op 22 juni kwam het antwoord : „Drie leden van uw instituut mogen naar Hong Kong vertrekken om er bij de procurator der missie de Chinese taal aan te leren en er zich gereed te houden om het werk aan te vatten in de streek die de congregatie van de Propaganda hun weldra zal toevertrouwen”.

De drie missionarissen die werden aangeduid waren Verbist, Van Segvelt en Vranckx. Ze legden de eerste geloften af in handen van kardinaal Sterckx op 24 oktober 1864. Ondertussen kwamen te Scheut belangrijke berichten binnen. Rome besloot heel het gebied van het barre, koude, uitgestrekte Mongolië aan Scheut toe te vertrouwen. Het decreet was gedagtekend 1 september 1864.

Amper enkele dagen na de zonneshijn kwam onweer. Op 17 september zond kardinaal Barnabo uit Rome aan kardinaal Sterckx een brief :

Wat de mogelijke aankomst van Belgische missionarissen in Mongolië, zelfs in het oostelijk gedeelte alleen, betreft, is het mijn plicht Uwe Eminentie te waarschuwen nopens een moeilijkheid die dat plan grotelijks kan verhinderen en die eerst en vooral uit de weg geruimd dient te worden. Opdat een Europees missionaris in China moge binnentreden en daar vrij rondreizen, eisen de Chinese overheden een paspoort ; of tenminste zijn ze gerechtigd het te eisen. Daar het gezag van België in dit land niet geldt, zouden de missionarissen hun vrijpassen van de Franse minister dienen te verkrijgen, want die wordt aangezien als de beschermer van de katholieke missionarissen in China. Maar zijne Excellentie heeft zeer klaar bevestigd dat hij heel zeker aan de Belgische paters elke pas weigeren zal. Dientengevolge zal het voor die missionarissen zeer moeilijk zijn Mongolië te bereiken, en nog moeilijker er te blijven. Ik weet absoluut niets van de redenen die de Franse minister aldus doen handelen. Het is dan ook nodig dat de Belgische paters, vooraleer Europa te verlaten, overleg plegen met het Departement van Buitenlandse Zaken te Parijs, opdat de Minister van Peking het paspoort niet zou kunnen weigeren.

Dit citaat stond eigenlijk te lezen in een brief van Mgr. Mouly, de Franse apostolische vicaris van Peking. Die ongeluksbrief zorgde ervoor dat de reis naar China één jaar werd uitgesteld.

Men vermoedt hier een onprettig stuk kerkelijke vitterij. Mgr. Mouly was te dien tijde nog niet bereid „ma pauvre Mongolie” aan de Scheutisten goedmoedig af te staan. Wat hij aan Rome overseinde had hij van derden gehoord. Het was helemaal onjuist.

Verbist besloot zelf de eerste drie missionarissen naar Mongolië te vergezellen. Het waren : Aloïs Van Segvelt, gewezen onderpastoor van Sinte-Goedele, Frans Vranckx, gewezen onderpastoor van Molenbeek, en Ferdinand Hamer, een jonge priester uit Nederland. 1865

Er was ook nog een jonge leek, Paul Spingaerd, die de missionarissen als helper wilde vergezellen. Wellicht dacht de stichter dat Paul ooit missiebroeder wenste te worden, wat later evenwel onjuist bleek te zijn. Toch had Verbist zich niet vergist in de kwaliteiten van die man : „Hij was kundig en koen, wist raad met alles, en bewees de missionarissen uitstekende diensten, zelfs toen hij niet meer in dienst van de missie was. Dat wordt klaar bevestigd in talrijke brieven” (RUTTEN 1930, p. 72).

Wat men ook moge denken over Mgr. Mouly en zijn gebrekkige informatie, de paspoortenkwestie was een zeer ernstige zaak. Het was ook een dubbelzinnige zaak die heel wat stof heeft opgejaagd onder de missionarissen, hun vrienden en vijanden. Daarom een korte verklaring.

Op 3 februari 1776 opende Frankrijk een eerste consulaat te Canton. Tot op het einde van de eeuw, wanneer het consulaat gesloten werd om pas in 1829 heropend te worden, was zijn activiteit eerder beperkt tot het bevorderen van de belangen van de Franse missionarissen, vooral bij het centraal bestuur te Peking.

In 1843 zond Frankrijk een belangrijk gezantschap naar China onder de leiding van Théodose de Lagrené (1800-1862). Het merkwaardigste resultaat van die missie was het ondertekenen door Frankrijk en China, op 24 oktober 1844, van het „Verdrag van Whampao”. Dit verdrag dat als model diende voor latere verdragen door de grootmachten aan China opgedrongen, bevestigde in klare taal het Frans protectoraat over de katholieke missies. Het veel aangehaalde artikel XXII van dit verdrag bevat deze zin :

Les Français pourront... établir des églises, des hôpitaux, des hospices, des écoles et des cimetières. Dans ce but, l'autorité locale, après s'être concertée avec le consul, désignera les quartiers les plus convenables pour la résidence des Français, et les endroits dans lesquels pourront avoir lieu les constructions précitées.

De Chinezen zat dit verdrag erg dwars, zowel te Peking als in de provincies waar de mandarijnen zich moeilijk konden verzoenen met een vreemde inmenging. De vreemde machten echter vonden allerhande voorwendselen om hun gedrag te rechtvaardigen. Op 28 februari werd Auguste Chapdelaine, een priester van de buitenlandse Missiën van Parijs, vreselijk vermoord. Een goede gelegenheid, zo dacht Frankrijk, om van China nog

1865 verdere toegevingen af te dwingen. Frankrijk en England verklaarden de oorlog. Die liep uit op het voor de Chinezen vernederende verdrag van Tientsin. Een ander verdrag met England werd ondertekend op 26 juni 1858 en bevatte een clausule over „vrijheid van godsdienst”. De volgende dag werd het verdrag met Frankrijk ondertekend. Het beruchte artikel 13 luidt als volgt :

La religion chrétienne ayant pour objet essentiel de porter les hommes à la vertu, les membres de toutes les communions chrétiennes jouiront d'une entière sécurité pour leurs personnes, leur propriétés et le libre exercice de leurs pratiques religieuses : et une protection efficace sera donnée aux missionnaires qui se rendront pacifiquement dans l'intérieur du pays, munis de passeports réguliers dont il est parlé dans l'article 8. Aucune entrave ne sera apportée pas les autorités de l'Empire chinois au droit qui est reconnu à tout individu en Chine d'embrasser, s'il le veut, le christianisme et d'en suivre les pratiques sans être passible d'aucune peine infligée par ce fait.

Artikel 8 heeft het over het befaamde paspoort :

De Fransen die zich willen begeven naar de steden van het binnenland, of naar de havens waar buitenlandse schepen niet worden toegelaten, kunnen dit zonder gevaar doen, op de uitdrukkelijke voorwaarde dat zij in 't bezit zijn van een paspoort in 't Frans en in 't Chinees opgesteld, en gelijktijdig afgegeven door de consuls van Frankrijk en gezien door de Chinese Overheid.

Er werd ook bepaald dat de Franse overheden in China dit paspoort aan hun onderhorigen zouden afgeven, en dit enkel voor streken „où les rebelles ne seront pas établis dans le moment où le passeport sera demandé”.

Zoals gebruikelijk bij dergelijke verdragen bleven heel wat poorten wagenwijd open voor diverse interpretaties. In Frankrijk was men van oordeel dat elk missionaris, van welke nationaliteit ook, kon worden beschouwd als Frans burger zolang hij drager was van een paspoort afgeleverd door de Franse legatie te Peking. Erger nog : die paspoorten vermeldten in de Chinese tekst dat de missionarissen van Franse nationaliteit zijn, om 't even welke hun eigenlijke nationaliteit was !

Na 1900 werd op de keerzijde van het paspoort een eensluidende tekst in het Mongools aangebracht. Nog later, rond 1930, werd o.m. bij het binnengaan van Mongolië te Kalgan met een Chinese stempel een tekst op het paspoort afgedrukt, die het vrijwel waardeloos verklaarde. Hier en verder kon de reiziger niet langer op de Chinese bescherming rekenen ; hij trok op eigen risico naar het binnenland.

FIG. 5. — Paul Splingaerd bij zijn afreis naar China.
De authenticiteit van deze foto wordt betwist door de familie Splingaerd
(Photogr. H. De Saedeleer, Chaussée de Haecht 30, Bruxelles).

Verbist schijnt niet van die bijzonderheden op de hoogte te zijn geweest. 1865
Splingaerd, zoals later zal blijken, heeft met de paspoortenkwestie ernstige
moeilijkheden gehad (zie p. 46).

Dit boek is niet de geschikte plaats om een betoog te houden rond het
netelige probleem van het Franse protectoraat en zijn zorgbarende gevolgen
voor de katholieke missies in China. Nu de gemoederen ietwat bedaard zijn
is het voldoende te verwijzen naar betrouwbare bronnen, die de zaak
behandelen — voor en tegen — zoals van Cohen, Latourette, Kervijn, Nemer,
en vele anderen.

Bij het ontvangen van de vergunning om te vertrekken juichte Verbist :
„De laatste hinderpaal is uit de weg geruimd ! Niets staat meer de eerste afreis
in de weg ! Goddank” ! Eindelijk was de heugelijke dag aangebroken. Op 25
augustus 1865 vertrok de eerste karavaan Scheutisten met Paul Splingaerd
naar China.

HOOFDSTUK III : De reis naar China

Natuurlijk stond Scheut in rep en roer op die 25ste augustus. Volgens een ritueel dat nog honderden keren later zou worden herhaald, werd door de stichter een mis opgedragen in tegenwoordigheid van alle medebroeders. Daarna baden ze samen de gebeden voor een veilige reis en vroegen de bescherming van O.L.V.-van-Genade. Vrienden en verwanten kwamen afscheid nemen. Tranen van droefheid en vreugde werden gestort.

Op dit ogenblik zal Paul Splingaerd zich wel niet alleen hebben gevoeld. Jean en Louis, die hem publiek zijn geluk benijdden, zullen met hem zeker een extra pint Vandenheuvel hebben gedronken. De brouwerij lag vlak bij Scheut. Uit een ongetekend document in het archief van de congregatie blijkt dat Paul als „brouwersknecht” bij de paters werkte. Is hij wellicht bij Vandenheuvel in de leer geweest ?

Nagenoeg zeker was „sa chère Dorothée” op het afscheidsfeest. Ietwat later zou hij haar een heel lange brief schrijven... En de Vandepottes zullen er ook aanwezig geweest zijn.

Om 2 uur vertrokken de afreizende missionarissen naar het Zuidstation te Brussel. Om 9 uur 's avonds waren ze in Parijs. Van daar naar Rome en, op 5 september, een audiëntie bij paus Pius IX. Op 13 september verlieten ze Rome voor Civitavecchia waar ze scheep gingen, om op 15 september 's avonds te Marseille aan wal te stappen. Hier wachtten ze drie dagen op het vertrek van hun schip. Hun reisgoed, op 6 september uit Scheut verstuurd, was nog niet te Marseille aangekomen. Ze vertrokken dus zonder pak of zak.

Die eerste reis is omstandig beschreven, ook door Verbist. Men leze hierover vooral het verzamelwerk van Vranckx. Maar voor ons veruit het interessantste verhaal is dat van Splingaerd. Paul heeft de drie dagen wachttijd in Marseille goed benut. We geven hier de volledige tekst van die 10 paginas lange brief in zijn oorspronkelijke schrijfwijze, met veel moeite door Louis Devroey overgeschreven, samen met een gedeeltelijke afdruk van de eerste en laatste bladzijde.

Marseille 19ste september 1865 1865

Zeer goede en geagte jufvrouw en mijne zuster

Ik ben kloek en gezond en van ul hoop ik het zelve. Ik had gezegd dat wij den 24 zouden vertrokken hebben maer toen is het uitgesteld geweest tot den 25 augusty ten 2 uur naermiddag, de broeders van onzen superior waer allen daer en de vrouw van M. René daer heeft nogal wel gegresen geweest. M. Declerck heeft medegeweest tot op den Franschen kant ten 9 uren kwamen wij in Parys en daer zijn wij nog 2 dagen gebleven in de Hotel mission France, ik heb mij daer wel geamuserd want men moet zeggen dat Parys de schoonste stad is die er bestaat het paleys van den Keyser is bekans zoo veel waerd als heel Brussel de Kerken zijn ook schoon in de Kerken heeft ieder mensch twee stoelen en gy moet er geen en betalen want men gaet niet rond om geld. Van daer zijn we naer Turin gegaen waer hebben wij ook 2 dagen gebleven in de Hotel Feder dat is daer ook nog al kurieus het paleis Victor Emanuel dat is heel schoon van daer zyn wy naer Florentie getrokken. Maer eer we te Florentie waeren had ik wel 40 uren tusschen de bergen gereden bergen zoo hoog als men zien kan, daer waren nog verscheyde bergen met sneeuw bedekt, dat was iets wonder. In Florentie daer hebben we 3 dagen verbleven daer is het kurieus daer vind men kerken gans in marber zoo groot als ze zijn en van de kostelykste die er is.

Het paleys van Victor Emanuel zoo zal er ook maer een zijn welk zoo schoon is, daer hebben wij in geweest en heel rond gewandelt, de meubelen die daer in zijn is ongelooflyk daer zijn kassen in die wel zoo veel gekost hebben als den grooten koor van Ste Gudula en zoo waeren wel 15 in daer zijn ook lusters die zoo groot zijn dat men ze slegt langs de poort van Scheutcapel zou binnen krygen. het is ongebyrpelyk wat daer in is, In Florentie vind men ook schoon Museums waer alles in te zien staet van de oude tijde en de schoonste tableaux die er te vinden zyn, van daer zyn wy vertrokken naer Civita-Vechia daer hebben wy vernagt want het was 7 uren als wy daer kwamen en dan was het te laet om nog in Roomen aan te komen het was nog 2 uren met de convoi te doen. Zoo heb s'nagts nog wel geslapen, zijn s'morgens om 7 uren in Roomen aengekomen.

Als ik Roomen van in de convoi zag staen zeg ik in my zelve wat een stad is dat, ik zie niets anders als oude muren en stukke muren dat waer de fortificatie ze moet wel zoo hoog als men zou kunnen werpen en wel van een steen of 8 dik dat was het eersten dat ik zag staen, en dan de kerken die zag ik ook met de zelve tijd een magt van kerken zag ik staen en meest met ronde torens. Van de statie zyn wy naer het Belgs Colegie gegaen zoo dat wy den 4de september te Roomen waren. de reys heeft 10 dagen ingehad en op ons reys vonden we nog altijd bier maer het was geen faro. van als wy uit Belg vertrokken zyn hebben wy nog geen en voorhand gezien die iets

1865

weerd was. altermaal bergen en rotsen. op myn reys heb ik zien 8 osse in deploeg staen. Dit waren ossen dater in Brussel zoo geen en zyn want ik heb er nooyt zoo geen groote gezien Nu zullen wy van Roomen gaan spreken.

Roomen dat is een oude stad gelyk gy weet. alte mael groote en oude bouwen het is er zeer warm zoo warm als ik het ooyt in belgs gezien heb en zoo is het daer alle dagen en van Paeschen en heeft het er niet meer geregent, maer daer en is geen water te kort, want daer komt water genoeg uit de bergen, in Roomen is meer water te krygen als in belgenland, als het regent in Roomen dat is voor 3 maenden lang. Roomen is eene groote stad er zijn veel kerken in de grootste van Ste Peeter die is wel 4 keeren zoo groot als Ste Gudula zonder liegen. Den Altaer waer onzen H Vader de H Mis op leest dat is geen kleyn bier, daar staen 4 pilers op in brons zoo volgens myn gedagt dat men ze met 2 niet zoude kunnen overnemen en op die pilaren is een hemel over die meer gekost heeft als ik in myn porte monnaie zou krijgen t'zelve in wat geld. Zoo kunt ge wel denken wat het zyn moet in al de Kerken van Roomen staen geen stoelen. de mensen zitten daer op den grond het is aal marber en van den kostelykste dier er bestaet. als ik dat alte mael moest uytleggen hou schoon de Kerken van roomen zyn dan moest ik nog een grooter blad gepakt hebben. onder den altaar is het graf van st Peeter en Paulus daer heb ik voor ul gebid en voor alle myn vrienden. ik heb in kerken geweest waer ik de heylige graeven gezien heb en den nagel waer onzen Godlijken Zaligmaker mede aan t'kruys genagelt geweest is en een stuk van zijn kruys en een stuk van t'kruys van den goeden moordenaar dit was de helft van t'kruys en bloed van de heylige mensen en de trappen waer onzen Heer opgegaen is als hij voor pilatus moest veroordeeld worden die trappen zyn ik opgekropen en gebid voor alle myn vrienden en de Reliquien hebben wy allemaal gekust.

Dan zyn wy naar de Catacombe gaen zien dat is een stad onder den grond daer hebben wy een uer in gewandelt daar vond men nog capellekens in van de H. vaders en voorders altermaal graeven en kelders waer zy de mensen in begraefden zoo hebben wy er wel met duysende gezien en de beenderen van die mensen lagen er ook nog in dit was kurieus om zien moet ik zeggen

Nu gaen wy van het byzonderste spreken van onzen H. Vader Pius IX waar voor wy naar Roomen zyn gegaan hij was in Roomen niet hy was Buytengood daer hebben wy hem moeten gaan vinden wy hebben daer 3 uren moeten wagte want daer waeren nog veel Bischoppen en Cardinalen die voor ons waren en dan was het onzen keer van dien H Vader te zien hy zat in een kleyn kamer bykans zo groot als ons salon (Scheut), ik had het grooter verwagt, maer dien Vader is daer niet voor dien goeden Vader vernedert hem, want hy weet die hem vernedert zal verheven worden. Dan heeft hy de Benedictie gegeven voor alle ons vrienden en over ons en zyne Ring laten

kussen, en hy heeft aen my gevraegt van waer ik was. myn antwoord was van Brussel Heylige Vader. Zoon zyde Hy dat is heel wel goeden broeder. Onzen Heyligen Vader is nog zoo kloek dat gy zoud zeggen hy is nog maer 50 jaer oud hij heeft ons gesproken wel 70 minuten en gelachen gely een jong mensch.

De schoonheid van den H Vader kan ik niet zeggen gy ziet de heyligheyd op zyn aenschyn hy heeft ons gezegd dat hy ook missionaris heeft geweest in Amerika. Ik moet zeggen dat geene photographie zyn portrait al goed getrokken heeft want ze zyn altermael leelyker als hy is en dat zeg ik alleen niet maer al die hem zien.

Zo myn lieve Juffrouw van voor ul te bidden ben ik niet te kort gebleven en portraiten waer ik van gesproken hebt van ons heeren die zult gy bekomen.

Nu zeer lieve juffrouw en geacht zuster koom ik te eyndighen van schryven. ik wensch ul ale veel geluk en zegen in dezen wereld en hier naermaerls het eeuwige leven. Myn brief is te Roomen geschreven maer te Marseille in de post gesteken dien dag dien tijd is er niet want wy doen niets als alles afzien gy kunt da wel peyzen myn broeders Jan en Louis met een broederlyk hert kwam ik myn Adieu nog eens toe te zeggen, en ik hoop dat wy nog malkandren nog eens zullen zien zoo haest het mogelyk is. Zoo my broeders Jan en Louis ik zal u nooyt vergeten waer ik ben of niet en ik peys dat gyl het ook zoo zult doen. Zoo M Bax of M Verlinden leest myn brief eens goed af als het u belijft dat het onzen Jan goed verstaet en ik wensch ul nog altermael een goeden dag en geluk en gezondheid daer mede sluyt ik myn brief en tot wederziens.

Dorothe als ge naar Ottenburg gaet draegt myn brief eens mede om aen myn vrienden eens te laeten leze als het u belijft en aen pater te Brussel de zevende omtrent is myn brief naer brussel gekomen gy hem wel een keer of twee moeten lezen om hem te verstaen want hij is meter haest geschreven met dat wy alle die dagen de stad Roomen moeste afzien zoo ons heeren die te Roomen zyn M Paeps en M Wuylryks die zyn nog goed gezond

Zeer goede Juffrouw en Zuster als het u belijft gaet met myn brief als gy hem gelezen hebt naer Scheut by myn broeders Jan en Louis myn heeren met een kinderlyk hert wensch ik ul veele gezondheid ik zou ul noch wel een brief geschreven hebben maer ik dagte dat het ook zoo goed zal zijn. Den Superior heeft ook geschreven en alle de andere heeren en wy moeste bykans altermael eens schryven en daerom heb ik het zoo gedaen om aen een ieder een brief te schrijven dat kan niet syn want dit heb ik te Marseille geschreven.

Myn reys van Roomen naar Marseille is met de stoomboot geweest de zee was goed op 2 dagen waren wy te Marseille dat is nogal een schoone stad met veel... en schepen komen er genoeg aan ik heb er nooyt zoo veel gezien

1865

het is goed vergaen op zee maer eenen die op zee ziek geweest is dat was M. Hamer dien heeft alles uitgespouwen dat hij inhad. Ik heb verwondert gestaen dat in de brief van M Bax die goede dag niet stond van Jan waer ik allen dagen op denk en welk ik nooyt en zal vergeten M Verlinden M Bax ik wensch U! nog eens een goede dag en veele gezondheid Uwen toegenegen Vriend

Splingard Paul

overgeschreven bijnaer naer dezelve sin

Door L. Devroey

Er is maar weinig commentaar nodig bij deze schilderachtige brief. Louis schreef hem over, maar niet zonder moeite. In de laatste alinea stond er zelfs een woord dat hij niet kon lezen.

De „zeer goede juffrouw en zuster” aan wie Paul z'n lang epistel schreef is Juffrouw Dorothee Vanderlinden. Ze was goed aan Louis Devroey bekend en op de hoogte van Pauls Ottenburgs verleden. E.H. Paeps was een aspirant-Scheutist die te Rome studeerde. E.H. Wilrycx uit Turnhout was ook postulant.

Een klein incident dat hem rechtstreeks betrof heeft Paul niet vermeld. Bij het bezoek aan de paus te Castelvoglio droeg Paul niet de vereiste kledij. De jonge monsignor die hen binnen loodste stond op de etiquette. Verbist vond dit veel te kras en liet opmerken dat missionarissen die bijzonderheid niet kenden. Dan riep hij de voorspraak in van een Geheim Kamerheer, en bij uitzondering werd er over het protocol heengestapt. „We hebben er hartelijk om gelachen, dat kunt U begrijpen”.

In Rome werd er beslist op 13 september scheep te gaan naar Marseille. Er bleef niet veel tijd over om de Eeuwige Stad te bezichtigen. Na een korte treinrit vertrokken de Scheutisten uit Civit -Vecchia en kwamen twee dagen later ter bestemming aan. Een mailboot van de Messageries Imp riales, de *Moeris*, lag reeds voor anker.

Hier wachtte hen een eerste ontgoocheling : hun bagage, uit Brussel over Parijs verstuurd, was nog niet aangekomen. Die bagage bestond uit negen kisten, samen een goede 860 kg. Ze zou pas met een volgende boot, precies één maand later, worden opgestuurd. Verbist en Van Segvelt spraken hierbij van een ernstige hinder, vooral toen ze met het weinige linnen dat ze in Marseille hadden bijgekocht door warme streken reisden. Voeg daarbij dat de cholera woedde in Marseille. Verbist schrijft naar Scheut : „Alhoewel wij zelf niet aan die ziekte leden, hadden we toch geen eetlust en we voelden dat de lucht in Marseille besmet was. De zuivere zeelucht heeft reeds onze eetlust bevorderd”.

Brief der reis naar Rome en Splingaerd

Marseille 17de September 1868

Leer goede en gezegte gisteren en myn gisteren
 ik ben klink en gesond en van al hoop ik dat selven
 ik had gezegd dat wyden ik zouden vertrekken hebben
 maar toen is het niet gesteld geweest tot den 27 augustus
 ten 2de van nu middag, de broeders van onzen Superior
 waer alle 3 daer en de vrouw van M. Rone daer heeft
 nog al wel gegesens geweest. M. Duleret heeft mede
 geweest tot op den Granicher Markt ten 7de van heden
 men is in Parijs, en daer zijn sy 2 dagen gebleven
 in de Hotel mission Rome, ik heb my daer wel

M. Duleret goede dag niet stonk en jaan van
 de alle dinge op den 1de van de 1de van de 1^{de}
 af vergeten M. Vertinden en M. Duleret
 die wenscht ik nog een goede dag en veel
 gezondheid. Vrienden en vrienden.

Splingaerd Paul

voorgeschreven lyne naar de selus van

Deur L. Duleret

FIG. 6. — Splingaerds brief over de reis naar Rome.

1865 Tot Messina was de zee glad als een spiegel. Maar eens Sicilië voorbij, bleef ze woelig tot in Alexandrië. Aan boord vonden de missionarissen een internationaal gezelschap: Belgen, Spanjaarden, Hollanders, Engelsen, Fransen, Duitsers, Arabieren en Chinezen.

Indien de reis voor sommige passagiers wat eentonig was, voor Paul Splingaerd zal dat wel niet het geval zijn geweest. Hij voelde zich bij de scheepslui thuis en we weten dat hij met hen zijn vrije uren doorbracht om zich in hun taal te oefenen. Mogelijk leerde hij reeds op die reis zijn eerste woorden Chinees. Later, zoals we zullen zien, liet hij geen enkele gelegenheid voorbij gaan om zich de taal eigen te maken, niet door studie maar door gesprekken met de huisbedienden waar ook hij verbleef.

Op 25 september, 's namiddags, legde de *Moeris* in de haven van Alexandrië aan. Onze paters verloren een paar uur door een medisch onderzoek. Ze zagen weinig of niets van de stad en werden met een bootje naar het station gebracht. Na enkele uren waren ze in Caïro, de hoofdstad van Egypte.

Van Caïro ging het dan per trein naar Suez. Het 188 km-lange Suezkanaal was in aanleg. Het zou pas in 1869 voor de zeevaart worden geopend. Het stoomschip *Impératrice* zou hen naar Hong Kong brengen. In de Rode Zee hadden ze erg te lijden van de ondragelijke hitte. Paul ontmoette de zowat 30 Chinezen aan boord. Vanuit Aden kon Verbist naar Scheut schrijven op 3 oktober 1965: „Goddank we zijn nog allen welvarend, Paul inbegrepen. De hitte is geweldig en enkele reizigers zien er veel door af. We zullen weldra in de Indische Zee komen, waar 't frisser maar woeliger is”.

Van Aden naar Ceylon duurde de reis tien dagen. Ze kwamen er aan op 10 oktober. Spijtig kunnen ze Colombo, de hoofdstad van het eiland, niet bezichtigen alhoewel deze stad maar 12 mijl van de kust verwijderd is. Wel gingen ze om 10 uur 's morgens nog even aan wal. Er was een kerkje in de nabijheid. Daar lazen Hamer en Vranckx de H. Mis. Hamer verhaalt: „In het kerkje waren circa 100 mensen. Ze bleven allen totdat de drie missen uit waren. We hadden een pak prentjes meegenomen die met buitengewone vreugde en dankbaarheid werden ontvangen” (SCHNEIDERS 1938, p. 19).

Van Ceylon naar Singapore duurt de reis nog eens tien dagen op een kalme zee. Nauwelijks was het schip te Singapore aangemeerd of een bode kwam melden dat iemand op de Scheutisten wachtte.

Tot hun grote verwondering en vreugde was het de heer Casteleyns van Geel en zijn echtgenote, afkomstig van Loenhout, eigenaars van het *Hôtel de l'Europe* te Singapore. Verbist beschrijft die ontmoeting: „Zonder zijn naam

te noemen, betoonde een heer me vele blijken van hartelijke vriendschap. 1865 Men zou gezegd hebben dat het een broer was die, na lange afwezigheid, zijn eigen broer terugzag". In twee rijtuigen reden ze naar het hotel. Daar zorgde mevrouw Casteleyns voor echte Vlaamse gastvrijheid. Hamer vermeldt : „We hebben de Vlaamse gerechten eer aangedaan”.

De vriendelijke gastheren brachten dan de groep naar de procureur van de Franse Missionarissen van de Buitenlandse Missiën van Parijs (MEP). Verbist schreef opgetogen over dit korte bezoek. De MEP-procureur, E.H. Patriat, noteerde in zijn dagboek op datum van 22 oktober 1865 : „Vier Belgische paters kwamen aan, de EE.HH. Verbist, superior, Van Segvelt, Vranckx en Hamer en broeder Paul Splingaert...”. Singapore telde in die tijd meer dan 100 000 inwoners waarvan er 60 000 samenhokten in enge ellendige hutten, dicht bij de haven. Van Segvelt signaleert voor het eerst de opiumhandel „die in de handen van de Engelsen is. 'k Noem dit anderen bederven, verdelgen, vermoorden om zelf rijk te worden”.

Van Singapore stoomde de *Impératrice* verder naar Saïgon, de voor-naamste haven van Frans Cochinchina. Die reis duurde vier dagen. Op 25 oktober, bij het binnenvaren van de haven, werd een Annamitische sloep aangevaren. De *Impératrice* stopte, liet haar reddingsboot te water en bracht zeven drenkelingen aan boord, vader, moeder en vijf jongens. De familie werd vergoed voor het verlies van hun sloep, die ook hun woning was.

In Saïgon waren de Scheutisten weer te gast bij de MEP, meer bepaald bij bisschop J. Cl. Miche (1805-1873), een man die onder keizer Tu-Duc, „de Nero van het Oosten”, veertien maand in een onderaards hok gevangen zat en verschillende malen werd gefolterd.

Op 26 oktober verliet de *Impératrice* Saïgon voor de laatste etappe. Alles liep vlot van stapel. „We hebben zelfs de kans niet gehad zeerovers te ontmoeten”, schrijft Vranckx. Ze moesten zich tevreden stellen met een passaatwind die hun aankomst te Hong Kong met enkele dagen zou vertra-gen.

Maar eindelijk, in de vroege morgen van 23 oktober, lag daar het beloofde land ! Hong Kong was vanaf 1842 een Britse kolonie. Vranckx schreef zijn eerste indrukken neer : „Nooit zal ik de pracht van dit schouwspel dat mijn ogen trof, vergeten. Het scheen me een overgrote berg van onder tot boven met gas verlicht. Het was de stad Victoria ! Wel, de Engelsman is een koloniestichter... ! Het is op de rotsen dat de Engelsen een stad van 100 000 zielen gebouwd hebben, en een heerlijke stad. En wat een prachtige haven ! 3000 schepen kunnen er voor anker liggen, beveiligd tegen de winden”.

1865 Weer nam de groep zijn intrek bij de gastvrije MEP. Zoals talloze Scheutisten na hen, konden ze moeilijk hun ongeduld bedwingen om met het kleur- en geurrijke Chinese leven kennis te maken. Ze zagen voor 't eerst de koelies, huppelend onder hun zware lasten, de draagstoelen ofte palanquins, de schreeuwende venters in de honderden openlucht winkels langs beide kanten van de nauwe kronkelende, heuvelachtige straatjes. Ze bezochten kerken, scholen en weeshuizen. Vooral Verbist, de vroeger nationale bestuurder van de H. Kindsheid, die een congregatie had gesticht „speciaal voor de verlaten kinderen uit het Chinese Keizerrijk” (zoals vermeld stond in de Constituties van Scheut), was vol aandacht en bewondering voor de manier waarop de missionarissen, mannen en vrouwen, die honderden kleintjes verzorgden en hun leven konden redden.

's Avonds aan tafel ging het er vrolijk en luidruchtig aan toe. Een Franse missionaris, pas aangekomen, zorgde voor een gelegenheidslied. Voor ieder van de Scheutisten gaf hij een caramelvर्सje ten beste, beginnend met Verbist. Dan volgde Van Segvelt, Vranckx en Hamer waarover hij rijmde :

Monsieur Hamer à table est de bonne composition ;
S'il a du Marsala, il trouv' tout assez bon.
Le cigare vient ensuite, et pour tout couronner
Il fait la digestion, courbé sur l'échiquier.

Het lied werd gezongen op de melodie van *Un jour Maître Corbeau*. Niemand schijnt opgemerkt te hebben dat er iemand op de lijst ontbrak : Paul Splingaerd. Die zal wel niet bij de paters in de eetzaal aan tafel zijn geweest. Liever bleef hij in de keuken met de „domestieken” — met hen kon hij tenminste Chinees praten.

De reis liep spoedig verder. Op Allerheiligen, nog vóór 8 uur, stapte het vijftal aan boord van de *Glen Gyle*, „het beste stoomschip van het Oosten”. Verbist was erg bekommerd. Hij wou nog vóór de winter Tientsin bereiken. Anders zou de volle winterkoude hun reis erg kunnen bemoeilijken.

De eerste echt Chinese haven waar ze aanlegden was het beroemde en beruchte Shanghai. Na een onbewogen vaart stoomde de *Glen Gyle* de Wamporivier op, langs de kilometerlange Bund met zijn statige Europese handelsgebouwen. In de nacht van 5 op 6 november lag er een dikke mist. Het schip moest het anker werpen en kon pas zes uur later de binnenhaven bereiken om 8 uur 's morgens.

Shanghai was sinds 1842 voor de uitheemse handel opengesteld, een toegeving niet zonder geweld van wapens, van de Chinezen afgedwongen. De

stad bestond uit drie delen : de Chinese stad, overbevolkt ; de Engelse en de Franse concessies, een gebied waarover de Chinese overheid bij verdrag haar gezag had afgestaan. 1865

In die tijd telde Shanghai ongeveer 5000 katholieken. De katholieke instellingen, meestal door de Jezuïeten gesticht, hadden een goede faam verworven. Er was Zikawei, een bijenkorf van activiteiten, met zijn weeshuis, modelhoeve, beroepsschool en drukkerij. Later zou er een observatorium bijkomen en een voortreffelijke bibliotheek vol kostbare Chinese documenten.

De groep bleef steeds zonder de kisten. Ze stelden zich de vraag of erop te wachten of verder te reizen. Van Segvelt en Hamer wilden zo vlug mogelijk weg : „Het klimaat is hier ongezond. Ieder seizoen heeft er zijn speciale ziekte : in de lente doet men er tyfus op, in de zomer de cholera, terwijl in de herfst de dysenterie er hoogtij viert en in de winter de pokken”, schrijft Van Segvelt aan zijn zuster. Eindelijk werd besloten de *Gérard*, een Frans schip, te nemen. Dit was hun laatste kans om Tientsin nog vóór de winter te bereiken.

Hier zijn enkele bijzonderheden het verhalen waard. Het geluk, of liever, zoals Verbist het uitdrukte, „de Goddelijke Voorzienigheid”, plaatste een ware engelbewaarder op hun weg. Zijn naam was Francis Chang. Hij was een vurige christen van Siwantze, het dorp waar hun reis zou eindigen. In opdracht van de Mongoolse missie was Francis voor zaken naar Shanghai gestuurd. Graag stelde hij zich ter beschikking om als tolk en gids de Scheutisten op hun bestemming te brengen.

Vranckx noemt hem „een Mongool”, wat onjuist is. Chang was één van de vele Chinese bekeerlingen die zich in Mongolië hadden gevestigd. Men kan zonder moeite aan de eerste missionarissen hun krasse onwetendheid van China vergeven. Maar als Verbist getuigt : „Ik heb noch tijd noch zin om de geschiedenis van China te schrijven”, is dat ietwat bedenkelijk.

Op 14 november verliet de *Gérard* de veilige Wamporivier. In volle zee werd het schip heen en weer geslingerd door een noorderwind geladen met sneeuw en hagel. Op 18 november postte Verbist, vanuit de kleine haven Tchefoo, een brief naar Scheut waarin hij de storm beschrijft : „Paul was er het ergst aan toe... We zijn blij dat we nog maar enkele dagen op zee behoeven te blijven, alvorens Takou te bereiken en vandaar per kar naar Peking te rijden”.

Op 22 november eindigde de zeereis te Takou, de voorhaven van Tientsin, aan de monding van de Peiho gelegen. Vijf stemmen zongen een machtig *Te Deum Laudamus*.

1865 Francis bewees onmiddellijk zijn vindingrijkheid. Hij voer met een bootje naar de kust om sampans te bestellen en heel hun inboedel aan land te brengen. Hier huurden ze vijf huifkarren. Ongeveer twaalf mijl verder en twaalf uur later kwamen ze totaal geradbraakt en vermoeid aan te Tientsin. Onderweg hadden ze kennis gemaakt met de Chinese manier van landelijk reizen. Vranckx beschrijft die in zijn schilderachtig verhaal :

Huifkarren zijn kleine wagens op twee wielen, zonder veren, overdekt met een huif en zonder zitbank. Wat waren we gelukkig ons beddegoed bij ons te hebben. We spreidden onze dunne matras uit, sloegen onze beddedekens om ons heen en ons aan de genade Gods aanbevelend, vertrokken we.

Hamer schrijft dat allen, behalve hij zelf, veel te verduren hadden in hun equipage.

Ik echter ging er op zijn Chinees met de benen gekruist, in zitten, zodat ik zat als een prins of liever als een mandarijn en door niets gestoord werd dan door de kreten van de ezeldrijver, en nu en dan door een geweldige stoot, want de weg was duizend percent slechter dan de binnenweg van Ravenstein naar Megen (SCHNEIDERS 1938, p. 24).

's Namiddags rond 5 uur hadden ze voor 't eerst kennis gemaakt met een Chinese herberg. Weer schrijft Hamer :

Bedden, tafels en stoelen zijn hier onbekend. Dat wordt allemaal vervangen door de kang, waarop een mat of tapijt is uitgespreid. 's Nachts rolt men zich in zijn deken, en de kang doet dienst als bed. Overdag zit men op dezelfde kang naast een tafeltje van één voet hoogte om te eten, te drinken, te praten of te roken.

Te Tientsin waren de reizigers verplicht zich een reispas aan te schaffen en een penseel-nieuwe Chinese naam. Frankrijk voerde het beschermrecht uit over de katholieke missies in China — een belangrijk feit waarvan de gevolgen nog dikwijls zullen opduiken. De groep vroeg dan ook, en bekwam onmiddellijk, een vrijgeleide, opgesteld in het Chinees en in het Frans. Dit document was een gezamenlijk paspoort, ondertekend door de Franse consul te Tientsin. Het stond op naam van Verbist, provicaris van Mongolië, met vermelding van zijn medereizigers. Het droeg als datum 23 november 1865.

Iedereen kreeg dus zijn Chinese naam. Er is wat verwarring ontstaan rond de naam van Verbist. RONDELEZ (1960, p. 243) schrijft terecht dat het oorspronkelijk document het karakter Wei als Verbists familienaam opgeeft. VRANCKX (1872, p. 28) noemt hem Nan, de naam die hem bijbleef. „Onze broeder Paul”, schrijft Vranckx, „kreeg de naam Ling”. Eigenlijk was het Lin, afgeleid van „lin” in Spingaerd.

Ze verlieten Tientsin vroeg in de morgen „dans nos horribles voitures” 1865 (VRANCKX, *op. cit.*, p. 28). De reis naar Peking liep over 125 km en nam twee dagen in beslag. In een glooiing van de weg, vijftien voet hoog, kantelde de kar van Verbist, de wielen omhoog, en de muilezels met de poten in de lucht. Verbist, kar en muilezels werden zakelijk recht getrokken en de reis werd voortgezet. Hamer schrijft laconiek : „Gedurende heel zo'n dag hadden de ezels maar ééns nodig te eten, en daarom konden wij ook maar ééns wat nemen”.

Teken des tijds : 's avonds sliepen ze op de kang met een geladen revolver naast zich, „om zo nodig alle rover gespuis van zich te houden” (SCHNEIDERS 1938, p. 26). Nauwelijks twee uren later werden ze reeds door de ezelrijvers gewekt. Die wilden nog vóór 5 uur 's avonds te Peking zijn, want met zonsondergang worden de poorten gesloten en kon niemand meer binnen. Ze kwamen net op tijd. Verbists afscheidsgroet aan die verfoeide karren luidt aldus : „Er is zo weinig ruimte in die kleine karren ; als ik in de kar zo ver mogelijk naar achter ging zitten, was het lichaam slechts tot aan de knieën beschermd. Men wordt erin geschokt. Waarlijk, het is onbegrijpelijk dat de reizigers hun nek niet breken” (RONDELEZ 1960, p. 244).

Er wachtte hen, zoals vroeger, een hartelijk onthaal bij de Lazaristen. Verbist voelde zich toen in „zijn tweede vaderland, sa patrie adoptive”. Bisschop Mouly (1807-1866) schreef : „Verbist is zeer gehecht aan de missie van Mongolië”. Mouly had die missie zelf gesticht. Reeds in 1835 kwam die verdienstelijke man te Siwantze aan om er de eerste apostolische vicaris te worden van het nieuwe vicariaat, opgericht in 1840. Hij bleef aan het bestuur van dit uitgestrekt gebied tot 1856. Hij had goede betrekkingen met de hoogste rangen van de keizerlijke administratie.

Verbist wou het feest van O.L.V.-Onbevlekt-Ontvangen liefst te Siwantze vieren. Dit liet weinig tijd voor bezoeken aan de stad. Toch lukten ze erin, samen met een Hollandse Lazarist, E.H. Smorenburg, het sterrenkundig observatorium te bezoeken. De bronzen instrumenten, twee eeuwen vroeger door onze landgenoot Ferdinand Verbiest, S.J., gegoten, vonden ze in goede staat. Het groepje deed ook een uitstap buiten de stad naar het historisch kerkhof van Chala. „We zagen er met voldoening de eregraven, opgericht voor EE.PP. Verbiest, Schall, Ricci en andere vermaarde Jezuïeten der XVIIde en XVIIIde eeuw, die door hun ijver en kunde, voor het christendom een voorname, heerlijke plaats in de hoofdstad van het Hemelse Keizerrijk verwierven” (VRANCKX 1872, p. 32).

Paul Spingaerd zal wel die tochten hebben meegemaakt. Maar hij vermoedde niet dat hij, ongeveer veertig jaar later, op ditzelfde kerkhof een

1865 laatste rustplaats zou vinden. Met de anderen begon hij zijn lichamelijke aanpassing aan het Chinese leven. Op 27 november lieten ze zich het hoofd scheren om, naar voorgeschreven gewoonte voor mannen, de haarstaart te dragen. Van Segvelt beschrijft die ritus: „Men heeft slechts een plekje zo groot als de tonsuur intact gelaten. Aan de overblijvende haren heeft men een haarvlecht van twee tot drie voet vastgemaakt”.

Hun paspoort moest ook worden vernieuwd. Dit kregen ze gedaan door de Franse zaakgelastigde, graaf Henri de Bellonet, op 27 november 1865. Het loont de moeite een oog te werpen op dit belangrijke document dat later, in het leven van Spingaerd, nog een aardige rol zal spelen. Een korte beschrijving volgt.

In naam van de Keizer van Frankrijk. Volgens artikel 8 van het verdrag, in Tientsin tussen Hunne Majesteiten de Keizer van Frankrijk en de Keizer van China op 27 juni 1858 gesloten, vragen wij, Zaakgelastigde van Frankrijk in China, dat de civiele en militaire autoriteiten, de algemene en provinciale, van de hoogste en de laagste graden, van China en omliggende landen, vrije doorgang zouden verlenen aan E.H. Verbist, apostolisch vicaris van Mongolië, die zich naar Siwantze in de provincie Tcheli, prefectuur Suenhuafoe in het district K'eouwai, begeeft, en hem, in geval van nood, hulp en bescherming zouden verlenen.

Onderaan deze Franse vrijgeleide vinden we de stempels van de Franse Legatie in China en van de regering te Peking.

Ieder kreeg zijn eigen paspoort. Spingaerd behield Lin als familienaam. Als eigennaam gaf men hem de karakters Fuchen, die naar gewoonte op een vleiende karaktertrek wijzen, namelijk, „Hij die staat in dienst van ambtenaren”. Voorwaar heel goed gekozen in verband met Pauls latere loopbaan als mandarijn van het Middenrijk !

Op 1 december stonden de ezeldrijvers en hun draagstoelen klaar om te vertrekken. De „vreselijke karren” hadden uitgediend. In plaats daarvan stapt nu één ezel vooraan en één achteraan. Ze torsen twee bamboestokken waar tussen het herendraagkoetsje hangt te zwengelen. Gedurende vijf uur 's voormiddags en vijf uur 's namiddags stappen ze onverdroten verder. Onderweg zien de reizigers gedeelten van de Grote Muur. Ze maken ook weer kennis met Chinese herbergen en het Chinese eten. De hele reis duurt zes lange vervelende dagen.

In de namiddag van 6 december bereikten ze Siwantze. De karavaan was voordien vervoegd geworden door de Lazarist, E.H. Bray, dienstdoende overste van Mongolië, vergezeld van enkele ruiters op vinnige Mongoolse paarden. Als ze de muren van het dorp naderden groeide het aantal ruiters

aan en honderden christenen stonden op de muren te wachten. Kanonschoten werden gelost ; de drie klokken weergalmden. Het muziekkorps voorop, komt een vrolijke stoet van vrouwen en mannen de missionarissen tegemoet. Samen trekt heel de bende naar de kerk al biddend en zingend. Daar weerklonk een dankbaar *Te Deum*. 1865

Ook dit ceremonieel heeft zich honderden keren herhaald bij de aankomst van nieuwe missionarissen in Mongolië. Pas op 10 maart zou Scheut ook die eerste aankomst vernemen en ook feestelijk vieren.

Het Archief van Scheut geeft tenslotte nog enkele korte inlichtingen over Paul, daterend van 1865. Hierna enkele staaltjes geput uit de *Recueil de Lettres* 1865. Op 27 april 1865 schrijft Van Segvelt uit Parijs :

Alles is zo nieuw voor onze beste Paul dat hij zich als vervoerd gevoelt in een andere wereld. Ik vrees maar één ding : dat hij zijn ogen zou kapotmaken door zoveel te willen zien. Voor het overige gaat alles goed ; hij heeft al de allures van een missionaris aangenomen en doet gewoon zoals wij.

FIG. 7. — Mandarijn op reis in huifkar.

1865 in de Chinese Geschiedenis

- januari : China ontleent 1 430 000 pond aan Engeland, het begin van China's internationale schuld.
- januari : De Moslim-opstandelingen winnen veld. Ze vallen Xinjiang binnen. In september doden ze 4000 Chinezen te Kashgar.
- 18 februari : Chinezen nemen wraak te Lanzhou (Gansu) en doden vele Moslims.

- 2 april : *De Nien-opstandelingen trekken Shandong binnen.*
15 mei : *Qing-troepen verdrijven hier en daar de opstandelingen.*
29 augustus : *De Franse missionaris François Mabileau wordt te Youyang (Sichuan) vermoord.*
17 september : *De Qing-administratie vaardigt een edict uit waarbij het aan Franse missionarissen verboden wordt zich met militaire zaken in te laten.*
september : *In de provincies Anhui en Jiangsu woedt er een helse hongersnood. Kadavers worden als voedsel verkocht.*

HOOFDSTUK IV : Eerste China jaren

Gedurende de maanden die op hun aankomst volgden bleef Spilingaerd in de schaduw van zijn reisgezellen, behalve wat de taal betreft. We bezitten een rijke documentatie en dozijnen brieven die de toestand van die moeilijke dagen beschrijven. Hier volgen enkele belangrijke feiten waarvan Paul ooggetuige was.

Op 14 januari 1866 schrijft Verbist naar Scheut over de langverwachte kisten :

Ons reisgoed is te Shanghai aangekomen. We zullen het in de eerste dagen van April hier krijgen... Twee Chinese diakens verlaten ons voor goed om Lazarist te worden... Onze Chinese priesters zullen ons grote diensten bewijzen. Maar ze zijn bedeesd en gauw ontmoedigd... Hier telt het seminarie een dertigtal leerlingen, klein en groot. In een omtrek van acht uren hebben we twee duizend en enige christenen, verspreid over 26 heidendorpen (RUTTEN 1930, p. 90).

Hij smeekt om meer missionarissen. „Mochten enige priesters uit Europa zich bij ons komen voegen dan zou ons dierbaar Mongolië goed ingericht zijn en we zouden ons ernstig bezig kunnen houden met de bekering van de Chinese heidenen en eigenlijke Mongolen”. Verbist had dus reeds vroeg het verschil ontdekt tussen de Han Chinezen, inwijkelingen vanuit China zelf, en de Mongolen, aloude inwoners van het land, een historisch feit en een verhouding die talloze wrijvingen meebracht waarover Spilingaerd zich later zal ontfemen. Halfmaart groeit de missie aan met vier priesters. Mgr. Mouly zal ze komen wijden „op twintig uur van hier”.

De stichter steunde van bij de aanvang op de studie van de moeilijke Chinese taal. Persoonlijk had hij verkozen met de eerste Scheutisten naar Hong Kong te gaan om daar de taal te bestuderen. Dit lukte hem niet. In feite is het nagenoeg onmogelijk in Zuid China de tongval van het Noorden aan te leren. Men spreekt er Cantonees, en alhoewel men dezelfde karakters gebruikt over heel China, blijven nu nog Noord en Zuid voor mekaar onverstaanbaar.

Verbist sprak van ondervinding toen hij aan Bax schreef: „Tracht missionarissen te vinden, maar kijk goed uit naar hun leeftijd : indien ze te

1866 oud zijn kan dit een echt beletsel vormen voor het aanleren van de taal". Op dit punt was hij eerst tamelijk naïef: „Na enkele maanden van volhardende pogingen zullen we ons kunnen behelpen". Dit schreef hij in januari 1866. Reeds in augustus kwam hij erop terug: „De taal is afgrijselijk" (RONDELEZ 1960, p. 193). Verbist miste een verfijnd gehoor om de honderden nogal gelijkkluidende Chinese klanken en tonen uit elkaar te houden. Dat was echter niet zo bij Paul Splingaerd.

Verbist was niet vlug over de kwaliteiten van die jonge man uitgepraat. Hij schrijft aan Bax op 25 mei: „Paul, die geregeld bij de werklui is, kent er reeds tien keer meer van dan wij; hij heeft geen moeilijkheden meer om zich verstaanbaar te maken". En meer omstandig prijst hij Paul weer in een brief van 23 mei aan zijn vroegere geestelijke leider, P. Bossue, S.J.:

En de taal, vraagt ge me? Ja, waarde vader, ze is werkelijk erg moeilijk als men al 43 jaar oud is zoals ik. Indien ik niet vertrouwde op een bijzondere hulp van de Heilige Geest, zou ik de hoop opgeven er eens genoeg van te brabbelen om te kunnen prediken. Voor de jongeren die de oren voldoende open hebben om de verschillende tonen te vatten en ze te onthouden, is het een spel. Zo trekt onze goede broeder Paul, een kleine voorzienigheid voor ons hier, zich wonderlijk uit de slag; hij is niet meer in het minste verlegen om zich te doen verstaan. Omdat hij het Latijn niet kan gebruiken zoals wij, is hij verplicht zich in het Chinees uit te drukken. Dat legt uit waarom hij ons allen voor is (Archief, VI. S.J., Brussel, A.13/9, nr. 6).

Men leest ontelbare malen in de brieven van de stichter hoe de missie leed aan geldnood. De Lazaristen hadden een forse schuld achtergelaten. Alle oude en nieuwe initiatieven moesten voortaan door de Scheutisten worden betaald. De gelden die uit Rome werden verwacht waren ontoereikend en kwamen laat binnen. Daarbij was er in verschillende streken van het uitgestrekte gebied periodieke hongersnood. Mensen, vooral kinderen, zien sterven van honger werd door de missionarissen sterk aan gevoeld. In zijn reisverhaal heeft Vranckx er aandoenlijke bladzijden aan gewijd.

Paul, „die bij het werkvolk bleef", maakte zich nuttig op allerlei manieren. Er wordt soms gezegd dat hij als „brouwersknecht" door Verbist in dienst werd genomen. Wat er ook van zij, in Siwantze verwierf hij spoedig faam met zijn drankjes. Toen Verbist dacht aan een geschenk voor een verdienstelijke mandarijn redde hem Paul uit zijn verlegenheid met zes flessen champagne. „Het was champagne van het merk Paul! Voor grote feesten maakt hij een fles klaar; hij doet een beetje suiker bij de miswijn, en

verder nog wat zuiveringszout en wijnsteen zuur. Dit drankje heeft een magisch effect bij de Chinezen. Iedereen is het erover eens dat de mandarijn er gek op zal zijn en nog nooit zo'n nectar geproefd zal hebben". (Originele tekst : *Lettre de M. Verbist*, Van Maer, Malines, 1866).

Op 27 november kwam de tweede karavaan Scheutisten zich bij hun stichter voegen te Siwantze. Het waren de paters Verlinden (1830-1892), Meyer (1838-1909), Guisset (1838-1919) en Thys (1829-1913), mannen die nagenoeg allen in de congregatie naam hebben gemaakt.

Er was ook nog de delicate kwestie van „broeder” Laurent Franzenbach, ook een lid van de tweede groep. Verbist had herhaaldelijk aan Bax om een flinke lekebroeder gevraagd zoals reeds voorzien in de statuten van de congregatie. Hij noemde zijn kwaliteiten op : een man die goed kon werken, nochtans geen genie, „tenzij die genialiteit gepaard ging met grote nederigheid en men hem voor alle werk kon gebruiken”.

Bax had in 1866 met een Duitse vakman, Laurent Franzenbach, kennis gemaakt en hem de opdracht gegeven voor de Scheutkapel een biechtstoel te maken. Laurent drukte het verlangen uit naar China te vertrekken. Bax schreef over hem op 16 augustus, toen er geen tijd meer was voor Verbist om te reageren :

De lekebroeder of liever de Duitse artist, zal, volgens ons, aan de missie de grootste diensten kunnen bewijzen, vanwege zijn vakkennis. Hij zal ook aankomen. Hij is een sterke jonge man van 28 jaar. Hij heeft zich schriftelijk verbonden gedurende vijf jaar voor de missie te werken om de kosten van zijn reis te betalen. Na deze periode zou hij andere voorwaarden stellen, maar hij heeft nog altijd de hoop zich voor altijd aan de missie te kunnen toewijden. De inlichtingen die we over hem hebben, zijn goed en bevredigend (RONDELEZ 1960, p. 314).

Franzenbach kreeg de Chinese naam Wu Tai-i. Verbist vertaalt : „*Arma quae scit artem suam*”, „Een wapen dat zijn stiel kent”. Die vertaling is moeilijk te verdedigen... Verbist kende toen geen Chinees.

Men stelt zich de vraag of de houding van Verbist inzake lekebroeders iets met Splingaerd te maken heeft. In principe niet, gezien de mogelijkheid om ook „broeders” aan te werven reeds in de statuten was voorzien. In de praktijk wel. Verbist, niettegenstaande zijn uitgesproken lof voor Splingaerd, heeft diep nagedacht over de moeilijkheden die zulke roepingen in Mongolië moeten kunnen trotseren. En terecht. Scheut heeft later niet meer dan twee broeders naar China gestuurd, al was het maar omdat er onder de Chinezen degelijke werkkrachten makkelijk te vinden zijn en de „broeders” in zijn andere missies beter dienst konden bewijzen. Laurent Franzenbach heeft trouwens China spoedig verlaten.

1866 Over de reis van de tweede karavaan valt niet veel te vertellen. Ze volgde nagenoeg de route van de eerste, maar met minder ongemakken. Vertrokken uit Scheut op 5 september kwamen ze, zoals gezegd, op 25 november te Siwantze aan. Francis loodste hen veilig binnenlands. Van Segvelt ontving hen te Peking bij de Lazaristen. En tot Suanhuafoe waren Vranckx en Splingaerd hen tegemoet gereden.

Vranckx in zijn *Recueil* verhaalt nog meer over Paul. Vanuit Siwantze schrijft Verbist op 20 februari 1866 naar Scheut :

Paul is hier een manusje-doet-alles. Vandaag heeft hij al de bomen van de tuin gesnoeid. Zohaast de hop aangekomen is, zal hij het bierbrouwen beproeven. Paul heeft het leven van een missionaris niet gezocht maar heeft alleen zijn toewijding aan zijn oversten aangeboden en daarom is hij zo gelukkig. Paul is sterk en hij is het minst ziek geweest van ons allen. Paul zou zeer gelukkig zijn indien hij een metgezel had, maar hij moet kunnen werken, zegt hij in zijn energieke taal ; wij zouden ons verschillende Chinezen kunnen besparen die veel eten en weinig doen.

We hebben reeds gelezen over de verloren kisten. Verlinden schrijft uit Shanghai op 1 oktober : „Wat de kisten betreft. Geen enkele fles is gebroken. Ziedaar wat men kan noemen 'goed in de haven aangekomen'. Want onthoud goed de uitdrukking van Paul : 'Want ze mosten iets uitstaan'”.

Verbist schrijft onomwonden aan Bax over het leven van lekebroeders in China :

Een tweede punt waarop ik reeds heb gezinspeeld in mijn brief van de maand augustus, is dat het leven hier voor de broeders zeer gevaarlijk is, mijn beste. Ik heb het met Paul ervaren. Ik ben van mening geweest dat er religieuze broeders nodig zijn. De Europeaan beschikt hier over een zodanig prestige dat hij zich boven iedereen verheven voelt en aangezien iedereen dat erkent heeft men voor hem groot ontzag. Indien nu de broeder geen voldoende religieuze opvoeding heeft gehad, wordt hij hoogmoedig. Hij speelt de Meneer en geleidelijk aan laat hij alles door de anderen doen en hij doet zelf niets meer. Het is nodig dat ik de hand van Paul goed vasthoud, zoniet zal hij onbetwistbaar een gevaarlijke weg opgaan. Na ondervinding hebben we hier geen halve roepingen en lekebroeders nodig (10 oktober 1866).

Toch schrijft hij verder aan Bax op 22 november : „Te Deum laudamus ! Op het ogenblik dat ik mijn brieven sluit arriveert de briefwisseling van Peking ! Vier missionarissen en één broeder zijn goed en wel, vol gezondheid in Peking aangekomen”.

Verbist wist wellicht precies wat hij wilde zeggen over „broeders” in 1867 Mongolië. Maar zijn gebruik van het woordje „frère” is ietwat verwarrend. Hoe kon het anders? Vranckx noemt Paul „un frère catéchiste” (*Recueil*, p. 165).

1866 in de Chinese Geschiedenis

Een jaar van opstanden tegen het centraal bestuur, vooral onder leiding van quasi-religieuze groepen. Het Qing-leger boekt nederlagen en overwinningen.

Er zijn ernstige onlusten in Xinjiang onder de Moslims. De opstand van de Nien tegen de Qing duurt voort.

12 november : Sun Yatsen wordt geboren te Xiangshan (Guangdong). Hij stierf in 1925, geëerd als „de vader van de Republiek”.

We beginnen het jaar met uittreksels van brieven. Op 27 maart 1867 schrijft Verbist over Paul : „Paul vaart heel goed. We zijn nog altijd over hem tevreden. Franzenbach bewondert hem maar zegt dat hij op die manier niet kan leven” (*Recueil*, p. 185). En verder : „Ik heb met genoegen de brief gelezen van Louis Devroey aan Paul”.

Ondertussen hadden de christenen van Siwantze aan Franzenbach gevraagd een gothisch altaar te maken voor hun kerk. Verbist was echter spoedig teleurgesteld over hem en betreurde zijn aanwezigheid : „Ik kan hem voor niets gebruiken en ik zou hem zonder meer aan de deur willen zetten” (RONDELEZ 1960, pp. 348-401).

Van Segvelt voelde wellicht de dood nabij. Hij had veel vertrouwen in Paul Spingaerd. Hij stierf inderdaad aan typhus op 5 april 1867. In zijn brief van 27 maart vermeldt Verbist : „In een gesprek van Paul met M. Van Segvelt heeft deze laatste eens gezegd : als ik sterf moet ge ervoor zorgen dat mijn uurwerk, mijn tabakdoos, die ik van M. le Jeune heb ontvangen en mijn wandelstok (die hij van M. Grégoire gekregen heeft) aan mijn zuster worden overhandigd”.

Er was geld voor de missie te Tientsin aangekomen. Het ging hier om een som van 30 000 frank door de H. Kindsheid toegekend. Hierover schrijft de stichter op 20 oktober aan Bax :

De Chinesen durven ons geld niet van Tientsin brengen, zoveel dieven zijn er op de wegen, zeggen ze. Onze Francis Chang wachtte de aankomst van de medebroeders af en door twee Europeanen begeleid zou hij het

1867

gewaagd hebben. Toen ik in uw laatste brief vernam dat ze niet aangekomen waren, was ik verplicht Paul Splingaerd naar Tientsin te zenden, tot de tanden gewapend. Ik hoop dat hij ons 24 000 Fr zal brengen. Paul zal een kleine maand afwezig blijven... Paul bevond zich te Tientsin. Welke gelukkige verrassing ! Onmogelijk genoeg geld in Tientsin te vinden om ons 24 000 Fr te brengen. Het is nodig dat Paul er binnen veertien dagen teruggaat... (RONDELEZ, *op. cit.*, p. 162).

Dit was geen uitzonderingsgeval. Paul heeft het van in het begin tot op het einde van zijn leven altijd op prijs gesteld de missionarissen in benarde omstandigheden trouw ter zijde te staan. Er is nog een brief van Meyer aan Verbist, gedateerd Vigilia Pentecostes, of half juni 1867 :

Fr Paul heeft me verzocht hem de uitslag van zijn „brouwerij” mee te delen. Volgaarne voldoe ik aan zijn verlangen, te meer daar 't aan al mijn verwachting voldoet. Wel blijft 't nog altijd wat plat maar is toch blijvend goed van smaak. 't Is me inderdaad een medecijn, en remplaceert bij mij de groenten die ik natuurlijk nog niet op tafel gezien heb, want Chinese prei in de bouillon is alles wat er te vinden is en ook dit hebben we moeten kopen. Het eerste brouwsel is bijna verdwenen, van 't tweede ben ik nog in volle verwachting, maar wacht, ik ga 't eens proveeren om U ook daarvan de uitleg te kunnen meedelen... Jongen, Paul, 't is zeker zo goed als 't eerste ; waar zal ik woorden vinden om mijne gevoelens van dankbaarheid uit te drukken, niet alleen voor die kostbare nectar dien gij in mijne kelder hebt achtergelaten maar vooral voor die affreuse reis die gij enkel en alleen ten mijnen pleziere hebt ondernomen, konde ook ik U in 't een of ander van dienst zijn, geen moeite zou mij te groot zijn... De oven en 't brood voldoen aan alle verwachting. Een volgende keer kan ik dus tracteeren op brood en bier en een lekker stuk gezouten spek. Wat zullen we smullen ! Nu gegroet Paul nogmaals bedankt (A.S., A.I.e).

Er zijn ook nog een paar brieven van Rutjes (1844-1883) waarin Paul eervol wordt vernoemd :

Paul de knecht heeft druk werk en schrijft dat hij meer kan doen als drie Chinezen, maar evenwel vindt hij nog tijd om stiltejes op jacht te gaan, en komt beladen met fazanten en patrijzen, etc. terug. — Bij het aankomen in de haven van Tientsin zag ik een Chinees aan de oever voor het huis van de Lazaristen. Hij viel me op omdat hij zijn mutsje droeg, niet zoals een Chinees maar zoals een Belgische soldaat. Ik riep : Paul ! Paul ! en hij was het. Onze E.H. Superior (Verbist) had Paul hier heengestuurd om Francis af te halen met het geld dat hier tot onze beschikking was, omdat het gevaarlijk is vanwege de rovers om een Chinees met zoveel geld van hier naar Siwantze te laten gaan ; terwijl een Europeaan dat in de grootste gerustheid

kan doen want (we hebben het ondervonden) de Chinezen zijn bang van een Europeaan. 1867

Pater Remi Verlinden, leider van de tweede China karavaan, schrijft ook over Paul aan Verbist op 3 mei :

Onze goede Paul vertrekt morgen ; hij is sedert acht dagen van Sépullé teruggekeerd. Mr. Meyer heeft zijn aanwezigheid benut om een oven en een brouwerij te bouwen vooraleer Eul Sche Sein Gau te verlaten. Hij heeft mij dezelfde dienst willen bewijzen die hij aan onze medebroeders bewezen heeft. Ik ben er vooraf zeker van dat U en Mr. Vranckx U zult verheugen als U verneemt dat hij zijn tijd zo goed besteed heeft. Paul zal U over het ontwerp van een Europese kerk te Suntze spreken zodra de middelen het ons veroorloven.

Het bouwen van die „Europese kerk” was in feite een gezamenlijk project van Verlinden en Spingaerd. Die kerk van Siyingtze (het verlatijnste „Suntze” van Verlinden) kende inderdaad ongemene bijval. Ze werd ingewijd op 15 augustus 1874. De koning van Alachan, een voorname Mongool, bezocht ze en was zó onder de indruk dat hij aan de missionarissen vroeg een soortgelijke kerk in zijn streek op te richten.

In een ongedateerde brief schrijft Verlinden : „ik wens dat Mr. Paul komt want een muilriedrijver is moeilijk te bevredigen”. Meyer was ondertussen ziek geworden, zoals Verlinden schrijft aan Verbist op 26 juli, „van een maagverzwakking”. En hij dringt aan : „Dat Paul zo vlug mogelijk aankome om hem te komen verzorgen” (A.S., F.VIII.a).

1867 in de Chinese Geschiedenis

<i>april</i>	: <i>De Moslim-Nien coölitie bedreigt de stad Xi'an.</i>
<i>juli</i>	: <i>De Franse gezant beklaagt zich over massabetogingen tegen Frankrijk en vraagt strengere controle. Een besmettelijke ziekte teistert Peking. Door droogte mislukt de oogst.</i>

HOOFDSTUK V : In dienst te Peking

Tot in 1868 bleef Paul Splingaerd in dienst van de missie te Siwantze. Pater Verbist, geboren te Antwerpen in 1823, overleed te Laohoukow op Zondag-Quadragesima, 23 februari 1868. Zoals zoveel Scheutisten na hem bezweek hij vermoedelijk aan tyfus. Van die dag aan dacht Paul Siwantze te verlaten.

Later op het jaar vinden we Paul in dienst van de Duitse minister te Peking, „voor wie hij enkele delicate zaken opknapte” (VAN HECKEN 1966, p. 804 ; LEDERER 1977, kol. 348). Delicaat ? Dit is wel een eufemisme in 't licht van de volgende brieven.

Peking, Noorderkerk van de H. Salvator,
23 oktober 1868

Mijnheer de Provicaris,

Ik heb onlangs aan Mr. D'Avesae (van Avezaath) uw brieven overgemaakt en ik hoop dat ze U tijdig werden terugbezorgd. Ik heb de eer en het genoegen U er vandaag een andere te zenden met de convocatiebul van het Concilie, een toespraak van de H. Vader en een groot pak Hollandse kranten.

Ik heb ook de eer U kennis te geven van een groot ongeluk dat de arme Paul Splinger (Splingaerd) heeft getroffen. Toen hij voor zijn meester, de Minister van Pruisen, vanuit Tientsin geld overbracht, is hij in onverschil geraakt met een Russische onderdaan, een nogal rijke koopman, die hem voortdurend lastig viel. Om niet gedood te worden door het pistool dat deze op hem gericht hield, heeft hij de Rus gedood met een slag van een sabel of een degenstoot, wapen dat zijn meester hem had gegeven. Omdat hij in staat van wettige zelfverdediging verkeerde, zou hij niet ter dood veroordeeld worden, maar hij zal wel zijn betrekking verliezen en waarschijnlijk naar België terugkeren, of ten minste naar Shanghai, bij de Belgische consul, die hem voorzeker onschuldig zal verklaren, zodat er geen grond bestaat hem te vervolgen.

Ziedaar een ongeval dat aan de Franse legatie veel zorg heeft gebaard, die me heeft opgedragen U dit mede te delen. Hij (Splingaerd) is nooit missionaris geweest, zo zegt men, en toch was hij houder van een missionarispaspoort dat men eertijds voor hem van Mr. de Bellonnet heeft verkregen. Het ware beter geweest dat men, bij zijn vertrek uit Siwantze, hem dit paspoort had ontnomen. Dit zou de Franse legatie nogal scherpe bewoordingen en uitdrukkingen vanwege de Tsong-li-ya-men (Ministerie van Buitenlandse Zaken) hebben bespaard. Die beklaagt er zich over dat men een paspoort van missionaris heeft gegeven aan iemand die het niet is, enz. Men kan wellicht hierop antwoorden, maar in de huidige omstandigheden zou men zich behaaglijker voelen indien dit verwijt geen grond van waarheid bezat.

Ik schrijf U met spijt deze regels, maar aangezien ik ertoe gelast werd, heb ik niet anders kunnen handelen...

Hierbij passen enkele korte bemerkingen. Deze brief werd geschreven door bisschop Mouly op „22 oktober”. Die datum is verkeerd. Hij werd in feite geschreven later dan de brief van de Rochechouart die straks volgt, wellicht op 22 november. Mouly schrijft aan „Monsieur le Provicaire”. Het gaat hier om de H. Smorenburg (1827-1904). Het was Smorenburg die de eerste karavaan Scheutisten in Peking rondleidde. Kort daarop verliet hij de Lazaristen om Scheutist te worden. Hij had het volle vertrouwen van P. Verbist die eraan dacht hem zijn post als provicaris over te dragen vóór hij naar België zou terugkeren. Smorenburg werd inderdaad als apostolisch provicaris door Rome bevestigd.

Thans volgt de tweede brief van graaf de Rochechouart aan Mgr. Mouly :

Peking, 10 november 1868

Monseigneur,

Veroorloof mij U een feit mede te delen waarvan de ernst U niet zal ontgaan. Toen Mr. de abbé Verbist het Vicariaat van Mongolië kwam in bezit nemen, werd hij vergezeld door een jonge man, genoemd Paul Spinger, die men hoopte te verbinden aan de nieuwe congregatie als lekebroeder. De H. Verbist waarborg staande voor dit feit, vroeg aan de legatie een paspoort voor die broeder Paul. Maar toen Verbist stierf verliet Paul Spinger Si Wandze om in dienst te treden van de minister van Pruisen. Deze laatste zond onlangs zijn nieuwe bediende naar Tientsin om zijn provisies op te halen. Onderweg kreeg Paul Spinger een betwisting met een Russische koopman genaamd Tchernaeff. Van woorden kwam het tot daden en Paul Spinger doodde zijn tegenstander met een messteek.

1868

Tengevolge van die doodslag, volgens Splinger begaan in staat van wettige zelfverdediging, toonde hij zijn paspoort van missionaris aan de overheden van Yang Soun die hem deden aanhouden en naar Peking geleiden. De bewakers lieten niet na onderweg te zeggen „wij brengen een katholieke missionaris naar Peking die een twist gehad heeft met zijn metgezel en hem heeft gedood”.

De Tsong-li-ya-men heeft de gelegenheid niet laten voorbij gaan om ons om uitleg te verzoeken in nogal onaangename bewoordingen die de legatie trouwens niet aanvaard heeft.

Ik twijfel er niet aan, Monseigneur, dat U, zoals ik, de noodzaak zult inzien in het vervolg de herhaling van een zo betreurenswaardige daad te beletten en de grootste voorzichtigheid zult aan de dag leggen bij het verzoek om een paspoort, die U tot ons zou richten. Het lijkt me eveneens dringend vereist aan de missionarissen die uw vicariaat verlaten het paspoort in te trekken die U hen bij hun aankomst zou hebben overhandigd.

De brief is ondertekend Rochechouart. Over graaf Louis-Jules Emilien de Rochechouart bezitten we heel wat inlichtingen. Hij was reeds op 3 december 1866 te Peking in dienst getreden, en bleef er tot in 1877 (CORDIER 1901-1903, vol. 3, p. 585). De graaf was de missionarissen zeer genegen. Hij ondernam jachtpartijen vanuit Siyingtze, een bekende missiepost. „Door toedoen van de Rochechouart verkreeg de missie in dit gedeelte van het vicariaat mits betaling natuurlijk, grote stukken land. Ze werden aan de christenen tegen een matige prijs verhuurd en dienden tevens om de Mongolen een vaste woonplaats te bezorgen”, schrijft HOOGEDOORN (1947, p. 68).

Is er ooit tegen Splingaerd een proces in regel ingesteld omwille van de moord? We denken het niet. Noch de Franse, noch de Belgische consulaire diensten hebben hem veroordeeld. Wat niet wil zeggen dat de Chinezen bereid waren de zaak in de doofpot te steken. Ten bewijze hiervan het beruchte Memorandum van 13 februari 1871, door het Ministerie van Buitenlandse Zaken aan de vreemde legaties te Peking overhandigd met de bedoeling Frankrijk — en de Katholieke Kerk — in een slecht daglicht te plaatsen. De volledige tekst van dit memorandum kan men lezen in CORDIER (1901-1903, vol. 1, pp. 416-445) en in LAUNAY (1908, pp. 22-54).

Onder artikel 5 deelt het memorandum mee :

Er was ook een zaak van doodslag bedreven door de missionaris Splingaert op een Rus. Die Splingaert was eerst missionaris en daarna trad hij in dienst van de Legatie van Pruisen als constabel (politieagent). Hij behield nochtans zijn paspoort, zodanig dat, indien hij het aan een ander had

gegeven of verloren had, er niet alleen een misbruik was ontstaan vanwege 1868 iemand die ten onrechte voor missionaris was doorgedaan, maar waaruit ook grote nadelen in politieke zaken konden voortkomen, indien bewust paspoort in handen van opstandelingen was gevallen. Anderzijds schijnt ons de waardigheid van missionaris ernstig in het gedrag te zijn gebracht door dergelijke onregelmatigheden.

Dit memorandum werd door alle vreemde legaties te Peking grondig bestudeerd en er is heel wat commentaar op geschreven. Men stelde vast dat hier nieuwe, niet bij verdrag voorziene maatregelen werden aangekondigd tegen missionarissen en kloosterzusters. Niet weinig gebeurtenissen die hen aangaan werden in een vals daglicht geplaatst om de haat van het Chinese volk die, in 1870, tot moord en brand had geleid, gemakkelijker te verontschuldigen. Het ging hier hoofdzakelijk over katholieken. Maar de protestanten werden ook niet vergeten, hoewel de bewoording die tot hen werd gericht lang niet zo streng was als aan de katholieken. LAUNAY (1908) bemerkt hierbij : „Men kan aannemen dat de aanval tegen de protestanten alleen voor de vorm werd gedaan, voor een mooiere voorstelling van het thema, met het doel zich een air van zelfstandigheid en van onpartijdigheid te geven waaraan veel belang wordt gehecht”.

Het memorandum joeg heel wat stof op in de politieke kringen van Peking. Ook de missionarissen waren verontrust en bestudeerden de tekst. Op 8 januari 1871 deelde de procurator van de Propaganda te Hong Kong, Raimondi (hij werd apostolisch vicaris van Hong Kong op 17 november 1874 en stierf er in 1894), een lang commentaar mee aan alle bisschoppen. Daarin merkt hij aan bij artikel 5 :

De genaamde Splingaert was geen missionaris maar eenvoudig een bediende in dienst van de Belgische missie van Mongolië. Op weg van Peking naar Tientsin ontmoette hij er in een herberg een bedronken Rus die hem zonder provocatie bedreigde met de dood en op hem vuurde. Splingaert loste om zich te verdedigen een pistoolschot die zijn tegenstander dood deed neervallen. De rechtbank van Tientsin behandelde de zaak en, aangezien het een geval van wettige zelfverdediging betrof, sprak Splingaert vrij.

Onnodig te zeggen dat „de rechtbank van Tientsin” het Franse consulaire tribunaal betekent. Een der degelijkste antwoorden op het memorandum is een lange brief van Sir Francis Wade, de bekende sinoloog, gedateerd 8 juni 1871, en gericht aan de Chinese minister Ouen-siang, mede-auteur van het memorandum. Over artikel 5 schrijft Wade :

Het paspoort waarover in dit artikel wordt gehandeld vereist geen bijzondere opmerkingen. De aangehaalde voorbeelden van uitwisseling van pas-

1868

poorten of van verwarring tussen namen van de houders ervan zijn slechts twee of drie in aantal. Ik kan niet geloven dat, als dergelijke vergissingen plaatsvinden, de legatie die ervoor bevoegd is, niet bij machte zou zijn een afdoende uitleg te verschaffen, of dat, als een paspoort op een betwistbare wijze werd uitgereikt, of overgemaakt aan een ander persoon, missionaris of niet, de overheden van zijn land zouden weigeren er notitie van te nemen. Het ware een meevaller indien iedere zaak die China met de andere regeringen aan de hand heeft, zo gemakkelijk op te lossen zou zijn als deze (CORDIER 1901-1903, vol. 3, p. 440 ; LAUNAY 1908, p. 53).

Van zijn kant zond graaf de Rochechouart ook een antwoord aan de Tsong-li-ya-men. Betreffend artikel 5 schreef hij :

Bijzonderheden van de aan de missionarissen afgeleverde paspoorten. Dit voorwerp dat van louter politionele aard is, is naar mijn mening, van belang. Het werd bijzonder voorzien en geregeld bij artikel 13 van het verdrag van 25 oktober 1860, waarin te lezen staat : „Een doeltreffende bescherming zal aan de missionarissen verleend worden die zich vredelievend in het binnenland zouden begeven, houders van geldige paspoorten waarover sprake in artikel 8”. Het artikel haalt onregelmatigheden aan in de toepassing van die bepalingen. Zonder ze te onderzoeken, dient U te worden geantwoord dat ze niets aan de regel wijzigen die op de verdragen steunt en die de Franse regering nooit geweigerd heeft toe te passen (CORDIER 1901-1903, vol. 3, p. 433).

Ondertussen werkte Paul verder bij de Duitse legatie. Een laatste belichting van die tijd :

Nadat op 24 februari de Eerw. Heer Verbist te Laohoukeou aan tyfus overleden was trad Paul in dienst van het Duitse gezantschap te Peking, welke hem meermaals levensgevaarlijke zendingen opdroeg, doch waaraan hij steeds gelukkig ontkwam dank zij zijn ijzeren lichaamskracht, zijn koelbloedigheid, zijn bekendheid met de toestanden daar te lande, en dank vooral ook zijn taalkennis. Want hij, die uiteraard slechts weinig onderricht had genoten, bezat van nature zulk een gelukkige aanleg, dat hij op weinige jaren tijd het Chinees sprak als was het zijn moedertaal, en daarenboven zich nog het Frans, Duits, Engels, Mongools, Turks en Russisch eigen gemaakt had (STEENACKERS 1907a, p. 24).

Dit zijn inderdaad de kwaliteiten die op baron von Richthofen indruk zullen maken. Paul is voor hem een grote hulp geweest.

1868 in de Chinese Geschiedenis

De Moslimonlusten in Gansu duren voort. De Nien opstandelingen worden verslagen.

- 5 juli : Het Ministerie van Buitenlandse Zaken verbiedt aan vreemdelingen naar goud te graven.
- 22 augustus : Ongeveer 10 000 mensen plunderen en vernietigen bijna geheel de protestantse China Inland Mission te Yangzhou.
- 9 november : De Britse vloot komt tussen om de verdragen met China kracht bij te zetten en de missionarissen te verdedigen (COHEN 1974, p. 188).
- 23 november : Acht artikelen, bijgevoegd aan het Verdrag van Tientsin worden eerst ondertekend door China en Amerika op 28 juli te Washington en te Peking op 23 november.

FIG. 8. — Chinese herberg.

HOOFDSTUK VI : Met von Richthofen

Inlichtingen over de tijd die Splingaerd in dienst van de Duitse gezant te Peking doorbracht zijn schaars. Niet helemaal juist schrijft STEENACKERS (1907b) :

In het 4^e jaar (1871 ?) dat Paul bij de Duitse gezant in betrekking was, kwam hij in contact met Baron von Richthofen, belast met een onderzoek naar China's bodem en het opmaken van kaarten in verschillende gouwen. Nadat von Richthofen reeds lang tevergeefs had rondgezien naar een bekwame en geschikte tolk en gids, en op het punt stond onverrichterzake naar Europa terug te keren, bood Paul zich aan om deze man der wetenschap uit de penarie te halen. Zijn aanbod werd natuurlijk dankbaar aanvaard ; en op hun tochten leerde Paul al de gewestelijke talen der onderscheiden gouwen zo grondig kennen, dat hij meer dan eens verzocht werd op te treden als tolk tussen mandarijnen en hun onderhorigen... Nadat Paul gedurende twee (?) jaar door het binnenland had rondgezworven met Baron von Richthofen, kwam deze te sterven (!), waarna Paul naar Peking terugkeerde, om kort nadien een nieuwe tocht door China en Mongolië te ondernemen in gezelschap van Graaf de Rochechouart, destijds gezant van Frankrijk bij het Chinese Hof.

Baron Ferdinand von Richthofen (1823-1905) was een bekend geoloog en ontdekkingsreiziger. Ongeveer vier jaar lang, van 1869 tot 1872, met Splingaerd als gids en tolk, leidde hij zeven reizen dwars door China. Hij schrijft vol lof over Paul. Hij waardeert zijn moed en vaardigheid. Hij is hem dankbaar om zijn kranige houding toen zijn groep meer dan eens in doodsgevaar verkeerde. Die zeven reizen brachten Paul in elf van China's achttien provincies. Op die reizen werd Paul soms gevraagd om als tolk op te treden voor mandarijnen die het locale dialect niet spraken, want mandarijnen werden, volgens oud gebruik, nooit in eigen streek benoemd.

We laten liever von Richthofen aan het woord. Onder de titel „Reis door Noord-China” schrijft hij :

Ik had twee Chinese wagens. In de eerste reisde ikzelf ; in de tweede Splingaert en de boy. De Belg Splingaert begeleidde mij reeds op mijn reis op de Yangtze rivier. Ik vond hem zo goed en nuttig dat ik hem blijvend als tolk en factotum aangesteld heb. Hij is steeds fris en van goed humeur ; hij is eerlijk, gewetensvol en in dienstijver kan hij nauwelijks overtroffen worden.

Bovendien bezit hij veel natuurlijke tact en kent hij zijn plaats ten opzichte van iedereen. Hij is een hartstochtelijke jager en bergbeklimmer. 1869-1871

De kleine diensten die hij bewijst bestaan uit algemene hulp, het villen van vogels, verzamelen van natuurvoortbrengsels (voor fossielen is hij helemaal gewonnen), enz. Zijn bijzondere diensten in vertalen, het inwinnen van berichten, het sluiten van vriendschap met de bevolking, beheer van de kleine kas voor de dagelijkse uitgaven en zijn gezelschap als Europeaan, zijn zeer voortreffelijk.

Hij spreekt een slecht Frans dialect, een zeer onvolmaakt Duits, slecht Vlaams, omdat hij het door het Duits spreken verleerd heeft, en goed Chinees. Ik heb nog niemand leren kennen die het na een zo korte tijd van drie jaar zo perfect heeft leren spreken. Dat kan daardoor komen dat hij zijn geheugen nooit met andere wetenschappen overladen heeft. Ik kan hem om die reden voor niets beters gebruiken. Van aardrijkskunde heeft hij geen betere voorstelling dan een zesjarig kind ; in reizen heeft hij geen ervaring. Ik moet hem alles bijbrengen en tonen ; maar het volstaat het één keer te zeggen omdat hij goedleers is en merkwaardig vlug iets vat.

Men kan na dit alles begrijpen, dat ik in de hele uitheemse bevolking van China geen geschikter mens had kunnen vinden. Ik kan zonder gevaar streken bezoeken waarin ik mij zonder hem nauwelijks durf te wagen. Ik kan inlichtingen over belangrijke zaken bekomen, die mij anders voor altijd zouden verborgen blijven.

Hij staat altijd vlug op vertrouwde voet met de bevolking en wij maken vrienden, waar wij ook komen. De mensen hebben een grenzeloos vooroordeel tegenover vreemdelingen. Het concentreert zich in de opvatting dat Europeanen te ver gaan. Dit is ook waar : de behandeling van de goedmoedige Chinezen door Europeanen is dikwijls stuitend. Mij komt het als een teken van lafheid en ruwheid voor, het minderwaardigheidsgevoel van deze vreesachtige inboorlingen met de zweepslagen te beantwoorden. Slechts wanneer men ons zoekt te bedriegen, of wanneer het gevaar dreigt dat een menigte door een paar slechte karakters in een opgewonden stemming wordt gebracht en wellicht tot gewelddaden wordt opgehitst, als hun toespreken vergeefs is, moeten we energiek optreden. Één enkel slecht mens kan op een grote, anders goedmoedige menigte een belangrijke invloed uitoefenen. Grijpt men hem, en behandelt men hem naar verdienste, dan zien de anderen er dadelijk het rechtvaardige van in en krijgen ze respect. Maar het komt slechts zelden zover. Een goede verstandhouding kenmerkt doorgaans onze betrekkingen met de inboorlingen. Dat dank ik aan Splingard, want ikzelf vind geen tijd om Chinees te leren, omdat ik druk bezig ben.

Ik bereikte I tchang te 2 uur in de namiddag op 21 januari. Een weinig vóór de stad ligt de grens van Hunan. Men eiste de bezoekaart van mij,

1869-1871

maar ik weigerde het. Daarom kwamen we aan een goedgebouwd huis, het keizerlijk zoutmagazijn. Dan aanschouwt men de huizen van de stad : ware prachtgebouwen voor China, met twee of drie verdiepingen, met rijen vensters, in blauwgrauwe bakstenen uitgevoerd en met gewelfd, grillig dak. Bij het water stonden een menigte herbergen. Een mensenmenigte stroomde samen toen wij uitstapten. Ik ging met Tschönn bij een hem bekende herbergier. Ik nam de dringende zaken in ontvangst, die Splingert mij van de boot liet brengen. Eindelijk kwam hij zelf, gewond door stenen ! Men had hem daar zeer sterk aangepakt. Dan volgde een vreselijk dringen van gepeupel in het huis (zodat er gevaar ontstond dat het zou instorten, te meer dat onze kamers op de eerste verdieping gelegen waren).

Ik stuurde mijn naamkaart naar de mandarijn. Nog vóór dat hij ze gekregen had, kwam de vader van de mandarijn met zijn kinderen, om mij met een bezoek te vereren. Ik gaf aan de kinderen geschenken. Het vreselijke gedrang dat nu volgde, konden wij alleen daardoor meester worden, dat wij van tijd tot tijd bij de omstanders gingen, ons lieten bezien en ons dan achter slot en grendel zetten, tot er een nieuwe aanloop kwam, die wij tot kalmte brachten. De dicht tegenover het venster gelegen stadsmuur was door mensen bezet, en die begonnen met stenen in de kamer te werpen. Nu wendden wij een uitzonderlijk middel aan door het grote papieren venster gans open te zetten en ons volledig ten toon te stellen.

Als de nieuwsgierigheid van Chinezen maar bevredigd is en ze gezien hebben dat men niet het wilde dier is, waarvoor zij ons naar de voorstellingen van hun literatuur houden, dan is er al veel gewonnen. Er kwam dan stilaan meer rust ; het tumult was vermeden. Van dan af werd maar van tijd tot tijd de kamerdeur geopend en de mensen veroorloofd naar ons te kijken. Dan nog ontbrak het niet aan bedreigingen van alle aard, die voorzichtigheid nodig maakten bij het vertrek uit de stad.

De slechte indruk die dit alles naliet, werd intussen helemaal weggewist, als de eerste mandarijn van de plaats in zijn fijnste gewaad verscheen om mij te bezoeken : een dik, gezond gezicht met halftoegenepen ogen vol pienterheid en welwillendheid. Hij was zeer beminnelijk en bleef bij sigaren en sherry vol hartelijkheid twee uren zitten. Spingaert droeg hier uitstekend bij in het onderhoud.

Dit interessant verhaal werd vertaald uit VON RICHTHOFEN (1913, pp. 17-21). Er bestaat ook een volledige uitgave van dit werk, in 2 delen. Het grote, wetenschappelijke werk van VON RICHTHOFEN (1877-1885) verscheen in 3 lijvige delen. Spingaerd wordt er zesmaal in vernoemd : tweemaal in *Band II* en viermaal in *Band III*. In *Band II*, p. 52 spreekt von Richthofen over Paul als „mein Dolmetcher”, mijn tolk. Hij vermeldt dat Spingaerd belangrijke fauna ontdekte rond Si-ying-tse (*Band II*, p. 603). En in *Band*

III, p. 95 schrijft hij : „Het was de eerste reis, januari-februari 1869, waarop ik mijn latere begeleider, helper en tolk, de Belg Paul Splingaert, meehad en zijn trouw kon ondervinden”. Paul werd op 9 augustus van dit jaar naar de berg Lou teruggezonden om er „Versteinerungen” of fossielen in te zamelen (*Band III*, p. 719). 1869-1871

Van zijn kant vertelde Paul aan de Scheutisten : „Ik heb bij Baron von Richthofen veel geleerd”. Inderdaad, er bestond een wederzijdse waardering, zelfs vriendschap tussen die twee merkwaardige mensen (A.S., A.II.g).

1869 in de Chinese Geschiedenis

- 2 januari : Chinese soldaten verbranden levend Jean-François Rigaud, een Frans missionaris, met enkele van zijn christenen te Youyang.
- 25 maart : Katholieken nemen wraak. Ze doden achttien burgers en steken huizen in brand.
- 27 april : Britse mariniers landen te Chaozhou en plunderen de stad. Negenenzestig Chinezen worden gedood. Groot-Brittannië biedt verontschuldiging aan.
- 18 mei : Opstanden tegen missionarissen in Zhili.
- 14 juni : In Zunyi (Guizhou) worden Franse katholieke instellingen verwoest en bekeerlingen gedood.
- 21 augustus : De gouverneur van Guizhou zendt de tekst van een brief naar Peking waarin grondeigenaars hun wens uitdrukken de katholieke kerk in hun streek volledig uit te roeien.
- 2 november : De Franse zaakgelastigde, graaf Julien de Rochechouart eist vlug ingrijpen omwille van de incidenten tegen missionarissen. Op 23 december vaart hij met vier oorlogsschepen de Yangzi op om zijn eisen kracht bij te zetten.
- 26 november : De Amerikaanse missionaris W.A.P. Martin wordt voorzitter van het College voor Vreemde Talen te Peking.

1870 in de Chinese Geschiedenis

- 21 juni : „Het bloedbad van Tientsin”. Het volk verwijt een Frans weeshuis de ontvoering van kinderen. De Franse consul Henri Fontanier schiet op twee magistraten zonder hen te treffen. Hij wordt door de menigte gedood. 's Avonds zijn alle vreemdelingen verminkt of gedood, waaronder 17 Fransen. Het weeshuis en het Franse consulaat worden geplunderd en in brand gestoken.

1872

1871 in de Chinese Geschiedenis

- 18 juni : Ongeveer 3000 Russische soldaten bezetten Yili, zagezegd om de opstand van Yakub Beg te onderdrukken.
- 23 november : De Chinese gezant Chonghou biedt China's verontschuldiging aan te Parijs voor „Het bloedbad van Tientsin”.
- „De Yili Crisis” : tussen Rusland en China duurt voort tot in 1881. (WEGGEL 1984, p. 23).

Splingaerd vergezelt graaf de Rochechouart op enkele tochten door Binnen-Mongolië. De Franse gezant verhaalt over die reizen — eerder als jachtpartijen bedoeld — in zijn boek „Pékin et l'intérieur de la Chine” (1878). We vinden in dit boek een interessante beschrijving van de missie van Siwantze en van Siyingtze (de auteur schrijft „Si-yu-ze”). Ook wordt „de legendarische” pater Verlinden omstandig vermeld. „Hij leeft gans alleen en brengt zijn tijd door met de studie van het Boeddhisme dat hij hoe langer hoe minder verstaat”.

We lazten reeds dat Splingaerd geen onbekende was voor de Rochechouart (p. 47). Het is best mogelijk dat hij door de graaf verzocht werd de groep jagers te vergezellen en zich nuttig maakte als gids en tolk. Maar de bijzonderheden van die reizen kennen we niet. Tijdens een reis die in Peking begon op 17 juni 1869 en over Kalgan naar Siwantze leidde, was de Rochechouart vergezeld van zijn persoonlijke tolk, M. G. Devéria (CORDIER 1901-1903, vol. 3, p. 241 ; DE ROCHECHOUART 1878, p. 277). Later zal de graaf nog meer dergelijke reizen ondernemen. Hij beschrijft de befaamde kerk van Siyingtze, waarvan Paul de mede-ontwerper was (ROCHECHOUART 1878, p. 277). Die kerk maakte op hem een sterke indruk :

Si-yu-ze est encore plus extraordinaire que Si-wan-ze, en ce sens que la maison située à l'entrée même des steppes, est cependant construite sur un plan européen, et que l'église, du style gothique le plus pur, fait un contraste frappant avec les lamaseries et les temples mongols, dont l'architecture est lourde et sans caractère (DE ROCHECHOUART 1878, p. 276).

Splingaerd wordt niet vernoemd in de Rochechouarts boek. Waarom weten we niet.

In 1872 begon Paul een nieuw avontuur. Hij verhuisde naar Kalgan, een vestingstad nabij de Grote Muur gelegen. Hier wilde hij een ruilhandel drijven met de Mongolen in Europese waren, vooral reisdekens, tegen huiden, kameel- en schapenwol, en yakstaarten. Zijn vennoot was de Duitser

Grösel. Het nodige kapitaal werd hem voorgeschooten door de bekende 1872 Shanghai-Hongkong firma Jardine and Matheson. De zaak draaide echter niet goed : „Zijn handelszaak kwijnde weg want Splingaerd was te weinig commercieel aangelegd”. (VAN HECKEN 1966, p. 803). Inderdaad, Splingaerd „was geen handelaar ; zijn bloed was te warm om te kunnen samengaan met het koude en trage bloed der droogstoppels” (STEENACKERS 1907b, p. 25).

1872 in de Chinese Geschiedenis

- 12 maart : Zeng Guofan sterft te Nanjing (CORDIER 1901-1903, vol. 1, p. 446).
 18 juli : De Russen laten weten dat ze niet zinnens zijn Yili aan China terug te geven, „omdat zij het niet kunnen beschermen”.
 16 oktober : De Tongzhi-keizer trouwt.

FIG. 9. — Kerk en residentie te Siyintze ingehuldigd op 15 augustus 1874.

HOOFDSTUK VII : Paul en Catherine

Op 28 januari 1873 huwde Paul Spingaerd met Catherine Li. De voorgeschiedenis van dit lang, gelukkig en gezegend huwelijk kan men, gesteund op enkele documenten, gemakkelijk raden. Paul reisde voortdurend door Mongolië omwille van zijn handel. Dat deed hij heel wat liever dan zijn winkel te Kalgan te beheren, iets wat hij graag aan Grösel overliet. Op die reizen zal hij wel een kans gezien hebben zijn vrienden-Scheutisten te ontmoeten.

Hij stelde zijn vertrouwen in Pater Verlinden, en vroeg hem als makelaar op te treden om een bruid te vinden. Het was hem inderdaad, volgens Chinees gebruik, niet mogelijk zelf de eerste stappen te doen. Volgens aloude gewoonte komt dat aan de ouders toe. Die spreken een vertrouwde makelaar aan om de trouwlustigen aan elkaar en aan elkaars families „te verkopen”. Want er komen inderdaad heel wat financiële beslommingen bij voordat een huwelijk kan worden gesloten.

Verlinden bood graag zijn diensten aan. We bezitten een interessante brief die Pauls huwelijk bespreekt. Verlinden, wellicht om zijn verantwoordelijkheid te delen, schrijft aan Bax op datum van 24 januari :

Ik ben het volkomen met U eens ; het is niet nodig dat Paul te veel luister geeft aan zijn huwelijk. Ik had hem reeds die raad gegeven, wellicht om een andere reden dan de uwe, maar kom... Het huwelijk is, in de ogen van heidenen, een loffelijke zaak. Schijnheilig bewaarde maagdelijkheid, zoals in Siwandze, waar het blijkt dat er niet minder dan negentig maagden zijn, beschouw ik als een gesel voor de missie, in overeenstemming met de synode van Suchuen.

Paul is een christen ; hij heeft geen andere uitkomst dan het huwelijk. Ik zou niet weten om welke reden wij onze toestemming niet zouden geven. Vooral, nadat bijna alle aanwijzingen te Siwandze ervoor pleiten dat hij een Chinese vrouw zou huwen. De grote catechist hier, het is waar, heeft het gezicht verloren. Maar iedereen weet dat ik er niet bij betrokken ben. In september van vorig jaar heeft hij de vrouw van Paul met aandrang ten huwelijk verzocht. Ik heb hem dadelijk toegestaan een vrouwelijk tussenper-

soon naar de „Ste Enfance” te sturen ; indien die niet geslaagd is, dan is het 1873 zeker niet mijn fout.

U zult me een merkkelijk genoeg doen op de uitnodiging te antwoorden die Paul U gedaan heeft. Indien nochtans, uw waardigheid, en zoals U zegt, de eerbied tegenover uw positie zich daartegen verzetten, dan komt het mij niet toe U de wet te stellen. Laat me evenwel toe U eraan te herinneren dat Paul, voordat hij ertoe besloot een dochter van Mongolië te huwen, mij verzocht had U daarover te raadplegen. Dat heb ik gedaan verleden jaar vóór de retraite te Siwandze in aanwezigheid van Mr Meyer en Hamer. Ik ben er zeker van dat, indien U toen het minste ongenoegen had getoond, Paul, wat hij „zijn geluk” noemde, elders zou gezocht hebben.

Zoals in ieder ander land waar geen consul aanwezig is, wordt het burgerlijk huwelijk voltrokken volgens de wet van het land, wettelijk erkend door de consul en ik wens dat ten minste twee confraters uit Siwandze het huwelijk van Paul als getuigen komen bijwonen.

Bovenstaande brief werd door Verlinden verstuurd naar provicaris Bax (A.S., F.VIII.a). Naar alle waarschijnlijkheid zegende Bax het huwelijk in met de paters A. De Vos en E. Cuissart als getuigen.

Één bemerking weze hier toegelaten. Rutten, in zijn handschrift over de familie Spingaerd, beweert dat Paul aan een van zijn dochters zei : „De priester die ons huwelijk inzegende werd later bisschop”. Gezien de Verlinden-Bax correspondentie kan dit enkel Bax zijn — hoewel hij toen reeds bisschop was. Toch schrijft het Nederlands annex aan de brief van de Cartier, waarover straks meer, dat „Paul Spingaerd en Catharina Li, in de kerk van Erth she sain hao (Mongolië) voor de W.E. Heer Verlinden, miss., echtelijk verenigd zijn op 28 Januari 1873”. Die twee gegevens zijn niet in strijd met elkaar. Verlinden voltrok misschien het burgerlijk huwelijk, terwijl Bax het kerkelijk huwelijk bekrachtigde.

Hoewel Verlinden in zijn brief naar Bax terecht opmerkt dat er geen enkel kerkwettelijk bezwaar was tegen Pauls huwelijk, duurde het nog 26 jaar vooraleer het ook door de Belgische autoriteiten te Peking werd erkend. Hier omtrent bestaat een belangrijk document van de „Légation de Belgique à Pékin”, gedateerd 9 september 1899, nummer 542. Bij dit document is een annex gevoegd in het Nederlands gesteld. Dit alles werd gestuurd naar Mgr. Van Aertselaer wiens naam nog meerdere malen zal voorkomen in dit boek. Jérôme Van Aertselaer werd geboren te Hoogstraten in 1845. Hij verbleef 38 jaar in China en was algemeen overste van Scheut van 1887 tot 1898. In dit jaar werd hij apostolisch vicaris van Siwantze waar hij overleed op 12 januari 1924. Hier volgt die brief uit het Frans vertaald :

1873

Monseigneur

De legatie van de Koning heeft er zich gedurende vele jaren op toegelegd de toestand van de hr. Paul Spingaerd te doen legaliseren voor de burgerlijke stand. Na een langdurig onderzoek hebben de administratieve overheden de validiteit van het huwelijk erkend, aangegaan op 28 januari 1873 te Eul shey san hao (Mongolie) tussen Paul Spingaerd en Catherine L. Om de zaak af te sluiten moet alleen nog in het register van de Belgische burgerlijke stand de huwelijksakte van onze medeburger worden ingeschreven, evenals de geboorteakten van zijn kinderen.

De hr. Spingaerd heeft aan onze consul te Tientsin verklaard dat hij de desbetreffende documenten niet bezit. Ik voel me bijgevolg verplicht beroep te doen op de welwillendheid en de toewijding van Uwe Hoogheid en van de Belgische missionarissen. Het departement van buitenlandse zaken verlangt de volledige en afzonderlijke toezending van de huwelijksakte en van ieder geboorteakte aangeduid op de hierbijgevoegde lijst die we verzoeken ons terug te bezorgen. Ieder van die akten zou moeten overgeschreven worden op een afzonderlijk blad in de taal waarin zij opgesteld werden, aangezien de burgerlijke overheid alleen de vertalingen aanneemt, gedaan door de daartoe beëdigde magistraten.

Uwe Hoogheid begrijpt het belang dat het voor de hr. Spingaerd en zijn gezin heeft hun hoedanigheid van Belg te bewaren. Ik geloof bijgevolg dat ik in alle vertrouwen kan rekenen op Zijn steun in deze zaak.

Ik verzoek U, Monseigneur, de uitdrukking van mijn bijzondere hoogachting te willen aanvaarden.

De zaakgelastigde van België in China,

Emile de Cartier

Wie was Catherine Li? Wat was haar echte naam? Hierop hebben historici uiteenlopende antwoorden gegeven. VAN HECKEN (1966, p. 803) duidt haar familienaam niet aan. E. de Cartier, zoals we op voorgaande bladzijde lazen, schrijft „L.” voor Li. Een ms. in A.S., getiteld „Paul Spingaert”, noemt haar Kuo. RONDELEZ (1960, p. 198) noemt haar „Chao”, waarschijnlijk op getuigenis van STEENACKERS (1907b, p. 24), waar hij schrijft: „In 1873 huwde Paul met Catherine Tchao, eene leerlinge van de school der H. Kindsheid van Eulchesanhao (Midden-Mongolië), doch geboortig van Heoupa, de plaats waar in 1900 de EE.PP. Dobbe van 's Hertogenbosch en Zijlmans van Waalwijk, den marteldood stierven”. In het document Van den Heuvel, waarover straks, wordt Mevr. Spingaerd „Li

Tellurie" genoemd. „Tellurie" schijnt een mislukte verchineeste klank te zijn 1873 van „Catherine", eerder als haar Chinese persoonsnaam die we niet kennen en die enkel uit twee lettergrepen kan bestaan.

Is er hier klaarheid in te brengen? Het lijkt geen twijfel dat „Li" de familienaam was van Catherine. Dit wil niet zeggen dat ze ook niet onder de naam „Tchao of Chao" kon bekend staan, althans vóór haar huwelijk. De reden hiervan is niet moeilijk te vinden. Haar moeder hertrouwde met een Tchao, afkomstig uit Heoupa. Dit vernam Rutten van Thomas Tchao, een familielid (Ms. in A.S.). De moeder van Catherine leefde nog in 1888. Dat weten we uit een brief van Paul aan Bax. Ze was dus geen wees.

Er is een overlevering bewaard in de familie Splingaerd en meegedeeld door Mevrouw Paternoster, beter bekend als „Mei-mei", en thans wonend te Brussel, dat Catherine „était issue d'une famille mandchoue vieille de plus de 1300 ans" (PATER 1981, p. 8). Wellicht week die familie rond 1800 uit naar Pie-li-keou, een transliteratie van het Mongools „Berk'ein ghol". De familie Tchao was oorspronkelijk van de provincie Shanxi. Familiehoofd Tchao werd te Peking gedoopt. Hij genoot heelwat invloed bij de Ongnud Mongolen en hielp de Lazaristen bij het aankopen van Mongoolse terreinen. Hij trad zelfs op als catechist van E.H. N.-J. Raux, geboren op 14 april 1754, en bekend als de priester die er in slaagde de eerste Mongoolse jongen als seminarist naar Peking te sturen (VAN HECKEN 1949, p. 15).

Mogelijk is Catherine, langs haar stiefvader, een kind van de familie Tchao. Wat er ook van zij, Catherine werd geboren in 1846. Ze was vier jaar jonger dan Paul, en 27 jaar oud toen ze trouwde. Zoals reeds gezegd, dat ze geen weeskind was staat vast. Ze trad binnen bij de groep van Vierges of Maagden — men zou dit nu seculier instituut noemen — te Eul-shi-san-hao. Wellicht onderwees ze er het Chinees aan de jongens en meisjes van de H. Kindsheid door Verlinden bestuurd. Het was dan ook Verlinden die haar persoonlijk uitkoos om met Paul te trouwen. Hij bekent dat hij ietwat moeite had om haar te overtuigen. „Beter voor U, zei hij haar, geen Vierge te worden maar met Paul te huwen. Uw dochters zullen nonnekes worden"! Een rake voorspelling: vier dochters van Catherine werden kloosterzuster.

Naar een foto van 1896 te zien (fig. 22) was Catherine een mooie, slanke vrouw. Ze overleed te Tientsin op 20 september 1918, en werd er begraven. De familie Splingaerd bewaart nochtans ook een foto van haar praalgraf naast dit van haar man op het kerkhof van Chala. Men vermoedt dat haar stoffelijk overschot daar werd overgebracht maar de datum ervan is ons niet bekend (RUTTEN 1930, Ms., A.S.).

1873 Men vertelt dat Paul, altijd de schalkse jongen, „er deugd in vond haar te plagen”. Aan nieuwe missionarissen stelde hij haar voor als „mon Catherine”. En hij voegde eraan toe : „Mon Catherine en ik zullen een dozijn kinderen hebben”. Catherine bloosde dan „tot achter haar oren”.

Het huwelijk van Paul en Catherine is een gelukkig huwelijk geweest. Samen droegen ze wel en wee. In zijn brieven vermeldt Paul haar met eerbied en genegenheid. Bij zijn afwezigheid zorgde hij voor haar veiligheid waar het kon. Catherine beheerde de familiefinanciën beter dan Paul. In de stille jaren van hun verblijf te Suzhou hebben beiden tijd en geld aan werken van liefdadigheid besteed. Ze waren herbergzaam en door hun omgeving met eer omringd. De bladzijden die volgen zullen van hun edele geest getuigen.

De kinderen van Paul en Catherine Splingaerd

Het archief van Scheut te Rome bewaart drie lijsten met namen van en gegevens over de kinderen Splingaerd. De eerste lijst werd door P. Rutten verzameld „om mijn informatie over Paul Splingaerd te vervolledigen”. De tweede lijst werd opgesteld door P. Jos Van Hecken in voorbereiding van zijn artikel over Splingaerd in het Nationaal Biographisch Woordenboek (VAN HECKEN 1966). Beide documenten zijn vrij onnauwkeurig. Een derde lijst is ondertekend door de schepen van Brussel, Mevr. M. A. Van den Heuvel. Die laatste lijst is een antwoord van 6.12.1951 op een vraag van pater Valère Rondelez, destijds archivaris van Scheut, over de familie Splingaerd. Dit derde document steunt op het Bevolkingsregister van Brussel, G2, folio 440. (Zie p. 64 en A.S., A.II.g.2).

De gegevens die volgen berusten eerst en vooral op het annex, toegevoegd aan de brief van de Cartier. Dit document werd in het Nederlands „uitgeschreven te Sou Tcheou op 28 mei 1881” en ondertekend door Mgr. Hubert Otto. Het annex eindigt met deze woorden : „Copie conforme par le soussigné Ketels Henri, faisant fonction de Consul à Tientsin. Tientsin le 4 septembre 1890”. Zijn handtekening volgt.

Mgr. Otto werd geboren te Brussel in 1850. Hij verbleef 62 jaar in China en was apostolisch vicaris van Gansu vanaf 1890 tot 1921. Hij onderhield een drukke briefwisseling met en over Splingaerd. Zijn grafsteen droeg de woorden „Vir Bonus” — „Een Goed Man”, kenschetsend voor heel zijn leven. Jammer genoeg werd dit graf vernield door de communisten gedurende de Culturele Revolutie, 1967-77. Over de HH. Ketels leze men KURGAN (1972). Zie ook FROCHISSE (1937).

FIG. 10. — Catherine Splingaerd met twee kleinkinderen, Rémy en Lilly Paternoster (Tientsin, 1910).

- Maria** (1874) : (Dorothea Constantia) geboren te Kalgan (Mongolië, 1873 Tchely) op 9 maart, gedoopt op 12 maart door Z.E. Mgr. Bax. De meter is... — Kloosternaam : Mère (du Bx) Jérôme (Angélis). Trad in, zoals haar drie zusters, bij de „Dames Auxiliatrices des Ames du Purgatoire”.
- Clara** (1875) : (Appolonia Maria) — Tweeling. Kloosternaam : Mère Rosa.
- Rosa** (1875) : (Catharina Maria) geboren te Koei hoa tch'eng (Mongolië, Chansi) op 25 oktober 1875, gedoopt de 31e daaropvolgend door de W. Eerw. H. Rutjes. De meter was... — Kloosternaam : Mère Clara.
- Alphonse** (1877) : (Bernard) geboren te Tai-hai-kong-hou-ien (Mongolië, Shansi) op 18 oktober 1877, gedoopt op de 21e daaropvolgend door E.H. H. B. van Koot. Peter was Mgr. De Vos. — Overleed te Tientsin op 7 oktober 1943.
- Rémi** (1879) : (Franc. Xaverius) geboren te Koei hoa tch'eng op 13 februari 1879. Gedoopt op de 14e daaropvolgend door E.H. Verlinden die ook peter was. — Hij had vijf kinderen en overleed te Tientsin op 2 maart 1931.
- Anna** (1881) : Geboren te Koei hua tch'eng het 7de jaar van Koangsu de 8e der 8ste maan (1881) en op de 16e daaropvolgende gedoopt door E.H. Van Koot. De moeder van Tcheng Joei was meter. — Kloosternaam : Mère Dorothée. (Splingaerds doodsbericht noemt haar „Orsithé”).
- Appolonia** (1883) : Geboren te Sou Tcheou in het 8ste jaar van Koangsu de 3e dag der 12de maan, gedoopt door E.H. Kissels. — „Pauline” huwt met textiel-ingenieur Jean-Jacques Muller. Ze overleed in 1946. Ze had drie dochters en één zoon.

FIG. 11. — Symbolen van echtelijk geluk.

1873 **Catharina** (1884) : Geboren te Sou Tcheou (prov. Kansu) in het jaar X 4e maan 3e dag. Gedoopt door E.H. Kissels. Meter was de vrouw van Che-tsai-Meng, pèdiss(èque) van E.H. Kissels. — Huwde Louis Castaigne, van Heist, verbleef te Brussel en overleed er in 1967. Ze had geen kinderen.

Lucia Johanna (1885) : Geboren te Sou Tcheou in het jaar XI 8e maan... [niet ingevuld] dag gedoopt door E.H. Kissels. Meter was Virgo Tchang-ta. — „Lucie” werd geboren op 8 september. Ze huwde in China met Albert Paternoster en had vier kinderen, Remi, Lilly, Alphonse en Jeanne. Lucie kwam naar België in 1934. Ze overleed te Milaan op 12 september 1983.

Johannes-Baptista (1888) : Geboren de 24^e der 11^e maan XIV jaar van Koang Su te Sou Tcheou. Gedoopt op 27 december (1889 volgens A.S., A.II.g.2) door E.H. Steenackers (absens). — „John” huwde met Philomena Chang uit Lanchowfu. Ze overleed te Tientsin op 3 februari 1935. Daarna huwde John, op 7 september 1935, met zijn nicht Marguerite (Oliva) Spingaerd, dochter van Remi. Hij overleed te Tientsin op 18 juni 1948.

Teresa-Maria (1891) : Geboren te Sou Tcheou de 20e dag der 1e maan 28 febr. 1891 *et a me Hub. Otto, vic. ap., baptizata die 28 maji 1891. Matrina fuit ejus soror Maria.* — „Thérèse vient en Belgique pour se marier avec Robert Vahrenkampf qui, l'ayant connue en Chine, en est très amoureux”. Pater beschrijft haar eigen leven bij „tante Thérèse”. Ze was „sévère, dure, sèche” (PATER 1981, pp. 9 en 12).

Enkele randbemerkingen bij die namen.

Clara en Rosa geleken zo goed op mekaar dat men hen te Parijs bij de Auxiliatrices moeilijk kon onderscheiden, een feit waaruit ze gutig partij trokken. Eindelijk werd de overste het spelletje beu. Clara werd benoemd te San Francisco waar ze werkte bij de „Helpers of the Holy Souls”, Haight Street, 204. In 1887 dacht Rosa er eerst aan Carmelites te worden te Shanghai. Ze bleef er niet lang en ging zich in het klooster bij haar zusters voegen (PATER 1981, p. 8).

Alphonse wenste eerst Jezuïet of Scheutist te worden (RUTTEN 1930). Zijn vader wilde hem maar liever zien trouwen (A.S., ongetekende nota over Spingaerd). Alphonse huwde inderdaad met een Chinese vrouw, Anna Chang, uit Lanzhou. Ze overleed te Peking op 24 november 1934. Dit volgens het document Van den Heuvel. Hierin wordt ook nog dit vermeld : „Alphonse Bernard, sans profession, né à Soutchéou le 18 octobre 1877,

célibataire. Le 8 janvier 1942, Wu Yu Ming (Marie Thérèse), épouse de 1873
Alphonse Bernard Splingaerd, belge, reconnaît pour son enfant Wuseta
François né à Péking (Chine) le 14 juillet 1923. Le 15 Septembre, 1946, est
née à Tientsin Louise Désirée Wuseta fille de François et Marie Dora Chib
(conjoints)".

Pauline huwde met J.-J. Muller. Hij was leraar geweest aan het Hoger
Textiel Instituut van Verviers. In 1905 werd hij Splingaerds medewerker bij
de uitbating van de lakenfabriek te Lanzhou (KURGAN 1972, p. 593 en
FROCHISSE 1937, p. 409).

Eigenlijk heeft Catherine nog twee kinderen aan Paul geschonken.
Suzanne, geboren in 1878, stierf aan de cholera te Shanghai in 1895. Maria,
geboren in 1882, stierf bij haar geboorte.

De Splingaerds namen ook twee jongetjes aan. De eerste, Paul Lin
(Splingaerds naam in het Chinees), was een arme jongen, de zoon van
kolonel Besens, een Belgische militaire instructeur bij het Chinese leger rond
1890. De kleine Paul stierf in het St. Marie hospitaal te Shanghai. De tweede,
Stanislas Lin, was het zoontje van een in onmin gevallen mandarijn, uit
armoede gedwongen zijn kind te verkopen. Splingaerd kocht die jongen voor
50 taëls (RUTTEN 1930 en A.S.). Zijn verder leven is ons niet bekend.

De Splingaerds hadden dikwijls vreemde kinderen in huis, soms vijf of
zes. Het was geen uitzondering voor Catherine twintig kinderen aan tafel te
hebben. Maar dat ze tweeëntwintig kinderen aan Paul schonk, zoals *Chine
et Belgique*, 1906, p. 318, het wil, is toch wat overdreven.

1873 in de Chinese Geschiedenis

- 5 september : Een Franse missionaris werd doodgeslagen te Qianjiang
(Sichuan).
- 4 november : Het Chinese leger veroverd Suzhou (Gansu) op de Moslims
waarvan er duizenden worden gedood.

HOOFDSTUK VIII : Koopman in de „Blauwe Stad”

Reeds in 1873 had provicaris Bax besloten in Guihuacheng, in de Vlaams-Mongoolse brieven beter bekend als „de Blauwe Stad”, een terrein en gebouw aan te werven dat als procureur en missiepost kon gebruikt worden. De koop vond plaats niettegenstaande het verzet — „een echte vervolging”, schrijft Bax — van de locale mandarijn. Die man kwam echter te sterven begin 1874 en de weg was vrij. Een nederzetting in de Blauwe Stad zou het reizen en de bevoorrading van missionarissen in Ordos erg vergemakkelijken.

Rutjes werd aangeduid om daar het werk te beginnen. Over hem schrijft Bax : „Hij spreekt vloeiend Mongools en Chinees. Hij paart veel voorzichtigheid aan een grote gematigdheid van karakter en is een man die volmaakt geschikt is voor die post” (VAN HECKEN 1947, p. 71). Rutjes verliet Siyingtze op 16 augustus, daags na de glorieuze kerkwijding. Hij kwam toe in de Blauwe Stad op 27 augustus. We laten Bax aan het woord :

EE.HH. Rutjes en Hendrickx werden voor die post aangeduid en God zij dank slagen ze erin zich te vestigen zonder nieuwe verwickelingen. De nieuwe mandarijn liet begaan. De heren begonnen dadelijk op die grote eigendom een woning en kapel in te richten. Ze betrokken zelf een deel van het terrein, terwijl ze een ander overlieten aan de Chinese kooplui die de gestelde huurprijs betaalden. Vriend Paul Spingaerd betrok er eveneens een winkel voor zijn handel met Tjiangtjakou en Europa (A.S., persoonlijke notities van Mgr. Bax).

Het loont de moeite een kijkje te nemen op een vestingstad in Mongolië zoals die er uitzag ten tijde van Paul Spingaerd, volgens de gegevens van een scherptoeziende ooggetuige zoals Rutjes.

De reis (van Siyingtze naar de Blauwe Stad) is voorspoedig geweest ofschoon beide zwaar beladen karren, elk met vier paarden bespannen, onderweg zijn omgeslagen. Kweihoats'jen of de Blauwe Stad (in het Mongools Koukouhoten) was het belangrijkste centrum van Midden-Mongolië. Ze bestond eigenlijk uit twee steden : een handelsstad en een militaire stad, met elkaar verbonden door een straat van 3 km lengte. De militaire stad werd gebouwd door keizer K'anghsi (1661-1722) tegen de vijanden uit het Noorden. Gewoonlijk lag er een garnizoen van 10 000 man, bestaande uit

Mantsjoe-soldaten, die echter de zeden en de taal der Chinezen volledig hadden overgenomen. De officiële naam van deze fraaie stad was Swiyuan. De handelsstad dateerde uit het midden van de 16^e eeuw en werd gesticht door een Mongoolse koning. Zij is vooral belangrijk voor de ruilhandel tussen Mongolen en Chinezen. Men telde er niet minder dan vijf grote Boeddhistische lamakloosters en nog een vijftiental kleinere. Het aantal lama's of monniken werd geschat op 20 000. De Blauwe Stad ontleent haar naam aan de blauwe dakpannen van de kloosters. Bij zijn aankomst telde pater Rutjes in de stad slechts twee christenen, die na korte tijd weer vertrokken. Op één uur afstand van de stad had hij nog een 50-tal christenen in het dorp San hots'uan. Tenslotte woonden tien uur naar het Westen toe nog enkele afstammelingen van oude christenen, die jaren geleden geweigerd hadden een priester te ontvangen. Dat was de hele parochie (HOOGEDOORN 1947, p. 79).

Paul had dus een goede plaats gekozen om zijn handel uit te breiden. Terwijl Grössel te Kalgan het hoofdkwartier bezette kon Spilingaerd zijn zwervlust bevredigen maar niet noodzakelijk zijn zaak van de ondergang redden.

Het is ook in het jaar 1874 dat Paul en Catherine een blijvende en diepe vriendschap aanknoopten met pater Steenackers, een man die we van nu af aan in kritische momenten op hun levensweg zullen ontmoeten. Steenackers zelf schrijft over die vriendschap met Paul : „Ze was zó echt en zó hecht als slechts denkbaar is tusschen twee zulke ronde en eerlijke karakters” (*Ann. Sparrendaal* 1907, p. 27).

1874 in de Chinese Geschiedenis

- 3 mei : *Uitbarsting van woede en geweld tegen het Franse stadsbestuur te Ningpo over het aanleggen van een weg door de Chinese begraafplaats in de Franse concessie* (CORDIER 1901-1903, vol. 1, pp. 523-527).
- 15 mei : *De Belgische minister Edmond Serruys komt te Peking aan. Omdat hij tot een klein land behoorde werd hij verplicht drie maanden te wachten vooraleer een audiëntie te bekomen bij de keizer op 31 augustus* (CORDIER 1901-1903, vol. 1, p. 488 en KURGAN 1972).
- oktober : *De Petang (Noorderkerk te Peking) wordt opgeëist als deel van de keizerlijke hovingen* (CORDIER 1901-1903, vol. 2, p. 640).

1876   Uit brieven van Rutjes kennen we enkele sappige gegevens over Paul. Hij schrijft op 16 augustus 1875 „dat hij door Paul Splingaerd in de Blauwe Stad het genoeglijker heeft ; hij durfde niet zeggen wat hij al niet at en dronk — *carnalis homo!*”. Na verleden jaar in die stad van 200 000 zielen aangekomen te zijn en er slechts twee christenen, die weer vertrokken, aangetroffen te hebben, ontdekte hij later een man en een vrouw met drie kindertjes, die hun horlogiemakers-winkel van Peking naar daar hadden overgeplaatst, zodat nu, met de goede Paul en familie en bedienden en zijn (Rutjes) eigen mannen, achttien christenen bijeen waren, zijnde, met achttien catechumenen, „36 vereerders van den Heer des Hemels” (A.S., Rutjes).

Verder schrijft Rutjes op 21 september :

De goede gesteltenis van de mandarijnen (die in hun hart Chinees bleven) heb ik vooral te danken aan Paul Splingaard, die de Pruisische minister tot verdediger zijner firma heeft en ook persoonlijk het gepaste karakter heeft om de Chinezen aan zich te hechten. Hij is daar juist voor zijn zaken bij de nieuwe mandarijn geweest met wie wij onze zaken te behandelen hebben. Deze heeft hem heel vriendelijk onthaald en hem verteld dat hij te Thie-jwen-foe en te Peking de missionarissen ook kende.

Beide brieven werden in de Blauwe Stad geschreven. Rutjes en zijn gezelschap onderhielden er de beste betrekkingen met de Splingaerds (A.S., Rutjes).

1875 in de Chinese Geschiedenis

- 20 januari   : *Jardine, Matheson and Co., de Britse firma die Pauls zaak financierde, begint met het aanleggen van de Wusong-Shanghai spoorweg.*
- 15 maart   : *De Portugezen, geërgerd over de „koelie-handel” verbieden de uitwijking van werklieden uit Macao.*
- 14 juli   : *Japan weigert China's suzeriniteit over de Ryukyu eilanden te herkennen.*
- 14 oktober   : *Een vierde groep studenten vertrekt uit Shanghai en gaat studeren naar Amerika.*

Voor 't eerst lezen we over Pauls medische vaardigheid. Verlinden schrijft aan Bax op 11 april 1876 :

Ik benuttig een koerier van Paul die klaar staat om te vertrekken. Gisteren avond op dertig li van hier is een geleerde Lama, catechumeen te Wenchanta, van zijn kameel gevallen en heeft een schouderblad gebroken. Paul heeft een kar gestuurd om hem te gaan halen. We zullen trachten hem te opereren.

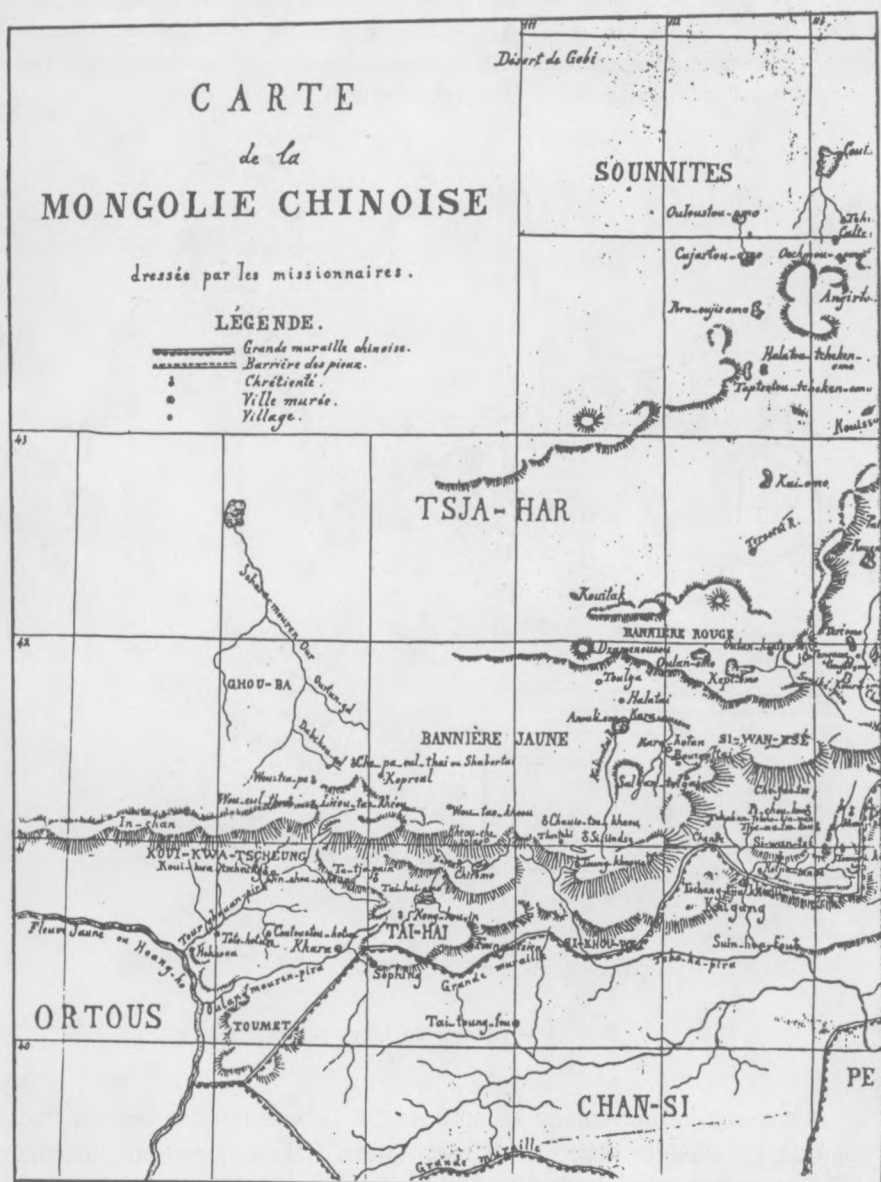

FIG. 12. — Kaart van Chinees Mongolië.

1876

Zulk een operatie is moeilijk, zelfs in Europa, en ik sta niet in voor de gevolgen. Maar, wel, wie anders zal het doen ? De Chinezen zeggen „moo fadze” (niets aan te doen !). Zelfs wanneer de kerkelijke wet ernstige chirurgische ingrepen verbiedt — *necessitas nulla lege* (nood kent geen wet) — zullen we onze plicht doen, kome wat wil.

FIG. 13. — Chinese dokter en patiënt.

Otto in zijn brieven van 26 april en 2 mei beschrijft een reis die Paul rond die tijd ettelijke malen heeft ondernomen. Peking noemt hij „une ville dégoûtante et nullement curieuse”. De reis van Peking naar Siwantze beschrijft hij als volgt :

Zaterdag vertrokken we in een kleine boot tot op vier mijlen van Peking. Dan volgen vier uur per ezel. Vandaag, 24 april, gaat het verder naar

FIG. 14. — Oudste foto van Paul en Catherine, midden missionarissen en christenen genomen te San Cheng Kong vóór 1890.

Siwantze. Als 't God belooft komen we daar aan op 1 mei... Te Tientsin 1877 huren we een schuit voor onszelf en onze pakken. Dit vraagt meer tijd maar als reis is het aangenamer dan op de rug van een ezel te zitten. Het weer was erg mooi ; het landschap eenzaam maar aangenaam. 's Morgens brengen de Chinezen ons warm water : dat is alles wat we krijgen. Met wat Liebig extract maken we bouillon. We eten wat kaas, brood en een sardientje...

1876 in de Chinese Geschiedenis

- 4 februari : *Op deze Chinese nieuwjaarsdag worden voor 't eerst de vreemde gezanten door de keizer ontvangen* (CORDIER 1901-1903, vol. 2, p. 96).
- mei : *Debat over het aanleggen van spoorwegen* (TENG & FAIRBANK 1979, p. 116).
- 4 september : *Proclamatie over godsdienstvrijheid. Niemand mag de haarstaart van christenen afsnijden* (COUVREUR 1906, p. 49).
- 13 september : *De Chefoo (of Yantai) Conventie wordt ondertekend door Li Hongzhang en Thomas Wade* (CORDIER 1901-1903, vol. 2, pp. 74-95).
- 26 september : *Algemeen verbod nog opium te planten. Een korte spoorweg vanuit Shanghai tot aan de zee, aangelegd door de Britten, wordt door de Chinezen aangekocht en afgebroken als een „duivelse uitvinding”. Dezelfde strook wordt herbouwd in 1898* (VERBRUGGE 1926, p. 72 ; DE ROCHECHOUART 1878, p. 292 ; foto in FAIRBANK *et al.* 1965, p. 384).

Men heeft het gevoel dat omstreeks begin 1877 Pauls financiële toestand zoniet ramspoeedig dan toch verward is geworden. Verlinden schrijft hierover aan Bax op 23 april :

Paul is hier geweest zonder geld. Hij zei dat het geld van de missie kon opgehaald worden te Tchang kiako (Kalgan, de stad waar Paul met Grössel handel dreef) op de 15de van de Chinese maand of Goede Vrijdag. Paul vertrekt hier woensdag... Paul zendt zijn kar terug en schrijft me enkel dit : „Ze spreken hier nog van geen geld voor de Si Koume. Ik zend U 160 taëls van mijn geld dat aanstonds moet teruggegeven worden te Tchang tya ko”. Paul is naar Shanghai vertrokken met Mr Gratel (Grössel) op Pasen. Mevrouw Paul zendt een fles St.-Julien. Ik ben zeker dat die U deugd zal doen met een stuk kaas (A.S., F.VIII.a).

1877

Op 29 juni schrijft Verlinden weerom aan Bax :

Ik verneem dat Paul naar Kalgan vertrekt... Paul heeft enkele flessen Sauternewijn gekocht bij Mr. Cautris, de Franse hotelier te Peking. Nooit heb ik zo'n goede wijn gedronken. Hij kost minder als in België. Ik zou U er enkele toewensen, nu ge herstellend zijt. Paul laat me weten dat Mr Seruys, de Belgische minister, erg goed bevriend is met de Franse minister. Weet U reeds dat Mevr. Seruys en Mevr. Dillon zinnens zijn U te bezoeken in juni te Siwandze of te Siyingtze. De minister heeft Paul verzocht deze twee dames tegemoet te gaan tot in Peking. Paul beschikt niet vrij over zijn tijd, en het betaamt niet dat twee dames in China alleen zouden reizen.

Edmond Serruys werd tot residentiële Belgische minister benoemd te Peking op 10 oktober 1873 (FROCHISSE 1937). Dillon werd later door de Boxers vermoord.

1877 in de Chinese Geschiedenis

- Chinees Nieuwjaar* : Een betere omgang tussen Chinese en vreemde functionarissen is merkbaar geworden (CORDIER 1901-1903, vol. 2, p. 115).
- 29 mei : Yakub Beg sterft. De Moslimopstand eindigt.
- 4 april : De eerste Chinese studenten vertrekken naar Europa.
- 1876-1879 : waren jaren van ongemene droogte en hongersnood. De Qing Annalen schrijven : „In Shanxi en Shaanxi woedde er een hevige droogte ; mensen aten mekaar op” (CORDIER 1901-1903, vol. 2, p. 119 en *The Journal of Asian Studies*, Febr. 1985, p. 370).

Onze bronnen geven weinig nieuws over de Splingaerds gedurende dit jaar. Men kan aannemen dat Paul steeds meer financiële moeilijkheden kende, en stilaan aan verandering van woonst en beroep begon te denken. Wellicht zal hij van ver enkele gebeurtenissen hebben meegemaakt die voor de Mongoolse missie van groot belang zijn geweest. Zo werd het apostolisch vicariaat van Gansu opgericht bij decreet van Leo XIII op 21 juni. De paus duidde Hamer aan als bisschop (CORDIER 1901-1903, vol. 2, p. 137). De eerste bisschopswijding te Siwantze had plaats met pracht en praal op 27 oktober. We weten niet of Paul er aanwezig was. Terloops weze hier gezegd dat er problemen waren rond Hamers aanvraag van paspoorten bij de Franse legatie te Peking.

Mgr. Otto, op datum van 25 januari, schrijft in de weinig oecumenische 1878 sfeer die zijn tijd kenmerkt : „Het is pijnlijk wanneer men ziet hoe talrijk het protestants personeel is, en hoe goed ze gelogeerd en betaald worden, terwijl de katholieke missionaris alles moet wikken en wegen, zijn voedsel, klederen, woning, alles om de twee eindjes van het jaar aan mekaar te kunnen knopen”.

In diezelfde brief beschrijft Otto een pijnlijk tafereel dat ook Spilingaerd zal ontroerd hebben. Het waren jaren van verschrikkelijke hongersnood.

Iedere dag worden er vrouwen verkocht op de markt van Ning kiao leang. Vijftig, honderd, soms tweehonderd, precies zoals men dieren verkoopt aan de hoogstbiedende. Men kan zich geen gedacht vormen van de brutaliteit waarmee men die vrouwen behandelt. Men gaat ermee om alsof ze geen redelijke schepselen waren. In hun tegenwoordigheid sjachert men over hun waarde alsof het ging over een hond of gelijk welk ander dier. De vrouwen die overblijven worden op muilezels gezet en naar Ninghia vervoerd waar ze opnieuw ten toon gesteld worden. De meeste onder hen vallen in de handen van de Moslims, die daar zeer talrijk zijn.

Enkele dagen geleden zei pater Gueluy me dat er bij ons geen enkele arme zó miserabel leeft als de gewone mensen hier, en dit is waar. Wat moet men dan zeggen over de streken waar er hongersnood heerst ? Als iemand in Indië sterft, weet men het in alle hoeken van de wereld, omdat een bekommerd landsbestuur daarvoor zorgt. Maar hier, zelfs moest een halve provincie van honger sterven, men zou er in Europa niets over merken.

De bisschop van Chensi schreef over drie weken aan Mgr. Bax dat er zoveel mensenvlees verkocht wordt op de markt dat ze geen vlees meer durven eten uit vrees dat het vlees van een mens zou zijn. Hij schrijft ook dat tot hiertoe 1000 christenen van honger zijn gestorven, hoewel christenen doorgaans meer bevoordeligd zijn dan anderen, hetzij omdat de missionarissen hen helpen, hetzij omdat de rijke christenen de arme ter hulp komen. Denk maar wat het betekent als er onder 12 000 christenen 1000 van honger sterven. Hoeveel erger moet het zijn met heidenen waarover zich niemand bekommert... En in Europa weet men daar niets over.

1878 in de Chinese Geschiedenis

De hongersnood in China neemt catastrofale afmetingen aan. Droogte en een sprinkhanenplaag zijn de voornaamste oorzaken ervan. Het getal doden in de provincie Shanxi gedurende de winter van 1877-78 wordt geraamd op 5 000 000 of 1/3 van de totale bevolking.

11 april : Een tyfoon rond Canton doodt meer dan 10 000 mensen.

- 1879 24 juli : *Het bureau van de Kaipingkoolmijnen wordt te Tientsin geopend. Het werk begint er in oktober. Later zal Splingaerd eraan verbonden zijn* (FROCHISSE 1937, p. 382).
- 26 augustus : *De Keizerin-weduwe Cuxi ontvangt Tcheng Chi-tse, keizerlijke commissaris voor Engeland en Frankrijk. Hun lange en interessante samenspraak is bewaard gebleven* (TENG et al. 1979, pp. 102-108).

Uit 1879 zijn vijf brieven bewaard van Verlinden. Ze stellen enkele vragen over wat er in die tijd gebeurde rond Paul Splingaerd, maar geven weinig antwoorden.

In een brief van 2 augustus signaleert Verlinden dat „Mevr. Paul een koerier heeft gezonden naar Gratil”. Men kan terecht veronderstellen dat die „Gratil” Grösel is, Pauls handelspartner.

Op 25 oktober schrijft Verlinden opnieuw : „Paul is weer te Suenhoaflu bij de vertegenwoordiger van Li Ghun tchang, die erg enthousiast was over de Belgen. Paul zal wel vlug over de mijn gesproken hebben in 't mandarijns”.

Op 28 september schrijft hij weer uit Kalgan : „We bestijgen, volgens Pauls gezegde, de tigger. Kwestie is er met eer af te stijgen”. Paul citeert hier een oud en welbekend spreekwoord dat de moeilijkheid van een zaak aanduidt.

En op 29 oktober : „Ik vertrek met Paul en de comprador van Jardine, een chinees die Engels spreekt. Jardine beveelt die man aan bij Paul. Dit huis (dat Pauls handel financiert) geeft de grootste prijsvermindering aan missionarissen. Hij (de comprador of zaakgelastigde) brengt het geld om de kameelwol (die Paul aankocht bij de Mongolen) te betalen. Uwe Hoogwaardigheid mag de verzekering hebben dat Paul alles zal betalen wat hij aan de missie schuldig is”.

Eindelijk is er nog een interessante mededeling, ook van 29 oktober, geschreven aan de procurator van Siwantze. We laten ze in de oorspronkelijke taal :

Son ancien employé en veut à Paul. Le prêtre chinois m'a dit qu'il aurait dit publiquement que Paul deviendra si pauvre qu'il n'aura plus de pantalon à ses fesses. Mr Delmas au contraire, et ... lui sont bien plus favorables. Ils désirent qu'il vienne avec sa famille, sa belle sœur comprise, à Pékin. Il ne laisse passer aucune occasion sans taper sur les Jésuites. C'est un homme capable, actif, zélé, mais d'après moi un peu envieux, défaut dont je voudrais

le voir corrigé. Il se dit très fort. Moi je le crois très usé et il me paraît un individu qui ne se fera pas beaucoup plus vieux qu'il n'est. 1879

Weinig commentaar zal hier volstaan. Pauls werk voor de mijnen van Kaiping wordt hierna besproken. Wat zijn gezondheidstoestand betreft, hij zal nog zevenentwintig jaar erg actief blijven werken.

Paul had dus schulden aan de missie. Daarover schreef hij aan Mgr. Bax op 20 oktober: „Wat de schulden betreft dat zullen wij binnenkort aan de missie voldoen. Daar zal geen cent te kort blijven”. Maar verder in dezelfde brief bekent hij zijn zwakheid: „Deze domme Peterus heeft daar wederom komen wat bullen vertellen en ik heb hem nu nogeens willen goet zijn en hij is wederom daar geweest met leuygens. Ik ben met hem al veel te goet geweest, zoo ook met meerder anderen. Men zegt het verstand komt niet voor de jaren”. Op 29 oktober schrijft hij een andere brief aan Bax over geldzaken, maar niet de zijne (A.S., A.II.g). Het is duidelijk: Paul moet een andere kant uit om zijn groeiend gezin bestaanszekerheid te bezorgen.

1879 in de Chinese Geschiedenis

- Hongersnood* : Dit is het laatste jaar van de grote hongersnood.
 4 april : Japan annexeert de Ryukyu eilanden onder de naam „Okinawa Provincie”.
 23 juni : De paus verdeelt de Chinese missiën in zeven gewesten of provincies (CORDIER 1901-1903, vol. 3, p. 472).
 augustus : De provincie Hubei krijgt bevel ontvoerders en verkopers van vrouwen streng te straffen.
 2 oktober : De bittere strijd tussen Rusland en China om het bezit van het barre Ili leidt tot het later door China verworpen verdrag van Livadia (CORDIER 1901-1903, vol. 2, p. 188; FAIRBANK et al. 1965, p. 370).

Otto schrijft aan zijn moeder over Peking deze aanvullende nota:

Voilà, maman, ce que c'est que Péking. Sur une des grandes routes de la Campine, assemblez tous les petits marchands qui viennent aux foires chez nous, faites leur élever leur baraques aux deux côtés de la route et vous avez quelque chose qui ressemble bien, très bien à Péking pour la forme, mais infinément plus propre et coquet. La poussière qu'il y avait à Péking quand nous y sommes arrivés est incroyable. Les rues sont larges, non pavées. Chameaux, mulets, chevaux, hommes en foule (car une ville chinoise est

1880

toujours encombrée) s'y pressent et vous font une poussière qui vous fait comprendre immédiatement pourquoi les Chinois trouvent fort niais celui qui va se promener pour son plaisir.

Et les palais de l'Empereur des Mandarins ! On dit qu'ils existent et je le crois. Mais je n'en ai rien vu si ce n'est que le mur d'enceinte, quelque chose qui ressemble exactement au mur de notre jardin rue Juste Lipse, ou au mur du jardin du séminaire de Hoogstraten, mais qui est deux fois plus haut et qui est crenelé par le haut, etc. Voilà tout. Des baraques et des murs d'enceinte, voilà Péking.

J'aurai bien voulu aller voir la Cathédrale et les instruments d'astronomie qui se trouvent depuis des années sur les murs de la ville. Mais l'heure et demie que nous avons mis à traverser Péking (et encore la Ville Impériale) nous avait donné une telle envie de rester chez nous, que nous ne pûmes nous résoudre à laisser la procure des PP. Lazaristes chez lesquels nous étions logés pour nous enfuir vers Siwantze. C'est ce que nous fîmes le lendemain (A.S., Brieven van P. Otto, 2 mei 1876).

Het jaar 1880 zwijgt over Spingaerd. Nochtans was het van belang voor de missies in Mongolië. Van 1880 tot 1890 kenden de missionarissen grote moeilijkheden, maar ook hoopgevende resultaten. De belangrijkste Eerste Regionale Synode had plaats te Peking. Bax en Rutjes namen eraan deel.

1880 in de Chinese Geschiedenis

- 2 januari : *Het Hof beslist dat het verdrag van Livadia ernstig moet worden overwogen. Sommige hooggeplaatste ambtenaren dringen aan op oorlog met Rusland. Eindelijk wordt het verdrag verworpen.*
- 29 juli : *Charles Gordon, vroegere bevelhebber van „Het Altijd Overwinnende Leger”, zendt een vertrouwelijke brief naar de gezanten van Engeland en Frankrijk, hen wijzend op de bereidheid van China om toegevingen te doen in verband met het verdrag van Livadia (CORDIER 1901-1903, vol. 2, p. 216).*

Otto schrijft verder over Shanghai :

Dans cette ville de Shanghai aboutissent des ruelles de 2 à 3 mètres, qui forment un labyrinthe tel qu'il est fort difficile d'en sortir. Cependant nous y sommes entrés pour chercher l'église cathédrale qui se trouve au beau milieu de la ville.

La vue de la croix que nous vîmes de loin d'une petite place, où il était possible de voir un peu le ciel, nous y engagea. Nous tournons, nous tournons... si seulement nous pouvions la revoir cette croix, mais allez y songer dans ces rues de 2 mètres de largeur. 1881

Nous étions prêts à retourner quand nous risquons de demander à un Chinois où était le temple du Maître du Ciel. Nous étions à 20 pas de là. Nous y fûmes bien reçu par les PP. Jésuites qui habitent la maison et qui ont là leur petit séminaire (Otto, zelfde brief als voorgaande).

Paul verschijnt weer op het toneel in enkele brieven van Van Aertselaer. Op 11 januari 1881 schrijft die vanuit de Blauwe Stad aan Bax :

Paul zendt een koerier. Nieuws ! Niet lang geleden heeft men aan Paul het voorstel gedaan om aan een redelijke prijs 20 000 *tsjings* (ongeveer 1/10 van België) goede gronden aan te kopen... Wat de bijzonderheden van die koop betreft, Uwe Hoogheid kan er met Paul over spreken. Hij is zinnens rond het begin van het Chinese nieuwjaar een reis naar Peking te ondernemen en zal zeker te Siwantze voorbijkomen. De Mongool die met Paul werkt is me komen vragen hem onder de catechumenen te rekenen. Wellicht is het dezelfde persoon die U deze brief brengt. Paul verzekert me dat het een goed man is".

Verder aan dezelfde op 24 januari :

Uwe Hoogheid zal zeker bemerkt hebben dat de brieven hier te laat aangekomen zijn om aan Paul toe te laten zich nog vóór het Chinees nieuwjaar tot de mandarijn te wenden... Alle twijfel en onzekerheid zal makkelijk verdwijnen als Paul aankomt.

Dan schrijft hij weer op 21 februari : „Gedurende mijn afwezigheid heeft Paul mij veertig karren stenen bezorgd — ieder van minstens 1200 pond". En op 12 april : „Ik verkoos ons huis op dezelfde lijn te laten bouwen als die van Pauls koer". Het gaat hier natuurlijk over het nieuwe missiehuis in de Blauwe Stad.

In een brief van 12 april schrijft Van Aertselaer : „Geheime nota ! Mevrouw Paul smeekt Uwe Hoogheid om te voorkomen dat Paul zijn schoonzuster naar Peking zou meenemen. Ze verlangt dat U dit doet zonder te laten blijken dat ik U dit schreef". Over die schoonzuster lazen we reeds. Welke ook de redenen van Catherine mogen geweest zijn om haar zuster in de Blauwe Stad achter te laten, later is ze met het gezin Splingaerd naar Peking verhuisd.

Nog schrijft Van Aertselaer aan Bax op 3 augustus : „Terug van een reisje naar de nieuwe eigendom van pater Lou, vond ik hier de oudste zoon

1881 van Paul te bed met de pokken. Onmiddellijk heb ik een koerier gestuurd om hem daarvan te verwittigen”.

Ondertussen had Paul besloten naar Peking te verhuizen. In feite was hij in zijn handel mislukt. Maar waarom ?

Als koopman deed Spingaerd enkele goede zaken. Zoals zoveel anderen had hij zeker fortuin gemaakt ware het niet geweest dat hij aan zijn vrijgevigheid niet kon weerstaan. Zo verliest hij heel wat van zijn winst. Een al te groot vertrouwen in zijn medewerkers en klanten maakt dat men hem makkelijk kan bestelen. Spingaerd is ontgoocheld omdat zijn handel niet bloeit zoals hij het gehoopt had. Hij liquideert zijn zaak en gaat op zoek naar wat anders (FROCHISSE 1937, p. 221).

De vraag mag terecht gesteld worden op welke gegevens die veronderstellingen berusten. Pauls mislukking in handelszaken wordt zeker door hogervermelde brieven bevestigd. Maar men moet vermijden zijn Chinese medewerkers in 't gedrang te brengen. Wat deed Grösel ondertussen ? We weten het niet.

FIG. 15. — Chinese grotwoningen in centraal Binnen-Mongolië.

HOOFDSTUK IX : Mandarijn te Suzhou

Zonder twijfel heeft Steenackers persoonlijk van Paul Spingaerd vernomen wat volgt :

Door bemiddeling van den heer Detring, een Duitser, werd Spingaerd in 1881 door den bekende staatsman Li-hoengtchang, toentertijd onderkoning van Tcheuli (Peiking), benoemd tot mandarijn van de keizerlijke douane te Soetcheou in Kansoe, het westelijk uiteinde van de Grote Muur, in de naaste buurschap van E.P. Kissels uit Klimmen (Nederland).

En hij voegt er in een nota aan toe dat Detring destijds zelf ambtenaar was bij de Chinese douane. Detring vergezelde ook Li naar Moscou, waar deze de Chinese keizer vertegenwoordigde op de kroningsfeesten van Tsaar Nicholaas II. Detring was ook Li's tolk bij zijn bezoek aan Wilhelm II. Sinds 1865 was hij reeds ambtenaar bij de Chinese douane. Hij was de vertrouwensman van de machtige Li Hongzhang die hem in 1894 opdracht gaf Belgische officieren aan te werven voor het Chinese leger (STEENACKERS 1907b, p. 25. Over Detring, zie KURGAN 1972 ; CORDIER 1901-1903, vol. 2 en 3 ; FAVIER 1897, p. 313).

Li Hongzhang is wellicht de invloedrijkste Chinese staatsman van het laatste kwartaal van de XIXde eeuw. Hij fungeerde als „eerste minister”, dank zij de welwillendheid van Keizerin Cixi. Hij had een open blik op China's toekomst en streefde naar modernisatie van zijn land. Toch kon hij de overwinning van Japan op China niet beletten. Men noemt hem soms „de Chinese Bismarck”. We zullen hem nog ontmoeten in de volgende bladzijden. (Over Li, zie KURGAN 1972 en FROCHISSE 1937). Spingaerd en Li schijnen voor mekaar een zekere bewondering gehad te hebben, vooral sinds hun ontmoeting in 1898 (FROCHISSE 1937, p. 238).

Paul werd dus benoemd in 1881 tot mandarijn van de keizerlijke douane te Suzhou, een oude en beroemde stad, op de vroegere Zijdeweg gelegen, in het uiterste N.-W. van China, op drie maanden karrereis van de kust. Ten tijde van Spingaerd was Suzhou de voornaamste draaischijf van China's handel met Rusland. Hoofddouanier Spingaerd kreeg dus een belangrijke vertrouwenspost. Dat hij als „mandarijn” benoemd werd is een

1881 ietwat vrije maar verdedigbare benaming om dit uit te drukken, waarover meer onder het jaar 1882.

De belangrijkheid van Spingaerds post als chef van de toldienst met Rusland komt pas tot zijn volle betekenis als men bedenkt dat, op 12/14 februari 1881, te St.-Petersburg een nieuw verdrag werd ondertekend tussen Rusland en China, waarbij het Verdrag van Livadia werd vervangen (CORDIER 1901-1903, vol. 2, p. 223). Daarbij won China enkele eerder verloren voordelen terug. Handelswegen en douaneformaliteiten werden nauwkeurig omschreven. Vooral, in verband met Pauls nieuwe loopbaan bij de douane, te Suzhou, stond China nu aan Rusland toe consulaten te openen in Turfan en Suzhou.

Onnodig hier in bijzonderheden te treden over het Verdrag van St.-Petersburg. Enkel dit : zoals zoveel andere verdragen door de mogendheden met China afgesloten — of liever, van China afgeperst — is ook dit verdrag vol vernederende bepalingen voor het Middenrijk. De opeenhoping van dergelijke feiten, zoals we nu best weten, heeft, vooral sinds 1949 en het communisme, een open wonde geslagen in het hart van het Chinese volk.

Het verdrag van St.-Petersburg bepaalde dat China aan Rusland „9 miljoen metalen roebels zal betalen als schadevergoeding voor de bezetting van Ili sinds 1871 en als vergoeding aan Russische onderdanen die er onder de Chinezen hebben geleden”. Aldus wordt China verplicht de willekeurige bezetting van zijn grondgebied met eigen geld te bekostigen !

In verband met douanerechten vermeldt artikel 14 dit : „Russische kooplieden zullen het recht hebben om zich voor handelszaken naar Souzhou (Kia-yü-Kouan), eindpost van de Russische karavanen, te begeven. Ze zullen daar van alle handelsvoordelen genieten als in Tientsin”. (In Tientsin waren de douanerechten lager dan in het binnenland !). Verder vermeldt artikel 16 wat volgt :

Indien de uitbreiding van de Russische handel over land vereist dat, voor invoer- en uitvoer-goederen in China, een douanetarief wordt vastgelegd, meer in overeenstemming met de huidige tarieven, zullen Rusland en China overleg plegen, als basis nemend 5% van de waarde van de goederen”.

Terloops zij opgemerkt dat het verdrag in drie talen werd opgesteld : Russisch, Chinees en Frans, waarvan enkel de Franse tekst „voor de wettelijke verklaring van het Verdrag in aanmerking komt”. In het aangehechte protocol lezen we nog over de schadevergoeding : „China zal de som storten van negen miljoen metalen roebels in pond sterling, hetzij één miljoen vierhonderd éénendertigduizend zeshonderd en vier pond sterling en

twee shilling. Deze storting zal gedaan worden bij de Heren Baring & Co. 1881 te London”.

Honderd jaar later klinkt die tekst als een anachronistische voorzorg tegen inflatie ! In hetzelfde verdrag zijn ook vele bepalingen opgenomen die in- en uitvoer van goederen tussen de twee landen bepalen. Al die goederen zijn onderworpen aan „la visite douanière (qui) ne peut durer plus de deux heures”. En verder :

De goederen van Rusland te Suzhou ingevoerd (waar ze onder Splingaerds bevoegdheid kwamen) zullen in die stad dezelfde invoerrechten betalen en aan dezelfde regels onderworpen zijn als die van Tientsin... De Chinese goederen die Russische kooplui te Suzhou zullen aankopen, zullen, bij hun uitvoer naar Rusland, dezelfde rechten betalen, en zullen aan dezelfde regels onderworpen zijn als deze voorzien voor de haven van Tientsin. De lokale douanes in hogergenoemde steden zullen, na het ontvangen van douanerechten, een vervoertoelating geven voor die koopwaren.

De hier aangehaalde teksten geven een idee van Splingaerds werk te Suzhou. Als men, één eeuw na de ondertekening, het Verdrag van St.-Petersburg herleest, krijgt men de indruk dat China erg benadeeld werd, en dan nog op een zeer vernederende manier. Stel hiertegenover de bemerking van CORDIER (1901-1903, vol. 2, p. 240), de beroemde Franse sinoloog en historicus van China :

Het Verdrag van St.-Petersburg had als gevolg dat China aanstellerig werd. Het trachtte verwickelingen uit te lokken. De ommekeer van de Russen (weg van Livadia) had de Chinezen verwonderd. Ze schreven aan intimidatie toe wat eigenlijk enkel zelfzucht en grootmoedigheid was. Zonder overgang bogen zij om van verbijstering en paniek naar de meest zinloze dweepzucht.

Wat Cordier hier bedoelt, dient gezien te worden in het licht van de uitdagende woorden van de Chinese gezant bij zijn terugkeer uit Rusland te Peking : „We moeten wraak nemen op de vreemdelingen, vanwaar ze ook komen, en er eens en voor goed een einde aan maken” !

De juiste datum van Splingaerds reis naar Peking en van zijn verder verhuis naar Suzhou kennen we niet. Toch mag worden vermoed dat ze plaats vond na de geboorte van Anna in de Blauwe Stad, dus in de herfst van 1881. Op zijn handels- en zwerftochten reisde Paul veiligheidshalve zonder zijn familie. Het is best mogelijk dat hij alleen naar Suzhou trok om er zich een woonst aan te schaffen en er zijn post te bekleden. Catherine zou dan met de vijf kinderen volgen. Wat er ook van zij, zoals we straks zullen zien,

1881 op 25 oktober was Paul nog in Peking om er zijn reis naar „het verre Gansu” voor te bereiden.

1881 in de Chinese Geschiedenis

- 24 februari : *Het belangrijk Verdrag van St.-Petersburg wordt ondertekend.*
- 25 mei : *De Kaiping steenkoolmijnen in Zhili gaan in productie onder staatsbestuur.*
- 8 juni : *Chinese studenten in Amerika worden teruggeroepen omdat ze er „gedenationaliseerd” worden.*
- 25 september : *De beroemde, door Mao Zedong gevierde schrijver Lu Xun wordt geboren in Shaoxing. Hij sterft in 1936.*
Het eerste telefoonnet wordt te Shanghai geïnstalleerd.

De voorgaande gegevens over Pauls verhuis naar Suzhou worden aangevuld door een nota van Rutjes, gedateerd 24 oktober 1881 :

Paul Spingaert heeft van het Chinees gouvernement een post gekregen om in Kansoe een oog te houden op de Russischen handel aldaar en een soort douanier te spelen. Hij en zijn compagnon (een Duitse protestant) trekken daarvoor ieder omtrent 1600 fr. per maand. Zij ontvangen ongeveer 24 000 fr. voor reisgeld daarheen en kunnen daarbij handel drijven naar believen. Zijn compagnon laat mij daar juist zeggen dat hij morgen ons hier komt groeten voor het vertrek. Paul is nu nog te Peking.

Wie die Duitse protestant was weten we niet. Misschien is het Grösel zelf. Het is zeker dat Spingaerd, ter gelegenheid van zijn benoeming te Suzhou, en om zijn post eer en luister bij te zetten, van Peking een waardigheidstitel kreeg. Hierover de volgende opmerkingen.

Over rangen en onderscheidingen van civiele en militaire ambtenaren onder het keizerrijk zijn we goed ingelicht. Er zijn in het midden van de negentiende eeuw auteurs die weigerden aan die waardigheidsbekleders de titel „mandarijn” toe te kennen. Ten onrechte, menen wij. Het woord „mandarijn” komt van het Portugese *mandarim*, een woord dat verwant is met het Sanskrit *mantrin*, raadgever. Hoge ambtenaren zijn essentieel „raadgevers” van de keizer. Men vindt het woord terug in de traditionele benaming van het Pekinees dialect, het „mandarijns”.

Mandarijnen worden traditioneel in negen klassen gerangschikt, waarvan elke klasse door een juweel of knop en een pluim op de hoed gekenmerkt

wordt. Bij voorbeeld, de eerste klasse draagt een robijnen edelsteen in 1882
diep-rode kleur met witte kraanvogelpluim. De tweede, een knop met rood
koraal en gouden-fazanten pluim, en de derde rang, een saffier met pau-
wenpluim. Het gaat hier over symbolen van rang en niet van het beklede
ambt. De pauwenpluim zegt dus niets over de rang van de ambtenaar omdat
die enkel omwille van persoonlijke verdiensten werd toegekend. De edel-
stenen worden altijd op de top van de hoed gedragen. In het dagelijks leven
draagt de eerste rang van mandarijnen een gewone knop, de tweede een
gebloemde knop, en de derde een doorschijnend blauwe knop. Mandarijnen
van de eerste tot de vijfde klasse dragen een krans van kralen rond de hals.
In half-ceremonie kledij is de hoed versierd met tressen rode zijde of rood
haar en zijn de voeten geschoeid met wit satijnen laarzen. De versierde
mantel en gordel wijzen op de rijkdom van de drager. Vooraan, op de borst,
dragen de civiele mandarijnen een geborduurde vogel ; de militaire, een dier.
Een Chinees mandarijn wordt verondersteld alle ambten te kunnen uitoefe-
nen. Dikwijls cumuleert hij er twee of drie. Voor Splingaerd zal dit wel niet
het geval geweest zijn. We weten immers dat hij tijd te over had voor de jacht,
voor reizen, voor de geneeskundige praktijk en voor talrijke goede werken
die hem de eerbied en de liefde van het volk deden verwerven. Zoals we
zullen zien werd die genegenheid op de meest verschillende manieren aan
Paul en Catherine door hoog en laag betuigd.

De opzichter van douanen wordt „Hai-guan” genoemd. Men spreekt
hem aan met de eretitel „Ta-ren, Uwe Excellentie”. Hij behoort tot de derde
graad. Zijn standaardloon, althans in Zuid-China, werd geschat omstreeks
1850 op 43 pond sterling. Het was nochtans een gewoonte dat de mandarijn
méér verdiende met allerhande praktijken, wettelijk of onwettelijk, dan zijn
wedde beliep (MEADOWS 1970, p. 100).

Wat Splingaerd betreft wordt er nu nog in zijn familie gezegd dat hij tot
mandarijn van eerste rang werd benoemd. Toch zou het normaler zijn indien
hij behoorde tot de derde rang, in het Chinees *san-pin-hua-ling* genoemd. De
mooie foto die hij deed maken te Peking in 1906 ter gelegenheid van zijn
vertrek naar België, toont hem in ceremoniekledij. Boven een lang zijden
kleed draagt hij een geborduurde mantel. Zijn ronde hoed is versierd met een
saffier en met een pauwen pluim die, zoals gezegd, getuigt van zijn voortref-
felijke diensten aan het keizerrijk. Laten we hier aan toevoegen dat Splin-
gaerd lang niet de enige Belg is die „mandarijn” werd. De beroemdste onder
hen is wel de jezuïet Ferdinand Verbiest (1623-1688) (zie p. 176).

We lezen nog verdere uitleg over het omstreden woord „mandarijn” in
Missiën in China en Congo (Scheut), september 1900, p. 510. Hier volgt de
oorspronkelijke tekst :

1882

Al die ambtenaars zijn herkenbaar aan zekere eeretekens, die verschillen volgens den rang welken zij bekleeden ; deze eeretekens zijn : de knop op den hoed, de pauwpluim, die insgelijks den hoed versiert, de halsketting van perels, de singel en de borstlap. De knop alleen, die boven op den hoed prijkt, dient om negen verschillende rangen te onderscheiden, volgens de kleur en de stof waarvan hij gemaakt is : robijn, koraal, zafier, donkerblauw, kristaal, bleekwit of donkergroen, goud in vorm van bloem uitgesneden, effen goud, verguld koper. Iedere rang wordt in twee klassen verdeeld ; de eeretekens der tweede klas zijn wat kleiner dan die der eerste.

De pauwpluim is voor de burgerlijke overheden ; bij de militaire hoofdmannen is zij vervangen door eenen vossesteert die den hoed versiert.

De borstlap is ook verschillig voor elken rang ; daarbij zijn er voor de burgerlijke overheden tweevoetige dieren op gestikt : ooievaar, gouden fazant, pauw, kraanvogel, witte fazant, watterraaf, de een of andere watervogel, zeekwakkel, blauwe specht. Voor de legeroversten is de borstlap versierd met viervoetige dieren : eenhoorn, leeuw, panter, tieger, beer, kleine tieger, neushoorn, dier, zeepeerd.

De vorm en kleur der kleederen, die verschillen volgens de jaargetijden, de hoedanigheid der halsketting, de kleur van den singel en de vorm van den gesp, tot zelfs de titels en benamingen van al die sieraden, dat alles is nauwkeurig bepaald in het wetboek.

Volgens de wet mogen de edelen, de overheden en de geletterden alleen eeretekens dragen in overeenkomst met hunnen rang. Maar met geld is het niet moeilijk de strengheid der chineesche wetten te verzachten. Zoo ziet men vele rijken, die, om den grooten Jan uit te hangen, eenen hoed dragen met een prachtige knop versierd. Sommige gegoede personen koopen zelfs, voor zich en voor hunne zonen, tegen ontzagelijke prijzen, het recht om de verschillende rangteekenen van hooggeplaatste overheden te dragen. Het spreekt van zelf dat de schatkist van den Staat hier niet slecht mede vaart.

Al de groote en kleine overheden, 't zij burgerlijke, 't zij militaire, worden door de Europeanen aangeduid met den naam van *mandarijnen*, een woord van portugeeschen oorsprong. Door het volk worden zij *kwan* genoemd, en eenvoudig onderscheiden in groote en kleine : *ta kwan*, *siao kwan*. Zij zelven geven zich geerne den titel van *foe-moe*, vaders en moeders van het volk.

We verlaten Spingard voor een oogenblik om hier enkele bedenkingen weer te geven, neergepend door Otto rond 1 april 1882 :

De godsdienst maakt thans snelle vooruitgang in China, vooral in de missies van de jezuiten die hier zoals overal elders de vlaggedragers zijn die zich weten te vereenzelvigen met de Chinese gewoonten, en eer doen aan hun naam van Gezelschap van Jesus. Ze zijn de keurtroepen, vol goedheid voor de andere missionarissen, zoals we het dikwijls hebben mogen onder-

vinden. Mijn vurigste wens ten bate van de godsdienst in China is dat ze naar 1882 Peking zouden terugkeren. Ze zullen er vlug hun vroegere plaats innemen op het keizerlijk paleis, en eerder ons te wenden voor een of andere zaak tot de Franse Minister, zullen we schrijven naar de Eerwaarde Paters, en indien dit niet lukt zal het zeker niet te wijten zijn aan gebrek aan inspanning.

De laatste zin is natuurlijk de belangrijkste. Onrechtstreeks stelt Otto zich kritisch op ten opzichte van het Franse protectoraat. Hierbij had hij veel sympathisanten, vooral onder de Belgische missionarissen.

1882 in de Chinese Geschiedenis

- 5 februari : *Peking schrijft aan de Franse gezant over het aankopen van gronden door missionarissen in het binnenland* (CORDIER 1901-1903, vol. 1, p. 71).
- 22 maart : *Ili wordt door Rusland aan China teruggegeven.*
- 15 juni : *De Franse abbé L.-D. Conraux wordt aangevallen, bestolen en gefolterd op het gerechtshof. China weigert gevolg te geven aan de Franse eisen* (CORDIER 1901-1903, vol. 2, p. 581).
- augustus : *De mijnwerkers van Kaiping gaan in staking in verband met hun loon.*

Splingaerd wordt met zijn nieuwe functie vertrouwd. Het lijkt er niet op dat hij er al zijn tijd heeft aan besteed. Zijn contract liet hem trouwens toe handel te drijven. Maar of hij dit deed, weten we niet. Wel wordt er in brieven gewag gemaakt van de vriendelijke betrekkingen die hij met iedereen onderhield. We lezen vooral over zijn catechetisch en medisch werk. Hij heeft honderden kinderen in stervensgevaar gedoopt. Zijn ruim huis stond altijd open voor vrienden. Beroemde mannen, zoals de Russische geoloog en ontdekkingsreiziger Obručev waren er te gast. Zo ook zijn Belgische vriend Wittamer. Over hun indrukken hebben we het later.

Suzhou was een oude grens- en handelsstad. De karavanen die vanuit het Oosten zich een moeizame weg baanden over Lanzhou, de hoofdstad van de provincie Gansu, trokken langs Suzhou voorbij. Die stad ontwikkelde zich sinds eeuwen tot een belangrijk handelscentrum waar Chinese en Russische kooplui goede zaken deden. Op hun verdere weg naar Xinqiang verlieten ze Jiayuguanshi, een Chinese garnizoenstad gelegen aan het uiterst westerse punt van de Grote Muur. Dan volgde voor hen een wekenlange en gevaarlijke reis door de woestijn. Nu kan men na enkele uren dezelfde reis achter de rug hebben, hetzij per vliegtuig, trein of bus.

1882 We weten niet hoezeer Spingaerd zich met de interessante streek van Suzhou heeft vertrouwd gemaakt. Er is, sedert hij er verbleef, veel veranderd, inclus de naam van de stad die nu Jiuquan wordt genoemd. We vermoeden, jammer genoeg niet zonder reden, dat hij weinig oog en hart heeft opgebracht voor de eeuwenoude bodem waarop hij trad. De streek rond Suchou, door de auteur bezocht in oktober 1984, is een van de rijkste van China op het gebied van oudheidkunde, beschaving en kunst. Er zijn talrijke, nu verlaten steden en ruïnen, sommige van hen daterend van vóór onze tijdrekening. De duizenden graven, waarvan er nog weinig door archeologen werden onderzocht, bevatten goed bewaarde lijken, juwelen en stoffen die ons toelaten het verleden van die grensstreek met zekerheid te reconstrueren.

Onder al die kunstschaten zijn er geen van groter cultureel belang dan de Boeddhistische tempels van Dunhuang, nauwelijks ontdekt in Spingaerds tijd (SPAE 1984).

Om maar binnen een omtrek te blijven die Paul makkelijk te paard kon bezoeken, liggen op 15 km ten zuid-westen van Suzhou de beroemde Wen-shu bergen. Op de golvende zandheuvels wemelt het, onder een blauwe hemel, van Boeddhistische tempels waarvan er enkele gehouwen uit de rots onder de Wei Dynastie, van de vierde tot de zesde eeuw. In latere tijden werd er bijgebouwd, zij het niet altijd met dezelfde smaak, tot in de moderne tijden. Vele van die monumenten hadden het erg te verduren vanwege de vandalen van de Culturele Revolutie (1966-1977). Sommige worden nu op staatskosten hersteld.

Men wijst nog de plaats aan van „de 300 Boeddhistische cellen”, waar monniken als eremieten heel hun leven in meditatie doorbrachten. Jammer genoeg werden die cellen door de Moslims in 1865 verwoest tijdens een oproer tegen de Qing Dynastie. Men bewonderde er ook kleine Taoïstische tempels. Rijke lui bouwden hier tempels ter ere van hun voorouders. Men kwam er talrijk op bezoek ter gelegenheid van herdenkingsfeesten op de 8ste dag van de 4de maan. Gedurende de rest van het jaar lagen de tempels alleen en verlaten. Er waren sinds lang geen monniken meer om ze te bevolken.

1883 in de Chinese Geschiedenis

maart	: De eerste Trappisten stichten een klooster ten noord-westen van Peking (FAVIER 1897, p. 91).
21 maart	: Russische troepen trekken zich uit Ili terug.
27 maart	: Een (Franse) katholieke kerk wordt afgebrand te Lan-

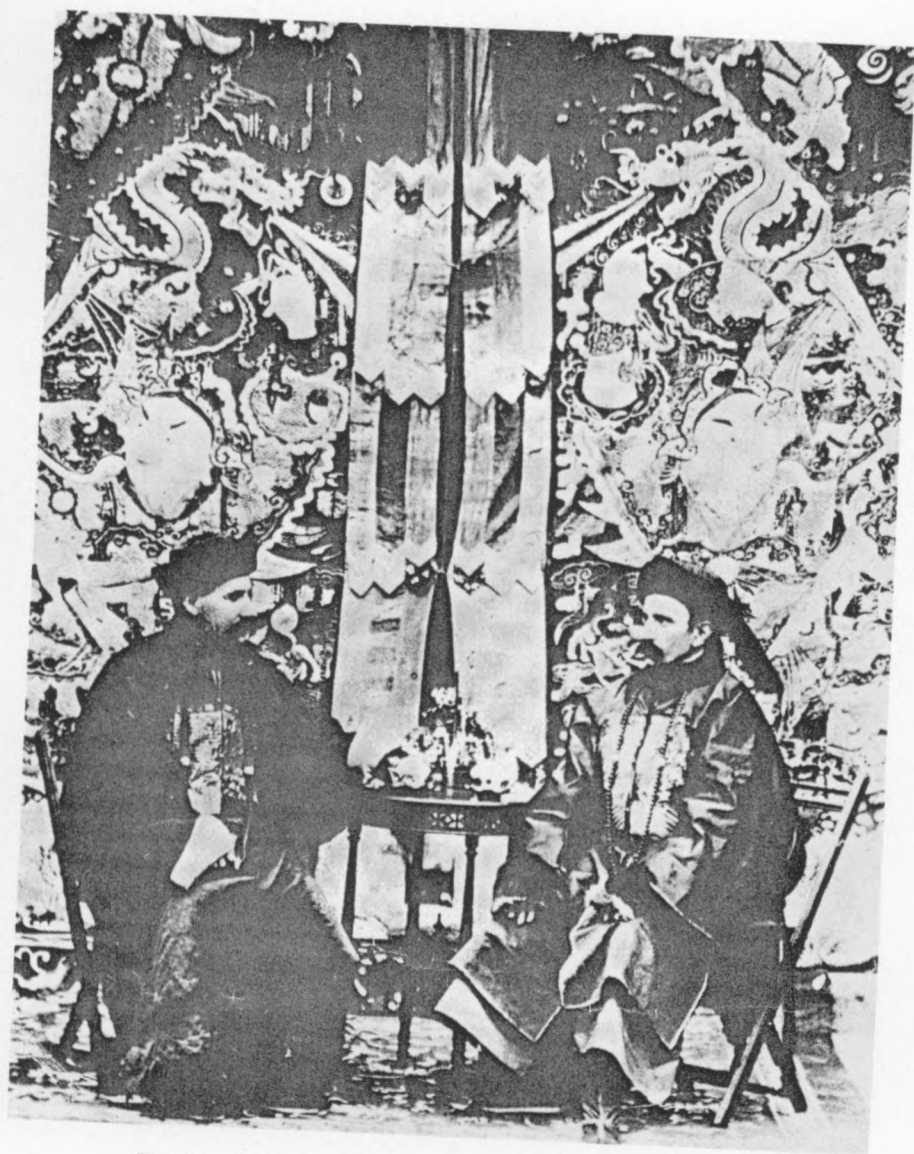

FIG. 16. — Twee Europese missionarissen in mandarijnen kledij
(omstreeks 1883).

qiong (Yunnan); een missionaris en tien bekeerlingen 1883
worden gedood (CORDIER 1901-1903, vol. 2, p. 576).

31 augustus : De eerste drie Scheutisten, Andries Jansen (1842-1913),
Jan Steeneman (1853-1918) en de beroemde ontdekkings-
reiziger Constant de Deken (1852-1896) vertrekken naar
de missie van Ili.

11 december : Oprichting van het Vicariaat van Oost-Mongolië onder
Mgr. Rutjes en van Zuidwest Mongolië onder Mgr. De Vos.

Er valt maar weinig te verhalen over de Spingaerds gedurende de jaren 1884-1887. Er is geen enkele brief of vermelding uit die tijd. De familie van Paul en Catherine groeide regelmatig aan. Pauline werd geboren in 1883. Lucie in 1885, John in 1888 en Thérèse in 1891. Dat zijn hun „Suzhou kinderen”. Een korte blik op zijn dagelijks werk. Het Chinese douanewezen is ons goed bekend en heeft een merkwaardig verleden achter de rug. De eerste poging om rechten te innen op ingevoerde goederen dateert in China van 1854. Die taxatie nam, vooral in 't begin, de vorm aan van privé of publieke afpersingen en het duurde een hele tijd vooraleer alles min of meer in de lijn van bepaalde verdragen werd afgehandeld. In Shanghai, b.v., kwam de douane vlug onder opzichters of „inspecteurs” van Franse en Engelse nationaliteit te staan. De ene haven na de andere werd geopend voor de vreemde handel. Frankrijk was hierop Engeland vooruit. En het werd dan ook een herrie van belang in Parijs toen men er vernam dat Engeland aan China een ronde som had aangeboden om in Chinese naam de douanerechten uit te baten, onverschillig het land van oorsprong der goederen. Daarbij zouden andere landen, en vooral de plaatselijke mandarijnen, in de kou komen te staan (CORDIER 1901-1903, vol. 1, p. 160).

Voor vreemdelingen, zoals Spingaerd, werd een betrekking bij de douane beschouwd als een ideale loopbaan. Men werd er goed betaald. Keuze en benoeming hingen grotendeels af van wat de Chinezen nu nog *guanxi* noemen, met andere woorden, van voorspraak en patronaat.

Paul beschikte over een officiële woning of bureau, *yamen* genoemd. Daar werd hij bijgestaan door een corps bedienden waarvan de voornaamste de *yamen*-secretaris was. Alle mandarijnen deden beroep op een dergelijk secretaris. En dit om twee redenen. Zoals we reeds zagen werden mandarijnen buiten hun geboortestreek benoemd om favoritisme te voorkomen; ze spraken dus niet noodzakelijk het plaatselijk dialect. De secretaris diende ook als tolk. Ten tweede, de Chinese traditie hield vast aan een eeuwenoude gedachte: de ambtenaar moest eerst en vooral een „groothartig mens” zijn

1884-1887 volgens het Confucianistisch ideaal. Daarna pas kwam professionele vaardigheid. Hier ook sprong de secretaris bij. Die man was heel dikwijls een aspirant-functionaris die in het voorgeschreven publiek examen niet was gelukt. Die secretarissen werden verondersteld specialist te zijn in één van deze zeven vakken : wetten, taxatie, registratie van documenten, briefwisseling, voorbereiding van legale documenten en boekhouding. De secretaris was, na de mandarijn zelf, de man die praktisch alle beslissingen voorbereidde en ze later publiek verdedigde. Onder de Qing dynastie had de *yamen*-secretaris geen officieel mandaat. Hij bleef een privé man. Zoveel te meer was hij bij machte het gezag van zijn meester op te bouwen of te ondermijnen. In het geval van Paul Splingaerd was de kwaliteit van zijn secretaris nog belangrijker dan in het geval van andere Chinese ambtenaren. De Chinese taal kon Paul lezen noch schrijven. In de handen van een moedwillige secretaris kon dit hem lelijke parten spelen.

Wij lazen reeds dat Paul bij het Chinese bestuur werd aanbevolen door Detring, en wellicht ook door de Duitse minister te Peking waarvoor hij had gewerkt. Maar meer nog dan die voorspraak zijn het Pauls ongewone talenten die hem tot die post voorbestemden. In de omgang met Russen en Mongolen kon Peking bezwaarlijk iemand vinden die de talen machtig was, vereist voor een vlotte werking van de douane te Suzhou.

1884 in de Chinese Geschiedenis

- China, onder Li Hongzhang spant zich moeizaam in om het land te moderniseren.*
- 4 mei : *Li ondertekent te Tientsin een verdrag met Frankrijk over Vietnam.*
- 4 mei : *De Dongtang of Ooster-kerk wordt te Peking ingehuldigd. De Franse gezant nodigt leden van het Ministerie van Buitenlandse Zaken uit op de plechtigheid. Ze weigeren hieraan deel te nemen (CORDIER 1901-1903, vol. 2, p. 580).*
- september : *Ernstige onlusten tegen Franse missionarissen breken uit te Guizhou (LAUNAY 1908, pp. 150-233).*
- 5 oktober : *Chinese havenwerkers te Hong Kong, omwille van een straf door Engelse ambtenaren opgelegd, gaan in staking en weigeren Franse schepen te lossen.*
- 23 november : *Franse oorlogsschepen onder Admiraal Courbet boren, op één uur tijd, zeven schepen van de Chinese marine in de grond.*

1885 in de Chinese Geschiedenis

1884-1887

Vanaf dit jaar tot in 1894 is er een gestadig verval van het keizerlijk gezag. Dit verval gaat gepaard, gedurende de jaren 1885-1894 met het doordringen van het buitenlandse kapitalisme en imperialisme dat China virtueel gevangen houdt in eigen land.

De Kaiping Spoorwegcompagnie wordt gesticht.

FIG. 17. — Chinese fusiliers omstreeks 1885.

1886 in de Chinese Geschiedenis

Gedurende de jaren 1886-1889 breekt een gewelddadige vervolging uit tegen missionarissen. Priesters en gelovigen worden vermoord (LAUNAY 1908, p. 267).

29 mei : Bisschop Favier van Peking stemt ermee in, na lange onderhandelingen, de katholieke Noorder-kerk elders op te bouwen (FAVIER 1897, p. 307). De eerste Pétang, gebouwd op grond door Keizer Kang-xi geschonken, werd beschouwd als een belediging omdat de kerk boven de hovingen van het paleis uitstak.

- 1887 6 november : De bekende protestantse missionaris Timothy Richard sticht de Tientjin shibao of Tientsin Times.

1887 in de Chinese Geschiedenis

- 26 maart : China en Portugal ondertekenen een protokol in Lissabon waarbij Macau voor 't eerst formeel aan Portugal wordt afgestaan. Die toestand blijft totnogtoe ongewijzigd.
- 29 maart : China en Frankrijk worden het eens over de grenzen van Vietnam, Guangdong, Guangxi en Yunnan.
- 31 oktober : Chiang Kaishek wordt geboren te Zhejiang. Hij stierf in 1975.

FIG. 18. — Chinese vrijwilligers omstreeks 1887.

Op 10 januari 1888 schrijft Spingaerd aan Bax uit Suzhou :

1888

Het is nu bijna 7 jaren geleden dat wij malkander niet meer gezien hebben... U(we) D(oorluchtigheid) zal wel verwonderd staan van morgen te weten dat ik nu al tien kinderen heb. In de stad Su tchou zijn weinige kinderen zoo sterk en schoon als de mijn zijn. Deze 10 kinderen daar zijn er al 6 kinderen welken de boeken lezen, en ik wilde wel dat ik zoo veel mannetjes (Chinese karakters) kende als mijne houdste dochter Mari en den tweeling. Ik zende hier met dezen brief eene brief wat mijne Mari zelfs geschreven heeft aan de moeder van mijne vrouw. Ik laat dezen brief houden. Uw Doorluchtigen naer hem door de Chinezen laeten gelezen te hebben, maekt hem dan toe en zend hem dan aan de moeder van mijne vrouw te Thai-gai. Mijne Mari is nu 14 jaar houd en is haere moeder zeer helpzaam ; het is zoo haere moeder, is zeer Godvruchtig en goed van harten.

Ik ben hier nu al 7 jaeren en met 10 jaeren bekom ik verlof voor een jaar. Ik zit hier 6 dagen reizend van mijn pastoor (Pater Kissels) af, en dezen komt alle jaren eenmaals... Wat mij betreft ik ben nu over 23 jaren in China en ik kan geen opgom (opium) roker leiden, ik ben hier in Su Tchou zeer tevreden, als ik maar een pastoor hat...

Lie gan tchan (Li Hongzhang) heeft me nog niet overlang geschreven als dat ik nog in het kort zal toelaegen bekomen, want, zegt hij mij, deze 7 jaeren heb ik mijne dienste goet gedaen, en zo moet ik maeren blijven voorts gaen en dan zal de Keizer mij ook niet vergeten. Zoo heeft mij die Lie hon tchan mij zelfs geschreven (A.S., A.II.g). (Zoals elders in dit boek wordt de oorspronkelijke tekst en schrijfwijze van Spingaerd hier bewaard).

Dit is een erg eenvoudige maar ontroerende brief. Spingaerd was fier op zijn kinderen. En dat mocht hij wel zijn. Hij is vooral fier op hun kennis van de Chinese taal. Marie, geboren te Kalgan op 9 maart 1874, was nog geen volle 14 jaar oud. Toch schreef ze reeds brieven die aan de Chinezen getoond worden.

Paul wordt hier ook voor zijn werk geprezen door niemand minder dan Li Hongzhang. Hij belooft hem een hogere wedde. De keizer zal hem „niet vergeten” wat betekent dat Spingaerd in aanmerking komt voor een decoratie of verhoging in rang als mandarijn.

1888 in de Chinese Geschiedenis

13 maart : *De Chinese minister in de V.S. ondertekent een verdrag met de Amerikaanse staatssecretaris Bayard waarbij inwijking van Chinese arbeiders in Amerika wordt verboden*

1888-1889

gedurende 20 jaar en de terugkeer van Chinezen naar hun land sterk wordt beperkt. Onmin met Chinezen, vooral in Californië lokt hevige incidenten uit (WOLFERSTAN 1909, p. 209).

*augustus : De Tianjin-Tangshan spoorweg wordt in gebruik gesteld.
Aardbevingen en overstromingen gedurende het jaar doden 3 500 000 Chinezen.*

1889 in de Chinese Geschiedenis

- 5 januari : Indiase politie doodt enkele Chinezen in de Britse concessie van Zhenjiang (Jiangsu). Het volk vernietigt de Britse en Amerikaanse consulaire gebouwen.*
- 26 februari : De keizer trouwt en neemt het bestuur in handen op 4 maart.*
- 7 maart : Prins Jing geeft een Chinees banket voor vreemde diplomaten waarvan er zich weinig van eetstokjes kunnen bedienen. (CORDIER 1901-1903, vol. 3, p. 43).*

Ter illustratie van die tijd schrijft Otto aan zijn moeder :

Dans les famines d'un petit rayon, les ventes de femmes ont encore quelque écorce de pudeur. On veut vivre voilà tout et sauver la vie à elles. Mais dans les grandes famines c'est comme une marchandise, un bétail. On vend ces pauvres créatures à la rue, ou dans une auberge, et sans permettre même de les voir. Elles sont couvertes d'un capuchon de paille qui ne laisse que les pieds à découvert. On juge d'après les pieds chaussées de belles bottines.

Il y a eu un cas curieux qu'on m'a raconté. Un païen voulait se procurer une femme. Il va au marché par une de ces années néfastes, mais le hasard lui fait acheter une pauvre femme de 60 ans. On lui conseillait de la revendre. Non, dit-il, puisque je l'ai reçue chez moi je la tiens. Si elle ne peut être ma femme je la regarderai comme ma mère. La vieille étonnée d'avoir trouvé un homme si extraordinaire lui dit, demain retournez au marché. Il y a un signe auquel vous reconnaîtrez ma fille, vous ne vous repentirez pas. Il suivit le conseil de la mère adoptive et reçut la récompense de sa loyauté (Si ying dze, 3 mei 1888).

We bezitten een knap verhaal over de Splingaerds in Suzhou, geschreven door Scheutist van Koot (1848-1925) op weg naar Ili. Hier volgen uittreksels uit het Frans vertaald.

De Chinese overheid heeft Spingaerd aangesteld aan het hoofd van de douane te Soutcheou, en hem geïnstalleerd in een paleis waaraan die goede katholiek een kapel heeft gebouwd. Dank zij zijn graad, zijn hoog inkomen en zijn aangenaam karakter, geniet hij de hoogste waardering bij het volk en de magistraten. In de ogen van de Chinezen is hij de gelukkigste mens op aarde. Oordeel maar zelf ! Een paleis, een hoge wedde, bijna niets te doen, en, op zijn mandarinaal hoofddeksel een blauwe knop en een pauwenpluim hem door de keizer geschonken ! En eindelijk, om dit alles te bekronen, die gelukkige sterveling heeft een katholiek meisje van onze H. Kindsheid getrouwd, en de hemel heeft hem elf kinderen geschonken die aan de Chinese liefalligheid de Europese levenslust paren. 1890-1891

Natuurlijk is er geen mens, hoe groot ook, zonder fouten. Onze goede Paul heeft één grote fout : hij geeft zinloos geld uit ; daardoor heeft hij zich dikwijls in ernstige verlegenheid gebracht. Nu dat hij een meer stabiele positie heeft, is het Catherine, zijn goede vrouw, die de koorden van de beurs vast in handen houdt. De goede Paul lacht hierom, en laat ze maar doen. Het gaat hier inderdaad over de toekomst van zijn kroostrijk nest.

De Russen hadden mirakelen verwacht van hun handel, maar het resultaat beantwoordde niet aan die verwachtingen en de douane van Soutcheou zal wel eerlang gesloten worden. Spingaerd zal daar niets bij verliezen. Hij heeft té grote diensten bewezen aan beroemde mannen om geen gelijkwaardige of zelfs een betere betrekking te bekomen.

Op zijn verzoek hebben de autoriteiten van Sou-tcheou een plakkaat gegeven dat onze bagages vrijstelt van toezicht en douanerechten voor de rest van de reis. Dit is een kostbare hulp, want hier zijn de douaniers erg talrijk en veeleisend. Maar op het zicht van de mandarinale zegel en de grote draak met zijn lange staart bogen die cerberussen zich neder en lieten ons voorbij (*Missions* 1891, p. 560 en 1893, p. 318).

1890 in de Chinese Geschiedenis

- 6 januari : *Shandung wordt door hongersnood geteisterd. Peking verbiedt uitwijking naar Mongolië.*
- 5 augustus : *Anti-christen oproer te Dazu (Sichuan). Bekeerlingen worden vermoord en hun huizen verbrand.*

Kissels schrijft aan Otto op 28 september 1891 :

Paul heeft de zilveren medaille van de „Société Géographique” van Rusland ontvangen omdat hij zo goed gezorgd heeft voor de gebroeders Gresemalo. Toen de Tao-t'ai van Su-chou dat doosje zag vroeg hij terstond wat er in stak en op het antwoord van Paul „dat de Russen een zilvere

1890-1891

medaille hadden opgezonden voor bewezen diensten aan de gebroeders Gresemalo", zei de Tao-t'ai : Zo zo, zijn de Russen dan zo dankbaar ! Wel gij zijt tien jaren in Su-chou gebleven en hebt uwen dienst allerbest gedaan, tot nu toe heeft het Chineesch gouvernement niets gegeven. Ik zal zorgen dat gij de rode knop krijgt (A.S., F.VIII.a').

Over die Russische bezoekers is ons verder niets bekend. We weten evenmin of de civiele bestuurder van Su-chou voor Paul „de rode knop" heeft bekomen. Wat er ook van zij, Paul werd in het oog van die Chinese ambtenaar waardig bevonden tot mandarijn van eerste rang te worden verheven.

FIG. 19. — „Weg met de Westerse duivels" — Populaire gravure van 1891.

1891 in de Chinese Geschiedenis

1890-1891

Dit jaar begint met een lange en vrij algemene periode van christen-vervolging die haar hoogtepunt bereikt in 1900 (WEHRLE 1966).

april : Kaiping mijnwerkers verwonden vreemde technici, uit wrevel over vreemde uitbating.

13 mei : Katholieke en protestantse missies worden verwoest door het volk in Wu (Anhui) dat hen verdenkt kinderen te ontvoeren.

5 juni : Dergelijke incidenten hebben plaats te Wuxue (Hubei), Wuxi (Jiangsu) en elders.

FIG. 20. — Chinees kaartspel omstreeks 1890.

Er volgen nu voor de Spingaerds twee gelukkige jaren te Suzhou, maar met weinig nieuws. Aan de hand van het soort *In Memoriam* dat Steenackers schreef en liet verschijnen in *Missions* (1907, pp. 17-22), vullen we aan wat eerder reeds werd vermeld.

We weten dat Verlinden als tussenpersoon optrad bij Catherine om haar te overhalen met Paul te trouwen, wat geen gemakkelijke zaak was. Vijfentwintig jaar later vertelde één van Pauls dochters aan Steenackers — met die schalkse lach die ze van haar vader had geërfd — waarom ze in het klooster wilde treden. „Toen Père Verlinden aan m'n moeder vroeg om te trouwen antwoordde ze : „Ik ben hier naar het pensioonaat gekomen, niet om

1892-1893 te trouwen, maar om religieuse te worden". „Bah, bah, zei Verlinden, later zullen uw dochters uw plaats wel innemen als religieuse". Inderdaad, vier dochters gingen naar het klooster.

Steenackers verdenkt ook Paul van onverantwoorde vrijgevigheid. Zijn bedienden, schrijft hij, maakten misbruik van zijn afwezigheid te Kalgan en in de Blauwe Stad om „de geleverde wol met zand te verzwaren". In Suzhou nam Paul van zijn vele vrije uren gebruik om dokter te spelen. Zijn talrijke patiënten prezen hem voor de zekerheid van zijn diagnostiek, en nog meer voor zijn goedheid, want hij behandelde iedereen kosteloos. Paul, zonder aan die lofprijzingen veel belang te hechten, verheugde zich dat hij, omwille van zijn goede naam, veel kinderen in stervensgevaar had kunnen dopen. „Dit heeft hem, zonder twijfel 's hemels zegen over zijn gezin gebracht".

Gedurende zijn verblijf te Suzhou vernam Paul dat Steenackers procureur benoemd was te Shanghai. Hij schreef hem onmiddellijk en vroeg hem zich te willen inlaten met de Europese opvoeding van zijn kinderen die tot dan toe enkel Chinees spraken.

Bij het ontvangen van die brief ben ik bij de Broeders Maristen gegaan die een belangrijke school te Shanghai besturen. Ik bezocht ook de Zusters-Helpers-van-de-Zielen-in-het-Vagevuur die twee grote scholen besturen ten behoeve van Europese meisjes, zowel protestant als katholiek. In beide plaatsen werd ik zeer hartelijk ontvangen, en samen besloten we de vijf oudste kinderen van Paul naar Shanghai te laten komen, te weten drie meisjes en twee jongens. Over de andere zouden we later spreken.

Paul was lang niet karig met zijn vertrouwen. In plaats van er me vijf te zenden, stuurde hij me gans zijn bende met zijn vrouw op de koop toe ! Van de grenzen van Turkestan, en middels een reis die vier maanden duurde, kwam die karavaan van negen jongens en drie meisjes te Shanghai aan na gans het keizerrijk van oost tot west doorkruist te hebben.

Ik bevond me alleen op de kaai om gans die bende met hun dozijnen grote pakken te verwelkomen. Het ontbrak niet aan nieuwsgierigen die vol verbazing keken naar dit vreemde soort Chinezen in hun brede rode broeken.

De kinderen brachten me een brief waarbij hun vader me al zijn rechten afstond ; rechten om hen uit te trouwen, en om toelating te geven aan de meisjes om in 't klooster te treden.

Mevrouw Spingaerd bleef acht maanden op de procureur. Dag na dag volgde zij haar kinderen in hun vereuropeënering. Dan reisde ze terug naar Mongolië om zich bij haar man te voegen, en hem over al die wonderen van Europa te vertellen zoals ze die gezien had te Shanghai. „Mij, schrijft

Steenackers, liet ze achter, vader van 12 kinderen... Hun genegenheid heeft me overvloedig beloond voor al wat ik voor hen heb kunnen doen". 1892-1893

Steenackers was bekommerd om de toekomst van „zijn” kinderen. Als „Europeanen” zouden ze zich nooit degelijk kunnen vestigen te Suzhou. Hij ging dus om raad bij Detring. Erg gelukkig met al het goede nieuws over de Splingaerds dat hij hem bracht, beloofde Detring naar een nieuwe betrekking voor Paul te zoeken. Enkele weken later liet hij weten dat Paul naar de kust zou terugkeren om een post te bekleden in de kolenmijnen van Kaiping, niet ver van Tientsin. Van Tientsin kan men Shanghai per schip bereiken in enkele dagen. (Over Detring leze men SCHMIDT 1984).

Omwille van het trage postverkeer was het pas in 1896 dat Paul zijn kinderen kon terugzien. Dit gebeurde op de procureur. „Ik zal dit tafereel maar liefst niet beschrijven, zegt Pater Steenackers, maar tien jaar later blijft de herinnering eraan nog aangenaam in mijn geest”.

Op 25 november 1892 schreef Paul een brief aan zijn „besten vriend Zijlmans”. Joachim Zijlmans werd geboren te Raamsdonksveer, Nederland, in 1841.

Paul dankt hem voor een fles wijn, Hollandse kaas, conserven en andere lekkernijen die hij van hem enkele tijd tevoren had gekregen. Hij zou hem graag komen bezoeken in Eul sho shen gou...

dan nog te meer dat mijne vrouw Cathrien is ook uit Eul sho shen gou tot mij als vrouw gekomen. Ja, de beste van de vrouwen onder de Chinezen. Ze is in alles thuis, wassen en plassen en kinderen krijgt ze in massen. We hebben nu al 12. Ze zijn allen zeer sterk en gezond. Mijne drij grote meisjes wegen eenieder 100 en 30 pont ; ik heb onder mijne 12 kinderen 9 meisjes en 3 zonen. Nogtans dat mijne vrouw zoo veulle kinderen gebaard hoeft en nu al 44 jaeren houd is, ziet zij er nog uit als of Zij nog maar 30 jaeren houd waeren.

Inderdaad, bezoekers stonden in bewondering voor Catherines jeugd. Als ze al die kinderen rond het huis zagen stuwen en spelen, vroegen ze alvast „hoeveel moeders die hadden”. Waarop Catherine antwoordde : „Ik alleen ben hun moeder” ! „Dat kan niet waar zijn”, dachten ze dan. „Mijn dochters, schrijft Paul nog, zijn een half hoofd groter dan hun moeder”. Dit alles volgens STEENACKERS (1907b, p. 25 en A.S., F.VI.1.a).

We zijn ietwat op ons verhaal vooruit gelopen. Catherine met haar tros kinderen verliet Suzhou in juli 1884. Begin oktober kwamen ze te Shanghai aan. Heel die tijd hadden ze, in volle zomer, veilig gereisd. Steenackers was vol bewondering voor die moedige vrouw (Brief van 29 september 1894).

1892-1893

1892 in de Chinese Geschiedenis

Rusland en Engeland versterken hun posities aan de grenzen van West-China.

17 juli : Ernstige overstromingen eisen veel mensenlevens.

oktober : Geboorte van Guo Moruo, letterkundige, oudheidkundige en vriend van Mao Zedong. Hij stierf in 1978.

1893 in de Chinese Geschiedenis

China's bevolking wordt geraamd op 286 700 000. In 1886 is ze ongeveer verviervoudigd. In 1893-1894 heerst er opnieuw een verschrikkelijke hongersnood in Zuid-West China. Maarschalk Zhu De heeft ze omstandig beschreven.

januari : Het zomerpaleis wordt herbouwd.

1 juli : Twee Zweedse missionarissen worden gedood te Macheng, Hubei (CORDIER 1901-1903, vol. 3, p. 101).

8 december : De Belgische gezant te Peking, Henri Loumyer, bekommt een keizerlijke audiëntie (CORDIER 1901-1903, vol. 3, p. 188).

26 december : Mao Zedong wordt geboren in Xiangtan, Hunan. Hij sterft in 1976.

Er is ons, als bij toeval, een omstandige beschrijving bewaard gebleven over Suzhou, en bepaald over de Splingaerds gedurende het laatste jaar dat gans de familie er samen verbleef. V. A. Obručev, een welbekende Russische ontdekkingsreiziger vertelt in zijn zeldzaam maar zeer interessant boek *Ot Kyaxty do Kul'dzi* (OBRUČEV 1956, pp. 115-130), dat hij te gast was bij de Splingaerds en hoe hij door hen werd ontvangen. We brengen hier een keuze uit zijn bemerkingen.

Onder de Chinese bevolking genoot hij een reputatie van rechtvaardige en onbaatzuchtige ambtenaar. Na een tienjarig verblijf te Suzhou bood de bevolking hem een paradeparasol aan met talrijke linten waarop de namen waren geschreven van de schenkers.

Als rechter kende Splingaerd goed de Chinese wetten en, als waarnemer die bijna heel China had gezien behalve het uiterste zuiden, was hij vertrouwd met de Chinese zeden en gewoonten, en met heel de levenswijze, zowel die van de volksmens als van de mandarijnen. Hij vertelde me veel over zijn observaties en in dit hoofdstuk zal ik een en ander weergeven van wat het China van de 19de eeuw kenmerkte.

1892-1893

FIG. 21. — De Keizerlijke decoratie van de Dubbele Draak.

Mijn bagage arriveerde te Suzhou per gehuurde *telega* (soort boerenkar). Ik zelf kwam aan te paard. Ik moest er de bergketen Nanshan bestuderen. Daar zijn geen herbergen voor voerlieden of geen mogelijkheid tot het huren van dieren en niet alle wegen zijn berijdbaar voor karren, maar wel be-
gaanbaar voor lastdieren. Daarom was het nodig mijn eigen karavaan te organiseren : kamelen te kopen voor mijn bagage, paarden bij te kopen, een gids te vinden, een voorraad beschuiten op te slaan. Bij dat alles bood Splingaerd me substantiële hulp, en voor deze reis waarvan ik tegen het einde van de zomer naar Suzhou moest terugkeren, liet hij zelfs zijn oudste zoon met me meegaan om hem te gewennen aan grote afstandsreizen. Helaas kende die zoon enkel de Chinese taal. Splingaerd had geen vrije tijd en

1894

wellicht ook niet de pedagogische zin om aan zijn kinderen zijn eigen Franse moedertaal aan te leren, die hij nochtans nog altijd volledig beheerste, maar die zijn vrouw, een Chinese, bijna niet kende. We zouden ons op weg begeven naar een streek die bevolkt was door veel Mongolen. Maar Tsoktoev (de tolk) kende Mongools.

Het equiperen van de karavaan nam meer dan twee weken in beslag en die tijd bracht ik door in het huis van Splingaerd. Bij hem liet ik ter bewaring het teveel aan bagage achter, en al de collecties die ik verzameld had in de loop van vier maanden op de lange weg vanaf Peking. Te Suchou ontving ik post uit Rusland, die doorgestuurd was uit Peking, en waarop ik moest antwoorden. Ook was het noodzakelijk aan de Geographische Vereniging bericht te geven over de reisroute en haar voornaamste resultaten.

Op mijn verzoek toonde Splingaerd mij de Chinese lagere school die alle jongens in steden en dorpen doorlopen. Ze was gelegen in een naburige afgodentempel en besloeg een kleine kamer, waarvan de deuren op een binnenplaats uitgaven, overschaduwd door grote bomen, en die geopend werden bij warm weer. Om de leerlingen niet in verlegenheid te brengen, bleven we bij de deur staan. Tegenover de deur bij de achterste muur stond in één van de hoeken een bord van één meter hoog waarop grote Chinese karakters getekend waren, waarin de naam van Confucius voorkwam, en die hem roemden. In een andere hoek hing een lange strook papier met een afbeelding van de god van de wijsheid. Vóór deze strook en vóór het bord waren in kleine metalen schaaltes, gevuld met zand, kaarsen vastgestoken. Bij de muur in een zetel zat de leraar achter een klein tafeltje, waarop een dik boek lag en een bamboewandelstok.

De scholieren zaten op de grond, die bedekt was met matten, de benen gekruist. Vóór ieder van hen was er een tafeltje, in de aard van een bankje, met een potje inkt, een penseeltje en een schriftje. De leraar, een magere ouderling met een dunne snor en een schraal baardje, en met op 't hoofd een zwart kalotje met rood bolletje en grote punten in hoornen montuur, las uit een boek met eentonige stem een of andere zin voor, en daarna herhaalden hem al de leerlingen in koor enkele malen om het in 't geheugen te prenten. De zinnen bestonden uit verscheidene leerstellingen van de filosoof Confucius, zoals, b.v., „Mensen zijn vanaf hun geboorte goed ; in het praktische leven onderscheiden ze zich van elkaar. Er bestaan drie basiskrachten : de lucht, de aarde en de mens. Er bestaan drie bronnen van licht : de zon, de maan en de sterren. Menselijkheid, rechtvaardigheid, welvoeglijkheid, wijsheid, waarheid : aan deze vijf deugden moet men zich houden. Wederkerige liefde tussen vader en zoon, eensgezindheid tussen echtgenoot en echtgenote.

Na wat dezelfde zin te hebben herhaald, tekenden de leerlingen ijverig de karakters waaruit deze zin was samengesteld. Dit duurde tamelijk lang

FIG. 22. — Paul Splingaerd samen met vrouw en kinderen vóór de erescherf die hen werd aangeboden bij hun afreis van Suzhou.

aangezien ieder karakter uit streepjes en punten bestaat in uiteenlopende combinaties. De eenvoudigste bestaan uit 2-3 streepjes, in de meer ingewikkelde zijn er tot 20 streepjes en punten in een strikt bepaalde positie. Indien één van hen ontbreekt of indien de positie ervan verkeerd is, wordt het karakter verschillend uitgesproken en stelt het een ander begrip voor. Daarom is het nodig precies en accuraat te schrijven.

Na het beëindigen van het schrijven reikten de leerlingen om beurt hun schriftje aan de leraar over, die dan de opgeschreven karakters nakeek. Indien sommige onjuist getekend waren, verbeterde hij ze ; maar indien er meerdere fouten waren gemaakt promeneerde zich de bamboewandelstok over de rug van de leerling, en de arme drommel keerde naar zijn plaats terug om alles nog eens over te schrijven.

Na enige tijd gekeken te hebben naar dit eentonig onderwijs gingen we buiten en Spingaerd vertelde me het volgende : alle jongens in steden en dorpen doorlopen zoveel mogelijk de lagere school ; enkel in kleine nederzettingen en verafgelegen woeste streken, waar geen middelen zijn om een leraar te houden, blijven de kinderen dikwijls ongeletterd. Maar deze kunst van lezen kwam erop neer dat de kinderen, na de filosofische leer van Confucius te hebben van buiten geleerd, vervat in enkele boeken, en na hierbij op de hoogte gebracht te zijn van de 2 à 3000 meest gebruikte karakters, de van buiten geleerde spreuken konden opschrijven en ze uit het hoofd konden declameren. Na het voleindigen van die studies zochten de meer welstellende ouders voor hun zoon een betrekking bij een koopman opdat hij zich zou vervolmaken in het rekenen en in handschrift, en vaardigheid zou verwerven in handeldrijven.

Obručev is essentieel juist in zijn beschrijving van de Chinese opvoeding op het einde van de negentiende eeuw. Hij merkt hierbij op dat er in die jaren in China geen hoger onderwijs bestond, analoog aan de Europese universiteiten. Hij beschrijft hoe de afgestudeerden die eraan dachten later publieke ambten te bekleden zich aan strenge examens moesten onderwerpen. Zelden lukten meer dan 5% in die examens. Men kon herkansen.

Hij beschrijft ook — met voortreffelijke nauwkeurigheid — hoe het ging bij de hogere examens die gehouden werden in de hoofdstad van het rijk. De kandidaten werden grondig gefouilleerd opdat ze in hun zakken, schoenen, in de plooien van hun kleren of in hun schrijfbenodigdheden geen miniatuur-uitgave van de klassieke boeken of geen van te voren afgeschreven tekst zouden kunnen binnensmokkelen. In de zaal plaatste men hen in afzonderlijke kamertjes, waarbij schildwachten aan deur en vensters stonden. 's Avonds liet men iedereen buiten bij een schot dat het signaal aangaf. Hetzelfde herhaalde zich nog één of twee dagen. Voedsel brachten de examinandi met zich mee.

1894 Volgt dan een beschrijving van de thema's die moesten worden ontwikkeld. Daarna volgden nog vijf vragen over staatsproblemen, over de toepassing van de wetten, over geschiedenis, aardrijkskunde en duistere plaatsen in de classici en de filosofen. De examinatoren kregen 25 dagen om hun oordeel uit te brengen, voorwaar niet te lang vermits er soms tot 5000 kandidaten zich kwamen aanmelden, waarvan ieder dertien opstellen inleverde. Begrijpelijk bleven sommige opstellen ongelezen.

De Russische auteur doet ook opmerken dat, omwille van afstanden en onkosten, alleen kandidaten met voldoende middelen zich aanmeldden. Hij stipt ook aan dat ambten en zelfs literaire eretitels dikwijls voor geld te koop stonden, een misbruik dat de examens nagenoeg waardeloos maakte. Daarbij bleven veel van die laureaten zonder werk op het peil van hun geleerdheid.

Er bestaat een omvangrijke literatuur over de Chinese staatsexamens. Men kan die raadplegen in het degelijk werk van MIYAZAKI (1978).

Daarna brachten Obručev en Spingaerd een bezoek aan de gevangenis.

In een van de steegjes klopte Spingaerd op een kleine deur in een hoge muur van gestampte aarde en iets als een kreet was hoorbaar. De deur ging open, men liet ons binnen en sloot ze onmiddellijk. We liepen door een kleine voorhof, die voor de helft was ingenomen door een kamer van de cipiers. Door een tweede deur kwamen we terecht op een grote binnenplaats, omringd door een hoge muur van gestampte aarde, waartegen talrijke afzonderlijke kamertjes aanleunden, eerder gelijkend op paardeboxen. De deuren waren open en de arrestanten slenterden vrij over de binnenplaats. Hun linkerhand was met een ketting verbonden op hun rug; de rechterhand was vrij, opdat ieder voor zich zijn eten zou kunnen klaarmaken. Aan iedere gevangene gaf men per dag 2 pond gierst en 3 kopeks voor de aankoop van brandstof. Een en ander ging door de handen van de bewakers, waaraan natuurlijk een deel bleef plakken. Kleren op kosten van de staat werden niet uitgereikt; de arrestanten hadden hun eigen kleren aan, die niet zelden lompen waren.

In deze gevangenis werden enkel veroordeelde misdadigers opgesloten. De gevangenis waarin de verdachten zaten, wou Spingaerd me niet tonen. Hij zei dat ze verschrikkelijk was. In een gemeenschappelijke kamer, met als enig meubel een vuile mat, hielden zich in het donker een paar tientallen mensen op. Sommigen hadden een foltertuing om de nek hangen, een houten plank met een opening voor het hoofd, maar soms ook voor de armen, gelijkend op degene die ik gezien had te Oerga. Bij anderen waren de armen, in uitgestrekte positie, vastgemaakt aan een ijzeren staaf, aangespannen met een ketting om de hals, enz. In de kamer was een kuil voor de uitwerpselen. Er hing een verschrikkelijke stank en het hok wemelde van insecten.

FIG. 23. — Gefolterde gekniel op kettingen.

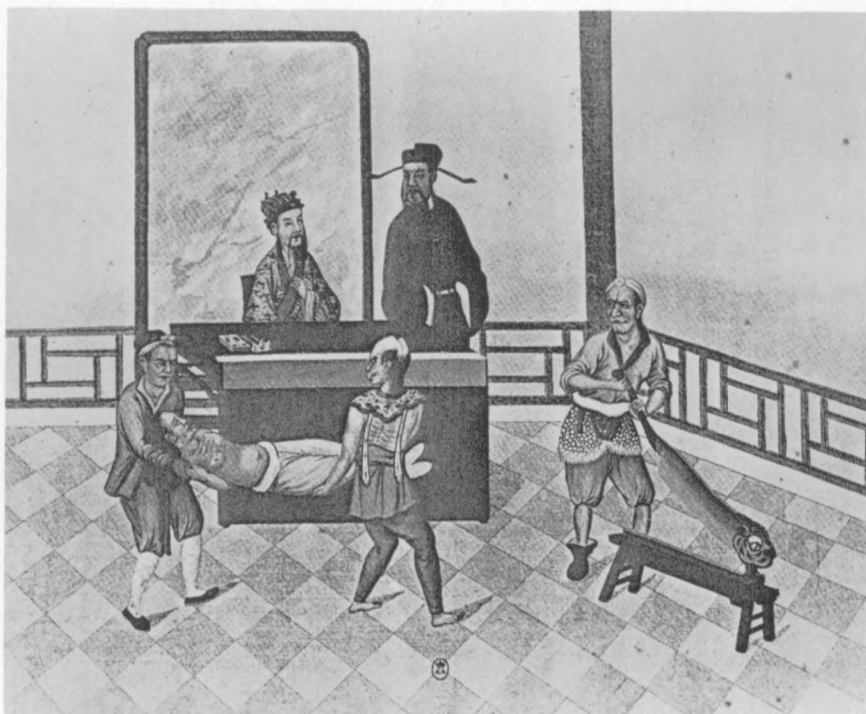

FIG. 24. — Een ter dood veroordeelde wordt onthoofd
(Chinese aquatint *in* Folteringen, XVIIIde eeuw, Bibl. nat., Parijs).

Toch sleepte het gerechtelijk onderzoek soms maandenlang aan. Mensen 1894 dikwijls onschuldig, door verklikking of vergissing aangehouden, kwijnden dan weg in die hel, zoals de Chinezen deze plaats noemden die trouwens gediend had voor rechters die zich hadden laten omkopen. Er waren heel wat gevallen van eigenaardige wraak : een zwaar beledigde man pleegde zelfmoord vóór de deur van zijn vijand in de vaste overtuiging dat deze laatste voor het gerecht zou gedaagd worden onder verdenking van moord en uiteindelijk in deze hel zou terechtkomen.

Als foltertuingen gebruikte men, behalve ijzeren staven en houten halskragen, ook bamboestokken en zweepen, of klemmen voor het samenpersen van handen en vingers, of lederen knalbussen, waarmee men op de wangen of de lippen sloeg. Knalbussen waren wettelijk verboden maar werden toch aangewend. Men verplichtte de gefolterden te knielen op kettingen (fig. 23), op steenpuin, zoutblokken of zelfs verbrijzeld glas.

Laat me nog melding maken van eigenaardige opvattingen van tuchtiging. Een cipier die schuldig was aan de ontsnapping van een gevangene, werd met deze — voor 't geval dat die werd gegrepen — voor enige tijd aan de ketting gelegd. Een schuldeiser had het recht met zijn gezin ingekwartierd te worden in de woning van zijn schuldenaar en indien dit niet hielp, zijn roerend goed weg te nemen of zijn huis en grond publiek te verkopen.

Op mijn vraag of er in China nog tuchtigingsmethoden werden aangewend zoals het in stukken zagen met een stompe zaag of het fijnmalen tussen molenstenen, barstte Spingaerd in lachen uit : „Zoals gij zag ik in mijn kinderjaren prentjes die deze strafmethoden uitbeeldden, en ik denk dat hun eerste bron de plaatjes zijn van de kwellingen van de zondaars in de hel. Men kan zulke tekeningen tegenkomen in sommige Boeddhistische tempels ; ze zijn bedoeld om de gelovigen van het kwaad af te schrikken. Maar in de rechtspraktijk worden deze methoden, voor zover ik weet, nooit aangewend. In China zijn er nog veel verouderde gewoonten, misbruiken en misdaden. Ik beschouw als de voornaamste oorzaak ervan de koopbaarheid van alle ambten, iets wat de morele zin van de heersende klasse aantast. Een revolutie is onafwendbaar, en gij zult waarschijnlijk nog een hernieuwd China zien”.

Het bezoek bij de Spingaerds eindigde voor Obručev met een Chinees diner in tegenwoordigheid van sommige hoge ambtenaren van de stad. Dit diner, en het spel dat er op volgt, worden omstandig beschreven in geur en kleur. Maar voor hen die de Chinese keuken waarderen is er niet veel nieuws. Minder bekend is dit tafereel :

Na de maaltijd organiseerde de vriendelijke gastheer voor ons een ander vermaak, door ons een gevecht te tonen van huiskrekels, een in China uiterst verspreid tijdverdrijf. Twee kooplieden uit Spingaerds kennissenkring, die

1894

huiskrekels bezaten, nodigde hij uit. Op tafel plaatste men een grote kom met effen bodem en loodrechte zijkanalen : dit was de arena voor de strijd. In deze kom liet men eerst één krekels los, daarna een andere. Krekels van eenzelfde geslacht gedragen zich vijandig tegenover elkaar. Terwijl ze elkaar met de kaken grijpen, vechten ze zolang tot er een op de vlucht slaat of uit de kom geworpen wordt. De bezitters van de krekels en de toeschouwers gaan een weddenschap aan en, zegt men, verspelen hele vermogens. De krekels worden gevangen met speciale apparaten en bewaard in een kom met deksel, waarin een lemen huisje staat — dat is hun woning —, een kommetje rijst en een kommetje water. Met de handen raakt men ze niet aan. Men vangt ze in spleten en barsten van huizen en plaatst ze over in een kom door middel van een mutsje uit draadnet. De prijs van een krekels is niet minder dan één roebel ; maar goede vechters zijn aanzienlijk duurder. In vergelijking met de bloedige stieren- en hanengevechten waarmee men zich in Europa amuseert, zijn de krekelsgevechten een onschuldige vermaak en stemmen ze overeen met de vredelievende gezindheid van de Chinezen.

Suzhou is de laatste en meest westelijke stad van de provincie Gansu binnen de Grote Muur. De provincie-overheid in de persoon van de gouverneur-generaal van Gansu waardeerde Splingaerd voor zijn eerlijkheid op een post die een bron kon zijn van grote corruptie indien er met de controle werd geknoeid.

Bovendien kwamen de Turken naar Suzhou met koopwaren uit Xinjiang, en ook de Mongolen uit Etsingol. Tussen hen en de Chinezen ontstonden rechtszaken, die door Splingaerd, met zijn grote ervaring in handelszaken, werden beslecht.

Ziehier waarom die Belg zich zolang staande hield op zijn post in deze grensstad, terwijl over 't algemeen de Chinese mandarijnen zelden langer dan 3 of 4 jaar op dezelfde plaats bleven.

Laat ons dit verhaal over twee grote mensen en grote vrienden eindigen met een korte nota. Obručevs boek heeft enkele illustraties, onder andere een foto van een van Pauls dochters en een van Paul en Catherine vóór het erescherf dat hen werd aangeboden bij hun afreis van Suzhou (fig. 22). Beide foto's staan in spiegelschrift en zijn onduidelijk. — Mijn oprechte dank gaat naar de H. Jan Grootaers door wiens bemiddeling ik Obručevs boek heb kunnen inzien, en naar Mevr. Jos Heuts die de vertaling heeft verzorgd. De Russisch-Chinese betrekkingen hebben een lange en ingewikkelde geschiedenis, met bibliografie, in Mancalls boek (MANCALL 1984). — Over Russische ontdekkingsreizigers in China, zie BARTHOLD (1913). Obručevs reis (1893-1894) wordt vermeld op p. 183. Over de traditionele Chinese rechtspraak, ook in Splingaerds tijd, leze men McKNIGHT (1981).

Ondertussen was Paul begonnen op bevel van Li Hung-chang, met het 1894 prospecteren naar goud in Gansu. Daarover schrijft hij een lange brief (14 pp.) aan Kissels, ingeleid door enkele roerende zinnen die zijn gemoedsgesteldheid weergeven bij het verlaten van Sutcheou. Datum is 22 augustus.

In mijn hart heb ik U bedankt al heb ik U niet geschreven. Toen wij besloten Sutcheou te verlaten was mijn verstand zeer verstrooid, „en dat van mijne Cathrien ook niet te min, zodat wij alle 2. digt bij het zot waeren stonden”. De overheid maakte het ons moeilijk om het reisgeld voor mijn vrouw en kinderen „uit hun klauwen te bekomen”. Ik kan toch op niemand rekenen „als op mijn ouden vrienden dat zijn de Heeren missionarissen welke voor mij en met mij werken voor mijn voordeel en geluk naer ziel en ligham...”

Ik ben nu al bijna zes maanden van Sutcheou vertrokken. Ik heb een brief bekomen van mijn Cathrien, die drie maanden onder weg is geweest. De brief was in 't Chinees. „Maar het was mij eenen Brief, men zou moeten een Houlifant (olifant) verstand hebben allom daer aen uit te kunnen. Ik geloof dat zij naer mijn vertrek Rigtig van un verstand Beroofd geworden zijn”. Ik wacht op een brief van U om te vernemen hoe zij van Sutcheou vertrokken zijn. Ik zal trachten weer geld te zenden. Nu kan men weten hoeveel geld Cathrien in haar 100 koffers zitten heeft. Het is nu een schone gelegenheid in haar koffers te snuffelen. Ik mag U rechteut zeggen dat ik dikwijls zou wenen als ik er aan denk dat we zo ver van mekaar zijn. Ik weet dat men goed voor haar zal zorgen. Toch twijfel ik er aan of we nog ooit te samen zullen zijn zoals we in Sutcheou waren.

Als het goed uitvalt met de goudmijn „dan zend ik in het vroegjaer manen allom mijne Chathrien gaan af te haellen... Ullen zult er wel met lachen en zeggen dezen zohten Paul kan nog niet zonder Chathrien. Ja dat is zoo het Spreekwoord zegt hoe houwer hoe zohter, en hoe jonger hoe bohter. Wat wil men er aen doen het zal een reistje zijn voor Chathrien”. „Van Tongwoe tot hier kan men op eene jongen Kameel van 4 jaeren op vijftig dagen gemakelijk hier te Kappa aankomen. Maar met Paerden dat is eene Blaes. Want er wonen geene menschen onder Wegs, dus zou men geene Paerden kunnen veranderen en om voehder voor de Paerden met te nemen dat zou ook niet gaen. Dus als mijne Chathrien naer hier zal komen dan zal zij de grote baen moeten volgen en dat zijn maar even de 3000 Lies... Dat is ook geen klein Reistje. Ja waar zal mijne Cathrien nu toch zitten met hare hoop kinderen ?” Ik denk er de hele dag aan, en als ik kinderen zie dan komt mijn gemoed vol en krijg ik de tranen in de ogen...

Pauls becommernis over zijn Cathrien en over zijn kinderen blijft hem bij waar hij ook gaat. Het is een zwaar offer van hen verwijderd te zijn. De hele brief wemelt van pikante bijzonderheden over de mensen die hij

1894 ontmoet, over zijn zoeken naar kostbare metalen met de honderd mannen die hem vergezelden, en over de moedwil van hen die niets onverlet lieten om de goede uitkomst van zijn pogingen te verhinderen, en dit waren vooral Chinezen. Voor 't eerst vaart hij hevig tegen hen uit. Ondertussen gaat het goed met zijn gezondheid : „Mijnen buik is nu over de halfsten verminderd en ik ben 20 pont veilig sedert dat ik van Sutcheou vertrokken ben. Ik Weg nu maer 140 chineze ponden meer, dus 100 pont zwaarder als mijnen tweeling” (A.S., A.II.g).

Pater Lauwaert, provinciaal van Gansu, stuurt naar Scheut op 24 juni 1902 enkele inlichtingen over Spingaerd te Suzhou :

Te Su-tcheou telt de parochie ongeveer 70 christenen en enkele catechumenen. Het is absoluut nodig dat we nu voordeel trekken uit de voortreffelijke gevoelens die de bevolking thans tegenover Europeanen koestert. Voor een groot deel is dit feit te danken aan het lang verblijf in die stad van de Heer Paul Spingaert en zijn familie. Zijn aandenken wordt hier nog hoog in eer gehouden. Toen ik, in gezelschap van Pater Weys, de straten der stad te paard doorkruiste, hoorde ik ten allen kante deze vreugdekreet : „Ling ta Jen Lai-leo, De grote man Ling is teruggekomen” ! Ling is de Chinese naam van onze vriend Paul. Pater Weys lijkt zo zeer op hem dat zelfs Pauls oudste vrienden er zich bij vergissen (*Missions*, 1902, pp. 256-257).

Het mooiste aandenken uit Pauls vijftien jaren te Suzhou is wel een *wan-shousan* of „erescherf van 10 000 jaren”, door de bevolking hem en zijn familie in dankbaarheid aangeboden. We vinden een foto van Paul en Catherine zittend vóór dat scherm in hun huis. OBRUČEV (1956, p. 129) nam die foto ter gelegenheid van zijn bezoek bij de Spingaerds. De familie Spingaerd bezit ook een tweede foto van bijzonder belang omdat het de enige foto is waarop heel de familie Spingaerd voorkomt (fig. 22). Men ziet er Paul en Catherine omringd door heel hun gezin met uitzondering van de kleine Suzanne die in 1895 te Shanghai was overleden.

De teksten die op het erescherf verschijnen zwaaien de lof van Paul Spingaerd. „Aan de waarde oudere broeder Lin. Uw wonderbare medecijn heeft velen geholpen. Uw vlijtige handen genazen ziekten. De grenzen van het leven hebt ge wijd geopend. Uw grote verdienste is eeuwig. Aangeboden door de douane van Jiayu (de grenspost waar Spingaerd vanuit Suzhou de Russische handel met China controleerde), en het inentingsbureau tegen pokken”. Hoogstwaarschijnlijk werd die foto genomen te Shanghai ter gelegenheid van Pauls aankomst aldaar in 1896. Naar aloud Chinees gebruik spreken de opdrachtgevers door dit erescherf hun bewondering en dankbaarheid uit tegenover hun vreemde mandarijn en vriend.

1894 in de Chinese Geschiedenis

De hongersnood van 1892-94 eist één miljoen slachtoffers.

*1 augustus : China en Japan verklaren elkaar de oorlog.
Japan wint de oorlog tegen China.*

24 november : Sun Yatsen organiseert de „Revive China Society” in Honolulu.

FIG. 25. — Eerste Keizerlijke audiëntie voor diplomaten (15 januari 1895).

HOOFDSTUK X : Kaiping en verder

Nieuws over Splingaerd uit 1895 en de volgende jaren vinden we vooral in de interessante brieven van J.-B. Steenackers, zijn goede vriend. Op 12 januari 1895 schrijft hij aan Scheut :

Sinds begin 1894 heb ik van Paul Splingaerd niets meer gehoord. Chinees Turkestan is een onveilig gebied, en ik voel me niet gerust. De militaire bevelhebber van Kansu heeft aan Mevr. Catherine een telegram gestuurd, met betaald antwoord, om haar te vragen of ze niets nodig had. Door toedoen van enkele vrienden te Shanghai heb ik aan de beroemde Hr Detring een omstandig relaas gezonden over de toestand van de familie Splingaerd. Detring, die nu raadgever is van Li Hungtchang, heeft me laten weten dat hij stappen zou aanwenden bij de vice-koning om voor Paul een verhoging van salaris te bekomen.

Het was niet erg te verwonderen dat Paul, sinds 1894, niets meer van zich had laten horen. Hij was immers op reis gegaan naar Urumqi, thans de hoofdstad van China's noord-westelijke provincie Xinjiang. De juiste data van die reis zijn ons niet bekend. Maar Steenackers had reden om ietwat ongerust te zijn. Want de reis loopt door de Gobi woestijn. Het was een zeer woelige streek en vele avonturiers hebben op die eenzame weg hun leven gelaten. Steenackers schrijft verder op 1 juni :

Mevr. Splingaerd is over enkele dagen naar Mongolië vertrokken. De kinderen stellen het heel goed, en hun verblijf te Shanghai heeft hen veel deugd gedaan. De oudste wil haar intrede doen bij de Dames Auxiliatrices, en de tweede (vroeger de meest verwende) denkt eraan naar de Carmel te gaan. Tot nu toe heb ik erom gelachen. Maar over enkele dagen heb ik haar ernstig ondervraagd, en het is zeker dat Gods genade werkt in haar eenvoudig hart. De zusters hebben me beloofd dat de oudere meisjes ook op z'n Europees zullen worden opgevoed. Ik heb daarop gesteund om hen meer kans te geven na te denken. Ikzelf zou erg gelukkig zijn met hun kloosterroeping. Ze uit te trouwen aan pratizerende katholieken te Shanghai zou erg moeilijk zijn. In de Carmel zou een bloem in de woestijn geplukt duizendmaal aangenamer geuren. Ik beveel hen aan in uw gebeden...

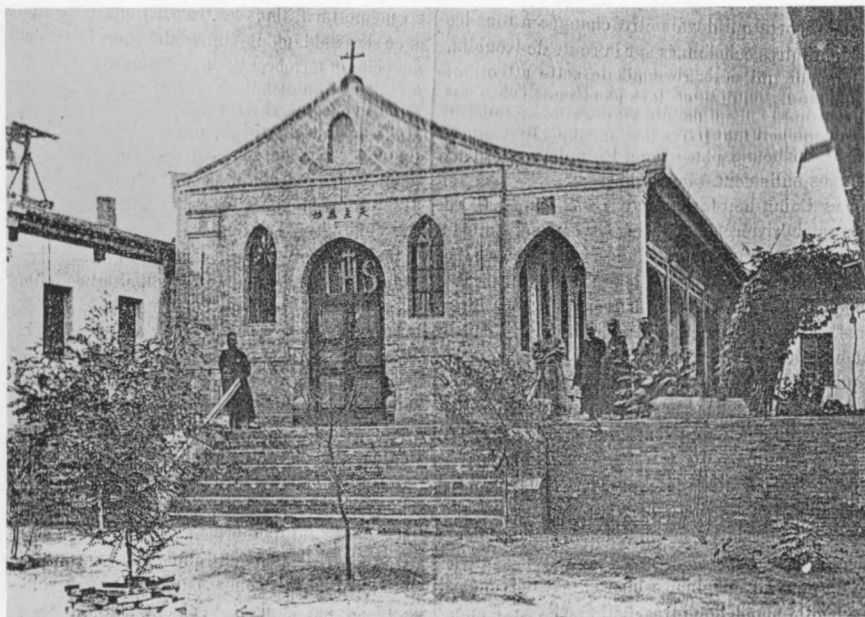

FIG. 26. — De kerk te Kuldja (*Missions* 1894, p. 429).

FIG. 27. — Vice-Koning Li Hung-chang, weldoener van Spingaerd
(*In: A Photographic Album of the Japan-China war*, Hakubundo, Tokyo, 1895).

Hierop volgt een brief van 19 juni met een interessant postscriptum : 1895

Ik heb juist goed nieuws ontvangen voor de familie Splingaerd. De commandant van de douanen te Tientsin, Mr Detring, antwoordt mij dat hij praktisch zeker is dat Paul een plaats zal bekomen niet ver van Tientsin in de kolenmijnen. Daar zou hij 200 taëls per maand verdienen, het dubbele van zijn salaris te Su-tcheou. Hij vraagt me waar Paul thans is om hem er per telegram te kunnen verwittigen. (Wel, waar is hij ?). Detring heeft reeds naar Peking geschreven om Catherine te beletten te vertrekken. Wat een vreugde voor heel de familie ! Ikzelf ben overgelukkig. 't Is buiten Pauls weten dat ik hem die part gebakken heb. Hij zal zot zijn van vreugde.

Vanmorgen is me een gedacht te binnen gekomen dat ik U onmiddellijk wil meedelen. Het gaat over de kinderen Splingaerd. Allen zullen ze in 't kort op Europese wijze opgevoed worden. Tot hertoe heeft Paul me nog geen geld gestuurd. Hij zal er zeker sturen. Maar 1°, „*quid inter tantos*” (Wat betekent dat voor zoveel) ? 2°, Ondertussen lopen de kosten hoog op. Ik vraag U met aandrang, en zo vlug mogelijk, me een grote kist kledingstoffen te laten geworden. Stalen, restjes uit een magazijn, alles komt van pas. Pauls kinderen, alhoewel ietwat verwend, passen zich goed aan en zullen met alles tevreden zijn. Afgewerkte kleren zijn ook welgekomen. Ik ben zeker dat U dit alles kosteloos zult krijgen.

Eindelijk nog een brief van Steenackers uit Shanghai met als datum 22 augustus 1895 :

De cholera heerst in alle havens. In Shanghai zijn er veel slachtoffers waaronder een dochtertje (7 jaar) van Paul Splingaert. We verwachten Paul elke dag te Tientsin om zijn nieuwe post te bekleden. Maar waar kan men hem vinden ?

Steenackers tracht Paul op de hoogte te brengen van het nieuwe werk dat hem wacht, dank zij de tussenkomst van Detring (1842-1913). Hij zendt een telegram naar Kouldja, een beroemde oude stad ten Westen van Urumqi, met een mooie kerk waarvan ons een foto uit die tijd is overgebleven. Dit nieuws bereikte Paul en in 1896 komt hij zich bij zijn familie voegen.

1895 in de Chinese Geschiedenis

- 12 februari : *De Japanners verslaan de Chinese vloot. Li Hung-chang onderhandelt met de overwinnaar.*
- 17 april : *Het Verdrag van Shimonoseki erkent de volle onafhankelijkheid van Korea, de Japanse beheersing van Taiwan, een schadevergoeding van 200 miljoen taëls door China te*

- 1896   *betalen, en vrije toegang voor Japanse kooplui tot de Chinese markten.*
- 2 augustus   : *Een Moslim-opstand in Gansu verslaat de Chinese troepen. Daarbij worden 100 000 Chinezen gedood.*
- 14 november   : *Timothy Richard and William Murhead, twee bekende protestantse missionarissen van de „Society for the Diffusion of Knowledge”, verzoeken het Ministerie van Buitenlandse Zaken om betere behandeling van de missionarissen.*

Detring, zoals reeds gezegd, had dus voor Paul een post bekomen bij de kolenmijnen van Kaiping. Steenackers is gelukkig met die benoeming, zoveel te meer daar ze nu aan Pauls familie een vast inkomen zal bezorgen. In verband met het sluiten van het contract laat Steenackers zich nochtans enkele bedenkingen ontvallen in een brief naar Scheut van 1 januari 1896 :

Ik mag U nu reeds zeggen dat het Chinees gouvernement, zoals trouwens in zoveel andere dingen, zijn beloften niet houdt. Een woord gegeven onder de oorlog wordt gebroken zodra de vrede is bereikt... Paul Splingaerd zelf is er ook bedrogen uitgekomen en heeft nooit het salaris getrokken dat men hem beloofd had per contract vóór de Duitse consul te Tientsin getekend. Ik heb het contract in handen en ik heb het gebruikt om voor Paul een betere post te bekomen. (Jammer genoeg dat hij niet aankomt) (A.R., F.VI.I.a).

Ondertussen werd de douanepost te Suzhou gesloten. Pas dan keerde Paul naar Shanghai terug. Steenackers verklaart bij herhaling dat de dankbare en blijvende genegenheid van Pauls kinderen hem ruimschoots hebben vergoed voor al wat hij ooit voor hen had gedaan (STEENACKERS 1907b, p. 28).

Steenackers, of liever zijn naamloze correspondent, schrijft verder :

Na een verblijf van acht maanden te Shanghai, keerde Mevrouw Splingaert naar Kansoe terug, volkomen tevreden en gerust, nu zij hare kinderen aan zulke handen wist toevertrouwd. Bij hare aankomst te Soetcheou trof zij heur man nochtans niet meer aan, daar deze inmiddels vertrokken was, om een onderzoek in te stellen bij de verschillende goudmijnen van Ili-Turkestan. Toen hij, na zijne terugkomst, zijn verslag ging uitbrengen bij Li-hoeng-tchang, legde deze vertrouwelijk de hand op zijn schouder, verklaarde nooit een onbaatzuchtiger ambtenaar in zijn dienst te hebben gehad, en stelde hem tot voorbeeld van eerlijkheid, ijver en trouw aan al de aanwezige groot-mandarijnen.

Om zijn verslag uit te brengen moest Paul een nieuwe lange reis naar Peking ondernemen. Hoogstwaarschijnlijk vergezelde Catherine hem en

konden eindelijk de gelukkige ouders hun kinderen gaaf en gezond terugzien 1896 te Shanghai in 1896. Steenackers was ooggetuige en bericht hierover :

Omwille van postale moeilijkheden met Sou-tcheou was het pas in 1896 dat de goede papa Splingaert zijn aanbeden kinderen terug zag. Die ontmoeting nam plaats in onze procure. Ik zal er niet aan beginnen die scene te beschrijven. Maar, tien jaar later, ben ik nog aangenaam ontroerd (STEENACKERS 1907a, p. 19).

De kolenmijnen van Kaiping waar Splingaerd een nieuwe plaats had bekomen liggen op de spoorlijn Tienjin-Shanhaiguan. Paul vestigde zich te Tienjin om meer van nabij de opvoeding van zijn kinderen te kunnen volgen. De bestuurder van de mijnen, Zhang Yanmao, stelde hem aan als zijn gevolmachtigde. Als een buitengewoon teken van vertrouwen liet hij zijn uitgebreide bezittingen te Beitaihe (het beroemde vakantieoord) inschrijven op Splingaerds naam. Paul van zijn kant liet naamkaartjes drukken met de vermelding : „Paul Splingaerd, Inspector of the Chinese Engineering and Mining Co., Tientsin”. Hij stuurde een van die kaartjes naar bisschop Van Aertselaer. Op de achterkant schreef hij het volgende :

Postscriptom : Mijne Kinderen gaen in een paer dagen wederom naar Shanghai. Mijne goede Vrouw laet aen Zijn Doorlugtigen veul grooten eur doen. Zoo ook aen de *zusters* en ook Wensche all mijne kinderen eenen goeden dag.

Voor Paul stonden de geschiedenis en de veranderingen in zijn leven niet stil :

Na een verblijf van 16 jaren te Soetcheou, vestigde Paul zich dus te Tientjin. Tijdens het verlof, dat hij bekwam vóór de aanvaarding van zijn betrekking aan de Kaiping-mijnen, werd hij door Baron de Vinck de Deux Orp, gezant van België te Peking, aangezocht deel te nemen aan de zending van de ingenieur Dufourny, belast met de leiding der onderhandelingen omtrent de aanleg van de spoorweg Hankow-Peking, waarvan de uitvoering werd opgedragen aan Belgische industriëlen, en die thans reeds sinds geruime tijd voor het verkeer is opengesteld.

Het ligt niet in onze bedoeling hier een min of meer volledig verslag te geven over de betrekkingen tussen China en België sinds 1845 toen voor het eerst de naam van ons land in de Chinese politieke geschiedenis verscheen. Zulk een overzicht kan men lezen in de betrouwbare werken van FROCHISSE (1937) en KURGAN (1962, 1965, 1972, 1973), en in de gespecialiseerde bibliografie door hen verwerkt. Beide historici verhalen omstandig de geschiedenis en de werking van de Kaiping kolenmijnen. Ze bewijzen dat, reeds

1896 heel vroeg, Belgische financiers met de zaak waren begaan. Bij de documentatie van Prof. Kurgan kan men ook het volgende overzicht voegen, geschreven door VAN DER ELST (1924). Een uittreksel volgt :

Een Belgische groep waarvan de *Compagnie Internationale d'Orient* deel uitmaakte speelde een voorname rol in de *Mines de Kaiping*, die hen werden toevertrouwd met de verplichting een Engels Vennootschap op te richten : de *Chinese Engineering and Mining-Company*. Vier beheerders van die maatschappij zijn Engelsen, en vier zijn Belgen. Het technisch personeel in China is Belgisch. De twee-derde van het kapitaal werd door Belgen onderschreven. Het kapitaal in die zaak gestort bedroeg één miljoen pond sterling toen het pond aan 25 frank stond.

Er was heel wat politiek en financieel geknoei rond het bestuur en bezit van de Kaiping kolenmijnen, zoals het trouwens het geval was met alle uitbatingen door Chinezen en vreemden gezamenlijk beheerd. We zagen reeds dat er periodieke stakingen uitbraken, wellicht niet alleen door Chinese mistevredenheid maar ook door naijver onder de mogendheden. (Over de Kaipingmijnen, zie ook THOMAS 1984 en *Chine et Belgique*, 1905, p. 65).

Er is ons bitter weinig bekend over de rol die Splingaerd speelde tijdens zijn diensttermijn bij de mijnen. Alhoewel hij een contract op zak had werd hem toch, vooraleer aan het werk te gaan, verlof aangeboden. Hij bleef met de mijnen verbonden tot hem een nieuw contract werd aangeboden door de Missie Fivé. Bij Kaiping verdiende Paul 12 000 F ; bij Fivé zou hij een loon trekken van 15 000 F, een feit dat niet zonder invloed was om van werk te veranderen.

1896 in de Chinese Geschiedenis

- 27 maart : Li Hungzhang vertrekt op een wereldreis. Hij zal in Rusland de kroning van Tsaar Nikolaas III bijwonen op 16 mei. Daarna bezoekt hij Duitsland, België, Frankrijk, Engeland en de Verenigde Staten van Amerika (CORDIER 1901-1903, vol. 3, pp. 339-348 ; VAN DER ELST 1924).
- 15 juni : In Danxian (Shandong) breken ernstige onlusten uit tegen de christenen.

Dit jaar — we kennen de juiste datum niet — komt Splingaerd terug naar Shanghai om er als tolk op te treden tussen Peking, vertegenwoordigd, onder andere, door zijn „vriend” Li Hongzhang, en de missie Dufourny-Walin. Het was de toenmalige Belgische gezant te Peking, baron de Vinck, die Splingaerd aanwierf voor die post.

1896

FIG. 28. — Chinese dokter in Splingaerds tijd.

Over die missie zijn we goed ingelicht door FROCHISSE (1937, pp. 280-290) en KURGAN (1972, pp. 103-183). Het valt op dat die auteurs de rol van Splingaerd bij die onderhandelingen niet vermelden. Baron Charles de Vinck de Deux Orp is ons ook goed bekend. (Zie FROCHISSE 1937 en KURGAN 1972).

De kalender van Dufourny is kortweg als volgt. De missie kwam te Shanghai aan op 30 mei 1897, drie dagen nadat het voorlopig contract in verband met de spoorweg Peking-Hankou werd ondertekend. Dufourny was erg ontevreden. Hij besloot de zaak verder te gaan bepleiten te Peking, en

1897 met niemand anders dan Li Hongzhang... Hij kwam er aan op 10 juni. Het hoeft niet onderlijnd te worden dat, in Peking en met de grote Li als gesprekspartner, Paul Spilingaerd de volle maat van zijn aanzienlijke talenten heeft getoond. Het zal dan ook wel niet aan hem te wijten zijn dat baron de Vinck de missie Dufourny brandmerkte als „coûteuse, inefficace et vaine” (KURGAN 1972, pp. 138, 109-183). In juli 1897 tekende Dufourny eindelijk een overeenkomst met China over de financiering van de spoorweg. Spilingaerd was dus in dienst van die missie gedurende de maanden mei en juli 1897.

Terwijl hij te Shanghai verbleef viel aan Paul en Catherine nog een ander geluk ten deel :

Het is rond die tijd dat hun drie oudste dochters in de congregatie traden die hen had opgeleid. De goede Dames Auxiliatrices zonden hen naar Parijs en Jersey om er hun noviciaat en verdere voorbereiding te doen. Op dit ogenblik (1907) is de oudste, Mère Saint Jérôme, bestuurster van de broduurschool te Sikawei. De twee volgende dochters, Mère Sainte Rose et Mère Sainte Claire, onderwijzen Europese letterkunde en handwerk in een instituut voor Chinese meisjes. De vierde doet haar noviciaat te Sikawei. De oudste zoon werkt als tolk aan de Belgische legatie te Peking. De tweede is in dienst bij de mijnen van Kaiping. De derde studeert aan het Institut Saint Boniface te Brussel. Twee jongere dochters hebben hun studies beëindigd, en twee andere zijn nog op kostschool. De kleine Suzanne was reeds aan cholera bezweken toen haar vader te Shanghai aankwam in 1896 (STEENACKERS 1907a, p. 19).

De levensrichting die de juffrouwen Spilingaerd hebben ingeslagen heeft tenminste één missionaris teleurgesteld. In een brief van 11 januari schrijft Pater Maurice De Meester (1885-1920) uit Lanzhou, hoofdstad van de provincie Gansu :

Het gaat hier over het oprichten van een meisjesschool, iets ongemeens in China. Voor zoveel ik weet bekommeren de Chinezen zich nergens met de opleiding van meisjes. We moeten ons dus aan enkele praatjes verwachten.

Maar om die praatjes de kop in te drukken kunnen we rekenen op de hulp van de mandarijnen die nog heel onlangs hebben aangedrongen om hun dochters door onze toekomstige onderwijzeressen te laten opvoeden. Deze onderwijzeressen zijn de jonge dames van de Hr. Spilingaerd, die Belgische mandarijn, die vroeger metgezel was van onze eerste missionarissen, en waarvan het tijdschrift van Scheut de merkwaardige levensloop heeft verhaald. Behalve hun moedertaal — de moeder van die meisjes is Chinees — hebben ze bij de Franse zusters te Shanghai Frans geleerd.

We zullen dus een school hebben *di primo cartello*, van de bovenste plank.

De Meester schrijft nog, ter gelegenheid van Pauls terugreis naar 1897 Shanghai, einde 1896 :

Enkele dagen geleden, ter gelegenheid van de aankomst bij ons van de Hr. Spingaerd, heeft de goeverneur van Gansu ons een nieuw bezoek gebracht en heeft zich nog hartelijker getoond dan vroeger. Zijn zoon is ons ook driemaal komen bezoeken ; hij heeft met ons aan tafel gezeten en heeft ons, vanwege zijn vader, een mooie Engelse atlas ten geschenke gegeven" (*Missions* 1897, p. 498).

Het lijkt geen twijfel dat Pauls vriendschap met hoge mandarijnen talloze diensten heeft bewezen, zowel aan de missionarissen als aan zijn aangenomen vaderland.

1897 in de Chinese Geschiedenis

- 5 maart : *De Japanners krijgen een concessie te Suzhou in de provincie Jiangsu.*
- april : *Riksjalopers protesteren te Shanghai. Amerikaanse en Engelse troepen en politie onderdrukken de opstand. Protestantse missionarissen laten zich actief in met de hervorming van China.*
- juni-september : *„De Honderd Dagen Hervorming” (BASTID 1979, p. 71).*
- 20 november : *Twee Duitse missionarissen worden vermoord. Op 4 december wordt de haven van Qingdao door de Duitse vloot bezet. Er wordt schadevergoeding geëist voor het doden van missionarissen en het verwoesten van kerken.*

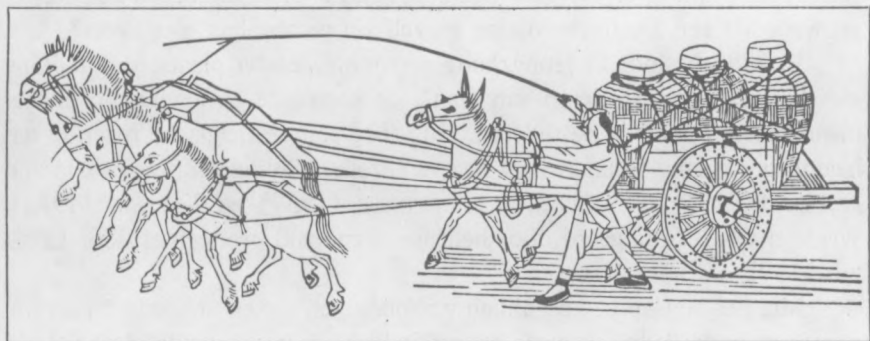

FIG. 29. — De aloude Chinese kar.

1898 Het staat vast dat de Vinck uiterst tevreden was over de diensten die Splingaerd had bewezen, als tolk en begeleider, aan de verschillende Belgische delegaties op bevel van Leopold II naar China gestuurd.

Na Dufourny-Walin vergezelt Paul, einde mei 1898, graaf Charles d'Ursel naar Peking. Het gaat over niets minder dan het bekomen van een audiëntie bij Li Hongzhang, de Vinck herinnert zich Splingaerd en beveelt hem aan. Het is wellicht de moeilijkste taak die Paul ooit te vervullen kreeg. Hij sleept ze glansrijk in de wacht.

De missie van d'Ursel werd met lede ogen aangezien door de vreemde ambassaden in de hoofdstad. Niet alleen bij zijn collega's maar ook bij de Chinese autoriteiten werd de baron eerder slecht ontvangen. De machtige Li Hongzhang weigert hem een audiëntie onder voorwendsel „dat het verderend zou zijn de afgezant van een neger-staat (de Onafhankelijke Kongostaat) te ontvangen”. In vertwijfeling neemt d'Ursel zijn toevlucht tot Splingaerd. De „Belgische mandarijn” belooft alles te doen wat in zijn macht ligt om Li's weerstand te overwinnen. Hij wendt meer en meer stappen aan, en hoopt de argumenten op om d'Ursel te ontvangen. Op zekere dag wordt Li het spelletje beu en snauwt zijn bezoeker toe : „Wel, jullie Belgen, wat vertegenwoordigen jullie hier ? Een petieterig land” ! Splingaerd laat zich dit niet gezeggen. Hij vindt het juiste woord en wint de slag. „Precies”, zegt hij, „laat me België vergelijken met de parel op uw hoed. Die ook is klein, maar heeft grote waarde. Hetzelfde kan men zeggen van mijn land” ! Li geeft toe, niet aan de logica, maar aan een vlugge, schrandere geest. Hij ontvangt d'Ursel (FROCHISSE 1937, p. 238).

De eigenlijke reden waarom Li weigerde d'Ursel te ontvangen was deze : op bevel van Leopold II gaf de graaf zich uit voor vertegenwoordiger van de Kongo, een negerstaat. De ironie ontsnapte niet aan de Chinese staatsman. Hij kon er niet aan weerstaan aan d'Ursel te zeggen : „U vertegenwoordigt een zwarte bevolking en zelf zijt ge absoluut niet zwart” !

In 1898 besloot Li Hongzhang persoonlijk en ter plaatse de indijking van de „ramp der kinderen van Han”, de gevreesde en geregeld-overstromende Gele Rivier, te bestuderen. Hij vroeg aan de Belgische regering dat ingenieur Armand Rouffart hem zou vergezellen. Splingaerd was ook in zijn gevolg. Over Rouffart schrijven FROCHISSE (1937) en KURGAN (1972). Weerom wordt Splingaerd door hen niet vernoemd, wél echter door LEDE-
RER (1977, p. 349).

Met het oog op de gespannen verhoudingen tussen Splingaerd en Fivé, waarover onmiddellijk meer, is het nuttig hier een zeer vriendelijke brief van Fivé aan Paul in te lassen, gedateerd uit Peking, 16 juni 1898. We laten hem in het oorspronkelijke Frans :

Mon cher Splingaerd,

1898

Vous trouverez sous ce pli une lettre que S. Ex. le Comte d'Ursel adressé à votre directeur (des mines de Kaiping) pour le remercier d'avoir bien voulu vous autoriser à nous accompagner à Pékin et à y être un si précieux intermédiaire.

Le ministre avait l'intention de vous acheter un cadeau ; je me suis permis de lui demander un chèque de deux cent taëls que je vous envoie, estimant que c'est encore le meilleur cadeau que l'on puisse faire à un chef de ménage. Vous me permettez, n'est-ce-pas, d'agir ainsi avec vous, comme avec *un vieil ami* ?

Vous nous manquez bien ici. Les affaires s'arrangent, j'espère, mais chèrement. Au revoir. Mille amitiés de nous trois au bon Lin Tafu (Spilingaerd). (Sign.) Fivé. (Min. v. Buitenl. Zaken, dossier 388, *Mission Fivé en Chine, 1898-1899*).

We putten nog verdere gegevens over Paul in 1898 uit een brief door Van Aertselaer geschreven naar de Algemeen Overste te Scheut. Van Aertselaer was toen op weg als apostolisch vicaris naar zijn nieuwe post te Siwantze. De brief werd geschreven op 29 september vanuit Tientsin :

Toen onze steamer aankwam te T'ang-ku, de plaats waar we zouden ontschepen, stond er niemand op ons te wachten. Pater Spiltoir, samen met Chang-heng van Siwantze, waren die dag wel gekomen, en ook Paul Spilingaerd. Hij wachtte op Catherine die samen met ons van Shanghai kwam. Ze dachten echter dat het te laat was voor de steamer om nog de Pei-ho op te varen. Juist toen ze besloten naar Tientsin terug te keren, bracht een kleine sleepboot ons aan wal. Gelukkiglijk was Catherine vergezeld van haar oude huisknecht. Later ontdekten we ook dat een heer uit Tientsin was achtergebleven om ons op te wachten. De Zusters, Mevr. Spilingaerd en ik hadden samen wel 3000 pond bagage. Het was 5 p.m., het uur waarop de trein naar Tientsin zou vertrekken. Gelukkiglijk had die trein vertraging. We vertrokken pas om 7 uur. Om 9 uur kwamen we te Tientsin aan. We kregen veel bezoek. Maar de eerste om ons die zondagmorgen te verwelkomen was onze goede vriend Paul Spilingaerd. Hij is nog altijd dezelfde : plezierig, causeur, vrijgevig en toegewijd. Hij wil altijd de eerste zijn om nieuw aangekomen Belgische missionarissen te begroeten. Zijn repertoire van kluchtjes, geschiedenisjes en avonturen verrijkt nog met de dag. Dit belet hem niet de grootste omzichtigheid aan de dag te leggen in zijn omgang met de Chinezen, die trouwens graag met hem zaken doen (A.S.E.I.1.a).

In november 1898 schreef Van Aertselaer nog vanuit Shanghai :

Mevr. Spilingaerd is te Shanghai. Ze is me komen groeten. Dit gaf me de gelegenheid met haar het Chinees van Mongolië te praten. Dat gaat nog

- 1898 tamelijk goed. Juffrouw Clara Splingaerd, na haar intrede in het noviciaat van de Carmelietessen, verkiest nu naar de Auxiliaires over te gaan waar ze zich bij haar zusters zal voegen (*ibid.*).

De voorgaande brieven bewijzen de aanhankelijkheid van de Splingaerds ten opzichte van de missionarissen. Die waren zich wel bewust dat een grote ramp China te wachten stond : de Opstand van de Boxers.

1898 in de Chinese Geschiedenis

De vreemde machten, vooral Duitsland en Rusland, doen China buigen voor vernederende eisen. Een hervorming kondigt zich aan. Maar ze stuit op grote moeilijkheden vooral omwille van conservatieven door Keizerin Cixi geleid.

- 23 mei : Het hof geeft bevel de activiteiten van de Boxers te onderzoeken.
- 9 juni : China en Engeland ondertekenen een verdrag waarbij Kowloon aan Engeland wordt afgestaan voor 99 jaar (WESLEY-SMITH 1983).
- 11 juni : De „Honderddaagse Hervorming” begint (KWONG 1984).
- 26 juni : China en België tekenen een verdrag voor het bouwen van de Peking-Hankou spoorweg.
- 26 juli : Vrijheid van de pers wordt erkend.
- 13 augustus : Kang Youwei vraagt het afschaffen van „kleine voetjes” van vrouwen. Hij krijgt geen gehoor, integendeel op 9 oktober worden zijn werken in het openbaar verbrand.
- 28 november : De Boxers vernielen kerken te Changle (Hubei) en doden een Belgisch missionaris. Dergelijke incidenten vermenigvuldigen zich.

HOOFDSTUK XI : Wittamer & Fivé en de Boxers

Na Obručev en zijn beschrijving van de Splingaerds te Suzhou komt een bekend Belgisch reiziger die stad bezoeken. Paul en Catherine zijn al enkele jaren weg, maar hun vereerde persoon en werk hangt er nog in de lucht.

Commandant A. Wittamer, in zijn onuitgegeven boek „Odyssée en Chine” schrijft op 11 januari 1899 :

Ik maak kennis met de eerste catechist van de locale kerk. Met hem bezoek ik de stad. Hier in Su-Tchou verbleef mijn vriend Paul Splingaerd gedurende 18 jaar. Hij is een medeburger waarvan ik de verdiensten niet genoeg kan prijzen. „Zijn leven is een roman eerder wáár dan waarschijnlijk”. Zo schrijft P. Van Koot in zijn reisverhaal „Van Brussel naar Illy” in *Missions en Chine et au Congo*. — In 1900 was hij er nog niet vergeten. De dag na mijn aankomst kwamen enkele mensen me opzoeken en zeiden : „De Grote Man *Lin* (Splingard) heeft ons altijd gezegd : „Als er hier ooit een Europeaan komt dan moet ge hem uw diensten aanbieden. Wat kunnen we voor U doen” ? De ene gaf me een witte kaars uit het westen ; een andere gaf me een wit astrakan vlies ; een derde wat opgelegd fruit, enz. (WITTAMER s.d., pp. 66-68).

Een korte nota over het leven en werk van Michel-Arthur Wittamer zal hier welkom zijn. Hij werd geboren te Stockhem-Heinsch op 25 september 1854 en overleed te St. Pieters-Woluwe op 15 november 1939.

Leopold II deed een beroep op militairen die hem dienstbaar waren geweest in Kongo om zijn expansionistische politiek tegenover China leven in te blazen. Één van hen was Wittamer, een andere Fivé, waarover later meer. Beiden werden naar China gestuurd eerder als ontdekkingsreizigers dan als handelsafgevaardigden.

De koning duidde drie artillerie-officieren aan. Op een ontvangst ten paleize bepaalde hij hun zending als volgt : ze zouden bijdragen tot de onafhankelijkheid van het land ; ze zouden uitwegen zoeken voor Belgische producten. De Belgische missie vertrok uit Marseille op 4 mei 1898 en kwam toe te Peking op 25 juni. Officieel waren ze geen Belgen maar Kongolezen, voorzien van eretitels eigen aan Kongo. Hun echte identiteit was natuurlijk

1899 aan iedereen bekend en nergens werden ze met open armen ontvangen. Daarom schoof de Belgische gezant te Peking, baron de Vinck, hen voorzichtig opzij en vroeg hen naar Tientsin te vertrekken. Richard en Servais keerden reeds terug naar België in februari 1899 om gezondheidsredenen. Wittamer echter hield vol en werd begin mei 1899 belast met een exploratietocht in Noord-China. Hij bezocht Vladivostok, Korea en Japan. Later ging hij op eigen verzoek naar de provincie Gansu.

Wittamer had wel gehoord dat er in Gansu steenkool- en andere mijnen op ontginning wachtten. Maar hij wist ook dat hij op de medewerking kon rekenen van missionarissen zoals bisschop Hamer, en op die van Paul Splingaerd, de beroemde Belg die er sinds 1882 aan het bestuur stond van de douanen te Suzhou. Wittamer vertrok uit Peking op 6 juni 1899. Hij volgde de vertrouwde weg langs Kalgan, en vandaar naar Siwantze, residentie van bisschop Van Aertselaer. Dan verder naar Santaoho, een christendorp bij de Ordos-Mongolen. Wittamer had Chinese kleren aangetrokken. Hij overnachtte het liefst bij de paters van Scheut. Hij ontmoette Hamer en later, te Si-siang, bisschop Otto. Beiden gaven hem goede raad : geen uitbating van mijnen in Gansu kon ooit renderend zijn zonder afdoende vervoer naar het Oosten. Ondertussen stond Noord-China in rep en roer. Gedurende de eerste maanden van 1900 had de Boxeropstand, tussen Kalgan en Peking, reeds 150 000 slachtoffers geëist. In plaats van op de loop te gaan voor al het geweld dat hem omringde besloot de commandant zich ten dienste te stellen van de nabijgelegen missieposten die zonder hem verwoesting en moord niet hadden overleefd. Zo hielp hij bij de versterking van Kao-kiaingtze en vooral bij die van Siwantze waar hij „als een engel des hemels” door bisschop Van Aertselaer op 23 juni 1900 werd ontvangen. De Boxers kwamen zó onder de indruk van zijn lawaaijige, vuurspuwende maar anders niet zeer dodelijke kanonnen dat ze het niet aandurfdën Siwantze aan te vallen. Eindelijk, nadat de opstand was gekoeld, kon Wittamer Siwantze verlaten om op 16 oktober te Peking terug te keren. Spoedig verliet hij China over Amerika en bereikte Brussel op 10 januari 1901. Dit was het einde van de China-loopbaan van een merkwaardig man aan wie vele missionarissen hun leven te danken hebben.

Wat vooraf gaat kan men lezen in Wittamer's merkwaardig onuitgegeven werk *Odyssée en Chine (mai 1898 à novembre 1900)* en in een breedvoerige beschrijving ervan door LEDERER (1984).

Wittamers werk werd op 25 exemplaren gestencild. Van die exemplaren heb ik er drie geraadpleegd. Één exemplaar behoort aan de H. Henri Wittamer te Brussel ; een tweede is in het bezit van Aloïs Wittamer te

FIG. 30. — Commandant A. Wittamer omstreeks 1898.

Hoeilaart ; een derde berust in de archieven van Scheut te Rome. Exemplaren 1 en 3 zijn ongenummerd. Exemplaar 2 is genummerd en bevat 179 pp. De H. Lederer heeft een uitvoerige studie over Wittamer uitgegeven in 1984 (LEDERER 1984). Ik dank hem voor verschaftte inlichtingen.

Dit is weer een heel belangrijk jaar geweest voor „le fameux mandarin belge”. Vooraleer verder Pauls betrekkingen met Wittamer te beschrijven volgen hier eerst een paar brieven uit die tijd.

Op 28 juli 1899 schrijft Spilingaerd aan Van Aertselaer vanuit Peking :

Ik heb in Peking nu een schoon en groot huis gehuurd voor 100 dollaer per maend... Daar zal ik mijne Alphons en ook zijn moeder gaen in laeten woonen. Want ik zal wederom zoo ik al hooren voor eenen helen tijd op reis moeten gaen... Mijn Cathrien is met 5 van onze dochters van Shanghai er onder gekomen. Nu is er wederom beweging in mijn huis. De Belgische Konig heeft me als attaché genoemd voor den Congo in China, maar er is voor den Congo nog niet veel te doen. Mijn loon voor dat werk is 15 000 Fr per jaar.

Op datum van 10 september schrijft E. de Cartier de Marchienne aan bisschop Van Aertselaer :

Ik veroorloof me op uw goedheid beroep te doen om de stukken te bekomen die betrekking hebben op de geboorte van de kinderen Spilingaerd. Zoals U zeker weet is thans de oudste zoon van Paul Spilingaerd dienstdoende als tolk van 's Konings Gezantschap. Ik ben over hem zeer tevreden.

Paul Spilingaerd heeft me onlangs gesproken over het verlangen van onze goede Belgische Zusters om een machine te krijgen om tapijten te vervaardigen. Hij rekende erop Chang Ju-Mow voor dit goede werk te kunnen interesseren...

Emile de Cartier de Marchienne was legatie-secretaris eerste klas te Peking (FROCHISSE 1937, p. 360). Het document waarover hij schrijft vindt de lezer op p. 50 en volgende. Chang Ju-Mow (juiste schrijfwijze, Chang I-mow of liever Chang I-mao) werd bestuurder van de Kaiping kolenmijnen in 1898.

Baron Carl de Vinck de Deux Orp verliet Peking in 1899 na een verdienstelijk verblijf van drie jaar. Hij schijnt erg met Spilingaerd ingenomen te zijn geweest. Gedurende zijn ambtstermijn trachtte hij hem bij alle Belgische zaken van belang te betrekken. Toch was hij zich wel bewust dat Paul enkel een elementaire opvoeding had ontvangen. Maar hij wist ook dat die eenvoudige man een geniale aanleg had, vooral in zijn omgang met Chinezen. In januari 1899 drukt de Vinck zich hierover uit als volgt :

1899

Alhoewel Splingaerd bijna ongeletterd is, kan hij dienst bewijzen bij de onderhandelingen die volgen op de missie Rouffart. Maar men moet hem in alle geval een ingenieur meegeven. Zijn te grote goedheid en zijn vrijgevigheid trokken rond hem enkele Europese haaien aan, en hij was commandant Wittamer erg dankbaar om hem op zijn hoede te stellen tegen enkele zeer ondelicate mensen die hem uitbuiten (LEDERER 1977).

Dit brengt ons terug naar een beschrijving van de verhoudingen tussen Wittamer en Splingaerd waarover hoger reeds iets werd gezegd. Wittamer vermeldt Splingaerd in verband met zijn kennis van het Chinese karakter: „Wat het karakter van de Chinezen betreft, ik heb het nogal goed begrepen, zoals de bisschoppen Otto en Van Aertselaer getuigen, en ook de Belgische mandarijn Paul Splingaerd” (WITTAMER *s.d.*).

Waar heeft Wittamer Paul voor 't eerst ontmoet? Er bestaan twee mogelijkheden: te Peking waar Wittamer aankwam op 25 juni 1899, of te Tientsin waar hij, rond 15 september, zijn reis naar Gansu over Mongolië begon voor te bereiden. Splingaerd woonde toen in Peking en het is hoogstwaarschijnlijk dat Wittamer in de hoofdstad de „Belgische mandarijn” ontmoette en zich zijn ondervinding van de te bezoeken streken dankbaar ten nutte maakte. In 1900 ontmoette hij Splingaerd in gezelschap van Fivé te Lanzhou. Tenslotte zag hij hem voor een laatste maal te Brussel in 1906. Tot op het einde van Pauls leven bleven ze in briefwisseling.

Zoals we hoger zagen beschrijft Wittamer zijn vriend Splingaerd aldus: „De mon côté, j'avais compris la mentalité du brave Paul, resté au fond de son être un „Ketje” (gamin des marolles) des plus amusants, des plus sympathiques”.

Dit „Ketje, gamin des marolles” heeft fortuin gemaakt. LEDERER (1984) herhaalt het. De reden van die onjuiste benaming is makkelijk te raden. Men wist dat Paul geboren was te Brussel. Maar men wist niet dat hij reeds als klein kindje opgenomen werd in een familie te Ottenburg, en dat hij er practisch bleef tot hij in dienst trad bij de stichter van Scheut. In feite is Paul nooit Brusselaar geweest, tenzij in Scheut... Hij is niet in het Marollenkwartier geboren, noch heeft hij er ooit gewoond.

Hier moet nog een andere, minder onschuldige „canard” ten grave worden gedragen. Splingaerd heeft nooit Wittamer op zijn reizen vergezeld, zoals LEDERER (1977) en HAN SUYIN (1963) beweren.

Han Suyin is de Belgisch-Chinese schrijfster door sinologen als „de Chinese kameleon” gebrandmerkt omwille van haar kleurverandering bij elke bestuurswisseling in China. Onlangs kwam ze nog in de kranten bij het

verliezen van haar proces tegen Claude Roy voor eerroof (*Le Monde*, 1899 2.2.1985).

In HAN SUYIN (1963) vinden we deze bedenkelijke informatie :

De man van koning Leopold II die op verkenning kwam in Kansou in 1898 was een zekere brigade-generaal Wittamer, een Congo-officier. Hij was vergezeld door een buitengewoon man met name Paul Splingaerd. In hun reizen gebruikten ze de voorposten van de missies van Scheut om er uit te rusten en proviand en geld op te doen. Stelselmatig nam Wittamer nota's naarmate de reis vorderde, en hij kreeg de trouwe hulp van Belgische bisschoppen, overgelukkig twee landgenoten te ontmoeten. De missie van die twee heren ging bijna onopgemerkt voorbij. Ze liepen om de zones van Britse en Franse invloed heen ; in 't noorden kwamen ze dicht bij de Russen op hun prachtige pelgrimstocht in eindeloze streken.

Die reis had nooit kunnen lukken zonder de hulp van Paul Splingaerd, waarvan het leven nooit werd beschreven. Splingaerd reisde naar China toen hij 17 jaar oud was als knecht van een Belgisch consulaire agent. Hij leerde het Chinees lezen, schrijven en spreken. Hij trouwde met een Chinese en werd informatie-officier betaald door de Belgische Staat. Later installeerde hij zich te Tientsin als baas van de douane en verdiende veel geld. Zijn oudste zoon was handelaar en woonde in Peking. Hij trouwde met een Chinese vrouw, en de kleinkinderen van Paul Splingaerd waren mijn klasgenoten" (p. 177).

En zo gaat het verder. Het is moeilijk zoveel onzin in zo weinig regels te schrijven. Enkel Han Suyin kan dat.

De jaren 1898-1900 zijn van uitzonderlijk belang wat de betrekkingen tussen China en België betreft. Paul Splingaerd heeft hierbij een voorname rol gespeeld. Het gaat hier vooral over zijn bijdrage tot de missie Fivé, 1898-1900.

Over Fivé en zijn missie zijn we voldoende ingelicht dank zij het werk van FROCHISSE (1937) en vooral van KURGAN (1962, 1972). Dankbaar gebruik makend van die bronnen, willen we toch opmerken dat ze geschreven zijn vanuit een invalshoek die de visie van Fivé weerspiegelt. Langs Splingaerds kant verwerken we hier voor 't eerst documenten die niet toegankelijk waren voor onze collega's en die op de ingewikkelde zaak van de Splingaerd-Fivé relaties nieuw licht werpen.

De lezer zal zich herinneren dat Paul, op 28 juli 1899, aan bisschop Van Aertselaer schreef : „De Koning heeft me als attaché genoemd voor den Congo in China, maar er is voor den Congo nog niet veel te doen. Mijn loon voor dat werk is 15 000 Fr per jaar”.

1899 Alhoewel men even glimlacht bij het vernoemen van 's konings naam — hij was maar heel onrechtsreeks betrokken in de benoeming van Splingaerd die eigenlijk door Fivé werd aangeworven — toch staat het vast dat Fivé en zijn gezellen Pauls medewerking zeer op prijs stelden.

Het was de bedoeling van Leopold II een „Katanga in China” te veroveren. Dit droombeeld werd belichaamd door het zenden van Belgische vertegenwoordigers van de État Indépendant du Congo. Het project botste zowel op vreemde tegenstand als op Chinees misprijzen. Fivé zou trachten het onmogelijke te doen — met Splingaerds hulp. Paul verbond zich per contract om de onderhandelingen met de Chinese overheid op zich te nemen. We kennen reeds zijn loon.

Men krijgt een goed beeld van het doel van Fivé's reis naar Gansu bij het lezen van een brief door de secretaris van Buitenlandse Zaken te Brussel naar hem gestuurd. Ridder A. de Cuvelier schrijft :

U moet uw pogingen vooral richten op Kansou. U moet er onverwijld naartoe gaan om er ons eigen orgaan op te bouwen op de voorwaarden die U zult bepalen en met de opdracht er zolang te blijven als mogelijk blijkt, en er de meest omvangrijke concessies te bekomen. Zoals ik U reeds mededeelde, het is in Kansou dat we de hoop hebben, nog vooraleer anderen aan die streek denken, en onder uw leiding, zaken op te richten die onze kapitalen kunnen interesseren (KURGAN 1972, p. 203).

Op 12 november 1899 verliet Fivé Tientsin in gezelschap van twee mijningenieurs en van een tolk, de beroemde Belgische mandarijn Paul Splingaerd die zich „met goud heeft laten betalen” (KURGAN 1962). „Splingaerds tegenwoordigheid, oordeelde men, was absoluut nodig omwille van zijn kennis van de Chinese taal en omwille van de betrekkingen die hij in Kansou had aangeknoopt tijdens zijn verblijf aldaar als ambtenaar bij de douane” (KURGAN 1972, p. 203).

Praktisch had Fivé de keuze tussen twee routes, noord of zuid. Hij nam de noorderweg. Die zou hem eerst naar Peking brengen, dan verder naar Kalgan aan de Grote Muur, en Oost-Mongolië. Dit zijn nu precies de streken waarmee Paul Splingaerd best vertrouwd was. Fivé had zeker *zijn* redenen om die weg te volgen ; maar in de keuze ervan zal Paul wel *zijn* inspraak hebben gehad.

De reis door Gansu duurde ongeveer één jaar. De opstand van de Boxers maakte er een onverwacht einde aan, zoals we onmiddellijk zullen zien. De missie Fivé kwam terug te Brussel op 12 december 1900.

1899

FIG. 31. — Chinese admiraal in amtskledij.

Fivé en Wittamer ontmoetten elkaar te Lanzhou, hoofdstad van Gansu. Aan beiden had men op het hart gedrukt niet met mekaar in concurrentie te komen. We weten niet hoe het er toeging gedurende de Lanzhou-ontmoeting. In alle geval, Wittamer besloot onmiddellijk China te verlaten — over Mongolië — met het gelukkig gevolg voor de missies van Scheut waarover hoger reeds werd gesproken. Men verwondert zich dat Wittamer, die zich sinds 2 december 1899 in Gansu bevond, geen woord rept in zijn *Odyssée* over zijn ontmoeting met Fivé. Wat we erover weten komt uit andere bronnen.

1899 In die benarde tijden deden allerhande onheilsgeruchten de ronde. Zo leest men in een brief van pater Arthur Hustin (1872-1952) aan Wittamer, gedateerd Si-ying-dze 15 augustus 1900 : „Major Fivé en zijn gevolg werden vermoord te Kouei-Houatch'eng". Die mare verspreidde zich vlug in België. Men leest ze in *Le Petit Bleu*, 30 september 1900 (FROCHISSE 1937, p. 232). In China reist het nieuws soms traag, veel trager dan geruchten.

Wittamer schijnt goed ingelicht te zijn over de manier waarop Fivé te werk ging :

Terwijl colonel Fivé reisde in gezelschap van 4 Belgen waaronder Paul Spilingaerd, die op zichzelf reeds een vaste waarborg bood, heb ik al mijn tochten *als enige Europeaan* gedaan, vergezeld van 3 of 4 zeer eenvoudige Chinese dienstknechten (WITTAMER s.d., p. 108).

Één van die vier Belgen was Pauls tweede zoon, Remi. De twee anderen waren Ledent en Henrard. Wittamers woorden bevatten een mooie lofbetuiging voor Paul die anders dikwijls op de achtergrond van het Fivé-verhaal komt te staan. Maar niet alle lof hem toegezwaaid heeft hij verdiend. Één voorbeeld moge volstaan :

Wat Leopold II betreft, hij was zeer goed ingelicht door Paul Spilingaerd en heeft verschillende expedities naar Kansu gezonden : die van generaal Fivé in 1899 onderbroken door de opstand van de Boxers, deze van ingenieur Ledent en van luitenant Lambert in 1904, en deze van commandant Wittamer in 1905 (GERARD 1982, p. 151).

Er was geen correspondentie tussen Spilingaerd en Leopold II vóór 1900 die aanleiding had kunnen geven tot de missie Fivé. En Wittamer was, in 1905, al enkele jaren in ons land teruggekeerd !

1899 in de Chinese Geschiedenis

- 16-28 april : Engeland en Rusland ondertekenen een accoord waarbij hun wederzijdse invloedssferen wat spoorwegen in China betreft worden bepaald.
Dit alles met het doel „de vrede in het Verre-Oosten te bevestigen en de basisbelangen van China zelf te dienen". (CORDIER 1901-1903, vol. 3, p. 396).
- 15 maart : Het Hof erkent de officiële status van katholieke missionarissen.
- 2 juli : De Taoïstische monnik Wang ontdekt een schat aan documenten in een grot te Dunhuang. Ze zijn van onover-

*troffen waarde voor de studie van de geschiedenis en 1899
godsdienst van China.*

Kerken worden afgebrand en missionarissen vermoord.

*21 november : De Chinese troepen worden op oorlogsvoet gebracht om een
aanval van vreemde legers te voorkomen.*

Niemand heeft de gebeurtenissen van de komende maanden beter beschreven dan FROCHISSE (1937, pp. 228 et ss.). We ontleen aan dit werk wat volgt in verband met Spingaerd.

Terwijl Wittamer naar Kansou optrekt in november 1899, richt zich een andere studiegroep, die van colonel Fivé, naar dezelfde streek. Fivé, één van hen die Leopold II „mijn trouwe Afrikanen” noemde, werd reeds in 1897 naar China gezonden. Fivé wordt te Peking achttien maanden lang vastgehouden. Als hij vertrekt naar West-China, vergezeld van de ingenieurs Ledent en Henrard, heeft hij het geluk „de Belgische mandarijn” Paul Spingaerd en zijn zoon mee te nemen. Eens te Lan-tcheou aangekomen verdeelt Fivé zijn karavaan in twee groepen: Zuid-Kansu en Noord-Setch'oan, ook voor hun minerale rijkdom bekend, zullen door Ledent en Henrard worden onderzocht, terwijl Fivé en Spingaerd naar Ts'ing-hai optrekken tot aan het beroemde Kou-kou-nor meer waar ze omheen trekken. Vandaar reizen Fivé en Spingaerd verder door naar de Richthofen Bergen. Maar het barre klimaat dwingt hen terug te keren. De expeditie verliest zijn dieren het een na het andere.

Een tweede tocht die Fivé en Spingaerd naar Noord-Kansu moet brengen is onderbroken precies zoals de eerste. Ze hebben reeds Liang-tcheou fou bereikt, een stad op 1521 meter boven de zeespiegel gelegen, als het nieuws van de Boxeropstand hen bereikt. Een telegrafist, die vroeger onder Spingaerd werkte, verwittigt hen over de gevaren die de Europeanen thans lopen. Peking heeft het bevel uitgevaardigd om alle Westerlingen te doden en hun goederen te onteigenen.

De ontdekkingsreizigers besluiten onmiddellijk naar Lan-tcheou fou terug te keren. Onderweg vernemen zij dat de Boxers zinnens zijn de katholieke missie van Kan-tcheou fou af te branden. Onmiddellijk snellen Fivé en Spingaerd de missionarissen ter hulp. Een geforceerde marche laat hen toe op tijd aan te komen om P. Kissels te redden. Die wilde echter zijn post niet tijdelijk verlaten. De reizigers vertrekken dus alleen verder naar het zuiden. Onderweg worden ze door de bevolking met kwade ogen na gezien. Ze komen op 10 augustus te Lan-tcheou aan. De heidense bevolking staat op kookpunt. Men hoort niets anders als van moord en brand. Hier vinden ze Ledent en Henrard terug samen met Spingaerds zoon. Hun hotelier krijgt bevel hen weg te zenden. Fivé en Spingaerd beantwoorden die drieste

1900

maatregel met een beroep op de gouverneur. Deze ontvangt hen op beleefde maar onopvallende wijze. Hij verzekert hen dat ze niets te vrezen hebben vanwege de bevolking, en, om zijn goede wil te tonen, doet hij door heel de stad uitroepen dat „de vreedzame gasten van de stad en de mandarijnen” moeten eerbiedigd worden.

Ondertussen, te Lan-tcheou fou weerhouden, zijn de leden van de missie tot ledigheid veroordeeld. Fivé besluit te vertrekken. Op 6 september 1900 zetten de zes Belgen zich opweg, vergezeld van de 7 Chinese knechten die hen trouw zijn gebleven. Ze slaan de richting naar Mongolië in met de bedoeling Russisch grondgebied te bereiken. Vijftien dagen lang baant de kleine karavaan haar weg in een zeer beroerde streek. Men herinnert zich dat eertijds de moed van Paul Spilingaerd de bewondering van von Richthofen had opgewekt. Zonder twijfel heeft Fivé zich gelukkig gevoeld zo een man bij zich te hebben, want in elk dorp „moesten ze revolvers en sabels klaar hebben”. Te Ta-tsing worden ze overvallen door een bende van 2000 Boxers die ze teruggedrijven. Bisschop Otto stelt paarden en kamelen tot hun beschikking, en ze gaan nu snel vooruit op hun reis van 1000 kilometer. Ourga, de hoofdstad van Buiten Mongolië is hun eindbestemming. De Russen die de hoofdstad bezetten bezorgen hen een gul onthaal.

Terwijl de andere leden van de missie Fivé verder reisden naar Kiakhta om vandaar met de transsiberische spoorweg naar België terug te keren, bleven Spilingaerd en zijn zoon in Ourga tot er weer vrede heerste in China. Fivé, Ledent en Henrard kwamen te Luik aan op 12 december 1900.

Aan Pauls goede vriend, pater Steenackers, ontlene we enkele bijzonderheden over die beroerde tijden.

Bij de aankomst van de zending Fivé te Lantcheou begaf de Hr. Spilingaert zich aanstonds naar het telegraafbureau, ten einde Mevrouw Spilingaert bericht te zenden van de behouden aankomst. Bij de aanbieding van het ingevulde telegram-formulier, herkende hij in den telegrafist een zijner voormalige ondergeschikten. Aangenaam verrast bij die onverwachte ontmoeting, stak hij hem reeds de hand toe, toen hij bemerkte dat de man gans ontsteld en verslagen stond, bevend over het hele lichaam.

— „Gij hier” ! hijgde hij zijn gewezen chef toe, met gedempte en angstige stem... „Gij hier ! Vlucht onmiddellijk” !

— „Ik vluchten” ? zegde de Heer Spilingaerd lachend... „En waarom zou ik dan wel vluchten” ?

— „Wijl bevel gekomen is van de regering, om alle Europeanen in 't binnenland gevangen te nemen en om te brengen.

— „Maar dat is niet mogelijk ! Ik kom rechtstreeks van Peking met een vrijgeleide van de Keizer, met reispassen van het Tsoengli-iamen. Gij moet U vergissen” !

— „Ik mij vergissen... ! Peking is in de handen van de Boxers. De Keizer is niet vrij meer in zijn besluiten... Gij gelooft mij nog niet ! — dáár lees dan zelf” ! en meteen gaf hij de ontvangen kabinets-orders met de ambtelijke berichten omtrent de Boxer-beweging de Heer Splingaert ter inzage.

FIG. 32. — Twee Boxer typen (volgens FAVIER 1897, p. 319).

Deze behield zijn volle koelbloedigheid. — „Sein aanstonds, zo gelastte hij, aan alle zuidwaarts gelegen telegraaf-kantoren het vertrek van de Europese zending uit Lantcheou naar het zuiden. Zorg tevens dat het gerucht van onze reis in zuidelijke richting zo snel mogelijk verbreid wordt door de stad ; wij zullen trachten langs het noorden te ontkomen”.

Daarna, (zo spreekt de Heer Splingaert zelf in een interview tot een verslaggever van *Le Patriote* van den 28 Jan. 1906) kleeid ik mij in mijne mandarinale uniform, en rijd naar het paleis van de gouverneur, dien ik van vroeger persoonlijk kende. Kolonel Fivé, die ik inderhaast van onze hachelijken toestand in kennis gesteld had, verlangt, dat ik ten minste een revolver zou meenemen, doch ik antwoord : „Hier helpen geen wapens meer ; slechts een stoutmoedig optreden kan ons redden”.

„Ik spring dan te paard, en vertrek alleen, ongewapend. Eerst bij die rit door de stad viel mijn oog op vele aanplakbrieven, waarbij het volk werd aangehitst tot onmiddellijke uitmoording van al de Europeanen in de binnenlanden. De gouverneur ontvangt mij vormelijk, koud, stijf, zo gansch anders dan weleer. Ik wijs hem op onze hoedanigheid van afgezanten des Konings, die een moord op ons gepleegd niet ongewroken kan laten ; ik wijs hem op mijn persoonlijke hoedanigheid van keizerlijk mandarijn ; ik houd mij als hadden wij officiële berichten ontvangen omtrent een overwinning van de Europese troepen op de Boxers ; en... ik bereik m'n doel... ik zie dat

1900

de man weifelt en dus voor 't ogenblik onschadelijk is. Dat is mij genoeg ; en bedaard neem ik afscheid.

Op de terugweg stuit ik op een groep soldaten die mij schijnen op te wachten. Drommels ! zou m'n laatste uur geslagen zijn ? — Rechtstaande in de stijgbeugels rijd ik door de gelederen, die zich voor mij openen, mijne ogen strak en streng gericht op de luitenant. Elk ogenblik dacht ik, dat de gelederen zich zouden sluiten, en ik geregen zou worden aan die lange, breede zwaardbajonetten... Zij salueeren en lieten mij ongehinderd door... Goddank !

Even nadien brak de karavaan Fivé kalm en langzaam op, en vervolgde haar weg zuidwaarts op kleine draf, als gold het eene gewone dagmarch. Doch zodra het avond werd veranderde ze plotseling van koers, en spoedde zich in allerijl noordwaarts naar de wilde Gobi-woestijn, in de richting van Oerga, alwaar een Russische bezetting ligt... Behouden kwamen onze reizigers aan te Oerga, alwaar de Hr. Spingaert het einde van de onlusten afwachtte, terwijl colonel Fivé met de overige leden van de zending langs de transsiberiaansche lijn naar België terugkeerde.

FIG. 33. — Uncle Sam tot de Boxers : „We zullen U 'n les spellen" (The Battman Archive).

1900

FIG. 34. — Chinees militair mandarijn omstreeks 1900.

Mevrouw Splingaert had de zending Fivé natuurlijk niet kunnen vergezellen, doch was te Tientsin achtergebleven en woonde al de verschrikkingen bij van het beleg van de stad door de Boxers en de geregelde troepen (17 juni - 13 juli). Nauwelijks evenwel was de stad ontzet door de troepen van de verbonden Mogendheden, en terwijl de Boxerswoelingen in het binnenland nog in volle gang waren, vertrok de arme vrouw, het hart vol angst en kommer, naar Lantcheou, vanwaar het laatste bericht van haar man gedagteekend was. Bij haar aankomst werd zij door de gemalin van de onderkoning liefderijk opgenomen, en verborgen gehouden in het paleis zelf. Daar

1900

vernam zij de ontsnapping en de vlucht van haar man ; daar ook ontving zij vanuit Oerga langs telegrafische weg het blijde bericht van zijn behoud.

Na de onderdrukking van de opstand der Boxers, begon eigenlijk de kruisweg voor ons, missionarissen. Doch O. L. Heer zond ons in de Hr. Spingaert een Cyreneër, die ons niet alleen het kruis hielp dragen, doch dat kruis veelal ook gans op zijn schouders nam.

Op aanvraag van de Belgische regering werd hij, door het Ministerie van Buitenlandsche Zaken in China, belast met de opname van de verwoestelingen en de regeling van de schadevergoedingen in Midden-Mongolië, Ortos, Kansoe en Chansi, waar de vervolging het hevigst gewoed had. Bij die gelegenheid ook ontving hij van de Chinese regering zijn aanstelling tot brigade-generaal, zo ter verhoging van zijn gezag bij de onderhandelingen, als om de onlusten, welke hier en daar in 't binnenland nog steeds voortduurden, regelmatig te kunnen onderdrukken, en eindelijk om de geroofde christen vrouwen en meisjes, welke veelal aan mohammedaansche gezinnen waren verkocht, desnoods met geweld te kunnen teruggeisen.

Wel was de Hr. Spingaert altijd en overal de raadsman, en de steun geweest van de missionarissen, doch thans vooral kwamen zijn ondervinding, zijn ervaring, van zijn bekendheid met de warwinkel van het Chinese recht ons uiterst te stade ; en nooit kunnen wij hem dankbaar genoeg blijven voor de toen bewezen diensten.

Terecht zegt ook E.P. Steenackers in de levensschets, die hij wijdt aan de nagedachtenis van zijn vriend :

't Ware voorzeker een onrecht de verdiensten mijner Medebroeders, daarginds in hun missie, ook slechts onrechtstreeks te verkleinen. Zij zijn opgetreden als helden, om hun Christenen te beschermen, — om hun verloren schapen op te sporen en weer te brengen ; — en nochtans moet gezegd worden dat het optreden van den Hr Spingaert, zijn beleid, zijn kennis van de Chinees en de Chinese toestanden, zijn ijver voor de godsdienst een uitslag bekomen moest, die niemand anders bekomen kon. Hij toch was een ambtelijk persoon met ambtelijk bevel om de Boxers en hun aanhang te achtervolgen, te oordelen en te straffen, om hen te verplichten tot teruggave van de geroofde vrouwen, dochters en have ; en hij kon dat doen op de wijze en in den vorm die wettig waren en dus elk onwettig verzet verhinderen. En die moeilijke zending volbracht hij tot de grootste tevredenheid van de missionarissen en van de Chinese overheden (STEENACKERS 1907b, p. 29).

Laat ons nog even terugkomen op het kort verblijf van Fivé en Spingaert te Lanzhou. Pater Cyrille Van Belle (1857-1918) schrijft uit Sin-tch'eng op 24 augustus 1900 :

Op dit ogenblik verhaasten onze duurzame verkenners hun voorbereiding 1900 om over de Mongoolse steppen en de zandbanken van de Gobi woestijn te vertrekken... Na hun afreis zullen er hier in de verre streek van Kansu enkel katholieke missionarissen als vreemdelingen overblijven. Al de protestanten zijn sinds lang vertrokken.

Splingaerd komt hier meer dan ooit tot zijn recht als „a man for all seasons”. Hij heeft altijd in de vele uitzonderlijke en erg gevaarlijke toestanden waarin hij zich bevond een schitterend voorbeeld gegeven van moed en offervaardigheid.

We vernemen nog meer aanvullende bijzonderheden over het triestig-beroemde jaar van de Boxeropstand in brieven van pater Lauwaert en andere Scheutisten werkzaam in Gansu. Ivo Lauwaert (1861-1925) was er provinciaal vanaf 1899 tot 1909. De uittreksels hier zijn in chronologische orde gesteld.

Lauwaert schrijft op 17 februari uit Lan-tcheou :

De Belgen beginnen te roeren in Kansu. Eerst komt kapitein Wittamer die een beetje overal rondreist voor rekening van Cockerill en C°. Dan is er nog colonel Fivé met twee ingenieurs, Mr. Henrard en Ledent die zich in Lantchou hebben gevestigd voor rekening van de Onafhankelijke Congo-staat. Paul Splingaerd (met Catherine) dient hen als zaakgelastigde, en zijn zoon Remi, als tolk. Het zijn heren zoals het hoort, en ze zijn katholiek. 's Zondags komen ze naar de Mis. Al die lui zijn geïnstalleerd op de koer van Tchang VI. Ze hebben daar appartementen gehuurd voor 10 taëls per maand. Over enkele dagen gaan ze op reis in alle richtingen van de provincie. Paul blijft te Lan-tchou voor zaken. Paul trekt een loon van 15 000 frank per jaar en heeft een contract voor vijf jaar. Ondertussen blijft hij in dienst van Tchang i mao die hem 8 000 fr. 's jaars betaalt. Hij is tot officier in de Orde van Leopold benoemd. Remi trekt 100 dollars per maand ; er is dus geen vrees dat hij van honger zal sterven.

Ze trachten belast te worden met de bouw van de brug te Lantchou ; verder onderzoeken ze enkele mijnen die zouden kunnen renderen (steenkolen, ijzererts, zink, enz.). Ze maken het best met de nieuwe gouverneur Wei van Lan-tchou. Ze hebben een boormachien meegebracht waarmee ze tot 100 meter diep kunnen delven. Alles kan op de rug van een mens of een muilezel vervoerd worden.

Wittamer en de laatste groep kunnen het niet te best met mekaar vinden. Als ze maar mekaars zaken niet in de war sturen. Om veiligheidsredenen reizen ze in Chinese klederdracht.

We veronderstellen dat het tussen China en de Europeanen niet vlot zit. Fivé, Henrard, Ledent en Splingaert die hier teruggekomen zijn van

1900

Gnan-si-tcheou en Sutcheou op 30 juli, en die hier gedurende drie dagen hebben uitgerust, hebben een cijfer-telegram naar Europa willen sturen over Ili. Op het kantoor van Lan-tcheou heeft men geweigerd dit telegram aan te nemen. Ze weigeren ook telegrammen aan te nemen in het Chinees opgesteld tenzij ze er de betekenis duidelijk van begrijpen. Dit alles wil heel wat zeggen.

In zijn brief van 27 januari 1901 — zie lager — herhaalt Lauwaert dit nieuws in de volgende woorden :

Na lang aandringen heeft Mr Spingaerd te Liang-tcheou bekomen dat een telegram van Fivé naar Ili werd verstuurd. Maar zal het ooit Europa bereiken ?

Die heren hebben genoeg van de Kan-sou en zijn haastig om naar Europa terug te keren... Ze zijn zinnens van Lan-tcheou naar Peking te vertrekken dwars door Mongolië begin september. Ze zullen gebruik maken van de kamelen die we zullen zenden om de nieuw-aangekomen confraters tegemoet te gaan. Ze zullen door de steppe trekken en in tenten slapen. Mr. Spingaerd gaat met hen mee. Fivé denkt eraan een audiëntie aan te vragen bij de keizer en wil Paul als tolk bij zich hebben. De Belgische minister te Peking en zijn omgeving betrouwt hij niet. Hoogstwaarschijnlijk zal Paul Catherine op reis meenemen omdat hij vreest haar hier alleen achter te laten in de tegenwoordige omstandigheden. Zal hij ooit naar Lan-tcheou terugkomen ? Fivé zegt van wel. Hij heeft trouwens een contract voor vijf jaar (A.S., F.V.I.d).

Spingaerd werd ridder in de Kroonorde benoemd op 20 oktober 1896, en niet ridder in de Leopoldsorde zoals zijn doodsbericht vermeldt. Op wiens aanvraag deze onderscheiding hem werd toegekend weten we niet.

Een brief van pater De Maesschalck (1868-1911), gepost te Lanzhou op 8 maart, werpt een scherp licht op die tragische dagen.

Ik denk dat ge van elders reeds vernomen hebt dat de Belgen Kansoe komen verkennen. Colonel Fivé is hier in 't begin van januari aangeland met twee ingenieurs, Paul Spingaerd en zijn zoon Remi, als tolk. Daarmee is mijn christenheid in eens vergroot. De colonel heeft onder zijn knechten drie christenen. Paul Spingaerd is voor een groot gezelschap. Al de schuimlopers die met hem naar Tien-tsin trokken, zijn nu terug ; zij hangen aan Paul zijn lijf gelijk de luizen aan een Chinees zijn vel. In het begin was ik benauwd van dat volksken. Ik dacht dat gaat hier de historie worden van de Duitsers met Vinus (zie p. 140). Tot nu toe gaat alles goed. Fivé is nen buitengewone treffelijken man, gemakkelijk om mee om te gaan en die verstaat dat wij onze bezigheid hebben. Hij komt mij nooit lastig vallen. Ik wil niet zeggen dat het

niet gemakkelijker is alleen te zijn ; maar, een kermis is een geseling waard... 1900
 Uit Liang-tcheou schrijven ze dat drie Russen op komst zijn. Ze komen langs verschillende kanten en moeten te Liang-tcheou samen komen om gezamenlijk naar Si-ning te trekken en dan, kost wat kost, Lassa. Kapitein Wittamer is er een tegengekomen te Su-tcheou. Hij had vijftig man bij zich. Hoe dat nu samenbrengen ? Fivé en Compagnie hadden eene circulaire mee waaruit het bleek dat het gouvernement geen paspoort meer wou geven voor Tibet en Koukounoor. Zou de Rus nu weeral iets meer mogen doen ?

Lauwaert, van zijn kant, schrijft op 17 mei : „Mrs. Fivé en Spingaerd zijn over Si-ning naar Su-tcheou afgereisd. We verwachten ze elke dag te Liang-tcheou”. En verder op 17 augustus :

Alarmerende geruchten doen de ronde. Nu zegt men dat het in de achtste maand is dat men ons zal vermoorden. De protestanten van Liang-tcheou zijn voor een tiental dagen vertrokken naar Shang-hai. Men zegt dat alle protestantse ministers uit het binnenland naar de havens zijn vertrokken.

We hebben een officieel document ontvangen ons verzekerd dat de oorlog in Tientsin niets met de kerken te maken heeft ; dat de mandarijn uit Peking verschillende malen bevel heeft gekregen om ons te beschermen en dat het volk in vrede met ons moet leven ; dat opruiers streng zullen worden bestraft. Hier heeft men schrik van een bende uitgehongerden wel 2000 man sterk, die, zegt men van Ning-hia naar ons toekomen. Men zegt ook dat de Mohamedanen van het zuiden in opstand zijn... We hebben in de *North China Herald* gelezen dat verschillende Belgische ingenieurs in de omtrek van Pao ting fu vermoord zijn... De Hr. Fivé schrijft ons uit Lan-tcheou dat de Duitse minister gedood werd toen hij het Ministerie van Buitenlandse Zaken verliet en dat de andere vreemde ministers in de Engelse ambassade, waar ze nu belegerd worden, hun veiligheid hebben gezocht. Hij schrijft ook dat de keizerin naar de Russische ambassade zou gevlucht zijn, en dat ze zich onder de bescherming van de Russen heeft geplaatst.

En zo meer. Lauwaert eindigt met deze woorden :

We hebben onze kamelen aan de Hr. Fivé afgestaan. Over een tiental dagen vertrekt hij van Ta-tsing. Hij wacht op het laatste nieuws om zijn route te bepalen ; hoogstwaarschijnlijk gaat hij naar Ourga. Paul met Catherine zullen met hem meegaan.

Enkele dagen later, op 8 september, schrijft Lauwaert weer :

Mrs Fivé, Henrard, Ledent, Paul en Remi Spingaerd hebben Lan-cheou verlaten op 6 of 7 september op weg naar Ta-tsing. Ze reizen verder naar Ourga. Ze waren enkel bevreesd van de omstreken van Ning-hia en Fou ma fou. Het schijnt wel dat Catherine in Lan-cheou gebleven is en Paul en Remi

1900

zullen waarschijnlijk naar Lan-cheou terugkeren nadat ze die heren tot Ourga hebben begeleid.

Op 30 oktober schrijft Lauwaert nog : „Paul Splingaerd schrijft uit Fou ma fou op 2 oktober dat 16 missionarissen van Ortous naar Ourga vertrokken zijn. De prins van Alachan beschermt hen”. En op 14 oktober :

Op het telegram ‚Telegrafeer alle mogelijke inlichtingen over het lot van Fivé en gezellen’, hebben we geantwoord : ‚Fivé, Henrard, Ledent, Splingard begin oktober gezond van Fou ma fou naar Ourga vertrokken. Koning Alachan gaf uitstekende begeleiding’. Meer weten we over die heren ook niet.

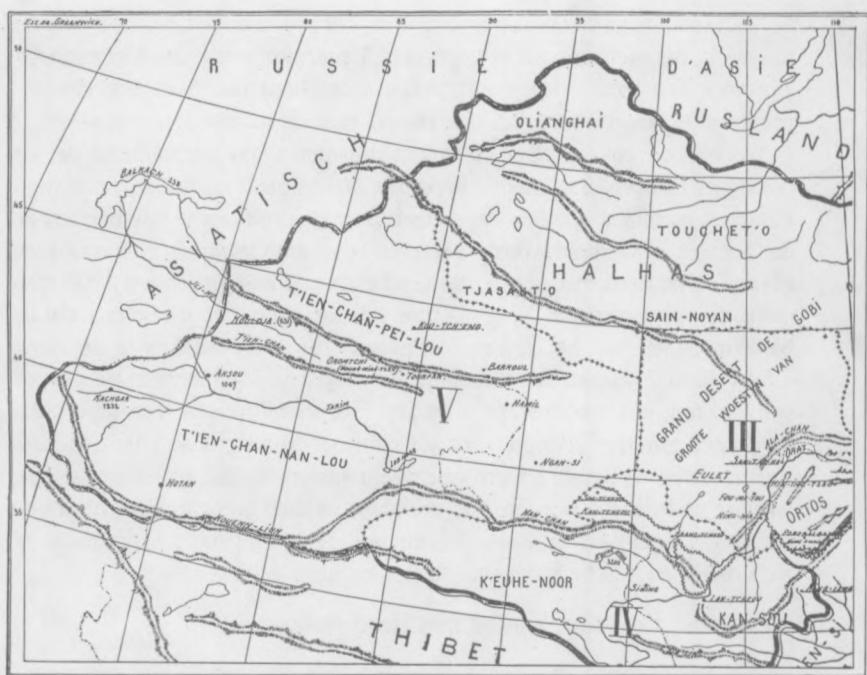

FIG. 35. — Missiën van Scheut, september 1889.

Paul heeft zijn vrienden-missionarissen te Scheut niet vergeten. In Ourga vond hij de tijd om hen een lang epistel te schrijven, tien bladzijden groot 8°... We vinden er zijn indrukken in over alles en nog wat. De datum is 24 november. Hier volgen rake uittreksels in Pauls spelling.

Gijllen zult verwonderd zijn en gezegd hebben Paul zal in de Handen van de Bokkers gebleven zijn. Maer door de gebeden van mijne goede vrouw

Chatrien en mijne goede Kinderen kan men gerust overal door slingeren 1900 zonder gevaer. Tussen den tijd dat de Bocksers overal moorden en branden, waeren wij op Reis en ook gingen we door groote steden en verbleven er, nochtans dat er overal Plakaeten aangeplakt waeren als dat ze de Eroupijaenders maer moesten zien om te brengen, of kapoht zien te maeken. Ja men kon aen hun gezigt zien als dat zij verwonderd waeren van nog 5 Jankwiezen (vreemde duivels) te ontmoeten, maer wij vaegden onze botten er aen en gingen maer met onze wapens bloot op den rug over door. De Chinezen zaegen tog ook wel, dat zij zouden handschoenen moeten aan trekken om vijf Jankwietze durven aan te vallen.

Er werd gezegd dat de Boksters de kerk van Shuotchou zouden verwoesten. Onwaar. 't Zelfde in Kantchoufoe en verder.

Wij hebben het geluk niet gehad om deze feest bij te woenen, en de Chinezen zijn wederom koes gebleven. Wij hebben daer met de Heeren goet geamuzeerd en een goet glas op gedronken met dat de Chinezen de corrijzie niet gehat hebben van den volgenden dag er op af te komen. Ja als zij zouden gekomen zijn ze zouden verwonderd gestaen hebben en gezegd hebben dat zijn de tweede *Boers* van Transvael.

In Lijntchou foe zegden den Heer Henrard laet ons de stad niet in gaen. Ik zegde aen den Colonel Fivé, kom laet ons maer de stad door kruizen en niet laete merken dat wij bang zijn, als zij ons verwoest gezigt zullen zien dan zullen de chinese zeggen deze man zijn van geen Leem gemaekt. Dat is waer Spingaerd zegde de Colonel Fivé. Laet ons maer de stad doortreken zo U zegde...

Ik gaf de order aan Mathias mijnen Knecht als dat hij voorop gaen maer om den weg door de Hoofstraeten te door kruizen. Mathias voorop welken den weg kende, want het was zijne geboorte plaets. Dan achter kom met ons 3 den colonel in de midel, Henrard aen zijne linker zijden, en ik aen de Regte zijden, dan achter aen Ledant, en mijnen zoon Remie, achter dezen de chinese dienaers welken op eenen Steenezel reed en met dat wij geen Troepehtblaezers hadden schreeuwende onze ezels van tijd eens met volle kracht dat men zelfs wijder hooren konden als deze troemphet van de chinese soldaeten. Canon scheuten wierden voor ons niet afgeschouten. dezen Heer (Spingaerd) te wijten moeten ook onze Paerden en Ezels te zaemen, zij werden elken dag zeer goet met Erwehten gevoederd en un achter Pistoul hield niet op... Eindelijk kwaemen wij de stad huit en kregen de Kerk in het gezigt en konden terstond merken dat de Kerk nog niet af gebrand was. Wij gaeven de Paerden de spouren om ook dan maer gauw den Braeven heer De Maeschack kunen te spreken, *en met dat ik goed chines ken wil ik maer Regt uit spreken* en ook was het mij zeer aengelegen van mijne vrouw te mogen te zien. Ja eerstens liep ik bij mijne vrouw en als zij mij zach kon zij geen woord meer spreken. Zij dachten dat het een miraecel was van ons weder te zien, zoo ook van onzen kant waeren wij zoo kontent van haer nog weder

1900

te zien in goeden gezondheid. Dan een paer worden gesproken en dan terstond bij onzen Pastoor Mijnheer de Maerschalk welken ik op eens in zijne kaemer kam. Ja ik kan Ullen zeggen als Hij mij zach dan maekten hij hoogen zoo eene kat maekt als het donderd en hij kon in weinige seconden niet spreken, en liet eenen zucht dat van onder zijn teenen opgehaeld was. Hij zach er uit als of Hij zaht was geworden. Kom zegde hij wij gaen een drupel drinken. Wel te verstaen deze nam ik met den Besten Dank aen... Dan trokken wij verder naer Orga...

Op 15 dagen van Taotjin kwamen wij te Alla-she. Daer kam ik bij mijnen houden vriend van over 26 Jaeren gekend aen, dat wil zeggen den Prins. In den avond ging ik hem bezoeken en ik wird met alle vriendschapheid van hem ontvangen. Ik had al onderwegs vernomen van de Mongolen als dat de Heeren Misionaerissen van Shan-toung alle vertrokken waeren voor Orga.

Spingaerd weet niet of hij de koning van Alashan mag geloven... Het spijt hem dat enkele missionarissen (op bevel van bisschop Hamer) naar Ourga en België vertrokken zijn. „Wij Belgen verliezen daardoor schrikkelijk de face ; dus komt maar gauw terug” ! Jammer vindt hij geen enkel van hen te Ourga. Hij voelt er zich alleen. Hij weet nog niet wanneer hij zal kunnen vertrekken, en waar naartoe.

Voor mij was het een goede kans van eens naer Belgeland kunen te komen, en dan zoo door naere Belgeland op zee terug naer *Pekin*. Den kolonel Fivé heeft wel een goet Hart voor mij maer ik geloof als dat Hij deze onkosten op hem niet heeft durven nemen. Maer als Gijlen hem ziet zegt als dat Hij een goet word zou doen aan den Koning omdat ik naer Belgie kunnen komen. Ik zou nu geraeden tijd genoeg hebben om eens Belgeland komen aen te zien. Men zegt als dat het zoo verander is. Ik heb er al mijnen baard laeten voor staen. Nu is er toch met de chinesen niets te verrigten... Ik zou zo rap in Pekin zijn als door China te reizen naer Pekin. Maer ik ben geen meester en moet afwachten wat voor een order ik uit Belgen zal bekomen.

De Europaenders zullen ook met den duer niet goed overeen komen en zullen het nog slegter maeken *als zij het goed willen maeken*, dan moeten zij China verdelen en dan Elk op Zijne manier deze Provincie wat ze zullen hebben zien in ordening te krijgen... De Europianders zullen laeter nog zelfs onder un troebel maeken en doen gelijk de Honden die voor een Been veghten tot dat er op het laesten eenen alleen met weg loopt.

Het eersten waer ik nu met in ziht, is dat mijne vrouw nu alleen in Lantchoufoe ziht, maer den Gouverneur en alle deze groote mandarijnen hebben mij versproken als dat zij goet zullen zorgen als dat er niets aen mijne vrouw zal gebeuren.

Ik wenschen nu mijne Beste Groeten aen alle de Heeren en Bijzonderlijk aen den Heer Steenackers welken zoo goet voor mijne Kinderen gezorgd

FIG. 36. — Keizerin-moeder Cixi (1835-1908)

FIG. 37. — Keizer Guang Xu (1875-1908),
die de hervorming van China remde.

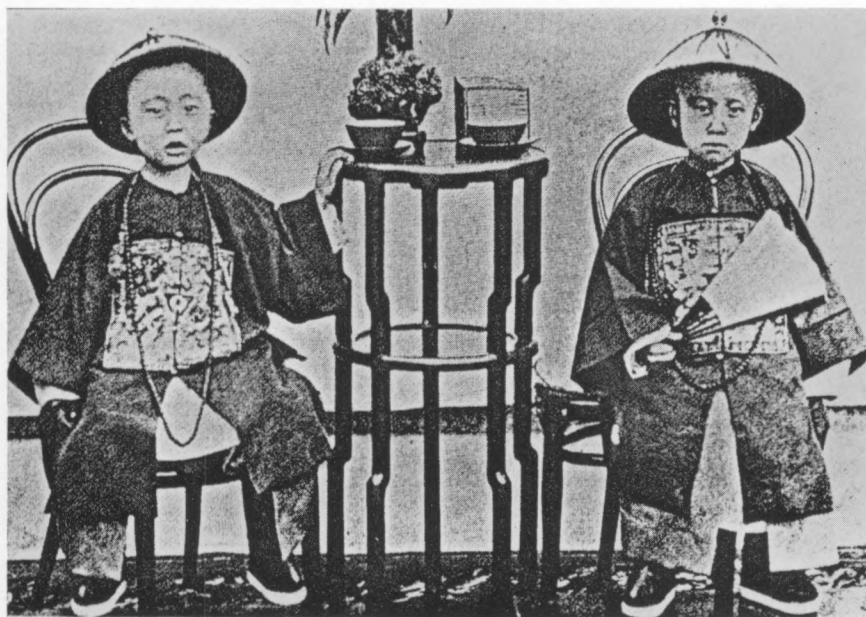

FIG. 38. — De toekomstige Keizer Guang Xu in 1875 (4 jaar oud) met zijn broer.

heeft. Hij zal waarschijnlijk denken Paul heeft hem vergeten maer daer is 1900
 Hij mis in want er gaen wijnige dagen voorbij dat wij in onze Famillie niet
 over Hem spreken en ik houp als dat ik Hem zal in het kort zelfs nog zal
 komen bedanken en dan zullen wij wederom aen het bier beginen drinken
 zoo als den laetsen mael in Shanghai... Ik blijf Ullen Toegenegen Vriend P.
 Splingaerd (A.S., A.II.6).

De vijftien missionarissen die, op bevel van hun bisschop, naar Ourga trokken maakten een reis, niet ongelijk aan die van Paul Splingaerd, door de Gobi-woestijn. Ze lieten beschrijvingen na van hun lotgevallen, door o.m. B. Verwilghen opgesteld. Men kan ze lezen in *Missions* voor 1901. Ook de stad Ourga wordt daar omstandig voorgesteld zoals ze er uitzag enkele dagen vóórdat Splingaerd en zijn vrienden er aankwamen.

Lauwaert schrijft op 28 november 1900 in een brief naar Scheut die er pas op 21 maart 1901 aankwam :

We hebben geen nieuws over de confraters. We denken dat ze zich hebben kunnen redden te San-tao-ho. We werden in deze opinie gesterkt door het feit dat Paul Splingaerd ons schreef vanuit Fou ma fou, en later nog op 6 dagreizen voorbij Fou ma fou, dat 15 confraters van San-tao-ho vertrokken waren naar Ourga onder geleide van 40 Mongolen die hen halverwege hadden vergezeld. Ze stelden het heel goed, en de Mongolen spraken over hen met lof. Tenware het protestanten waren (maar Splingaerd kent genoeg Mongools en Chinees om zich daar van te vergewissen) dan moeten het onze confraters van San-tao-ho en de „Vierentwintig” zijn, samen met Mr Wittamer die reisde met zijn Chinese kleren aan. Als de koerier terugkomt zullen we weten waaraan ons te houden. Paul komt terug naar Lan-tcheou en schrijft ons dat hij de confraters naar San-tao-ho terug zal brengen want „Moses was nog maar enige dagen op den berg en zijne Christenen aanbaden reeds het gouden kalf”.

FIG. 39. — Twee Taoïstische symbolen van onsterfelijkheid.

Ter verklaring van enkele punten in voorgaande brieven weze er nog dit aan toegevoegd.

Paul had een contract getekend met Fivé, of liever met de maatschappij „Fichefet et Co”. Over deze merkt KURGAN (1972, p. 205) op : „Vooraleer China te verlaten had Fivé een voorlopig contract ondertekend nopens de

1900 petroleumvelden in deze twee districten (Yümen en Ngansi-tien) op naam van Paul Spingaerd, mandataris van Fichet en C^o. Het door Spingaerd ondertekende document bestaat nog. (Men leze nog over Fivé het interessante boek van DELATHUY 1985).

In verband met de betrekkingen tussen Leopold II, Spingaerd en Scheut, waarover we meer zullen zeggen onder het jaar 1902, leze men hier wat KURGAN (1972, p. 205) erover schrijft :

Reeds voor het vertrek van Fivé naar Kansu, schijnt Fichet en C^o als leennaam gediend te hebben bij het ondertekenen van het aanwervingscontract met Spingard... Eugène Fichet was de vertrouwensman van Leopold II. Het is waarschijnlijk dat hij, zoals andere koloniale personaliteiten, toestemde om aan de onderneming van de koning in China een façade te geven (zie ook KURGAN 1962, p. 1026).

Het staat dus nagenoeg vast dat Spingaerd, met een contract op zak om vijf jaar voor de Koning der Belgen te werken, zijn loon bleef trekken als ambtenaar van de Kaiping-mijnen, dank zij zijn goede betrekkingen met directeur Chang I-mao. Onder die omstandigheden mag men hier niet onmiddellijk aan een „pot de vin” gaan denken. Cumuleren was een doodgewone zaak in het China van die tijd, zoals het trouwens nu nog is onder het communistische regime.

Onze documenten vermelden dat Paul goed over de baan kon met de nieuwe gouverneur van Gansu, Wei-ta-jen. Dit strekt hem niet weinig tot eer. Die hoge ambtenaar wiens familienaam Wei was (*ta-jen* betekent „grote man”) werd in Gansu benoemd in januari 1900. Hij stond niet in geur van heiligheid bij de missionarissen, maar was eerder bekend als een hater van vreemdelingen en christenen. Hij nam er genoegen mee „op beleefde wijze” met bisschop Otto de draak te steken (*Missions* 1900, p. 535).

De ietwat wrevelige betrekkingen tussen Wittamer en Fivé worden hier nogmaals vermeld. Ze waren de oorzaak, zoals we zagen, van Wittamers plots vertrek uit Gansu. We lezen ook iets meer over de klaplopers die Paul achterna liepen, waar hij ook reisde. Dit was een aloud Chinees gebruik. Een man van aanzien en vermogen toonde dikwijls zijn standing door het getal bedienden die op hem teerden. Zo is het trouwens nog in China.

Vinus is de toen alomgekende Pater Lieven van Ostade, geboren te Turnhout in 1849 en 41 jaar missionaris in Gansu waar hij stierf op 31 maart 1919. Van hem zegden de confraters dat hij „te goed was om wel te zijn”.

Er werd enkele malen gezinspeeld op de dubbelzinnige houding van Russen en Chinezen — die nu nog voortduurt. Op 20 augustus 1900 schrijft pater Frans Hoogers (1867-1937) vanuit Chinees Turkestan :

Zijn we veilig, dank zij de nabijheid van de Russen ? Ja, indien de zaak 1900 enkel van hun consul afhing. Die vereert ons publiek met zijn vriendschap. Maar de trouweloze Chinezen zouden ons makkelijk een kopje kleiner kunnen maken vooraleer we onze toevlucht kunnen nemen tot de kozakken... Gelukkigig weten de Russen wat ze moeten geloven van de Chinese heldenmoed. Ze zouden er zelfs niet aan denken achteruit te lopen. Zich meten met de Russen, dat zullen de Chinezen nooit doen (*Missions* 1900, pp. 529-530).

1900 in de Chinese Geschiedenis

Het „Boxer-jaar” woedde over gans Noord-China. De Boxers noemden zich Yihetuan of „anti-imperialistische troepen, gevoerd door Noord-Chinese boeren en ambachtslieden in 1900”. (Modern Chinees woordenboek).

- 27 januari : *De vreemde mogendheden zenden een telegram naar het Ministerie van Buitenlandse Zaken en eisen de onderdrukking van de Boxers.*
- 6 april : *Die eis wordt herhaald. Men dreigt met de inzet van vreemde troepen indien het Hof weigert binnen twee maanden de Boxers uit te roeien.*
- 31 mei : *De vreemde mogendheden sturen 350 soldaten naar Peking.*
- 9 juni : *De Boxers vernietigen de Peking-Tientsin spoorweg.*
- 13 juni : *Duizenden Boxers dringen Peking binnen.*
- 20 juni : *De belegering van de vreemde legaties begint.*
- 14 juli : *Ongeveer 10 000 vreemde troepen veroveren Tientsin en plunderen de stad.*
- 16 juli : *De Russen doden duizenden Chinezen en rukken Mandjoe-rijke binnen.*
- 7 augustus : *Li Hongzhang krijgt volmacht om met de geallieerden te onderhandelen.*
- 14 augustus : *De geallieerden veroveren Peking. Ze plunderen en doden op grote schaal. Ondertussen worden kerken en missieposten in brand gestoken en missionarissen door de Boxers vermoord.*
- 15 augustus : *Keizerin Cixi vlucht naar Xi'an.*
- 17 oktober : *Graaf Alfred von Waldersee, opperbevelhebber van de geallieerde troepen komt aan te Peking en vestigt zijn hoofdkwartier in het keizerlijk paleis.*
- 27 december : *Het Hof aanvaardt de twaalf voorwaarden voor de vrede door de geallieerden voorgelegd.*

HOOFDSTUK XII : Na de Boxers

Van nu af aan volgen de gebeurtenissen in Pauls leven elkaar met grote snelheid op. Brieven vertellen ons wat volgt.

Ivo Stragier (1862-1928) schrijft naar Spingaerd van uit Scheut op 9 januari 1901 :

Gij zijt nu in Ourga... In alle geval wacht op ons. Dit jaar is de missie van Mongolië bijna geheel vernield... Heirman, Mallet, Abbeloos, Dobbe, Zijlmans (de jonge) zijn met een tiental protestanten te T'ie-ko-san-kou in de kerk verbrand... Uw zoon Alfons leeft nog in de legatie (A.S., P.I.a).

En Adolf Van Hecke (1855-1931), de Algemene Overste van Scheut, schrijft op 11 januari :

Gisteren is colonel Fivé hier geweest en heeft veel over u gesproken ; hij is zeer tevreden over u en zal zijn best doen bij de Koning om te bekomen dat gij eens naar België moogt overkomen. Hij had uwe twee brieven van November en December medegebracht. Wij hebben ze vertaald.

Als gij naar België komt zullen de deuren van Scheut openstaan en de oude Louis (Devroey), koster van Scheutkapel, zal wel 10 jaren jonger worden ! Wellicht zult gij Scheut niet meer kennen, gans met muren omgeven. In Kan-sou is alles rustig gebleven. Pater De Maesschalck schrijft me uit Lan-tchou op 15 oktober dat uw goede Katrien nog wel gezond is en op u zit te wachten. ... Houd u gezond en warm, beste Vriend Paul, en tot wederziens, hoop ik... Proficiat met uwe decoratie (p. 134). Ik heb aan Mr von Grot (gewezen beambte bij de Chinese douanen ; KURGAN 1972, p. 302) en de Russische Consul geschreven.

Van zijn kant schrijft provinciaal Lauwaert op 27 januari naar Scheut :

Gouverneur Wei kwam aan per kar, enkel vergezeld door zes mannen. Overall waar hij voorbijkwam juichte men hem toe. Toch heeft hij het volk aangezet om goed hun land te bewerken en geen opium te planten. Krokodillentranen zou Paul Spingaerd zeggen. A propos van Spingaerd, Cathrien is erg ongerust omdat hij, niettegenstaande zijn belofte, nog geen telegram uit Ourga heeft gestuurd. Zou hij misschien met Fivé naar Europa afgereisd zijn ? Hij zou hier al moeten terug zijn. Er werd verteld dat hij te Fou-ma-fou was aangekondigd en dat de (Mongoolse) koning hem een

escorte had tegemoet gestuurd. Daar twijfel ik aan. Wij hopen hier nooit uw Belgische reizigers in Kansu terug te zien. Waren ze maar gelijk de Hr. Wittamer ! Maar 't is er verre van ! De Heren Fivé en Ledent hebben zich goed gedragen en hebben geen slechte voorbeelden aan onze christenen nagelaten. Ze waren een beetje hevig, wat wel te vergeven is aan mannen die gewoon zijn aan militaire tucht. Maar de andere heeft zich erg slecht gedragen meldt de meid van Cathrien en heeft gemeend de geus te moeten uithangen tot in China...

1901

Splingaerd zelf heeft verschillende brieven geschreven uit Ourga waarvan we er één hebben aangehaald. Op 20 februari schrijft Paul aan Van Aertselaer :

We zitten hier te wagten op order van Belgie op te weten waer ik naertoe zal moeten, over Belgie naar Pekin of wederom naer Kanshou, of te wel van hier naer Kalgan. Deze laetsten zou mij nog om het liefste zijn. Dan zou ik nog een kant kunnen aansteken, maer voor mij ik zou de zaek van San-tao-ho wat willen oplossen. Dat zou ik nog liever doen als naar Belgie gaen. Nogtans mijn hart verlangt zeer om bij U te zijn. Mijn bloed kookt als men er aan denkt hoe ze met den goede Monseigneur Hamer zullen gehandeld hebben en dan overal in den Mongolie. God, God, wat was dat toch alles niet geweest.

Hier heb ik aen de Heeren van Scheut geschreven al dat zij aan het Gouvernement moesten aenvraegen om mij er naertoe te zenden. Als ik er zou moeten naertoe gaen dan zou ik nog twee missionarissen met mij moeten hebben welke de zaeken goet weten hoe het allens is gaen is, en ik zou bedisselen dat de Chinezen zouden lachen, en ook de Mongollen, en de overgebleven Christenen, en ook alle de Eroupéjaenders. Ja dat het men tretoeren („traiter”). U zou waarschijnlijk denken den Paul zou daer wat zachtigheyd huilt zetten, nee nee Monseigneur allens Rasonaebel met goeden overleg.

Ik heb dezen maels wederom wat afgezien. Mijne Haeren zijn alle Grijs geworden ook eenen vollen Baerd. Ja als mijne Chatrien mij zal weder zien zij zal mij in den eersten oogenblik niet meer erkennen. Ja dag en nacht zijn mijne gedachten immer in den Kop er om gegaen en denken Wat er nu tog van mijne vrienden en Bekenden kapoht gemaekt zijn en nog zoo veulle Christenen...

Mijnen zoon Remi is hier bij mij. Het waere beter als dat hij dezen tijd met Ullen te zaemen in Siwantze gewest waer, want hier in Ourga is het geene goede school. Ik hoop van hier maer gau weg te komen want hier is het Fabrik waer den Duivel ziellen vangt...

Als ik zou gemasacreerde worden, dan zal ik voor U alle zorgen van in den Hemel te zaemen kunen te komen. Daer dan zal ik ook eenige Houde

- 1901   Missionarissen vinden, en dan zullen wij het Lietje van Marjaneke Friss zingen...

Het weze toegelaten hier als bedenking over de reis naar Ourga een brief van Remy Spingaerd aan Fivé over te drukken. Die brief werd geschreven te Parijs op 1 november 1904 — in het Engels.

Dear Colonel,

I went with you to Pie-Ta-Ho (*sic* : Peitaiho is juist), about half year, and doing my duty as well as any other person, and also in the cold weather, I must go out to buy land for you.

I bought a poney with my own money. You gave me for the whole half year only one hundred dollars, just as well as a coolie's pay. Then you went to Kansu. You had already fixed my salary 160 dollars a month. I believed what my father said, so I went with you. I went with you to Urga. Father said : „You will send all my money from Europe”. I'm waiting till now. Also you have promised me a decollation (*sic*) when you arrived in Belgium. You never did so. I hope to hear from you soon if you wish to give my money or not.

Deze brief laat een en ander veronderstellen. Hij is bewaard in de vorm van een los blad in Min. v. Buitenl. Zaken, dossier 388, *Mission Fivé en Chine, 1898-1899*.

Pauls volgende brief is gedateerd op 6 april en ook aan bisschop Van Aertselaer gericht. Hij dankt hem voor een brief hem gestuurd op adres van de Chinese minister te Ourga. Die was hem een grote troost en vreugde.

Ik heb het lied van Marjaneke Fris gezongen met dat ik eenen wereldlijken mensch ben en ook omdat mijne vrouw Chatrien immers zegt, de mannen als zij verdriet hebben dan zingen zij en de Vrouwen weenen als zij verdriet hebben. Ik geloof mijne vrouw zegt de waarheid.

Ik beklaeg het mij nog elken dag dat ik mijne vrouw achter gelaeten heb, maer het kon niet zijn... Ja, Monseigneur, ik heb wederom afgezien en geduld, ik geloof als dat ik alle mijne Penitencie wat ik niet voldaan heb, als dat dezen keer mij den Goeden God mij alles zal vergeven. Wat is het tog spijt dat ik niet in Siwantze was met Ullen tezaemen als de Boxers daer door trokken...

Men zegt dat de Prins Tuan en Tan-foe-shan weer gaen oproer maeken. Dan is er zeer veul gevaer voor de Heeren Missionarissen en Christenen en ook voor mijne Chatrien welken zoo eene goede vrouw is, deze zou daer op leven om de marteldood te kunnen te sterven, en dan voor mij in den Hemel te bidden dat wij dan voor Heuweg te zaemen zouden zijn...

De Chineze Keizerin werd ook haere hooren vol geblaezen van veulle en 1901
vuille Prinssen, en zij is toch een Vrouw en zal als vrouw sterven. Nu dat het
te laet is doen zij als de Krokodil doet als zij het kind Binnen gespeld heeft
dan weend zij. En dan tog voor den Tweeden en derden maels, doet zij het
zelfsten, en ook zoo doen de Chinezen met de Europijaenders.

Ik bekom hier immers brieven uit Scheut en ook gazetten welken den
Colonel Fivé mij immers zend. Dan nog de Fransche Ste Petersbours gazeht
welken den Russen Generallen Consul mij immers met Elken post zend wat
hier aen komt. Zoo dat ik wat te lezen bekom, en verpligt ben om wat Frans
te leeren in mijne houde daegen. Ja zij willen nu van mij eenen Consul
maeken, en als ik dan bij mijn slegt Vlaamsch, nog wat Frans bij zal kunen,
dan zou het nog kunen gebeuren als dat zij van mij nog eene paer daggen
voor mijne Dood nog eenen Minister zouden maeken. Ja dan hat ik de Fass
zouden de Chinezen zeggen en dan den Hemel. Wat zou dan een geluk zijn
van daer immers tezaemen kunen te blijven.

Enkele dagen later, op 26 april, schrijft Paul weer een brief aan Van
Aertselaer. Hij wacht steeds op bevelen van Fivé, maar de tijd begint hem
lang te vallen.

Als ik zal weten waere naertoe dan zal ik door Telegram aen de Heer De
Maesschalk laeten weten en dan zal mijne Chatrien content zijn... Ik heb
eenen Telegram uit Belgie bekomen als dat er 7 Heeren missionarissen naer
Ourga komen en dat ik op hen moet wagten... Zend me maer gerust eenen
Brief. Ik zal hier nog voor minste eene maend blijven.

En weer op 10 mei aan dezelfde :

Op Den 13de April zijn er 7 Missionarissen van Belgie af gereisd om naer
hier te komen. Ik hoop van ze in een paer dagen de Hand te kunen drukken
en dan eene Flesche Bier op de gezondheid van al de Missionarissen kunen
drinken. Ik heb eenen Brief van den Colonel Fivé bekomen van over een
paer dagen, waer in staed als dat de Heeren mijne Order van den Belgischen
Koning met Brengen (p. 140), als dat ik zal moeten gaen alom de zaeken
van moorden en branden in den Kan-shoe daer gaan te treteeren. Ja de
Mongolen zijn ook strafbaer zoo ik gehoord heb. Den Prins van Talat, ook
den Prins van Tsongar. En dezen van Alla-shain. Ik zal waarschijnlijk te
kampen hebben met alle deze Prinsen. Maer ik zal un tog aen un verstand
brengen dat zij de Boest gespeld hebben, maer ik zal het ook moeten
verstandig aanleggen, en zelfs oppassen dat ik er mijnen kop niet bij verlies...
Wij zullen er tog maer moedig op af gaen, en ik denk dat ik nu de Kans
hebben zou zoo mijnen Patroon den Heiligen Paulus gehad heeft, en daer
bij denken wat God Bewaerd, is wel bewaerd. Het is nu Spijt dat ik nu de
magt van Samson niet heb, moet heb ik genoeg, daer kom het niet op aan...

1901 Bisschop Otto schrijft vanuit Leang-tcheou op 6 september aan de Algemeen Overste te Scheut :

Hier in Kansou is alles stil niettegenstaande de kluchtjes van reporters van de missie Fivé, die enkel fabel na fabel vertellen en die meer aandacht hadden moeten geven aan onze moedige Spingaerd die heel wat anders heeft gedaan dan op Mongoolse schapen geschoten (A.S., E.I. 1a).

Spingaerd was eindelijk te Suanhuafu aangekomen op weg naar Kalgan. Vanuit die stad schrijft hij een brief aan Van Aertselaer over enkele Boxers-zaken waar paters mee gemoeid zijn en die hij wellicht zou kunnen opknappen. Van Aertselaer van zijn kant schrijft op 13 september 1901 naar Scheut :

Ik geloof dat, op aandringen van onze excellente minister te Peking, Li Houg-tchang de mandarijnen heeft laten weten dat Spingaerd zijn vertrouwen heeft en dat ze naar hem moeten luisteren. Paul blijft te Kalgan. Zijn tegenwoordigheid is ons zeer nuttig...

Inderdaad, Paul was eindelijk te Kalgan aangekomen. Hij voelde zich weer onder „confraters” en stond hen ten dienste. Op 3 oktober schrijft hij aan Van Aertselaer :

Ik ben omringd van mandarijnen en volk, en het is mij onmogelijk van in den dag te schrijven, dus ben ik verplicht van in den nacht te schrijven, zoo het nu wederom 2 hueren in den nacht is.

Spingaerds zin voor rechtvaardigheid doet hem niet aarzelen heftig van leer te trekken tegen christenen die, in die woelige maanden, wraak hadden genomen op de heidenen. Er waren, ook langs hun kant, moorden gepleegd, en met hun medewerking Boeddhistische tempels verbrand. Paul beweert in dezelfde brief aan bisschop Van Aertselaer : „Dat is tegen hun voordeel werken en mij de zaak zwaarder maeken. Ik zal moeten Advokaete toeren gebruiken om daer tegen in kunen te komen”.

Inderdaad, bij het behandelen van al die ingewikkelde processen kon Paul best enkele „advokantentoeren” gebruiken. Zoveel te meer kijkt men met bewondering naar hem op bij het lezen van wat Van Aertselaer op 17 oktober 1901 over hem schreef :

Niemand is de gelijke van Paul Spingaerd (bij het behandelen van Boxers-zaken), hij die alle miseries weet te lenigen, zowel die van christenen als van heidenen, en die er in gelukt, zelfs als hij straft, iedereen tevreden te stellen. Hij heeft reeds heel wat voor ons opgeknapt te Kalgan en elders.

Wat hem verveelt is het feit dat de brief van de Hr. de Cuvelier hem niet meer uitdrukkelijk toelaat zich met onze zaken bezig te houden en er de

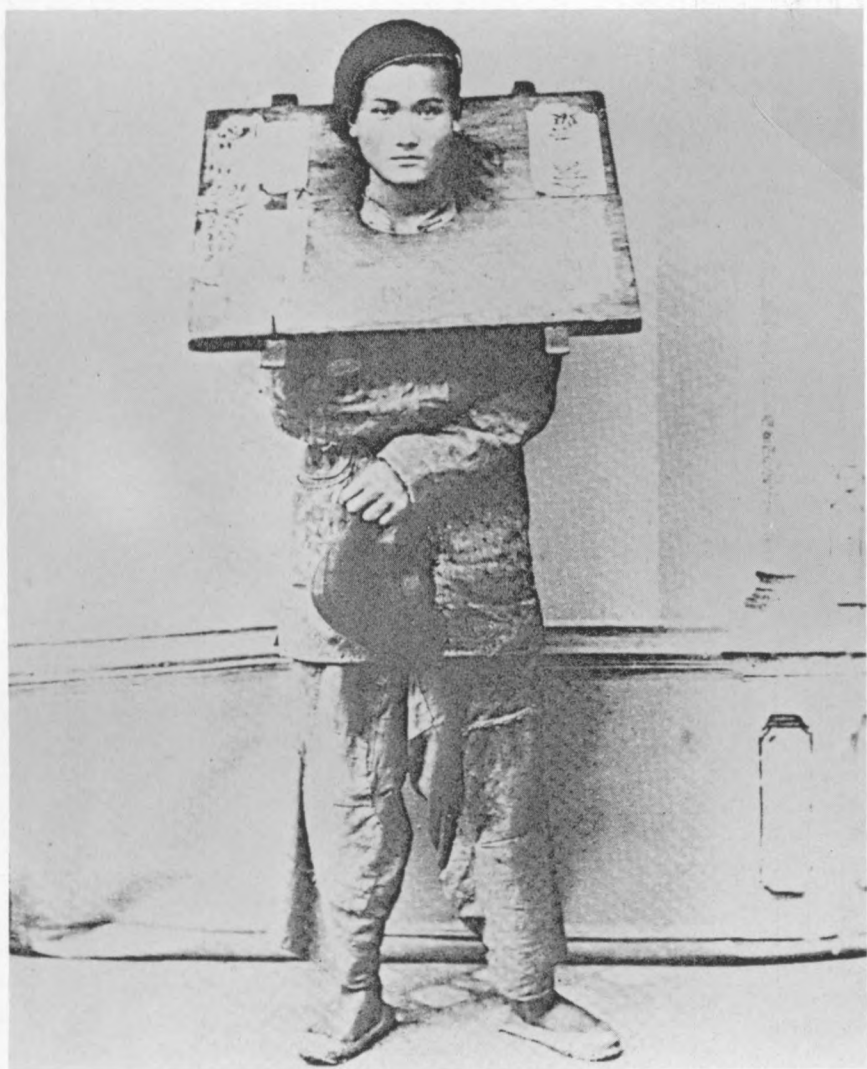

FIG. 40. — Veroordeelde tot het schandbord (1900).

nodige tijd aan te besteden, en dit over de ganse lengte van de weg die hij moet volgen naar Kansou. Hij moet ter plaatse zijn, anders komt er geen schot in de zaken. Terwijl hij zich met alles bezig houdt, verliest Paul de belangen van de Onafhankelijke Congostaat niet uit het oog. Hij observeert ; hij neemt nota's ; weldra zal hij een zeer interessant rapport opsturen... Om de zaken van Santao-ho te behandelen zou Spingaerd een in regel opgestelde machtiging moeten krijgen van Li-houng-tchang om een definitief vonnis te kunnen uitspreken. Gelieve stappen aan te wenden bij de Hr. de Cuvelier en hem vragen aan de Hr. Spingaerd de toelating te geven waarover ik het heb. Vraag hem ook zich tot Li-houng-tchang te wenden om aan Spingaerd de nodige machten te geven en hem in de mogelijkheid te stellen om over de zaken van San-tao-ho te kunnen oordeel vellen. 1901

Spingaerd krijgt zijn handen vol om gedingen tussen christenen en heidenen rechterlijk te behandelen. Zo schrijft hij aan Van Aertselaer over „eenen slegte Christen” :

Ik heb hem gisteren voor handen genomen. Ik heb hem 200 Bamboe slaegen gegeven welke ik voor geene 700 taels zou willen overnemen hebben. Ja op zijne bloote Billen, ik zou hem 1000 willen gegeven hebben maer hij zag er ziekelijk uit, dan heb ik hem zoo gezet met eene zwaere vierkantige plank aen zijnen nek. Zijne Doorluchtigheid kan zien hoe het zweet hem hier afloopt. Dan heb ik hem naar Tailoekoe gezonden met dezen alzeband aen voor 3 maenden lang, en ik wil hem overal rondzenden in de dorpen waar slegte christenen zijn als Voorbeeld. Is het goed van zoo te doen ? Zegt het mij, s.v.p.

Paul tekent hier erg onhandig het hoofd van zijn „slegte christen” gevat in een „cangue” (van het Portugees *canga*, juk), een aloud Chinees foltertuig ter bestraffing van kleinere misdrijven. Voor een foto van zulk een gestrafte uit 1900, zie fig. 40. De tekst links en rechts op het schandbord geeft de naam en het misdrijf van de veroordeelde.

Bisschop Van Aertselaer vermeldt hoger de Belgische gezant in verband met Li Hongzhang en bepaalde volmachten voor Paul Spingaerd. Deels in antwoord op dit verzoek schrijft Alphonse Spingaerd, toen tolk op het Belgisch gezantschap te Peking, op 28 oktober 1901 aan de bisschop de volgende brief : „Op dit ogenblik heb ik nog niets voor mijn vader. Ik sprak met de minister over een antwoord op uw telegram. Hij heeft nog niets ontvangen. En zo komt het dat we het antwoord van Li nog niet in handen hebben...”.

Eind oktober was Paul dus te Kalgan. Weer schrijft hij een van zijn lange brieven aan Van Aertselaer over de gerechtszaken waarmee hij gelast is, en de manier waarop hij die tracht te „traiteren”. Dit valt alles nogal eentonig

1901 uit. Paul treedt strenger op tegenover christenen dan heidenen. Hij heeft gehoord dat christenen mohamedanen bestolen hebben. Dat kan eenvoudig niet straffeloos voorbij gaan. Hij zou ze zelf graag een flink pak slagen geven en, met een schandbord, terugsturen naar hun dorp als voorbeeld voor anderen. Hij drukt de bisschop op het hart „niet te goet te zijn”. Want met te goed te zijn wordt men dikwijls bedrogen : „Ik ben ook met te goet te zijn meermaels dan 100 keeren bedrogen geweest”.

De lezer moet nog weten dat er sprake was, in een brief van Mgr. Van Aertselaer, over het aankopen van geweren ter bescherming van de missies. Li Hongzhang had daartoe toelating gegeven. Maar de lokale mandarijnen behouden zich het recht voor te onderzoeken of er wel nood is aan die wapens, en zo ja, aan hoeveel geweren. Het verzoek werd, zoals gebruikelijk, door de Belgische Legatie naar de Franse consul te Tientsin gestuurd. Langs de procureur van de Lazaristen om zond P. F. Desrumaux, procureur van de Noord-Chinese missies, op 22 september, het Frans antwoord aan het adres van Alphonse Splingaerd te Peking :

Ik heb de eer U de twee vergunningen terug te sturen die de Belgische Minister te Peking U had gezonden. Het gaat om de aankoop van 300 geweren. Het Voorlopig Gouvernement weigert absoluut die geweren aan de missionarissen te geven of te verkopen. Indien Zijne Excellentie de Minister ze had aangevraagd voor de Legatie zelf, dan had hij ze gekregen, maar niet voor de missies.

Paul van zijn kant schrijft aan Van Aertselaer uit Kalgan op 15 november „het grootste nieuws dat nu Li-gon-tshan naer het zolang getrokken te hebben nu tog eindelijk gestorven is den 26ste van de 9ste Chinese maend zoo men zegt”. Li Hongzhang, lang de meest invloedrijke ambtenaar van het Chinese rijk, stierf in feite op de 29ste van de 9de Chinese maand, datum die overeenkomt met 6 november van de westerse kalender. Hier vindt men nog een bewijs hoe moeilijk het ten tijde was berichten in China juist door te geven. Paul heeft nog deze commentaar op de dood van een groot man die hem dienstwillig was :

Als deze grooten Heer in den Hemel komt dan zullen ze mij er ook tog wel in laeten zou ik denken. Het kan nog gebeurt zijn dat Hij het Doopsel van Begerten gehat heeft op zijn Sterfheht... Als de Dépece van Li gun tshan nu nog moet gezonden worden (over volmacht voor Splingaerd) dan zal het nog lang blijven dueren, want nu zal hij wat wijder zijn als Pekin. Ja de Chinezen zullen un wonderen als dat zoo eenen grooten man ook nog sterft nog tans dat hij volle magt had (Plénipotenciaire). Daer kan men wederom Gods rechtvaardigheid zien. (*Deus Justus est.*)

Paul gebruikte graag al het Latijn dat hij bij de paters geleerd had. Altijd 1901 de guitige jongen schrijft hij aan Van Aertselaer op 9 december : „Grijze haeren heb ik al veel bekomen, ik wet nog niet of ik in het kort geene groene haer zal krijgen. Wat zou mijne Chatrien dan zeggen als het zoo wijt moeste gaen”.

In een korte maar veelzeggende nota schrijft Van Aertselaer naar Scheut van uit Siwantze op 16 december 1901 :

De gouverneur van Chansi heeft de missie van Spingaerd tot niets herleid, alhoewel hij op verzoek van onze minister te Peking bij Li Hountchang werd aangeduid om onze zaken te beslechten. Ik heb nu het antwoord van de minister ontvangen, maar ik weet nog niet of Paul opnieuw voor die taak werd benoemd.

Kopie van Spingaerds laatste reispas

MINISTERIE VAN BUITENLANDSE ZAKEN

Deze reispas vergunt wat volgt :

We hebben een schriftelijk verzoek ontvangen vanwege Yao (Maurice Joostens), Ambassadeur van het grote rijk België, vermeldend dat Commissaris Lin Fuchen (Paul Spingaerd) een reis zal ondernemen over Guihuacheng naar Gansu, enz., omwille van kerkelijke aangelegenheden.

Daarom werd copij van deze reispas overgemaakt aan de gevolmachtigde minister Li, die op zijn beurt het dokument heeft rondgestuurd naar alle betrokken departementen.

Commisaris Lin, op zijn reis westwaarts, zal de volgende punten voorbij trekken : Tailuku, Nanhaogian, Qisumu, Shaba, Taihai, Guihuacheng, enz.

Het is hem toegelaten te reizen door Ehrshiseqingdi, Sandaohe, en Gansu.

Daarom hebben de administraties van voormelde plaatsen copij van dit reispas ontvangen onder zegel van de prefectuur van Shundienfu. Ze worden verzocht zich met Commissaris Lin in betrekking te stellen wanneer hij hun streek voorbijreist, en hem hierbij alle mogelijke hulp te verlenen.

Om vriendschap met een vreemd land te bevorderen mag geen enkel punt van deze maatregel nagelaten worden tegenover hem die deze reispas heeft bekomen, Commissaris Lin van het grote rijk België.

Gegeven in oktober van het 21ste jaar van Keizer Guangxu (1901) *.

---

* Voor Maurice Joostens, zie KURGAN (1972). — Nanhaogian, Ehrshiseqingdi, Sandaohe en Guihuacheng waren welbekende missieposten door de missionarissen van Scheut bediend.

抄錄 此次給發護照底

外務部

發給護照事准

大比國使大臣函稱前派本國委員林輔臣往歸化城甘肅等處辦理教案曾往達明
前全權大臣李鴻章各處今將林委員西行經過地方計台路漢南臺暨七蘇木沙
壩帶海歸化城等處其二十四項地三道河甘肅亦派委員將來經過云云等因查
此據狀准照一張交順天府蓋印訖發給該委員林輔臣收執凡經過云云等因
地方官均即查照放行加意妥為照料毋得稍有疏虞以敷睦誼而資護照者

大比國委員林輔臣收執

光緒貳拾柒年拾月

於捌

*Copied from the last
J. Spingaerds
J. Spingaerds*

FIG. 41. — Kopie van Spingaerds laatste reispass.

Het gaat hier natuurlijk over de bevoegdheden — wellicht nooit officieel erkend — die Spingaerd van Li Hongzhang had gekregen. Die lagen natuurlijk dwars bij de Chinese mandarijnen, en de dood van Li gaf hen de kans om de Belgische mandarijn een toontje lager te doen zingen.

Zoals we weten had Paul te Lanzhou veel zieken genezen. Over zijn medische loopbaan schrijft Rutten in een brief van 18 december 1901 :

Ik ben rond 12 november 1901 te Siwantze aangekomen. Ik werd naar Kalgan terug geroepen om er enkele gewonde Mongolen te verzorgen die Spingaert wilde genezen. Terug in Siwantze heb ik hem medecijnen opgezonden. Ik ontving dan van hem de volgende brief : „Het doet me veel plezier van te zien aan het Vlaamsch wat U.H.W. schrijft veel beter is als wat ik zelfs schrijf. Wat nog meer is, ik heb nog geen Heer uit het Waellekotier gevonden welken zoo goet Vlaamsch sprekt, en schrijft, als U.H.W., nogtans ben ik er digt bij het Waellekotier ben groot gebracht”.

Rutten was geboren in Clermont-sur-Berwinne. Hij studeerde aan het seminarie van St-Truiden waar hij degelijk Nederlands leerde. In zijn vele en lange brieven is dit de enige verwijzing naar de plaats waar Spingaerd als jongeman opgroeide. Ottenburg ligt inderdaad op de taalgrens.

Catherine was, zoals we weten, in Lanzhou (Gansu) achtergebleven. Paul had haar gevraagd zich te Kalgan bij hem te voegen. In een brief uit Kalgan op 28 december schrijft hij aan Van Aertselaer :

Mijne vrouw zou ook weel kunnen nood van gelden hebben. Want als zij den zuidern Weg genomen heeft dan is Zij voor zeker door gereisd want dat is op den grooten Weg naer Kwei gwa tsin. Het is wederom wat nieuws om mij in de nacht niet goet laeten te slaepen.

Om het bewogen jaar 1901 af te sluiten volgt hier nog iets uit een ongedateerde brief van P. Edmond Rubbens (1859-1929) aan Van Aertse-laer. De brief kwam aan te Siwantze op 2 januari 1902.

Ik geloof dat de stukken van Paul in orde zijn. Want onder zijn brieven uit Peking is er een van Prins Ch'ing die in dezelfde zin spreekt als Li-houn-chang. De gouverneur is gisteren Paul komen opzoeken. Paul heeft me daar niets verder over gezegd, en ik wilde me met de zaak niet inlaten (A.S., P.1a).

Prins Ch'ing (Yikuang) was een vooraanstaande Mandjoe-ambtenaar. Op 21 april 1901 werd hij benoemd tot hoofd van het nieuwe Ministerie voor Staatszaken, en op 14 juni tot hoofd van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Samen met Li Hongzhang ondertekende hij het beruchte „Boxers

1901 Protocol" van 7 september 1901. Op 80-jarige leeftijd overleed hij te Qingdao op 28 januari 1917.

Wat er ook van zij, de mandarijnen lieten weten dat het best was „niet meer over Boxers-zaken te spreken...” (A.S. *Op.cit.*).

1901 in de Chinese Geschiedenis

- 1 februari : *Het Hof beveelt (nogmaals) dat vreemdelingen moeten beschermd worden, en verbiedt lidmaatschap in anti-vreemdelingen bonden.*
- 13 februari : *Streng straffen worden opgelegd aan ambtenaren die met de Boxers heulden.*
- 29 april : *56 ambtenaren worden bestraft omdat ze missionarissen en christenen niet hebben beschermd.*
- 5 mei : *Amerikaanse troepen trekken zich uit Peking terug. Op 31 juli volgen de andere geallieerden.*
- 7 september : *Prins Ch'ing en Li Hongzhang ondertekenen het „Boxer Protocol” met 11 landen : Duitsland, Oostenrijk, Frankrijk, Engeland, Italië, Spanje, USA, Japan, België, Holland en Rusland. China aanvaardt 1) een schadevergoeding van 450 000 000 taëls ; 2) zich te verontschuldigen voor de moord op Ketteler en Sugiyama ; 3) de Daguforten te ontmantelen ; 4) aan Chinezen het recht te weigeren in het legatie-kwartier te verblijven ; 5) de invoer van wapens en ammunitie te beletten ; 6) en de bezetting van enkele steden door vreemde troepen toe te laten. — In ruil zullen de vreemde mogendheden Peking ontruimen op 17 september en de provincie Zhili op 22 september.*
- 6 oktober : *De keizer en de keizerin-moeder keren uit Xi'an naar Peking terug.*

FIG. 42. — Kapel door China gebouwd in de Blauwe Stad
ter herinnering aan de marteldood van de paters Heirman en Mallet.

HOOFDSTUK XIII : Onderhandelaar

Er zijn een dozijn, meestal lange, brieven van Spingaerd bewaard uit het jaar 1902. Ze hebben vooral betrekking op zijn taak als onderhandelaar in dienst van de missionarissen om schadegevallen te regelen. Paul bewijst immer een voorzichtig en rechtvaardig onderhandelaar te zijn. Zijn taak woog hem dikwijls zwaar en hij klaagde nu en dan over zijn verzwakkende gezondheid. Maar hij hield vol. De uittreksels die volgen ontleen we aan brieven uit die tijd.

Op 15 januari schrijft Paul aan Van Aertselaer uit de Blauwe Stad :

Ik ben nu al drie dagen in de Blauwe Stad aangekomen. Drie *lies* (1 *li* is 576 meter) van de stad kwam ik Monseigneur Bermijn met den Heer Henri Van Damme (1852-1906) tegen. Zonder te veel of te lange complimenten te doen hebben wij ons op den grond gezeht en Begonen zoo wat van allens te vertellen. De grondbodem was zandig en droog, en wij hadden ons nog al lang onder handel zoo wijt dat ik zoo nog al over alles begrijp kan krijgen.

De eerste compliment wat Monseigneur Bermijn mij deed was dat ik de schuld was als dat de 2 Priesters te Pyin-lou-schen kapoht gemaekt waeren, en ook dat de zaeken van den Ordos nog van over langen tijd niet in ordening zijn. Ik van den anderen kant zegden aen Monseigneur dat de schuld viel op dezen welken de Heeren zoo vroeg er heeft naer toe geroepen en de zaeken van traiteren daer is nog niets aen bedorven. Want het zijn alle tot nu toe maer schoone Beloften van Mongolen en Chinesen geweest. Zoo ook zijn alle de Contracten wat er gemaekt geweest zijn, ook maer om de Missionarissen te Bedriegen en de zaak in het lang te treken... Bij de Si-se Wang daer moet ik nu nog beginnen, maer zoo ik hoor van de Mandarijnen zal het weder een Blaes zijn waer langzaamerhand den Wind er uit gaet.

Den armen Monseigneur Hamer ligt daar nog en er is nog geen mensch voor gestraft geworden, ja zelfs gebruiken nog de kar van Monseigneur... een schande voor God en de Menschen.

Paul vraagt zich ook af of het niet goed zou zijn dat de bisschop aan de Cuvelier een brief zou schrijven „om hem te bedanken voor zijne goetheid dat Hij gedaen heeft van mij voor de zaeken van de mission te Bestellen ? en ook aen den Konig” ?

1902   Splingaerd heeft veel lof voor pater Arthur Hustin (1872-1952) die hem een handje toesteeckt met zijn briefwisseling. Maar het spijt hem dat hij (Paul) niet meer Frans kent om „diep in de zaeken in te gaen”.

De opdrachten waarmee Splingaerd werd belast in verband met de schadevergoeding verschuldigd wegens de terreurdaden van de Boxers liepen niet altijd van een leien dakje. Zijn gezondheid leed onder de vele tegenkantingen. Zijn gezag werd betwist door hogere ambtenaren. Van Aertselaer geeft ons hierover enkele inlichtingen in een brief aan Scheut van 28 januari 1902 :

P. Splingaerd heeft me vanuit de Blauwe Stad geschreven. (Zie voorgaande brief). Hij was er pas drie dagen en is té veel Chinees om er betwistingen uit te lokken. Splingaerd is van mening dat, om de Chinezen van de Blauwe Stad te overtuigen, men hier enkele Europese soldaten zou moeten zenden. Paul wilde prins Seu-dgen gaan opzoeken „om er met den ruwen besem aan te gaan”.

We weten dat Paul erg ongerust was over Catherine. Hij is overgelukkig aan Van Aertselaer te kunnen aankondigen dat „ik hoop ze morgen hier te zien”. Van Aertselaer zelf drukt weer zijn voldoening uit over Pauls werk. Op 12 februari schrijft hij naar Scheut :

Zou er geen reden zijn om voor Paul Splingaerd een decoratie te Rome aan te vragen ? Indien Kan-sou kalm gebleven is, dan is het wel aan hem, meen ik, te danken. Het is zijn bezoek aan de Gouverneur op gevaar van zijn leven, op de vooravond van het uitbreken der onlusten, die de gedachten van die man heeft veranderd — hij die trouwens niet gunstig de christenen gezind is (zie p. 123). Later heeft Splingaerd ons hier onschatbare diensten bewezen. Gelieve in mijn naam Mr. de Cuvelier te danken omdat hij Paul toegelaten heeft zich met onze belangen bezig te houden.

Rond hetzelfde onderwerp schrijft Van Aertselaer weer naar Scheut in maart 1902 :

Gij weet reeds dat de toelating, in onze naam aan de Hr. Minister van België aangevraagd, ten behoeve van P. Splingaerd, werd verleend. Maar de gouverneur van Chan-si is er grootendeels in geslaagd de goede resultaten die we het recht hadden te verwachten van Pauls missie, te neutraliseren. Hij is bepaald erg afkerig van Italianen en *Belgen*. Maar zelfs zonder de volmachten die Li-houng-tchang beloofd had, blijft Pauls medewerking ons zeer waardevol. Ik ken geen enkele Europeaan die beter dan hij met de Chinezen kan onderhandelen ; die klaarder ziet in hun spel. Nog eens, Paul verdient een decoratie van de H. Stoel.

FIG. 43. — Rechtsgeding omstreeks 1900. Stokslagen was de lichtste straf.
De tekst : „Deugd komt het volk ten goede”.

Splingaerd schrijft in een brief van de 14de van de 2de Chinese maand : 1902 „Mijne brave Chatrien is veel beter. Als ze genezen zal zijn gaet ze naer Peking bij haeren zoon Alphonse en ze brengt ook een vrouwtje voor Rémi mee”.

Inderdaad, Rubbens vermeldt in een brief van 8 mei : „De twee zonen van Paul zijn hier juist aangekomen. Rémi zal waarschijnlijk morgen hier in Kalgan trouwen”. Verder schrijft hij aan Van Aertselaer op 1 mei uit Peking :

Hier vindt U copie van de brief die Paul ontvangen heeft van de minister van België :

Peking, 1 mei

Alphonse die vandaag naar de Blauwe Stad vertrok zal U zelf in mijn naam bedanken voor al uw pogingen om onze eisen tot een goed einde te brengen. Alphonse heeft een brief bij zich voor de Tartaarse maarschalk. Ik bedank hem voor zijn welwillende houding tegenover ons... Ik hoop dat uw vrouw haar goede gezondheid heeft terug gevonden en dat ze het best zal stellen bij het terugzien van haar zonen.

E. de Cartier

Emile de Cartier de Marchienne was secretaris eerste klas bij de Belgische Legatie te Peking. Zie FROCHISSE (1937) en KURGAN (1972).

Andere brieven uit die tijd gewagen van Pauls aandringen bij de Chinese overheid. Het Ministerie van Buitenlandse Zaken „leent” 4000 taëls aan Van Aertselaer „op Pauls aandringen”. We weten reeds dat Gansu gespaard bleef van de Boxer-ramp die andere provincies vernielde. Splingaerd had daar een belangrijke rol in gespeeld „op gevaar van zijn leven”. Gans het ingewikkeld verloop van die zaak wordt beschreven in een lange brief van Otto, gepost te Leang-tcheou op 25 mei. Deze brief is van grote betekenis en vermeldt bijzonderheden die elders niet te vinden zijn. Maar hij gaat het kader van dit boek te buiten.

Men herinnert zich de briefwisseling tussen Paul en Van Aertselaer betreffende schadevergoeding voor dood en verwoesting veroorzaakt door de Boxers. Op 1 juni schrijft Rubbens aan Van Aertselaer dat „Paul wat ontmoedigd is omdat de zaak aansleept”.

Paul is ook bedroefd omdat, toen hier minister I-kon uit Peking aankwam in de Blauwe Stad, hij hem wilde gaan groeten samen met al de andere mandarijnen. Maar dit werd hem afgeraden. Toen de minister zijn intrek nam op zijn officieel kantoor, stuurde Paul hem zijn naamkaartje. De minister liet weten dat hij Paul zou ontvangen in de eerste dagen. Hij bezocht

1902

dan al de andere mandarijnen in groot ornaat ; maar niet Paul. Integendeel enkel drie dagen later stuurt hij Pauls naamkaartje terug samen met het zijne. Paul kan dit niet verteren... (A.S., P.1a).

Ondertussen lezen we in een brief van Paul aan Van Aertselaer dat hij hem bedankt voor zijn gelukwensen bij het ontvangen „van mijne Rode Knop van de Keizer van China”. Paul wordt nu mandarijn van eerste rang (zie p. 83).

Paul laat ook weten dat hij al verschillende malen naar Fivé geschreven heeft. Fivés bagage is in de Blauwe Stad aangekomen. Maar de ezelrijvers weigeren er verder mee te reizen uit vrees voor rovers. Hij heeft ook herhaaldelijk naar Baron de Cuvelier geschreven om hem te vragen zijn schulden (waarschijnlijk Pauls salaris) te betalen. Maar hij kreeg geen antwoord. Hierbij merkt hij op :

Nogtans mijnen trek bekome ik immer geregeld door de Bank van Pekin uit betaald. Sedert ik de zaeken voor de Belgische Mission aen het traiteeren ben, heb ik wijnig of niets aan deze Heer geschreven. Ik ben bang dat hij niet goed gezind zal zijn met dat ik tog immer door Zijne Excellence betaeld werd... Voor dat de zaeken met de Mission zal in Orden zijn dat zal nog eenen eelen tijd duren, want op de Fransche Legation drijven zij de zaak niet genoeg aen.

Zegt aan Colonel Fivé die naer mijne Chatrien vraegt, dat Goddank mijne vrouw benaer er aen geweest was alles door de schuld van de Boxers. Zij was daer geraeden aengekomen waer de 2 Heeren te Pyin-lou-schen vermoord waeren. Zij hat de Heeren daer in vol bloed op de *kan* (bedoven) zien liggen en daerover was zij verschrikt geworden en is er zoo ziek van geweest dat een ieder dachten als dat zij ervan zou gestorven hebben, maer Godank zij is er naar 4 maanden tijd wederom genezen geweest (A.S., A.II.g).

Splingaerd drukt zijn tevredenheid uit over het geleverde werk : „Ik ben gelukkig dat de koning en ook mijnen oversten van mij kontend is. Dat wil zeggen Ridder de Cuvelier. Dan kan ik tegen alle winden”.

Binnenkort zal zijn vijfjarig contract ten einde lopen. Hij vraagt zich af wat de Cuvelier hem aanraadt daarna te doen : „Ik zou nog liever onder den Belgischen Koning diensten willen blijven”, schrijft hij. En verder :

Monseigneur Van Aertselaer en Monseigneur Bermijn zouden wel willen dat ik in den Mongolie zou blijven als mandarijn om daer alle zaeken te traiteren wat onder de christenen voorkomen zo ik nu doen. Want voor de priesters met de Chinese mandarijnen om te gaen dat is moeyelijk en daer valt immers wat op te zeggen, den als ik met de Chineze mandarijnen werk

dan valt er niets op te zeggen want ik ben ook mandarijn... Ik doen ook mijn 1902
best om met de Chinezen mandarijnen groot en kleine zien goet te staen,
en zoo ook met het volk... en zo kom ik met allens gemakkelijk te regelen,
op zijn Chinees — wel te verstaen... Ik ben zeer voorzichtig als ik van Kalgan
naar de Blauwe Stad reizen. Ik ben wel goed gewaepen en heb soldaeten met
mij maer de roovers vallen op eenen mens als men er niet aen denkt...
Roovers zijn mij niet goed gezind. Ik heb er 22 gevangen welken in 't prison
van Kalgan zitten.

FIG. 44. — Keizerlijke decoratie voor vreemde diplomaten.

Hier volgen nog enkele interessante passages uit Pauls brief uit Kalgan, geschreven naar de overste te Scheut op de 22ste van de 7de Chinese maand, en op de vorige bladzijde geciteerd :

Als ik goet in het Frans kon schrijven dan zou ik meerder schrijven of als er immers eenen Belgischen Priester bij mij waer dan zou ik ook meerder door de Heeren laeten schrijven. Of als ik wisten dat den Baron De Cuvelier Vlaems kon lezen dan zou ik zelfs kunen aen dezen Heer schrijven. Maer dat wet ik nu maer niet, of Hij Vlaamsch verstaen kan.

1902

Zoo ik zien kan, het is spijt dat men immers van de Fransche afangt. De Belgen zijn zeer geliefd door de Chinezen en Onzen Belgischen Koning Sourtou, is zeer gelieft van de Grootste Mandarijnen uit China... Door de hulp van Onzen Koning om de Franschen wat goet aen te stooten zullen wij er wel door geraeken. Ik zal den moet niet op geven (A.S., A.II.g).

De onderhandelingen die Splingaerd met hoge Chinese ambtenaren, zoals gouverneur Wei van Gansu, voerde sluiten niet uit dat hij ook kleinere mandarijnen heeft aangepakt. Rubbens schrijft heel raak in een brief van 16 juni : „De mandarijn van Quing yuan was gaan logeren bij heidenen, en 't was voor de heidenen dat hij werkte. Paul heeft hem zó wel op zijn plaats gezet dat hij nu hier is komen wonen en niet veel meer te zeggen heeft”.

Maar Pauls merkwaardigste resultaten bekwam hij in zijn omgang met de hoogste gezagvoerders. Lauwaert schrijft hierover aan de Algemeen Overste te Scheut op 9 augustus :

Op 29 juli, op aandringen van Splingaerd, heb ik U over Ili het volgende telegram gestuurd : „Lin (Splingaerd) handelt over mijnen met nieuwe landvoogd / er is hoop dat het zal blijven duren / vraagt vorig loon / minstens één jaar of vertrekt / Wat doen zend orders”. Tot nu is er nog geen antwoord van Brussel. Mijn telegram was amper één anderhalve dag op weg toen Splingaerd reeds op zijn besluit terug kwam. Hij telegrafeerde uit Lan-tcheou : „Nog niet Brussel telegraferen wacht enige dagen”. Maar het was te laat. Vier dagen later kwam een brief van Splingaerd met de mandarinale post, waarin hij de redenen opgeeft voor die verandering. Ik zend U die brief, dat is gemakkelijker. U zult er lezen over de inzichten van de nieuwe Vice-koning wat de mijnen van Kan-sou betreft. Indien Splingaerd er mocht in slagen om de vertrouweling van de Vice-koning te worden en zich door hem te doen betalen, dan zal hij er zeker voor zorgen dat uit België ingenieurs, werklieden, materiaal, machines, naar China worden gestuurd. Volgens mij zou dit de beste en eervolste oplossing voor hem zijn.

Deze brief beklemtoont het grote vertrouwen dat gouverneur Wei in Splingaerd had. Maar hij wijst ook op het feit dat Paul — nog volgens de termen van zijn vijfjarig contract — de belangen van België niet uit het oog verloor. Hier worden de eerste stappen gezet leidend tot een opdracht die hem in 1906 naar België zal terugbrengen.

Nu zou hier een lang verhaal moeten volgen uit de pen van de latere Algemeen Overste van Scheut, pater Joseph Rutten. De Franse tekst ervan verscheen in *Missions* (maart 1903, pp. 49-57) ; maar de gegevens steunen op een brief aan zijn ouders, getekend Si-wan-tze, 30 oktober 1902. De titel

van dit stuk is „Paul Spilingaert, Belgische mandarijn, neemt een roversbende 1902
gevangen”. Enkele uittreksels :

Op zondag 31 augustus werd een naburig dorp door rovers overvallen. 's Anderdaags komt hier plots Paul Spilingaert aan op weg naar Kalgan. De lezers van ons tijdschrift kennen reeds die man. Op 62-jarige leeftijd heeft hij een glorievolle loopbaan achter de rug. Op dit ogenblik is hij belast door het keizerlijk Hof met zaken over schadevergoeding aan christenen voor verliezen geleden in 1900. Ik heb de grootste bewondering voor die man. Om U een gedacht te geven van zijn goedheid, zijn vrijgevigheid, dit voorbeeld : te Kalgan heb ik hem de afschuwelijke wonden van zes arme Mongolen, hem helemaal onbekend, met eigen handen zien verzorgen. Maar wat hem het dichtst aan het hart ligt is dienst te bewijzen aan onze missies. Hij kent al de paters, en hij is hun aller vriend. Hij wil dat we hem altijd „Paul” noemen. Vandaag wil ik U die man voorstellen onder een andere hoek : die van een ongelooflijke durf, en van een onbeschrijflijke koelbloedigheid.

Paul stelt voor dat we naar het aangevallen dorp gaan om „die ventjes” eens een les te spellen. Hij geeft bevel aan zijn lijfwacht van tien soldaten zich in gereedheid te brengen. We bereiken het dorp, maar de bandieten zijn reeds vertrokken. Er waren er tweeëntwintig. Ze hebben goede wapens — Mausers — en een goede voorraad patronen. „We gaan erop af”, zegt Paul.

Om 5 uur 30 's morgens bereiken we het dorp waar de rovers hebben overnacht. Op een berm staan twaalf geweren ons op te wachten. Op eens springt er een van hen naar beneden al roepend :

— „Schiet niet ; ik ben een christen” !

— „Deugniet, zegt Paul, verleden jaar heb ik U veroordeeld tot een licht halsbord als straf. En ge zijt weer naar de rovers overgelopen” !

— „Al de andere zijn heidenen. Ze rekenen op uw goedheid”.

Ze hadden hun geladen wapens nog op de schouder terwijl we terug reden naar de herberg. Daar zetten we ons, Paul en ik, op de bedoven. We hielden onze revolvers op hen gericht terwijl onze soldaten met getrokken sabel achter hen stonden. Eén voor één lieten ze hun wapens vallen. Paul geeft hen een sermoen nog beter dan een missionaris.

— „We gaan terug naar Siwantze”, zegt Paul. We laden alles op tien karren, waarvan één met de geweren en de gestolen goederen. In een andere zitten de bandieten die Paul niet heeft doen knevelen. We trekken al de vroegere dorpen voorbij in triomf voor Paul. De bewoners knielen neer om hem te bedanken. Op eens lopen vijf rovers weg. Paul — hij is 62 jaar — zit hen achterna, en brengt alle vijf die jongen mannen op eigen kracht terug.

Ik vroeg aan een van die mannen waarom ze 's morgens op ons niet hadden gevuurd toen ze, achter hun berm, de overhand hadden. Hij antwoordde :

1902

— „We stonden te wachten op een bevel van onze aanvoerder gereed om te schieten. Maar één van ons riep uit :

— „Daar is zeker een priester bij ; ziet maar naar zijn grote Europese hoed” ! En een andere voegde er aan toe :

— „Als we met Europeanen te doen hebben is het best ons over te geven” !

Voorlopig lieten de rovers het niet aan hun hart komen. Uit volle borst zongen ze een komiek liedje :

Pu t'cheu pé mien, ia !

We zullen geen tarwe meer eten !

Pu t'cheu ta ien, ia !

We zullen geen opium meer roken !

Paul vertrok naar Kalgan met zijn gevangenen. Één van hen heeft zelfmoord gepleegd door het schuiven van opium.

We eindigen dit bewogen jaar met een laatste, ietwat laconische brief van Rubbens aan Van Aertselaer, geschreven op 26 december :

Ik kreeg een brief van Paul Splingaerd. Hij vraagt om geld... Ik vind dat het een kritisch ogenblik is voor ons allen. Ik hoop dat U hem zult antwoorden. Zelfs mochten we geld té veel hebben, dan zou hij nog moeten denken dat we het eerst voor onze christenen moeten gebruiken. Maar nu, Monseigneur, Paul denkt zo ver niet.

Terwijl die kleine en grote feiten zich afspeelden in „le lointain Kansu” en in Mongolië, ontbrak het niet aan grootse plannen te Brussel. Fivé was sinds enkele maanden in 't land. We verwijzen de lezer naar p. 139 in verband met het huurcontract nopens petroleumvelden dat Fivé aan de Chinese overheid had voorgelegd. Dit contract zou door Splingaerd voorlopig ondertekend worden in naam van de „Société Fichfet en C^o”. Fivé had de wazige opvatting dat hij hierbij de missionarissen van Scheut zou kunnen betrekken. Zijn toekomstdroom nam immer meer bepaalde maar ook utopische vormen aan. Men kan zich moeilijk voorstellen dat Paul hem hierover niet gewaarschuwd heeft. Maar Fivé was een officier en hij had zijn zin.

KURGAN (1972, p. 205) citeert de documenten waarin Fivés droom uiting vindt :

Na zijn aankomst deed Fivé aan Leopold II het voorstel de concessie van petroleumvelden af te ronden met de aankoop van colonisatie-velden. Men zou er de missionarissen van Scheut mee belasten ; ze zouden zich in de streek vestigen, en de uitbating zou aan hen worden toevertrouwd.

Hoewel Leopold II die plannen met enthousiasme begroette en bereid was tot geldelijke offers om met de uitvoering ervan te beginnen, toch zou naderhand blijken dat men zich omtrent colonisatie van Kansu vergist had.

KURGAN (*Op. cit.*) maakt gewag van een brief van de koning waarin hij 1902 schrijft : „Het project van colonel Fivé wordt in uitvoering gebracht door de missionarissen van Scheut... Dit project wordt door de Belgische staat aangenomen ; maar ik ben het die betaal”.

KURGAN (*Op. cit.*) merkt op dat men nergens in de Archieven van Scheut de minste sporen vindt van een verstandhouding tussen Leopold II en de congregatie in verband met uitbatingen van gronden in Gansu. Wat meer is, men is lang onder de indruk geweest dat er ons geen brieven waren overgebleven, noch van Splingaerd, noch van de algemeen overste van Scheut, noch van wie anders ook, die ons dit project beschrijven, laat staan er de aanvaarding van aanbevelen. Zoals we in Lauwaerts brief van 19 mei 1903 zullen lezen heeft hij heftig tegen deze aantijging geprotesteerd (zie p. 168).

Over dit uitzonderlijk misverstand leze men verder KURGAN (1972, p. 591), die zich op een dossier Van Eetvelde steunt. Wellicht kan men ter verontschuldiging van de koning aanvoeren dat de toenmalige algemeen overste van Scheut, Adolf Van Hecke (1855-1931) een brief had geschreven naar Van Eetvelde „met het inzicht zijn missionarissen te vrijwaren van de gevolgen van een Russische inpalming van die randprovincie van het Chinese Rijk, namelijk Binnen-Mongolië”. Van Eetvelde meende uit die brief te mogen besluiten dat Scheut het stichten van een colonie of een Belgisch protektoraat in die streek (Gansu niet uitgesloten) gunstig zou aanzien. [KURGAN (*Op. cit.*) noemt Van Hecke „Monseigneur” en „supérieur de la mission de Scheut en Mongolie”. Dit is onjuist].

Hierbij passen nog enkele bijzonderheden over contacten tussen koning Leopold II en zijn hof te Brussel met Scheut. Het volledig relaas ervan wacht op een geschiedschrijver. Volgens P. Albert Raskin, archivaris van Scheut te Rome, had pater Van Hecke regelmatig contact met het Koninklijk Hof te Brussel. Vaak rechtstreeks, maar ook door bemiddeling van assistent, pater Gueluy. Het missiewerk in Kongo bracht vanzelfsprekend deze relaties mee. Leopold II had echter ook graag de aanwezigheid van Belgische missionarissen in China benut om de invloedssfeer van België in het Verre Oosten uit te breiden. Zo zocht hij, bij voorbeeld, langs die weg de handelsbetrekkingen met Kansu te bevorderen.

Superior Van Hecke, van zijn kant, zag ook wel een zeker voordeel in die samenwerking, maar eerder uit een ander oogpunt. In die jaren breidde de Russische hegemonie zich hoe langer hoe meer uit in het noorden van Azië. Kort vóór 1900 was bovendien een groot stuk van de Transsiberische spoorweg klaargekomen, een faktor die ook in die richting wees. Zo

1902 Binnen-Mongolië — wat gevreesd werd — ook in de invloedssfeer van Rusland zou komen te vallen, was het niet ondenkbeeldig dat verdere evangelisatie van dit gebied voor katholieke missionarissen onmogelijk zou worden. Pater Van Hecke nu koesterde de hoop dat eventueel de aanwezigheid van Belgische handelsbedrijven of industriële ondernemingen dit gevaar zou kunnen tegengaan. Wegens de Bokseropstand en de daaropvolgende ontreddeering is er naderhand van die plannen niets in huis gekomen. En de Russisch-Japanse oorlog (1904-05) bracht evenmin een oplossing. Hij belette daarbij nog de Superior een geplande inspektie-reis naar China uit te voeren. De aanleg van de Transsiberische spoorweg bezorgde de missionarissen ook wel voordelen. Van 1903 af zijn er nu en dan groepen Scheutisten die per trein naar China reizen. Op twee à drie weken zijn ze ter bestemming. Tevens verloopt het post-verkeer vanuit of naar Europa merkelijk vlugger.

In verband met contacten tussen het hof te Brussel en Scheut moet men eerst en vooral een brief lezen van Ridder de Cuvelier aan P. Van Hecke geschreven te Brussel op 6 maart 1905. Deze brief werd onlangs in het Archief van Scheut ontdekt en dient als correctief bij wat we hoger lazen over het totaal ontbreken aan briefwisseling over die belangrijke kwestie in vernoemd Archief. Het is best mogelijk dat er meer dergelijke brieven over hetzelfde onderwerp nog in een de Cuvelier archief te vinden zijn. Hier volgt eerst de brief van Ridder de Cuvelier, en dan vermelding van twee brieven van Van Hecke, wellicht in antwoord aan de Cuvelier gestuurd.

Mijnheer de Algemene Overste,

Met de bevestiging van onze voorgaande overeenkomsten, wordt afgesproken dat op mijn Departement voor U een krediet van 50.000 fr. per jaar zal geopend worden, voor aankoop van gronden in de Kansu-provincie. Bovendien zal een jaarlijks krediet van 15.000 fr. geopend worden voor de kosten van ontginning en het productief maken van de gronden. Op het einde van ieder jaar zal er mij rekenschap gegeven worden van de aanwending van de opgenomen gelden en van hun eventuele opbrengst. Als wij niet tevreden zijn met de bekomen resultaten ingevolge de toegekende kredieten, kunnen wij er elk jaar een eind aan maken.

De missionarissen van uw congregatie die in Kansu gevestigd zijn, zullen op hun naam of op naam van Chinese onderhorigen, gronden kopen die geschikt zijn voor verbouwing, binnen de beperking van de hierboven aangeduide kredieten, maar alle eigendomstitels zullen mij ter hand gesteld worden naarmate dat de aankopen gebeuren. M. Spingard zal onderrichtingen ontvangen om zich ter beschikking te stellen van de missionarissen en hen te helpen bij de onderhandelingen waarvoor zij beroep om hem

zouden doen. Gelieve hierbij de tekst te vinden van het nieuwe kontrakt af 1902 te sluiten door uw missie met M. Splingaerd.

Als de missionarissen menen terreinen gevonden te hebben die geschikt zijn voor mijnexploitatie, moeten zij pogen hierop een optie te krijgen en moeten zij Brussel onmiddellijk inlichten.

Wat betreft de door hen aangekochte landbouwgronden, moeten zij zoeken om er de geschikte landbouwersgezinnen te installeren, om de gronden te verbeteren en de waarde ervan te verhogen, om ze dan te verhuren of ze zelf uit te baten. Het tiende deel van de ontvangen huur of van de opbrengst — bij eigen exploitatie — zal de missionarissen ten goede komen.

Wat de algemene organisatie van de onderneming aangaat, gelieve mij uw programma te onderwerpen opdat ik U mijn opmerkingen zou kunnen overmaken, waarmee U zou kunnen rekening houden.

Gelieve te aanvaarden, Mijnheer de Algemene Overste, de verzekering van mijn bijzondere hoogachting.

De eerste brief van Van Hecke aan de Cuvelier, „Secrétaire Général de l'État Indépendant du Congo”, is gedateerd Scheut, 12 maart 1905. Van Hecke schrijft in antwoord op een vraag van Ridder de Cuvelier naar inlichtingen over een projekt van aankoop van gronden in Kansou. Dit is zonder twijfel de brief hier gepubliceerd. Cuvelier voegde een kontrakt voor Splingaerd bij zijn brief. De niet ondertekende tekst van dit kontrakt is ons bewaard gebleven (A.S., H.I.2.a'). Dit kontrakt is ons niet bewaard gebleven. We weten dat Bisschop Otto zich herhaaldelijk bemoeid heeft met die zaak ter plaatse. Hij heeft dit gedaan ook met bemiddeling van Splingaerd, maar zonder goed gevolg. Superior Van Hecke — wellicht na Ottos inlichtingen te hebben ontvangen — eindigt zijn brief met deze woorden :

Vous comprenez, Monsieur le Secrétaire Général, que nos missionnaires ne pourront acquérir aucun autre terrain s'ils n'obtiennent pas gain de cause dans cette question. La présence des Belges au Kansou a éveillé les suspensions des mandarins qui auront fort adroitement interrogé l'interprète et les chrétiens chinois. Maintenant que Messieurs Ledent et Lambert ont quitté, les autorités auront moins de craintes. Toutefois le Vice-Roi du Kansou ayant favorisé le mouvement insurrectionnel de 1900, y a perdu une grande partie de ses biens et conserve toujours des sentiments hostiles pour les étrangers. Il s'agira donc de négocier lentement et prudemment” (A.S., F.I.a.4. Enkel het „klad” van deze brief is bewaard).

De tweede brief aan Cuvelier werd geschreven te Scheut op 17 april 1905. Van Hecke deelt de aankoop mee van enkele terreinen in Kansou. Zover heeft bisschop Otto ervoor betaald, maar hij bevindt zich in financiële moeilijkheden (*Ibid.*).

1902 in de Chinese Geschiedenis

- 7 januari : De keizer en keizerin-moeder komen uit Xi'an te Peking aan.
- 1 februari : Huwelijken tussen Chinezen en Mandsjoes worden toegelaten. Het voetbinden van meisjes wordt verboden.
- 8 april : Het Hof vaardigt een decreet uit waarbij christenen kunnen genieten van dezelfde rechtspraak als andere Chinezen.
- 5 oktober : Studenten worden aangeduid om in het buitenland te gaan studeren als voorbereiding op een openbaar ambt.
- december : De vreemde troepen trekken zich uit Shanghai terug.

FIG. 45. — Britten, Fransen, Russen en Duitsers verdelen China.

HOOFDSTUK XIV : Het plan Fivé

Spingaerd verkeerde in geldnood en klopte bij Rubbens aan. Daarop schreef deze aan Van Aertselaer op 1 januari 1903 : „Gisteren heb ik aan Paul een antwoord gestuurd. Ik heb hem laten weten dat onze positie kritisch is en dat hij, om hulp te ontvangen, zich best tot pater Stragier zou wenden”. Ivo Stragier (1862-1928) was toen provinciaal overste van Z.-W. Mongolië.

Paul zelf schrijft aan Rutten op 2 januari. „Ik zal eerst mijne photographie moeten laeten maeken als ik naer Peking zal gaen en dan zal ik het van daer aen U.H.W. zenden”.

Die mooie foto van Paul met zijn baard, en die van Catherine, terzeldertijd gemaakt prijkt vooraan in dit boek.

Over Catherine schrijft Paul weer naar Rutten op de 14de van de 1ste Chinese maand :

Mijne vrouw is nog immers ziekelijk maer tog met regenweer zal zij wat beteren als het God belieft. Van dag vertrekt mijne vrouw naer Siwantze om daer den feestdag door te brengen... West zoo goet van aen de braeve zusters te zeggen dat zij mijne vrouw voor een paer nachten zouden opnemen. Ik zal ze dan nog eens goet bedanken en cetra... Zegt aen de braeve zusters als Chatrien bij un huis zal woenen, dan zouden ze zoo goet willen zijn van een meistje tsmorgens bij haer te zijn haer wat gekookt waeter of thè te bezorgen. Want dese zusters bidden en blijven bidden en Chatrien dezen zegt nooit wat en daer door is zij te kort in wat ze gewoon te nemen is in de morgend tijd.

Op 14 maart schrijft Rubbens aan Van Aertselaer dat „Paul voorbij getrokken is op weg naar Peking”. Hij was inderdaad vanuit de Blauwe Stad op „de 8ste van de 2de maand naar de hoofdstad vertrokken”. In een andere brief schrijft Rubbens ook nog over geruchten die de ronde doen over het feit dat Paul met een tweede vrouw zou leven... „Ik wil er geen conclusies uit trekken”. Dat was ook maar wijs. China is een land waar iedereen roddelt. Trouwens, de brief was gedateerd van 1 april !

- 1903   Het archief van Scheut bewaart een zeer onthullende brief van Wittamer aan Splingaerd geschreven op 24 maart 1903. Copie van deze brief werd door Paul meegedeeld aan bisschop Otto die hem verder doorstuurde naar Scheut. Wittamer vermeldt deze brief niet in zijn *Odyssée*, wat de historische waarde ervan nog verhoogt. Het eerste deel van de brief is in het Nederlands, en dus een vertaling. De ganse brief volgt.

Beste Heer Splingaerd,

Sedert ik in België teruggekomen ben, bevind ik me dikwijls in het gezelschap van colonel Fivé, en onderhouden wij ons veel over de Chinese zaken. Zo heb ik vernomen dat U over enige dagen een telegram van de Minister van Buitenlandse Zaken uit Brussel hebt ontvangen, waarin U bevel gegeven wordt dadelijk naar Lan-tcheou te gaan. In het ministerie heeft men vernomen dat er een Engelse en een Duitse officier naar Lan-tcheou zijn vertrokken en daarop heeft men U getelegrafeerd zodra mogelijk naar Kansu te reizen om bij de onderkoning alles in 't werk te stellen opdat hij de belofte niet terugtrekke die hij aan colonel Fivé gedaan heeft van aan hem alleen de landen te verhuren, en de mijnconcessies toe te staan. Men is hier bang dat de Engelsen en de Duitsers zullen werken om de Vice-koning te overklappen en dus een grote schade de Belgen zullen aandoen. De minister hoopt dus dat uwe tussenkomst bij de Vice-koning dit zal kunnen beletten.

Binnen zes weken vertrekken Lambert en Ledent naar Lan-tcheou om de missie van colonel Fivé voort te zetten, maar men wil U vooruitsturen om de invloed van anderen tegen te werken. Gij kent de Chinese streken te goed om daar niet in te gelukken. Later zullen die Duitsers en Engelsen door anderen versterkt worden om door hun aantal grotere indruk op de mandarijn te maken. Het is dus jammer dat, in plaats van L. en L. alleen te sturen, men niet meer Belgen heeft laten gaan om te tonen dat wij zo machtig zijn als de anderen. In het ministerie wil men ons niet geloven als we zeggen dat men 5 of 6 heren naar Lan-tcheou zou moeten sturen.

U weet wel dat colonel Fivé mij drie jaar geleden aan het ministerie heeft voorgesteld om met U in Lan-tcheou te wonen en samen te werken. Maar tot nu toe heeft men nog niets beslist. Gij zoudt colonel Fivé en mij zeer goed kunnen helpen met aan de Minister van Buitenlandse Zaken te schrijven dat het nodig is, om de invloed van Engelsen en Duitsers tegen te werken, nog enige heren naar Lan-tcheou te sturen. Gij zoudt er nog aan kunnen toevoegen dat die heren wat ondervinding van Chinese zaken zouden moeten hebben. Ook kunt ge er aan toevoegen dat, met colonel Fivé aan 't hoofd, en mij voor helper in de mijnen, de Belgen best zouden lukken. De colonel zou graag terugkeren en ik kan altijd best met U over de baan. Zie hier het plan van een brief aan Mr Favereau :

Mijnheer de Minister,

1903

Op uw hoog bevel ben ik naar Lan-tcheou gereisd om er bij de Vice-koning de Belgische zaken in handen te nemen die vroeger door colonel Fivé aangevangen werden. Ik zal mijn uiterste best doen om deze zaken volgens uw wens te voleinden. Ik denk nochtans dat het niet zo gemakkelijk zal zijn daar ik verneem dat er Engelsen en Duitsers op weg zijn naar Lan-tcheou en hoogst waarschijnlijk zijn die heren maar een voorwacht van een zending die talrijk zal zijn om op de Chinezen indruk te maken, want in China schat men alles naar het uiterlijke. Ook veroorloof ik me eerbiedig U voor te stellen dat, om indruk te maken, de Belgische zending niet alleen, zoals nu, zou bestaan uit twee of drie leden, maar uit zes of zeven, en waarvan het hoofd een man van ondervinding en hoge positie zou zijn. Hier valt mij de naam van colonel Fivé uit de pen. Hij heeft van de Vice-koning een belofte gekregen waaraan de hoge mandarijnen zich niet zouden durven onttrekken. Zijne tegenwoordigheid zou de verdere onderhandelingen vergemakkelijken. De Belgische zending zou zich met verschillende vakken kunnen bezighouden, zoals landbouw, spoorwegen, mijnen, enz. Voor wat de mijnen betreft denk ik dat, indien Mr Geerts nog vrij is, deze best daarvoor in aanmerking komt. Hij heeft China, en bijzonder Mongolië en Mandchourie, sedert 10 jaar doorreisd op zoek naar goud- en kopermijnen, en hij zou hier ter plaatse staaltjes kunnen analyseren die anders naar Europa moeten worden gestuurd. Daarbij spreekt hij Chinees, iets wat zeldzaam is onder Europeanen.

Onze sociëteit zal misschien binnen zes of acht maanden de mijnen in Mongolië in productie brengen. Nu werk ik (Wittamer) in het laboratorium in afwachting dat men mij terug naar China zendt.

De brief vervolgt in het Frans. Het is een uitzonderlijke en bijtende tekst wat Fivé betreft. Het is dan ook best hem in de oorspronkelijke taal volledig weer te geven volgens het handschrift dat Otto naar Scheut stuurde.

Lettre de Wittamer... Excuses préliminaires... Vous savez déjà que je devais revenir en Chine, mais à cause des intrigues du Colonel F. tout a échoué, et j'ai été renvoyé à mon régiment. Il y a six ans je ne connaissais pas F. mais depuis je le trouve 10 fois plus mauvais que Francqui. (KURGAN en FROCHISSE, s.v.). Il ne m'a jamais pardonné mon voyage au Kansu et a raconté partout que j'avais marché sur ses brisées. Parlant de vous il m'a dit qu'il vous avait offert de payer votre retour mais que les missionnaires de Scheut par l'intermédiaire de l'aumônier de la cour, avaient fait des démarches en sens contraire auprès du Roi. Ce que le R.P. Van Hecke m'a affirmé être absolument inexact.

J'aurais beaucoup à vous raconter sur le compte du Colonel, enfin il a réussi... Le 9 Mai il a été convenu qu'on me rembourserait tous mes frais de

1903

voyage. Le 22 Mai il a déclaré que j'aurais à entretenir mon personnel, y compris Mr Lambert, et mon interprète avec 800 frs par mois alors qu'on paie 200 frs par homme et par mois pour la seule nourriture de 18 soldats de la légation de Péking. Je n'ai pas voulu souscrire à des conditions pareilles, et un Colonel du ministère de la guerre m'a affirmé que Sa Majesté m'en voulait.

J'avais pourtant bien arrangé mon voyage, et je suis convaincu que j'aurais rendu de grands services à S. M. et aux Missionnaires. Je ne désespère pas pourtant de venir encore en Chine. Je me suis mis en rapport avec un groupe franco-belge très puissant désireux de faire des affaires en Chine. Malheureusement ce groupe n'ose marcher de l'avant par suite de la guerre.

Quoi qu'il en soit, dès que mon retour en Chine sera décidé, je me mettrai en rapport avec vous... Salut. Wittamer.

Het komt ons niet toe een kritische en ondankbare vergelijking te maken tussen het eerste en het tweede deel van die brief. Te veel elementen van historische en psychologische aard blijven onbekend om te oordelen over twee mensen die mekaar op een nauwe Chinese weg moeizaam hebben gekruist. Hun gebrek aan samenwerking veroorzaakte de mislukking van hun plannen, waarvan ook Paul Spingaerd het slachtoffer werd.

Lauwaert schrijft op 6 april uit Si Siang :

Paul Spingaerd schijnt sedert een maand nogal erg ziek te zijn, ontstelde maag, druk op de borst, en lamheid in de benen. Hij heeft gisteren een telegram gestuurd om te vragen of er geen missionaris is die medecijnen kent. Dit is een luim van 'n ziek mens want hij heeft daar een protestantse dokter die hem verzorgt. Cathrien schijnt ook wat ziek te zijn. Enfin miseries heeft iedereen om de beurt.

Lauwaert schrijft nog een en ander over het voorstel Fivé — door Leopold II beaamd — om missionarissen van Scheut in te zetten voor zijn colonisatieplannen in Gansu :

Interviews met reporters zijn gelijk een roman. Ten minste 90 t.h. van wat ze schrijven zijn leugens. Indien colonel Fivé zijn verantwoordelijkheid wil opnemen in die zaak, dat staat hem vrij. Maar waarom wil hij daarin de missie en de missionarissen betrekken, en zich van ons bedienen als een lokaas om des te gemakkelijker uilen te vangen (faire des gogos) ? We veronderstellen dat het de koning is die kapitalen in Gansu wil investeren... Tot daar toe ! We moeten de waarheid doen kennen, we kunnen niet in geweten meewerken om mensen te bedriegen.

Ingenieur Ledent zou naar Gansu komen als consul. Goed. Maar is het de gepaste man voor China ? Ik trek zijn bekwaamheid als ingenieur niet in

twijfel. Hier is hij onopgemerkt voorbijgegaan. De echte ingenieur was Henrard. Nu is het waar dat enkel Ledent de voorkeur van Fivé genoot. Wat me meest ontstemt in Ledent is het feit dat hij te zenuwachtig is en de Chinezen niet kan uitstaan. Om het minste vliegt hij op ; slaat er op, en heeft ze zelfs enkele malen met zijn revolver bedreigd. Zonder Paul Splingaerd om hun te bedaren en hun geschillen met het volk te regelen, zouden noch Ledent, noch Fivé ooit levend naar België teruggekeerd zijn. 1903

Henrard was meer vredelievend, maar er waren andere dingen tegen hem. Indien we maar een man zoals Wittamer hier zagen aankomen als consul dat zou ons heel wat meer genoeg doen en we zouden meer hoop hebben op het welslagen van gelijk welke onderneming. Dat is tenminste een ernstig man.

Leopold II was ondertussen begonnen met de uitvoering van het plan Fivé. Op diens raad werd Ledent met de leiding ervan belast. Onderluitenant Lambert zou hem vergezellen. Op voorstel van diplomaat Maurice Joostens werd Splingaerd aangeworven als tolk en om de missie voor te bereiden.

Paul vertrok uit de Blauwe Stad naar Gansu op de zesde van de 7de Chinese maand. (KURGAN 1972, p. 592 spreekt over april). Alvorens te vertrekken had Splingaerd vanwege Joostens de volgende instructies gekregen :

Hij moet de schijn geven in eigen naam te handelen ; hij moet zich beperken mits een bescheiden bijdrage, enkel voorlopige contracten te ondertekenen met de eigenaars van mijnen en terreinen waarvan de toekomst verzekerd schijnt te zijn. Hij zal bij voorkeur naar die ondernemingen zoeken die reeds in uitbating zijn en waarvan de opbrengst nu reeds ongeveer kan worden beraamd.

Op verzoek van Joostens stelde Leopold II ter beschikking van „de Belgische mandarijn” de som van 3000 Kungfa taëls, wat toen gelijk was aan 9000 BF. Zoals we reeds weten mislukte de onderneming :

De twee afgezanten van de koning kwamen in China aan gedurende de zomer van 1903. Einde augustus verlieten ze onopgemerkt Peking op weg naar Gansu waar ze zich bij Splingaerd zouden voegen. Wat gebeurt er daarna ? We beschikken over te weinig gegevens om het doen en laten van de Missie Ledent te achterhalen. Maar één ding staat vast : ze eindigde op een mislukking. Volgens Albert Disière, consul te Tientsin heeft de onmin die heerste van 't begin af tussen Ledent en Splingaerd er lelijk toe bijgedragen. De missie viel spoedig uiteen, en, in augustus 1905, trad Splingaerd in dienst van de vice-koning van Gansu om hem te helpen zijn provincie uit te baten en er industriële ondernemingen te vestigen (KURGAN 1972, p. 592, en over Joostens, *id.*).

1903 We komen hier later op terug. Op 7 december vernemen we van Lauwaert dat er op 28 november een telegram van Joostens aangekomen is te Lan-tcheou voor Spingaerd bestemd. „Een reis naar Santaoho zou nuttig zijn. Vermits Spingaerd niet aankomt zal hij dus in Ordos gebleven zijn om er de zaken van de missie af te handelen”. En nog meer : hij beschermt de christenheid van Olagan-Beugerok tegen bandietenbenden. (*Missions*, 1904, p. 234).

Nog meer vernemen we uit een brief van Ivo Stragier, geschreven te Santaoho op 9 december :

De heren Ledent en Lambert zijn reeds vertrokken naar Leang-tcheou ; we hebben ze in 't geheel Vicariaat zo goed mogelijk behandeld en ik geloof dat ze zeer tevreden geweest zijn. Wat er ons verwondert, het is dat Mr Ledent Spingaerd niet genegen is en dat hij hem wil behandelen als een soort van werkmán. De brieven die Mr Ledent naar Paul schreef waren ver van broederlijk. Spingaerd hangt af van de minister van België en ze willen hem doen afhangen van hen en Fivé. De Hr. Spingaerd luistert natuurlijk niet naar hen en zet ze op hun plaats met de brieven die hij heeft. 't Ware aangenamer konden ze goed overeenkomen.

Ze werken ook verschrikkelijk voor de Hr. Fivé. Daar Fivé in België bij de koning niet goed stond, denk ik dat ze hem weer in de gunst willen krijgen. Mr Spingaerd denkt dat Mr Ledent een contract voor het exploiteren van petrolbronnen van de gouverneur tracht los te krijgen. Mr Fivé had gezegd dat hij dat contract had, maar 't was een simpele brief van de gouverneur. Daarmee heeft hij de koning willen bedriegen, 't geen niet gelukt is. 't Is jammer dat de heren die gestuurd worden altijd alle verdiensten voor zich houden, en niets overhebben voor Paul. Zonder Paul kunnen zij niets doen, noch loskrijgen" (A.S., F.V.I.b).

We lezen verder nog dat Paul altijd bereid is naar Ning-hia op te trekken om te werken aan Boxer-zaken voor de missionarissen. Maar Ledent laat hem niet gaan. Paul zegt dat hij op 'n zekere dag te paard zal springen „om te zien wat ze zouden doen”.

Het jaar eindigt met een brief van Lauwaert uit Lan-tcheou, geschreven op 28 december 1903 : „Eergisteren heeft Spingaerd me vanuit Ning-hia een telegram gestuurd : „Orders minister terug Santaoho later Lantcheou. Stuur al mijn brieven Ning-hia”.

FIG. 46. — Een groep Boxers wachten op hun terechtstelling.

1903 in de Chinese Geschiedenis

- 18 april : Rusland weigert Mandsjoerije te ontruimen zoals voorzien in de Conventie van 8 april 1882. Nieuwe en, voor de Chinezen, vernederende eisen worden gesteld, ook door Japan.
- 25 juni : Opstand in Guangxi. Anti-Qing beweging breidt uit over gans het land.
- 25 december : Japan verwittigt heimelijk China dat het een oorlog voorbereidt tegen Rusland.

HOOFDSTUK XV : Het verwarde kluwen

Basisinformatie over het kluwen, waarin de missie Ledent verstrikt is geraakt, krijgen we uit brieven van die tijd. Lauwaert schrijft op 7 januari 1904 naar Scheut dat Ledent zich voorneemt naar Lan-tcheou te komen : „Jammer dat Spingaerd hier niet is. Zonder hem kunnen ze hier niets doen”. Hij herhaalt dit letterlijk in een andere brief van 20 januari. Spingaerd van zijn kant schrijft uit Santaoho op de 23ste van de 1ste Chinese maand : „Gisteren is er eindelijk den eersten brief van de Heer Ledent aangekomen. Hij schrijft mij dat ik naer dan Kansu niet meer goet gaen, en dat mijn contract bijnaer ten Einden is”.

Dan regent het telegrammen. Paul staat op het punt naar Lantcheou te vertrekken wanneer hij een telegram krijgt uit Peking hem vragend onmiddellijk naar San tao ho terug te gaan, wat hij dan ook doet. Enkele dagen later bereikt hem een ander telegram ; dit gebiedt hem naar Lan-tcheou weder te keren om zich ter beschikking van Ledent te stellen. Dit laatste telegram kwam uit Brussel en was ondertekend „Cuvelier”.

Paul merkt terecht op dat niemand graag reist op de Chinese nieuwjaarsdag „althoewel mijn kameelen gereed staen om te vertrekken”. Precies dan komt er een brief van Ledent om hem te zeggen niet naar Gansu terug te komen, maar liever naar Peking te gaan. „Ze maeken een zot van mij”, commenteert Spingaerd.

Op 10 maart schrijft Lauwaert uit Lan-tcheou dat volgens Otto Ledent, die vernomen had dat Spingaerd in Santaoho was, besloot zich van hem niet meer te bedienen... Verder zal Ledent Brussel telegraferen om Spingaerd naar Tientsin te doen terugroepen. Zijn mandarijnenknop, zegt hij, heeft Spingaerds hoofd op hol gebracht.

Persoonlijk denk ik dat Spingaerd hier heel gelukkig zal mee zijn, en dat hij zich zolang te Ning-hia heeft opgehouden om aan de expeditie Ledent te ontsnappen. Maar wat zal Ledent doen zonder Spingaerd ? Hij kent geen woord Chinees en heeft zelfs geen tolk. Wat gronden betreft kan hij desnoods op de hulp van Monseigneur (Otto) rekenen, maar wat de petroleumvelden betreft, en de watermachines, hoe zal hij dat ooit met de mandarijnen kunnen bepraten ? Indien het waar is dat de oorlog is verklaard

tussen Rusland en Japan, dan zullen de Chinezen er zeker het verloop van 1904 afwachten vooraleer ze gelijk welke verdere toegeving doen aan de Europeanen. Zierende dat er niets te doen valt zal Ledent wel vlug naar België terugkeren.

In een volgende brief van 10 maart schrijft Lauwaert nog :

Over twee weken zullen Ledent en Lambert naar Lan-tcheou vertrekken. Drie weken geleden hebben ze een koerier naar Santaoho gestuurd om Splingaerd te gebieden naar Tientsin terug te keren. Wat zullen ze zonder hem doen ? Waarschijnlijk een klein reisje naar Lan-tcheou, Sining en Koukounoor, en dan terug naar Europa zonder iets gedaan te hebben.

En in een vierde brief van 25 maart schrijft Lauwaert naar Scheut :

Uw telegram, „Voor Otto : Steunt Ledent ; alle garanties zijn gegeven”. Voor Bermijn : „Overhaal Paul met missie Ledent mee te werken. Contract zal vernieuwd worden”, is op 23 maart hier aangekomen. Het deel voor Ledent zelf bestemd was onverstaanbaar, en hij heeft correcties gevraagd aan het telegraafkantoor. Mr Ledent heeft omtrent een maand geleden met opzet een koerier gezonden naar Santaoho om Splingaerd naar Tientsin terug te zenden. Die koerier zou hier over twee drie dagen moeten terug zijn. We zullen nu zien wat Splingaerds antwoord zal zijn. Indien hij de zaak ernstig heeft opgenomen zal hij wellicht reeds op weg zijn naar Tientsin, en Mgr. Bermijn zal hem niet meer kunnen tegenhouden. Indien hij nog enkele tijd te Santaoho blijft, dan schiet er niets anders over dan Mgr. Bermijn te verwittigen per telegram naar Ning-hsia. Een andere koerier zou wellicht te laat komen.

En wat zal Ledent zeggen ? Hij heeft het telegram naar Si-siang gestuurd zonder enige commentaar en beloofd onmiddellijk naar hier te komen nadat hij het deel dat hem betreft heeft kunnen ontcijferen. Volgens mij is de tegenwoordigheid van Splingaerd absoluut onontbeerlijk voor het welslagen van de missie. Hun voornaamste doel is de rechten te bekomen om petroleumbronnen uit te baten, en zonder Splingaerd zullen ze er nooit in gelukken met de hoge mandarijnen een gesprek te voeren. Ze hebben geen tolk omdat ze op Splingaerd rekenden.

Dezelfde informatie lezen we ook in Ottos brieven van 27 maart 1904, de eerste aan de algemeen overste te Scheut, de tweede aan Leopold II. Hier volgen de voornaamste punten uit de brief aan de koning.

België heeft concessies bekomen in Tientsin en in Han-kow. Indien we, dank zij Uwe Majesteit, aan speciale voorwaarden terreinen konden kopen, vooral in deze laatste stad, terreinen die later in waarde zouden winnen, dan

1904

meen ik wel dat we weldoeners zouden vinden om er de onkosten van te dragen en aldus de werkzaamheden van onze missionarissen uit te breiden, zij die thans nauwelijks genoeg hebben om te leven.

Het antwoord van Leopold II op die brief kennen we niet. Het verzoek van Otto moet men lezen in het licht van zijn tijd. Het verwondert enigszins dat de bisschop gronden trachtte te kopen in Han-kow, waar Scheut geen missionarissen had.

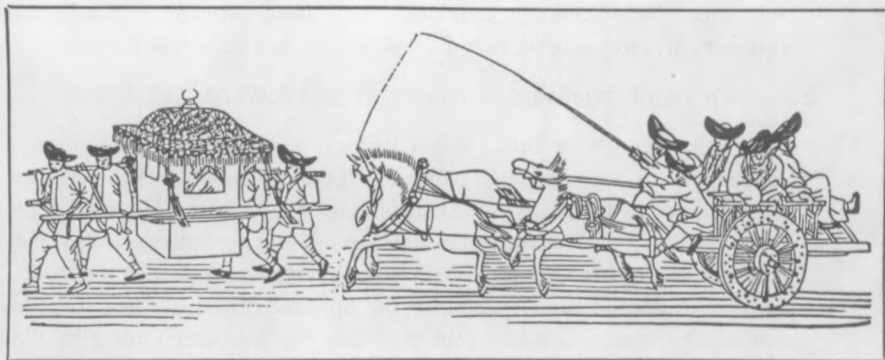

FIG. 47. — Chinese traditionele draagstoel en kar.

Ledent komt weer op het toneel in een brief van Lauwaert uit Sisiang, 9 april 1904.

De koerier die Ledent naar Santaoho had gestuurd om Splingaerd te vragen naar Tientsin terug te gaan is hier aangekomen met een lange brief van Paul. Hij verontschuldigt zich niet geweten te hebben dat hij onder de bevelen van Ledent stond. Het is enkel door een telegram door zijn zoon Alphonse gestuurd op het einde van de twaalfde Chinese maand, dat hij dit feit vernomen heeft. Hij heeft zijn vrouw naar San-tao-ho doen komen en was gereed om met haar naar Lan-tcheou af te reizen toen de koerier van Ledent is aangekomen. Hij wist niet goed wat gedaan, en vroeg aan Mgr. Otto hem een andere koerier te zenden om de juiste intenties van Ledent te kennen waarna hij een besluit zou nemen.

Van zijn kant is Ledent ook wat rap te werk gegaan: Splingaerd wegzenden stond gelijk met het mislukken van de zending. Zo is hij erg tevreden geweest dat Splingaerd zijn bevel om onmiddellijk naar de kust (Tientsin) terug te keren niet ernstig heeft opgenomen. Met Mgr. Otto en Bermijn als middelaars zullen ze allebei nog „de face” hebben. Een koerier

werd dus onmiddellijk naar Santao-ho gestuurd om Spingaerd terstond naar 1904 Lan-tcheou te ontbieden. Ledent en Lambert zijn op 31 maart vertrokken naar Si-ning en Kou kou noor.

Nu ieders „face” gered was konden de zaken weer vooruit. Lauwaert schrijft op 9 mei uit Si-siang dat Ledents koerier terug kwam met het goede nieuws dat Paul aangenomen heeft zodra mogelijk naar Lan-tcheou te komen. Maar een kleine opstand is ontstaan rond San-tao-ho en Mgr. Bermijn wil Paul ter plaatse houden om de christenen gerust te stellen, en om zo mogelijk de opstand te stillen. De bisschop heeft vanuit Ning-hia aan Ledent een telegram gestuurd om hem de vertraging van Pauls aankomst uit te leggen.

Ondertussen waren de omstandigheden te Lan-tcheou in die mate verslechterd dat Lauwaert op 24 mei schreef: „Ledent en Lambert wachten met ongeduld op Spingaerd. Maar zelfs met hem kunnen ze hier op 't ogenblik niets doen”.

Maurice Joostens, de Belgische gezant te Peking, stuurde op 19 juni het volgende telegram aan bisschop Van Aertselaer te Kalgan: „Ingeval Spingard nog in uw missie is, gelieve hem te doen wachten. Indien hij in de Blauwe Stad is, gelieve hem terug te roepen naar Siwantze om de Belgische reizigers te ontmoeten die in drie of vier dagen daar aankomen”.

Leo Van Dijk (1878-1951) voegt hier, in een brief aan Van Aertselaer van 26 juni, nog het volgende pikante verhaal aan toe:

Ledent liet me verstaan dat Spingaerd niet naar Lan-tcheou wilde komen omdat hij (Ledent) van zijn rechten misbruik had gemaakt. Ledent deed hierover erg mysterieus. Ik weet om welke domme zaak het hier gaat: Spingaerd beweert dat hij door de koning der Belgen gezonden is, en eiste dat men hem de karren van Lan-tcheou zou sturen. Dit werd hem geweigerd omdat hij geen dokumenten als gezant van de koning kon voorleggen.

In het holste van de nacht hoor ik lawaai. Ik kom uit mijn kamer en zie de kok van Ledent op het dak van de keuken. Hij vertelt me wat volgt: Spingaerd en Ledent zijn slaags geraakt en er vloeit bloed. Ijlings loop ik naar de plaats van al die heibel. Ik zie licht op Ledents kamer. Ik ga binnen en vind er een man badend in zijn bloed. Wat is er gebeurd? Mr Ledent in een slechte luim had naar de knechten van Spingaerd geroepen dat ze moesten zwijgen. Ze verstaan niet wat hij zegt. Een woedende Ledent komt uit zijn kamer, en met een stok gewapend begint hij op Spingaerds knechten te kloppen, maar echt kloppen om ze dood te slaan. Één van hen krijgt een slag op z'n schedel en blijft liggen met een wonde zo groot als een vuist. Op de kreten van de gewonden wordt Spingaerd wakker, staat op en vraagt wat

1904

er gaande is. Hij gaat bij Ledent, maakt zich kwaad ; hij staat als vechtersbaas vóór Ledent. Gebaren, kreten, ten aanval... Precies dan komt men mij waarschuwen... Spingaerds zaken lopen verkeerd... Lings beide kanten is er geen de minste hoop...

Splingaerd heeft me gevraagd naar Brussel te telegraferen om te vragen van wie hij eigenlijk bevelen diende te ontvangen. Hij denkt dat Lambert en Ledent zwarte goederen verhandelen...

Hier volgt dan weer een lange brief van Lauwaert over Ledent-Splingaerd, naar Scheut gestuurd op 2 juli 1904. Lauwaert herhaalt wat we reeds weten : Spingaerd heeft aan Ledent geschreven dat hij bereid is naar Lan-tcheou terug te komen nadat de opstand rond Santaoho zal geluwd zijn. Bermijn heeft hem weerhouden. Ledent werd hiervan verwittigd, maar nam het kwalijk op. Aan Otto schrijft Ledent dat hij Bermijn verantwoordelijk stelt voor een mogelijke mislukking van zijn zending. Scheut zond een telegram naar „Catholic Church Lan-chow” voor Ledent : „Telegrafeer stand van zaken en verblijf Spingaerd”. De betekenis was niet duidelijk, maar het telegram werd naar Ledent doorgestuurd... „We begrijpen niet hoe het mogelijk is dat Spingaerd is kunnen vertrekken naar Kan-su en het nodige geld voor die reis (24 000 F volgens Ledents brief aan Otto) kon samen-krijgen”.

Splingaerd heeft zich erg vernederd gevoeld gedurende een vorige reis. Fivé en zijn gezellen dachten dat het voldoende was hem goed te betalen, en voor de rest, dat ze hem konden vergeten en alle eer voor zich houden. Dat was een grove fout. Spingaerd, zonder veel opvoeding te hebben, is bewust van zijn waarde en houdt van zijn eer. Hij weet heel goed dat, zonder hem, Fivés missie zou mislukt zijn, en dat hij heel wat hinderpalen uit de weg kon ruimen, daar waar de opvliegendheid en het gemis aan ondervinding zeer erge gevolgen hadden kunnen hebben.

Lauwaert verwacht dat er een andere expeditieleider zal aangeduid worden, en dat het Wittamer zal zijn. Op 19 juli kwamen Ledent en Lambert te Si-siang aan op weg naar Kouldja. Op 6 juli had Spingaerd een telegram ontvangen uit Brussel : „Ten gevolge einde missie Ledent, weet dat uw eerste instructies in voege blijven. Stel U ten dienst van missionarissen van Scheut voor onderhandelingen waarmee wij hen zullen belasten. Decuvelier”. Later op dezelfde dag volgt nog een ander telegram voor Paul : „Ten gevolge van einde missie Ledent, stel U samen met Lambert ter beschikking van missionarissen om samen te werken volgens instructies die ze hebben ontvangen. Fivé telegrafeert U in zelfde zin. Kunt rekenen op 15 000 taëls voor nodige uitgaven. DeCuvelier”. Spingaerd heeft de inhoud van die

telegrammen aan Ledent en Lambert meegedeeld. Maar ze zeiden dat die 1904
niets met hen te maken had.

Die woorden wekken zoveel te meer verwondering omdat Lambert rechtstreeks in één van die telegrammen wordt vernoemd. L. en L., zoals ze dikwijls in brieven worden genoemd, verlaten Si-siang op 22-23 juli. Op 21 's avonds nodigen ze Lauwaert en bisschop Otto uit op een diner. Otto toont aan Lambert het telegram waarin te lezen staat : „Fivé telegrafeert U in zelfde zin”. Volgens de bisschop zou Lambert in China moeten blijven. Die zin over Fivé kan niet slaan op het telegram van Fivé aan Ledent (3 juli), drie dagen vroeger verstuurd dan het telegram aan Spingaerd, en duidelijk in tegenspraak met dit laatste telegram... Het telegram aan Ledent roept Lambert terug ; dit aan Spingaerd doet hem blijven. Het is klaar dat er een telegram van Fivé ontbreekt of achterbleef. Lambert antwoordde dat hij er geen zier van verstaat. Wat hem betreft, hij kent de Cuvelier niet ; hij was gestuurd op bevel van Fivé, en kreeg bevel van Ledent die hem nu beveelt van naar België terug te keren.

Terwijl de discussie voortduurt komt er een knecht binnen met twee telegrammen : één ervan was het telegram van Fivé ; het andere was een telegram van Fivé aan Cuvelier. Dit telegram verdreef elke twijfel : Lambert moest in China blijven.

Lambert erkende dit feit, en voegde eraan toe : „Ik ben ongetrouwd, en dat is me om 't even”. Maar het zou hem hard vallen onder de bevelen van Spingaerd te werken, en voor elke uitgave zijn toestemming te moeten vragen. „We deden hem verstaan dat, volgens de telegrammen niet Spingaerd zijn overste was, maar wel, voorlopig, Mgr. Otto. De 15 000 taëls waren ook niet bestemd voor Spingaerd maar voor de expeditie. En dat er voorzeker een andere baas zou aankomen onder wie beiden zouden moeten werken”.

Ondertussen was de gezondheid van Ledent niet al te best, en Mgr. Otto stelde aan Lambert voor hem mee te nemen tot Urumchi vanwaar hij naar Lan-tcheou zou terugkeren. Lauwaert en Otto trekken zich in de residentie terug. L. en L. zijn nu alleen om alles te bespreken. Ledent zegt iets over een telegram naar Brussel om voor te stellen eerder langs de oostkust terug te keren dan wel over Ili.

Lauwaert meldt op 5 augustus dat hij de tekst van de fameuze telegrammen in handen heeft gekregen. Hij noemt ze op :

1904

1. „Contrairement ordre antérieur Lambert restera avec Splingard : accusez réception toutes lettres de ordre rejoindre Liège remettez documents Splingard Lambert. Fivé”.

2. „Splingard confusion qui chercher établir sans valeur. Cuvelier et moi donnons instructions identiques et même origine. Ledent rentre vous ordonnons poursuivre avec Lambert intérêts missions fivé Lambert restera avec Splingaerd télégraphiez rentre Ledent. Fivé”.

Op 22 juli stuurde Ledent aan Fivé het volgende telegram : „Bevel ontvangen naar Luik terug te keren. Ontvang nieuw telegram. Alleen reizen is onmogelijk. Vraag Lambert meegaan tot Kuldja of de kust. Regel toestand Lambert. Ledent. Reis alleen onmogelijk. Otto”.

FIG. 48. — De *Qilin* of eenhoorn, Chinees fabelachtig dier.

Lauwaert bestempelt Ledents telegram als „stupide”. Als „alleen reizen onmogelijk is”, zal het dan ook zo niet zijn als Lambert terug moet komen ? Hij denkt dat Lambert heimelijk hoopt nieuwe instructies te krijgen om naar België terug te keren, „wat wel 't beste zou zijn”. Ledent en Splingaerd horen niet samen. Komt er een nieuwe leider, dan is Lambert hier niet meer nodig.

Het spel is nog niet ten einde. In naam van Splingaerd zendt Van Dijk een telegram uit Lan-tcheou : „Wittamer veniet huc” (Wittamer zal naar hier komen). Als Wittamer Ledent vervangt zal er niemand bij verliezen... Splingaerd heeft brieven ontvangen van zijn vriend Robert Geerts, een chemicus die 10 jaar in Gansu verbleef (FROCHISSE 1937). Geerts geeft hem de raad naar minister Faverau te schrijven in de zin die we reeds kennen (p. 166).

Ondertussen is Ledent over Xi'an naar Hankow en de oostkust vertrokken. Lambert bevindt zich in een vervelende situatie. Splingaerd had geweigerd L. en L. in zijn huis te herbergen te Lan-tcheou. Van Dijk heeft nu Lambert op zijn hals, samen met zijn 4 knechten en 4 paarden. Otto, in een brief van 22 september merkt hier op aan: „Splingaerd heeft bij die misplaatste grap heelwat verloren! Hij krijgt het wat in den kop met zijn mandarijnenknop”!

Maar elke medaille heeft haar keerzijde, en Paul liet zich niet onbetuigd. Op 20 december schrijft hij zijn *pro domo* in de zaak L. en L. De merkwaardige „Lettre d'explication pour expliquer comment il n'a pas reçu L. et L. à leur arrivée à Lan-tcheou”, werd hoogstwaarschijnlijk door hem aan P. Van Dijk gedictieerd, en door deze in het Nederlands (met bovenstaande Franse titel) opgenomen. De tekst werpt een scherp licht op Pauls karakter. Hier volgt hij in zijn geheel zoals Paul hem schreef:

Ik kan onderdanig zijn maar om met zulke man als Ledent om te gaan is mij onmogelijk. Na hun (L. en L.) vertrek naar Lan-tcheou was ik naar de bergen gegaan om mijnen te onderzoeken. Vóór mijn vertrek brachten we in de pastorie voor elk van die heren kamers gereed. Zij hadden getelegrafeerd dat ze terugkwamen, maar zonder den dag aan te duiden. Dus was ik niet thuis en ze namen dat kwalijk op. Zoo gauw als ik van hunne aankomst wist, was ik op eenen sprong te Lan-tcheou. Eerst zag ik P. Van Dijk, die me zeide dat ze zeer slechtgezind waren. Hij deed Lambert komen en alles kwam goed uit: de hand werd gegeven van beide kanten. Nu moest ik nog Ledent zien. Ik dacht dat er grove woorden zouden voor den dag komen, maar nee, hij gaf mij ook de hand en zeide dat ik hun een schoonen toer had gespeeld. Ik zegde dat ik anders niet kon, daar ik mij niet wilde belachelijk maken met twee heeren te laten binnen komen als ik zelf niet thuis was. Daarna kwam ik iederen dag met hun in de pastorie te samen. Den dag voor 't vertrek van Ledent, verzocht ik hem met Lambert en P. Van Dijk op diner. Zij namen het niet aan. P. Van Dijk kwam alleen en Ledent vertrok zonder mij goeden dag te zeggen. Ik ook liet mij niet zien. Sedert dien tijd is Lambert ook niet bij mij willen komen.

Aan dergelijke onaangenaamheden hangt er altijd een lelijke staart. Lambert woont in bij Van Dijk. Splingaerd is zijn buur. Ze groeten mekaar nooit tenzij ze elkaar onverwacht bij Van Dijk ontmoeten. Die kan zijn post niet verlaten omdat hij het ergste vreest tussen beiden.

Nu het zeker is dat Wittamer niet komt, wacht Lambert om terugeroepen te worden. Ondertussen helpt Splingaerd Mgr. Otto met enkele

1904 hangende zaken. Ondertussen is Lambert hersteld van tyfuskoorts. Hij werd verzorgd in het protestants hospitaal te Lan-tcheou...

Splingaerd heeft aan Lauwaert een brief getoond van de Cuvelier waarin hij schrijft dat hij voortaan zijn instructies rechtstreeks zal krijgen van hem persoonlijk, en niet van Fivé. Splingaerd liet dan aan Jan en alleman weten dat hij niets meer uit te staan had met Fivé, noch met Ledent tot hij orders zou krijgen van de Cuvelier. Pas later ontving hij te Ning-hia het telegram van de Cuvelier hem mededelend dat hij onder het bevel stond van Ledent. Die gaf hem instructies om naar de kust terug te keren. Maar Paul reisde af naar Lan-tcheou op verzoek van Mgr. Otto. Splingaerd betrouwde Fivé-Ledent niet, en vermoedde dat Fivé en de Cuvelier één en dezelfde persoon waren. Lambert weigerde de Cuvelier te erkennen, aangezien hij besloot met Ledent over Ili te reizen, zelfs nadat hij een telegram van de Cuvelier had ontvangen hem vragend dat hij in Lan-tcheou zou blijven. Enkel later, na orders van Fivé is hij gebleven.

Lambert zegt dat Splingaerd een onbekwaam en onhebbelijk mens is ; dat de stad zich halfdood heeft gelachen om zijn dwaasheden ; dat hij geen Chinees kent (!!), en meent ja te horen als men neen zegt ; dat hij de zaak van de mijnen verbod heeft door ze in zijn eigen naam op te eisen terwijl ze volgens hun orders moesten aangeworven worden voor de firma Fichet van Brussel (de stroman van de koning) ; dat zijn knop hem zot maakt van hovaardij ; dat hij alle mandarijnen tegen zich in het harnas jaagt omwille van al zijn vertoon ; in één woord, dat hij moet teruggeroepen worden !

Lauwaert neemt de verdediging van Splingaerd op. Hij is fier over zijn knop, zegt Lauwaert, maar niet hovaardig. Wel handelt hij parvenuachtig. Lambert wil zeker iets doen, maar zonder tolk heeft hij zich willen bedienen van een protestants minister, de Hr. Meason. Lambert en Splingaerd gaan ieder hun weg, zonder mekaar op de hoogte te houden van wat ze doen. P. Van Dijk (een Antwerpenaar !) houdt meer van Lambert, *the perfect gentleman*, dan van Splingaerd, „die eerder de manieren heeft van een boer”.

Er is ook een nota van Otto die een en ander verduidelijkt :

Rond 15 december heeft Splingaerd een brief ontvangen van de Belgische minister te Peking, de Hr de Gaiffier, gedateerd 4 november.

Mr de Colonel,

Ik heb uw telegram van 28 oktober ontvangen waarin U zegt dat de gouverneur weigert rechten op mijnen aan vreemdelingen af te staan, en U

zinnens zijt naar Peking terug te komen. Ik heb Brussel hiervan verwittigd. 1904
Brussel geeft zich goed rekenschap van de moeilijkheden waarmee U te kampen hebt, maar rekenend op uw beproefde ondervinding in Chinese zaken, vraagt men U te Lan-tcheou te blijven en de onderhandelingen verder te zetten. De manier waarop dit moet gedaan worden, laat Brussel aan uw oordeel over. Graag lees ik, Mr de Colonel, uw eerstkomende mededelingen.

Lambert wordt in die brief niet genoemd. Wordt hij teruggeroepen? Ledent heeft aan Lambert geschreven dat zijn en Spingaerds goede naam niet boven verdenking staan. Men roddelt in België heelwat „over hun krakeel, hun losbandig leven, enz.". Otto heeft nooit gehoord dat ze ruzie maakten, en op hun privé leven valt er niets te zeggen. In alle geval, zelfs indien Spingaerd slaagt in de aankoop van mijnen, dan is het toch hoogst onwaarschijnlijk dat hij ze door Chinezen zal kunnen laten uitbaten.

Was Spingaerd geveleid met de diplomatische eretitel van „colonel"? Misschien.

Eindigen we dit bewogen jaar met enkele Spingaerd-brieven. Op 16 oktober schrijft hij uit Lan-tcheou naar Scheut:

Als men jong is kan men tegen allens. Ik begin het ook gaen te merken. Het rumatism begint mij overal gaen te abateeren, en van tijd tot tijd zoo sterk als dat ik mij te paerd niet kan houden daerom heb ik mij een draegstoel aangeschaft om gemakkelijk mijne reizen te kunnen maken.

Hij laat aan Van Aertselaer weten op de 18de van de 12de Chinese maand dat „Mijne vrouw gezond hier (te Santaoho) is aangekomen". Over Ledent laat hij zich ongunstig uit: „Die denkt dat hij alleen het verstand heeft". En verder: „Ik heb eenen Tellegram van onzen Koning bekomen als dat ik de zaeken van de Mission moet afmaeken. Ik zal alles stil houden en maer niets laten blijken, maar alles voor mij houden". Hij geeft nieuws over zijn gezin:

De drie grootste meistjes zijn van Europa terug; de 5 jongere zijn nog in school bij de zusters. Zoodat de 8 meistjes allen in Shanghai zijn. Den kleinen Jan Bathist is ook met den Boxers tijd wederom van Peking uit naer Shanghai door zijnen broeder Alphons gezonden. Mijnen houston zoon Alphons werd eenen grooten man, en is gedecoreerd geworden van den Chinesen keizer, van den Ruschen Keizer, van den Belgischen Koning (3 Rang, 1st Class) en van Engelschen Koning. Remi dezen bekleed ook een goede plaats, en is geren gezien. Zoowel van Chinezen als van Europejoenders. Hij is opzichter van de koolmijnen van Kou-pyin (Kaiping) waer meer dan 5000 arbeiders zijn en heeft de 7st maen een jonge dochter

1904-1905   bekomen... Alphonse zendt mij zijn photograph in uniform (van het Belgisch) leger. Hij ziet eruit als den Duc Daerenberg" (A.S., A.II.g).

Alphonse verdiende zijn decoraties omwille van zijn moedig optreden tijdens het beleg van de Pet'ang door de Boxers in 1900. Hij wierp barricaden op en bleef tot het laatst op de bres.

1904 in de Chinese Geschiedenis

- 8 februari   : *Japan verbreekt de diplomatieke betrekkingen met Rusland. De Japanse vloot valt Lüshun (Fengtian) aan. Twee dagen later breekt de Japans-Russische oorlog uit.*
- 15 mei   : *Tibet verklaart de oorlog aan Engeland.*
- 7 september   : *Younghusband tekent de Lhasa Conventie met Tibetaanse afgevaardigden. Voortaan zullen de Tibetanen geen onderhandelingen meer voeren met buitenlandse machten zonder instemming van Engeland.*
- 6 november   : *Meer dan 10 000 Moslims gaan in staking te Xiangfu (Honan) en beletten de voedselaanvoer naar Kaifeng, de provinciale hoofdstad. De opstand wordt vlug onderdrukt door Chinese troepen.*

De zaak Lambert-Ledent-Splingaerd loopt stilaan uit op een roemloos einde. Lauwaert schrijft op 1 februari 1905 naar Scheut dat er „nog niets veranderd is in de betrekkingen tussen die heren”. Lambert is vertrokken naar België en Ledent is zonder nieuws van Brussel, „en verveelt zich erg”. De terugroeping van Ledent was reeds bekend in Scheut op 10 november 1904. Hoe komt dat ? „Zou men weer van gedacht veranderd zijn na Fivé gehoord te hebben” ?

Ondertussen heeft E. de Gaiffier d'Estroy (zie KURGAN 1972 en FROCHISSE 1937) aan Splingaerd laten weten „dat hij, volgens eigen goed-dunken, mijnen en landerijen mag *aankopen*, en ze door Chinezen laten uitbaten”. Ongelukkig heeft Splingaerd die brief aan Lambert laten lezen.” De Belgische minister te Peking heeft een fout begaan, en heel zeker zal Ledent die tegen hem uitspelen.

Splingaerd, als Europeaan, kon geen landerijen aankopen op eigen naam ; en ze doen uitbaten door Chinezen zou indruisen tegen de overeenkomst tussen Mgr. Otto en de Favereau volgens welke enkel missionarissen ervoor in aanmerking komen.

Volgens Lauwaert doet Splingaerd al wat hij kan om zijn betrekkingen met Lambert te verbeteren. Hij heeft hem een kamer naar keus aangeboden op de binnenplaats van zijn huis ; hij heeft hem ettelijke malen op een diner uitgenodigd ; hij houdt hem op de hoogte van al wat hij doet en van de instructies die hij ontvangt". Maar alles is vruchteloos. Lambert wil met Paul niet samenwerken ; „hij zou zich vernederd gevoelen door Pauls voorstellen aan te nemen". De warboel wordt steeds groter. Otto vraagt aan Lauwaert geld te laten sturen voor een aangekocht stuk grond. De bisschop heeft ook naar Lambert geschreven. Die brief werd onmiddellijk aan Fivé getoond om telegrafisch toelating te vragen de gelden die in een bank te Shanghai waren gedeponneerd te kunnen opnemen. Die som bedroeg 80 000 BF. Maar wie kan ze trekken ? Niemand, zegt Lambert. Sinds Ledents vertrek, is dit voorbehouden aan Fivé. Er zijn ook 15 000 taëls „ter persoonlijke beschikking van Splingaerd volgens een telegram van de Cuvelier". Voor wie moeten die dienen ? „Wel, zegt Lambert, 't is voor het persoonlijk gebruik van Splingaerd en ook misschien van mij". Maar, hij voegt eraan toe : „U begrijpt wel dat ik van Splingaerd niets kan aanvaarden". 15 000 taëls voor het persoonlijk gebruik van Splingaerd en Lambert ! Dat zal wel niet waar zijn ! Die moeten dienen om de aangekochte gronden te betalen ! Men heeft de indruk, commentarieert Lauwaert, dat het hier om twee verschillende missies gaat : die van Fivé-Ledent-Lambert en die van de Cuvelier, de Gaiffier en Splingaerd. De twee bazen, Fivé en de Cuvelier, zenden elk afzonderlijk geld naar hun cliënten in China !

De missie Ledent-Lambert is een lichtzinnige onderneming geweest, evenals die van 1900. Vroeger en nu was men onvolledig ingelicht over de toestand van mijnen en terreinen. Fivé is, samen met Splingaerd, bij de Vice-koning geweest om over mijnen te spreken en hij heeft zijn voorwaarden schriftelijk meegedeeld. De Vice-koning heeft ook schriftelijk geantwoord (op een klein rood papiertje, zo groot als een Chinese postkaart) dat „die zaak over mijnen te Peking moest worden behandeld en niet te Lan-tcheou".

Ledents instructies vermeldten echter dat Splingaerd eerst en vooral de Vice-koning moest herinneren aan wat hij in 1900 aan Fivé beloofd had. Fivé heeft dus in Brussel verteld wat de Vice-koning hem had gezegd over mijnen. Splingaerd ontkent ten stelligste dat de Vice-koning gelijk wat had beloofd. Herhaaldelijk heeft hij aan Fivé gevraagd het betreffend document te mogen inzien. Fivé heeft dit halsstarrig geweigerd en het stuk naar Brussel meegenomen. Er zijn wel sinologen in België die dit stuk kunnen vertalen, maar men moet opletten dat Fivé er niet zijn eigen wending aan geeft.

1905   Ledent — Lauwaert gaat nog immer verder — heeft bij zijn aankomst te Lantcheou een flater begaan. Met Lambert is hij de Vice-koning gaan opzoeken. Ze eisten dat men hen zou binnenlaten door de centrale ingang die enkel voor de Vice-koning zelf wordt geopend. Dit veroorzaakte heel wat problemen. Men heeft hen drie uur laten wachten met heen en weer geloop en gepraat. Ledent bleef bij zijn stuk en de Vice-koning heeft eindelijk toegegeven. Maar zo'n manieren zijn niet erg wijs als men gunsten in verband met mijnen wil bekomen ! In 1900 hebben Fivé en Splingaerd het niet beneden hun waardigheid geacht dat men hen langs een zijdeur binnenliet.

Dan maakt Lauwaert een lelijke veronderstelling : aangezien Lambert zonder nieuws zit is het best mogelijk dat postpaketten geopend worden om de correspondentie van Lambert eruit te halen.

En als laatste nieuws : Splingaerd is brigadegeneraal benoemd omwille van zijn heldhaftige verdediging van Olagan-Beugerok tegen een grote bende bandieten (zie p. 170).

FIG. 49. — Chinese infanterist in Splingaerds tijd.

Splingaerd schrijft een eigenaardige brief naar Wittamer uit Lancheou 1905 op datum van 5 februari 1905. De tekst is in het Frans, dus heel waarschijnlijk door Van Dijk opgenomen en vertaald. Enkel de „groeten van Catherine” zijn in het Nederlands. Splingaerd heeft eigenhandig ondertekend.

Ik heb uw vriendelijke brief van 17 oktober 1904 goed ontvangen. Ik dank U hartelijk voor uw goede wensen voor het jaar 1905, en ook voor het interessant nieuws. Hoe jammer toch dat U niet naar China komt om met mij samen te werken. Ik heb lang op U gewacht ! Mijn zoon Alphonse had me laten weten uit Peking dat ge aangekomen waart. Wat er ondertussen gebeurd is, dat verneem ik uit uw brief. Hoe is het mogelijk dat men U 800 F aanbiedt per maand ! Er is uw personeel, Lambert inclus, uw tolk, etc. Men zou waarlijk denken dat mensen die zulk een voorstel doen nooit een voet buiten hebben gezet ! Die 800 F waren een voorwendsel om U te beletten naar China te vertrekken.

Maar, zegt U, ik geef de moed niet op. Wel, Mr Wittamer, ik hoop U hier te zien aankomen zo vroeg mogelijk. Weet dat U in China zeer hoog staat aangeschreven. Ik zelf hou veel van U. Met ons twee kunnen we goed werk doen. De missionarissen vinden U zeer sympathiek. De Chinezen houden van U, want U kunt hen verdragen en hen behandelen zoals het hoort. En zeggen dat men deze grote hoedanigheden om in China te slagen opoffert aan de grillen van een individu ! Hij zal zeker zijn slag niet thuis halen in de hemel. Ik blijf overtuigd dat ik U in China zal terugzien.

Ik heb heelwat kommer omwille van mijn zaken. De omstandigheden zijn slecht. Maar ik geef de moed niet op.

Verontschuldig me zo laat te antwoorden. Ik heb uw brief aan Mgr. Otto willen meedelen, een man met gezond verstand. Het is goed voor hem zijn wereld te kennen.

Hartelijke groeten.

(Get.) P. Splingaert (*sic*)

Beste en hartelijke groetenisse van mijne Vrouw Cathrin.

Lauwaert weet nog meer te vertellen. „Ik verneem dat Splingaerd zijn post zou kunnen verliezen. Men wil weten wie verantwoordelijk is voor het mislukken van de expeditie. Wat mij betreft, de fout ligt te Brussel” (Si siang, 28 maart, 1905).

En hij voegt eraan toe :

Een verandering van mandarijnen zal wellicht aan Splingaerd toelaten de onderhandelingen over de mijnen te heropenen, tenzij hij zelf naar de andere

1905

wereld vertrekt want zijn ziekte duurt te lang om geen zorgen te baren. Ik verwacht ook in 't kort opklaringen nopens de positie van Spingaerd zoals die door een telegram van de Cuvelier in het vooruitzicht werd gesteld : U zult in 't kort bericht krijgen over eventuele vernieuwing van contract langs missionarissen van Scheut om die daartoe door mij gemachtigd zijn.

Daar blijft het natuurlijk niet bij. Ongeveer een maand later, op 27 mei, schrijft Lauwaert weer uit Si siang naar Scheut :

Op 4 mei schrijft me pater Van Belle (1857-1918) dat het met de gezondheid van Spingaerd ietwat beter gaat. Hij heeft nog weinig kracht in armen en benen, en hij neemt nog geen solied voedsel. Maar hij heeft weer moed.

Men biedt hem een proefcontract aan voor twee jaar, met loonvermindering van 15 000 F tot 6 000 F. Het verschil is groot, en staat hem niet aan. Met de volgende post zal hij de stukken over de vernieuwing van zijn contract binnenkrijgen te laten of te nemen. De „King Wang” heeft hem toelating gegeven om de petroleumbron uit te baten waarvan men niet weet hoe rijk ze is. De ligging van die bron is niet gunstig wat het verkeer betreft. Wil men met de zaak van de Kansumijnen verdergaan, dan moet men een middel vinden om Spingaerd hier te houden.

Zo gaat het verder in een lange brief van Lauwaert naar Scheut verstuurd op 9 juni 1905. Hij geeft Paul de raad het nieuwe contract niet te aanvaarden, maar weet niet goed waar met hem te blijven gedurende de tijd die volgt. Men mag niet veel meer van hem eisen want „hij is een oud man ; hij verdraagt de vermoeienis van reizen in China niet meer”.

Spingaerds antwoord liet niet op zich wachten. Op 20 juni zond hij een telegram naar Lauwaert : „Ni accepte, ni refuse. Beaucoup de chance de réussir avec nouveau vice-roi après entrevue avec lui. Spingaerd décidera. Lettre suit. Van Dijk”.

Lauwaert voegt hieraan toe : „Ik vrees dat Spingaerd zich te ver zal engageren en onmiddellijk zal gaan onderhandelen, te meer daar men in Brussel schijnt van zienswijze veranderd te zijn wat de mijnen in Kansou betreft”.

De door Van Dijk beloofde brief werd door Spingaerd geschreven op „den 20st Junij 1905, of den 18st van de 5de Chinese maend”. Hij meldt aan Lauwaert wat volgt :

Gisteren is het langverwachte nieuws in Lancheou aangekomen. Vandaag is het de eerste maal dat ik de pen opneem. Iedereen dacht dat „ik er niet meer zou door gekomen hebben”. Ik hoop met de nieuwe gouverneur beter

over de baan te kunnen dan met den ouden „Broem Beer”. De nieuwe 1905 gouverneur is bij zijn afreizen op bezoek geweest bij de Belgische gezant te Peking en hij heeft heel veel over mij gezegd. Hij wil met mij meewerken betreffend de mijnen.

Op het nieuwe contract, mij uitgelegd door P. Van Dijk, was het me onmogelijk onmiddellijk ja of neen te antwoorden. Het nieuwe contract is bedenkelijk : wat moet ik met 6 000 F doen ? Na zes jaar miserie, troebels en gevaren, dacht ik dat mijn salaris zou verhogen, en dat ik 6 jaar lang 18 of 20 000 F zou bekomen hebben. Het is belachelijk. Men had me dat heel wat vroeger moeten laten weten in plaats van me een jaar langer aan de draai te houden. Dan had ik mijn plaats in Tientsin (*i.e.* bij de Kaipingmijnen) behouden. Nu willen ze me uitpersen om de schade en schuld van Fivé en Ledent te recupereren... Ik zou wel meer willen schrijven, maar mijn kop begint te draaien (A.S., A.II.g).

Terwijl de grond van de zaak, namelijk de vernieuwing van Spingaerds contract, onopgelost blijft, gaan er enkele weken voorbij. Ondertussen, volgens een brief van Lauwaert, geschreven op 27 juli, heeft Paul reeds drie ontmoetingen gehad met de nieuwe gouverneur. Op 17 juli zou deze hem gezegd hebben dat hij „binnen drie of vier dagen een reglement van de mijnen zal voorleggen”, althans zo zegt Spingaerd. De Vice-koning had ook gezegd dat, om de mijnen rendabel te maken het noodig was een spoorweg in Kansou aan te leggen... Lauwaert vermoedt enigszins dat Paul hoopt zich in een betere positie op te werken bij de gouverneur, die hij dan als een hefboom kan gebruiken om een hoger loon te eisen.

Van Dijk heeft aan Spingaerd Lauwaerts brief van 26 juni voorgelezen en uitgelegd. Op „den 2de van de 6de Chinese Maend 1905” antwoordt Paul :

Na vandaag mijn koffie gedronken te hebben heb ik de pen in mijn bevende hand genomen. Ik kan me niet verzoenen met een loon van 6 000 F. „Ik geloof dat ze denken dat ik door mijne ziekte geheel kinds geworden ben”. Ik stel voor aan Brussel een telegram te zenden : „Spingaerd is met gouverneur aen het traitairen laeter Brief”.

Tegelijkertijd vreest Spingaerd dat, „als ze de stukken in handen zullen hebben, ze dan zullen zeggen Spingaerd gaet nu er maer van door ; wij hebben nu den houden Ezel niet meer noodig. Zo zal Fivé en Ledent werken. Maer daer geef ik tog weinig om. Als de zaeken maer in Ordenig komen, dan ben ik content, dan zal het den Wil van den Koning zijn denk *ik*”.

Trouwens Paul wil geen contract aannemen voor langer dan één jaar. Zijn reden is de volgende : „Ik ziht vol Rummatissen” (A.S., A.II.g).

1905

Op „den 18st van de 6de Chinese maand 1905” schrijft Paul naar Otto :

Mijne vingeren zijn wederom wat uitgerust. Het is een mirakel geweest dat ik van zoo eene zwaer zikt genezen ben. God zij dank, mijne vrouw heeft onze lieve Vrouw zeer den Kop zwaer gemaekt door het Roepen en Bidden als dat onze lieve Vrouw haer niet kan Refuseeren van mijne gezondheid niet terug te geven. Ook heeft mijne Vrouw eenige missen doen lezen door Pater Van Dijk zoo dat de Pastoor het Besten van af komt. Ik heb Hem gezegd als dat Hij nu maer wat Beter Kleeren zou moeten aanschaffen.

Splingaerd heeft „2 hueren lang” met de gouverneur gesproken. Die blijft bij zijn besluit zelf de mijnen uit te baten, en vraagt daartoe Splingaerds hulp. Dit sluit in dat Paul „mannen en maschinen” zou bezorgen en directeur zou worden van de ganse zaak. Paul zal dat alles heel graag doen. Hij wil „dat Laeken Fabrik wederom doen werken”, voegt de gouverneur eraan toe. Paul moet maar voor Belgische manschappen zorgen om het op dreef te krijgen. Paul zal door de gouverneur betaald worden.

Tussenin geeft Paul aan de bisschop nog een gouden raad : „In de houde dagen moet men voorzichtig zijn en alleens zelf maer zien alvoor men te Paerd gaet, en men eenen Muilezel Reiden dan moet men nog al meer op passen als met een Paerd”. Hij wil dat Otto hem een telegram zou sturen als hij naar Lan-tcheou komt : „Zend den Draegstoel”, en dan zal hij die hem te gemoet sturen.

De Splingaerds blijven zich om de belangen van de missie bekommeren. Catherine en Paul zouden beiden naar Suzhou willen gaan „om dat daer eens wederom goet op eenen vocht te zekten en meer Christenen zien aen te werven. Ja, het is zoo zijn Doorluchtigen zegt, als er geenens Priester is dan Loopen de schaepen weg en worden van de Wolven opgesmuld” (*ibid.*).

Vanuit Lanchow (Gansu) zendt Splingaerd het volgende telegram aan Van Aertselaer : „Ancuraz measterras” (Zorgt ge voor mijn gronden ?). Een goed voorbeeld van het keukenlatijn dat Paul bij de paters leerde !

Lauwaert schrijft naar Scheut op 3 november 1905 :

Paul heeft Lan-tcheou verlaten op weg naar Peking. Hij is dus mislukt bij de nieuwe vice-koning. In België wil men, het koste wat het wil, de zaak tot een goed einde brengen. Splingaerd heeft zijn zelfvertrouwen verloren. Lambert heeft als kandidaat-opzichter een zekere Li vernoemd. Die is een gezworen vijand van Splingaerd, en een hovaardig man.

Deze briefwisseling dient als tegenhanger van de optimistische evaluatie die FROCHISSE (1937, pp. 408-409) geeft aan Splingaerds gesprekken met vice-koning Peng. De toekomst wijst inderdaad uit dat Paul weinig of niets

had bekomen en de toedracht van de „overeenkomst” met de gouverneur 1905 wellicht heeft overschat.

Enkele maanden vóór zijn dood op 26 februari 1938 heeft bisschop Otto een zeer interessant *in memoriam* van Spingaerd geschreven. Dit deed hij op vraag naar informatie vanwege zijn bewonderaar en biograaf, Mgr. Carlo Van Melckebeke (1898-1980). Ottos brief is niet gedateerd, en er staan enkele onnauwkeurigheden in vooral wat de tijdsorde van de feiten betreft. Toch is hij hier op zijn plaats. We vertalen de volledige tekst.

U vraagt me iets te schrijven over Paul Spingaert. Ik kan U moeilijk voldoen met m'n arm geheugen. Ik heb Paul heel goed gekend gedurende mijn zes maanden te Soieuen, en gedurende mijn verblijf te Sutcheou in Kansu waar ik om de vier jaar de missie ging prediken. Hij was een uitgesproken christenmens, nam deel aan alle instructies gelijk een gewoon katholiek, en we zijn aan hem, en vooral aan zijn vrouw, de kleine christenheid van Souchow verschuldigd die 70 personen telde. Zijn huis was een soort H. Kindsheid, en zijn vrouw, die op Chinese manier leefde, had dikwijls twintig kinderen aan tafel. Paul had zijn eigen keuken, en at gewoonlijk alleen. Hij kwam uiterst goed overeen met zijn Catherine, en iedereen was in goede luim.

Men bad samen. De oudere dochters kregen les in Chinees, en ze kenden het zó goed dat, als er een officiële brief aankwam, ze die even gemakkelijk konden lezen als wij onze brieven. Ze zijn in het klooster getreden te Shanghai. Pauls oudste zoon heeft jarenlang een opvoeding gekregen te Liangchow en gaf alle voldoening. Hij leeft nog te Peking. Nooit heb ik een Europeaan ontmoet die beter het open, moedig en verstandig karakter van bij ons paarde met de Chinese mentaliteit als Spingaerd.

Hij sprak perfect Chinees, zowel met de hoogste personages als met de laagste werkmans. Te Souchow waar ik met hem de gevangenis ging bezoeken, moest geen enkele gevangene ooit herhalen wat hij wou zeggen, of aan Paul vragen iets te herhalen. Iedereen kende hem ; iedereen groette hem op straat. Toen ik te Souchow was kon ik, dank zij Paul, een zekere mandarijn Ma dopen. Paul had die man onderricht en bij hem thuis ontvangen. Hij kende 100 en meer manieren om Chinese zaken te behandelen. Dank zij die vaardigheid bleef hij 14 jaar te Souchow en kon hij zich best uit de slag trekken met de Russen die van Ili kwamen en heel wat moeilijkheden bij de mandarijnen veroorzaakten.

Paul sprak Vlaams alsof hij pas Brabant had verlaten ; hij sprak Engels, Frans, Duits, Mongools. Zo kon hij met de meeste vreemdelingen omgaan. Ik heb dat alles zelf gezien en gehoord. Baron von Richthofen bekent dat hij een groot deel van het welslagen van zijn reis door China te danken heeft aan Spingaerd. Hij werd beschouwd als een huisknecht, maar zijn trouw

1905

heeft voor hem fortuin gemaakt. Een Rus wilde hem doden toen hij werkte voor de Duitse legatie te Peking. Maar dit zou hij duur betalen en Spingaerd werd vrijgesproken met de toejuiching van allen. Te Souchow waren twee Chinezen op het punt te verdrinken op een eilandje gedurende een kletsende regen die het water van de rivier had doen zwellen. Tweemaal ging Paul te paard hen er afhalen in aanwezigheid van een grote menigte. Hoeveel Chinezen heeft Paul niet van de rechter gered ! Hoevelen hebben niet aan hem hun genezing te danken ! Want zonder ooit geneeskunde te hebben gestudeerd, slaagde hij door zijn talent en vaste hand in operaties waarvoor een chirurg zou hebben stil gestaan.

Splingaerd was van nature geniaal aangelegd ; hij was een Belgische Marco Polo. Hij heeft het leven gered van de Belgische missie Fivé, Ledent en Lambert die hij door Turkestan piloteerde, en midden de Boxeropstand veilig door Mongolië en Kiarka tot Ourga bracht.

Het is jammer dat onze koning hem niet heeft ontvangen. Hij zou van Paul (die met Richthofen gedurende 4 jaar gans China had doorkruist) meer geleerd hebben over dit land dan van gelijk welke consul of minister in China. Ten dien tijde was het erg gevaarlijk in Europese kledij rond te lopen, zoals von Richthofen dat wilde. Spingaerd zei me dat hij beefde van schrik toen men de muren van een Chinese stad naderde omwille van de vijandelijkheid van de bevolking tegenover Europeanen.

Gans zijn leven bleef Paul vol afhankelijkheid tegenover de missionarissen. Hij hielp ons bij de aankoop van een eigendom in de Blauwe Stad. Hij ging er zich vestigen en, niettegenstaande tegenwerking, kon hij het er uithouden. Drie Mantsjoes die het op hem gemunt hadden zullen wel nooit vergeten hoe hij hen ontving. Gelijk de kruisvaarders die zwoeren niet te wijken voor drie Turken, heeft Paul, klein van gestalte maar met een herculische kracht gezegend, nooit teruggedeeind.

Paul had meer dan 20 kinderen ; de helft ervan stierven in hun kinderjaren. De andere verlieten Kansu om elders hun opvoeding te krijgen. Zijn wijze en waarlijk goede Catherine stierf te Peking. Paul is er met haar begraven op het kerkhof te Chala. Paul zelf stierf in de provincie Chensi op terugweg naar Kansou.

Ik zal U maar liefst niet al de anecdoten vertellen die elk gesprek met Paul opvrolijkten... maar niet neer te pennen zijn. Zijn leven was er vol van. Hij bezat een buitengewone weerstand tegen vermoeidheid. Hij kwam eens van Souchow naar Liangchow (900 *li's*) op 4 dagen en één ochtend. Hij reisde eens van Souchow heen en terug naar Hami op negen dagen per Chinees postpaard aan 200 *li's* per dag" ! (A.S., I, II, f, Otto lettres).

1905 in de Chinese Geschiedenis

- 23 februari : De slag van Shenyang loopt uit op een beslissende overwinning van Japan op Rusland. Er waren 90 000 doden en gewonden aan Russische zijde en 70 000 aan Japanse zijde.
- 24 april : Sommige categorieën van straffen worden afgeschaft, zoals het afsnijden van ledematen, publieke uitstalling van afgekapte hoofden en onthoofden van lijken.
- 27 juli : Een boycot van Amerikaanse producten duurt een maand.
- 6 december : Het Ministerie van Onderwijs wordt geopend.
- 22 december : China en Japan ondertekenen een verdrag over Mantsjoe-rijë, China opent nieuwe handelshavens.

FIG. 50. — Audiëntiezaal in het paleis te Peking.

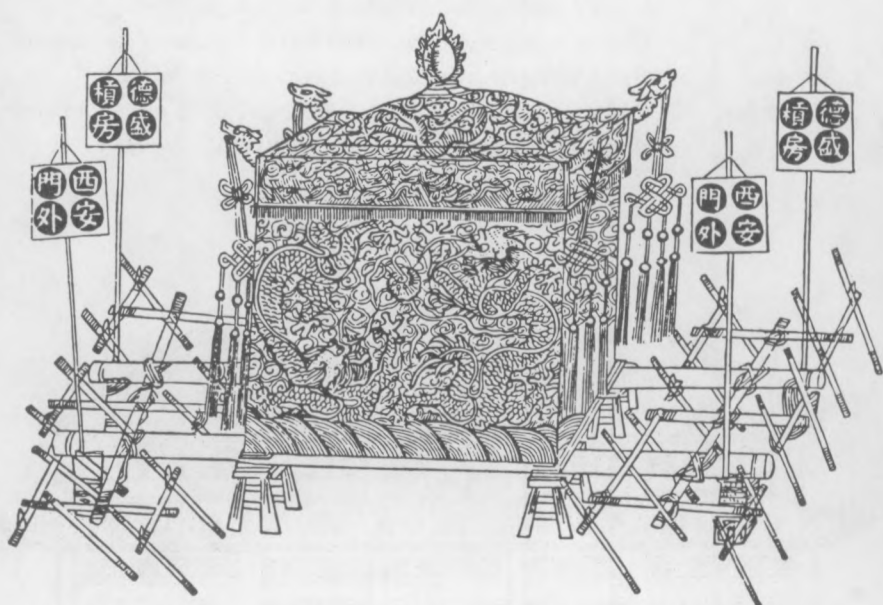

FIG. 51. — De begrafenis van een rijke : de katafalk.

HOOFDSTUK XVI : Het laatste jaar

Splingaerd begint zijn laatste levensjaar. Als samenvatting van wat er recent voorafging en nu vlug zal volgen, citeren we zijn goede vriend Steenackers :

Na de onderdrukking van den opstand der Boxers, toen eerst begon eigenlijk de kruisweg voor ons, Missionarissen. Doch O.L. Heer zond ons in den Hr. Splingaert een Cyreneër, die ons niet alleen het kruis hielp dragen, doch dat kruis veelal ook gansch op zijne schouders nam.

Op aanvraag der Belgischen Regeering werd hij door het Ministerie van Buitenlandsche Zaken in China, belast met de opname der verwoestingen en de regeling der schadevergoedingen in Midden-Mongolië, Ortos, Kansoe en Chansi, waar de vervolging het hevigst gewoed had. Bij die gelegenheid ook ontving hij van de Chineesche regeering zijne aanstelling tot brigade-generaal, zoo ter verhooging van zijn gezag bij de onderhandelingen, als om de onlusten, welke hier en daar in 't binnenland nog steeds voortduurden, rechtmatig te kunnen onderdrukken, en eindelijk om de geroofde christen vrouwen en meisjes, welke veelal aan mohammedaansche gezinnen waren verkocht, desnoods met geweld te kunnen terugischen.

Wel was de Hr. Splingaert altijd en overal de raadsman en de steun geweest der Missionarissen, doch thans vooral kwamen zijne ondervinding, zijne ervaring, zijne bekendheid met den warwinkel van het chineesche recht ons uiterst te stade ; en nooit kunnen wij hem dankbaar genoeg blijven voor de alstoen bewezen diensten.

Na achtereenvolgens van plaats tot plaats de zaken geregeld te hebben, kwam hij eindelijk (in vogelvlucht bedraagt de afstand bij de 300 uren) weer aan te Lantcheou in Kansoe.

Aldaar ontving hij van den onderkoning de opdracht eener zending naar België, met het doel de onderhandelingen te leiden tot de oprichting van laken- en suikerfabrieken te Lantcheou en de aanlegging van beetwortelvelden in Kansoe, den aankoop van de werktuigen, en het aanwerven van ingenieurs, die zouden belast worden met het opsporen van petroleumbronnen, met de inrichting en het beheer der goudmijnen in dat gewest.

De Hr. Splingaert nam die opdracht aan, en kwam met de „Prinz Heinrich” der Norddeutsche Lloyd den 2'en Januari 1906 te Antwerpen

1906

aan ; — voor de eerste maal in 40 jaar drukte zijn voet weer den dierbaren vaderlandschen grond. Na zich van zijn opdracht gekweten en de hem toevertrouwde belangen geregeld te hebben, ondernam hij tijdens de laatste dagen voor zijn terugreizen in gezelschap van P. Steenackers, eenen pelgrimstocht naar Lourdes, en dit op uitdrukkelijk verlangen zijner vrome ega. In Mei scheepte hij zich weerom voor China in, vergezeld van de Heeren Muller, leeraar aan de weefschool van Verviers, de ingenieur Tysbaert, en de scheikundige Geerts.

Hierbij passen enkele toelichtingen, vooral van Lauwaert die op 16 januari uit Lan-tcheou naar Scheut schrijft :

Ik dacht dat Splingaerd naar Peking terugkeerde omdat hij bij de onderkoning mislukt was. Ik heb me waarschijnlijk vergist. Hij heeft een contract met de onderkoning, maar hij heeft me de inhoud ervan niet willen meedelen. Hij trekt een loon van 300 taël per maand. Hij heeft ook 3000 taël reisgeld meegekregen om in Europa mannen, machines, etc., te zoeken. Om wat te doen ? We weten het niet. Over een jaar moet hij in Lan-tcheou terug zijn en aan 't werk, volgens ik van de Hr. Gaiffier hoorde. Dit is absoluut niet wat de onderneming nodig heeft, en ik vrees dat Splingaerd in België niet die ontvangst zal genieten waarop hij hoopt. Ik las zojuist in de *Echo de Chine* een kort bericht uit Chinese bron : „Op 24 november is een Belgisch ingenieur te Peking aangekomen. Hij heeft van de onderkoning van Chen-Kan (Chensi-Kansou) de vergunning tot ontginning gekregen van alle mijnen in Kansou”.

Uit de briefwisseling van Steenackers rond die tijd vernemen we ook dat hij Pauls brieven voor Fivé bestemd in het Frans heeft vertaald ; dat „de kleine Jan” te Shanghai is bij zijn broers, en dat Catherine nog altijd te Lan-tcheou is. Maar hij merkt ook op in een brief van 12 april 1906 aan Mgr. Van Aertselaer dat Paul de opdracht van de Vice-koning te breed heeft uitgelegd :

Ik heb alle telegrammen die Paul hier te Brussel ontving ontcijferd, en zijn antwoorden opgesteld. Met alle eerbied voor het beroepsgeheim kan ik zeggen dat de onderkoning niet in het minst vermoedde hoeveel die zaak zou kosten. Indien Paul al de bestellingen had uitgevoerd om een of andere machine te kopen dan had hij er nog meer geld moeten insteken dan hij nu al gedaan heeft, en dat is zeker meer als 30 000 Fr. Het is te hopen dat Paul de onderkoning in goede gezondheid te Lan-tcheou heeft teruggevonden.

Paul heeft samen met mij (Steenackers) de reis naar Lourdes gedaan. Hij heeft er tweemaal de H. Communie ontvangen. Die bedevaart deed hem zeker veel deugd.

Ik hou veel van Paul. Maar hij is zeer zenuwachtig geworden. Dit verklaart zijn ongeduld. Ik vind dat hij zich altijd goed gedragen heeft, maar zijn secretaris klaagde erg over hem. Op weg naar Kansou zal hij bij U voorbijkomen. Na hier in die hoge wereld verwijld te hebben, zal hij zich nog aan de Chinezen kunnen gewennen? Hij heeft tweemaal bij baron de Favereau gedineerd, tweemaal bij de weduwe van graaf d'Ursel, ook bij de gouverneur van Bergen (Mons) en bij meer dan één volksvertegenwoordiger. 1906

Steenackers weet dat Muller met Paul naar Kansou trekt om een lakenfabriek, die lang in onbruik was, op gang te brengen. Geerts, de scheikundige, zal zijn handen volhebben met de ontleding van metalen. De onderkoning had om die technicus niet gevraagd, „maar Paul had een secretaris nodig en Geerts kan goed zijn brood verdienen”. Paul heeft te Brussel iets bereikt, en het gezicht niet verloren. Op aandringen van de onderkoning heeft Paul ook veel suikerbietzaad opgestuurd. Hij denkt er ook aan wijn en bier te produceren.

Paul kwam naar België terug met zijn zoon John die op het St. Bonifacius college te Brussel school liep, en goede resultaten boekte. Hij vertelde aan John dat hij zinnens was in 1907 naar België terug te komen samen met Catherine. „Paul heeft zich in België laten opmerken. Zijn gezondheid is er ook op verbeterd” (A.S., P.1.a).

Van zijn kant schrijft Lauwaert uit Lan-tcheou op 1 mei naar Scheut :

Ik vrees dat Spingaerd lichtzinnig gehandeld heeft, te veel voor zijn *face*. Wie zal de reiskosten van al die lui betalen? Zullen ze soms kosteloos kunnen logeren? Daaraan heeft Paul weinig gedacht, en het zou wel tot hevige onmin kunnen leiden. Voor zijn reis heen en terug heeft hij 2000 taëls bekomen, veel te weinig gezien de vaart die hij voert. We verwachten hen hier einde Juni.

Een lange brief van Van Aertselaer uit Siwantze op 11 juli 1906 naar Steenackers te Scheut geschreven oppert dezelfde bedenkingen nopens de echtheid van het contract met de Vice-koning van Kansou dat Paul meent op zak te hebben (A.S., E, I, 1, a).

Splingaerd was dus, zoals we lazen, op 24 januari 1906 naar zijn land teruggekomen. Hij vond er veel veranderd en voelde zich ietwat onwennig. Op 29 januari publiceerde *Le Patriote* een interview waarin hij over zijn leven vertelt. Waar hij ook ging, en vooral in de straten van Brussel, gaapte men hem achterna omwille van zijn lange haarstaart en zijn mandarijnenkostuum. Op beide was Paul erg fier. Hij bracht een van zijn eerste bezoeken aan de familie Vandeput te Ottenburg (zie p. 11).

1906

Zijn gezondheid was niet bevredigend. Hij leed aan kwaadaardige spruw, een ziekte die meestal dodelijk is. Ook had hij suikerziekte in een hoge graad. Het was zonder twijfel om zijn genezing te bekomen dat Catherine bij hem had aangedrongen een bedevaart naar Lourdes te maken. Ondertussen moest hij het stellen met bloedarmoede, stoornissen in de ingewanden en zijn oud reuma dat hem nog meer pijn bezorgde in het vochtige Belgische klimaat.

In een brief van 26 juli uit Peking naar Mgr. Otto verstuurd herinnert zich Paul die eerste dagen in zijn land :

Ik was nog te Handwerpen niet aengekomen of de Gazette Schrijvers zijn mij komen tegengeloopen zoo als Raezende Honden om eenen Belg komen te zien en te spreken dat 42 jaar in China waar. Dan den ander dag stonden alle de gahzeten vol over mij, zohtegijt en ook van tijd tot tijd met de waarheid er bij. Dan begon ik eerstens en vooral naer mijne aenkomst mij bezoek te doen bij alle de groote manen van den grooten Raad zoals Baron de Favereau, Cuvelier, Van Der Helst, Cont de Maraud en meerdere andere. Overall met houpende Harmen ben ik ontvangen gewest, en ook op verschillende plaetsen op dineer ingelaeden, en zij zijn zeer te vreden geweest dat ik het zoo goet af gelapt heb van voor het Chines Gouvernement in Dienst te Blijven en dat er op deze manier meer kans zal zijn om met de Chinezen wat kunen in den gang te brengen met Belgen. Fivé en Ledent hebben mij willen zwart maeken maer ze hebben nu zelf de *Fas* verlouren. Ik heb veel werk te Brussel gehat om alle de fabrieken gaen te onderzoeken, wat er zoo al gemaekt word. Ja het is waerelijk kriyeus wat de Menschen tog allens in Ordening gebracht hebben, het verstand zou er stil van staen als men dat allens naer ziet.

Paul vertelt verder dat hij een ingenieur meebrengt om de lakenfabriek te Lan-tcheou „welken daer nu al van over 25 jaeren ligt te slaepen”, op wens van de gouverneur weer in werking te brengen, „maer dat zal ook geld kosten”. Hij vermeldt dat hij suikerbietzaad heeft opgestuurd met de uitleg erbij hoe het te planten. „Want men kan niet weten of er wel Zuiker in zijn zal, er zou wel kunnen Rubbarber in zijn want in China is alles omgekeerd”.

Hij schrijft uitvoerig over zijn gezondheidstoestand. Hij heeft dokters geraadpleegd. Ze hebben hem een regiem voorgeschreven. Hij moet zich „stil houden of anders zou ik eene geraekheit bekomen”. En verder : „Alles gaet wonder goet met mijne zaeken. God zij dank ik heb nog twee jaeren dienst te doen en dan geef ik het op. Zij zouden mij willen Keizer van China maeken ik zou het waerlijk niet aennemen”.

Men vertelt dat Pauls vrienden hem een feest gaven te Brussel. Er werd waarschijnlijk nogal veel gedronken. Iemand nam een schaar en sneedt Pauls

FIG. 52. — Mandarijn Paul Splingaerd te Brussel
(Foto Gunther, Brussel, 1906).

FIG. 53. — Brigade-generaal Paul Splingaerd
(Foto Gunther, Brussel, 1906).

haarstaart af, niet vermoedend hoe diep hij daarmee Splingaerd had gekwetst. 1906 De haarstaart was immers een symbool van trouw aan de Qing dynastie. Paul was verplicht het verlies te herstellen met een valse hoofdtooi. Schriftelijke bevestiging van dit incident werd echter niet ontdekt.

Paul heeft tijdens zijn verblijf in België Fivé en Ledent niet ontmoet. RUTTEN (1930) meent te weten dat Fivé Paul verdacht voor eigen rekening te werken en zich op de kosten van de staat te verrijken !! (De uitroepingstekens zijn van Rutten). Fivé was over Siberië vroeger dan Paul naar ons land teruggekeerd. Fivé heeft de eerste de zaken aan Leopold II uitgelegd. Als Paul om een audiëntie bij de koning vraagt wordt dit verzoek geweigerd. Hij was daar erg droef om, vertelde hij later aan zijn vrouw, die het voortvertelde aan zijn dochters, „want hij had altijd veel van de koning gehouden en voor België gewerkt”.

Paul verliet België op 20 mei. In juli was hij weer thuis te Peking bij vrouw en kinderen. Er volgden enkele gelukkige dagen. Op 28 juli begaf hij zich weer op de moeizame weg naar Gansu, samen met zijn vrouw Catherine en twee dochters, Catherine en Pauline. Paul schrijft aan Otto : „Ze reizen mee om mij en une moeder op te Passen, want wij zijn alle oogenblikken met zihkten bevallen. Het zijn twee brave kinderen die hun ouders zeer beminnen. Ik heb zoo veel kinderen groot gebracht en als ik ziek ben is er nog geen een in mijn huis”. Als Pauls twee jaren dienst om zullen zijn is hij zinnens zich te Kalgan te vestigen en rond te reizen om zijn kinderen te bezoeken.

Halfweg, te Xi'an, viel Paul Splingaerd ernstig ziek. Geerts en gezellen wachtten hem daar op. Hij overleed er op 26 september 1906, op de leeftijd van 64 jaren en 5 maanden, en niet op 69 jaar zoals het overlijdensbericht (fig. 55) vermeldt. Catherine en zijn twee dochters stonden hem bij. Hij ontving de laatste sacramenten uit de handen van een priester waarvan we noch naam noch nationaliteit kennen.

Vanuit Peking snelde Alphonse toe te paard. Hij kon zijn vader nog in leven ontmoeten. Volgens Anna stierf Paul een heilige dood. Alphonse leidde de kleine karavaan verder naar Lanzhou met het doel de lakenfabriek weer op gang te krijgen. Die fabriek was begonnen rond 1870 met de hulp van Duitse ingenieurs. Ze bleven enkel 5 jaar, en gedurende meer dan 20 jaar lag ze stil tot in 1908. De volgende drie jaar werd ze beheerd door Muller. Er werd met verlies gewerkt. Pauls origineel project voor die fabriek liep op een mislukking uit (VAN BELLE 1929, pp. 621-622).

De laatste woorden bij die sobere en toch roemrijke dood van een groot man horen toe aan P. Steenackers — „evenals aan eene open groeve de omstanders zacht en stil terugtreden, om plaats te maken aan den vriend, die

1906 een laatste blik wil werpen op, een laatste groet wil brengen aan het weinigste dat hem nog bleef van zijn vriend”.

De heen- en terugreis van mijn vriend Paul was hem niet gunstig. Zijn gestel was niet zo kloek meer als eertijds, en in den kleinen, mageren ouderling, zoals wij hem bij zijne aankomst in België ontmoetten, herkende men bezwaarlijk den frisch-gebouwden sterk-gespierden man van vroeger. Hij was tegen de hitte der keerkringen en tegen de vermoeienissen eener zeereis niet meer bestand : met den eetlust verminderden, verdwenen langzaam ook de krachten.

Te Shanghai raadpleegde hij een geneesheer die zijn toestand hoogst bedenkelijk oordeelde ; en de arme Spingaert nam afscheid van zes zijner dochters met de overtuiging haar op deze wereld nooit te zullen terugzien. Vanuit Shanghai ging hij over zee, langs Tientsin, naar Peking met zijne vrouw en twee zijner dochters ten einde een bezoek te brengen aan zijnen zoon Alfons.

Vandaar vertrok hij naar het Zuid-Westen, om 7 uren aan gindsche zijde van den Gelen Stroom (Hoang-to) zijne reisgezellen van Europa aan te treffen, die over land van uit Shanghai daarheen gereisd waren. Zij wachtten hem daar op, en hadden intusschen alles in gereedheid gebracht voor hunnen verderen tocht naar Lantcheou.

Te Singan-fou, nog niet geheel halfweg die lange en moeilijke reis, werd Paul bedlegerig. Door een draadbericht ontbood hij uit Peking zijnen zoon Alfons, die juist op tijd kwam om zijnen laatsten vader-zegen te ontvangen. Zacht en kalm ontsliep hij in den Heer, den 26 september, bijgestaan door 2 missionarissen uit den omtrek.

Des anderendaags had een plechtige lijkdienst plaats, in tegenwoordigheid der diepbeproefde familie en der reisgezellen. Deze laatsten verlieten Singan-fou den 28 September om, onder geleide van Alfons Spingaert, hunnen weg voort te zetten naar Lantcheou, alwaar de onderkoning hen met ongeduld wachtte. Volgens hun vermoeden, zouden zij omstreeks den 20n October daar aankomen. Na de dringendste aangelegenheden der zending geregeld te hebben, zou Alfons aanstonds terugkeeren naar Singan-fou, om met zijn Moeder en zusters, het stoffelijke overblijfsel zijns vaders te voeren naar Peking.

Voor alles een man van plicht, heeft Generaal Spingaert dien volbracht... tot het einde. — Hij die eeuwig en altijd trekkende geweest is, heeft den troost gehad te kunnen sterven in de armen zijner trouwe en zoo oprecht en innig geliefde echtgenote. Zijn christelijk en voorbeeldig leven verdiende zulk een troostend heenscheiden, en mij blijft de zekerheid, dat O.L. Heer zóóveel diensten aan Zijnen H. Godsdienst bewezen, thans reeds naar waarde beloond heeft in Zijnen hemel (STEENACKERS 1907b, pp. 36-37).

Splingaerds stoffelijk overschot werd dus overgebracht naar het be- 1906
roemde kerkhof van Chala bij Peking. Hier zal hij in vrede rusten en er rond
1918 worden vervoegd door zijn geliefde Catherine (p. 61). Gedurende de
Culturele Revolutie (1966-76) werd hun praalgraf verwoest, samen met dat
van Matteo Ricci (1552-1610) en Ferdinand Verbiest (1623-1688). Het
werd niet, zoals dit van die beroemde jezuïeten, gerestaureerd.

Op 26 mei 1986 bezocht de auteur het vroegere kerkhof van Chala, nu
in een kaserne. Men vindt er enkel de graven van Ricci, Verbiest en Adam
Schall von Bell (1592-1666). Toch verzekerde de gids van de kaserne dat
men er aan dacht, nog vóór de feesten ter ere van Verbiest in 1988, het
kerkhof in zijn vroegere staat te herstellen.

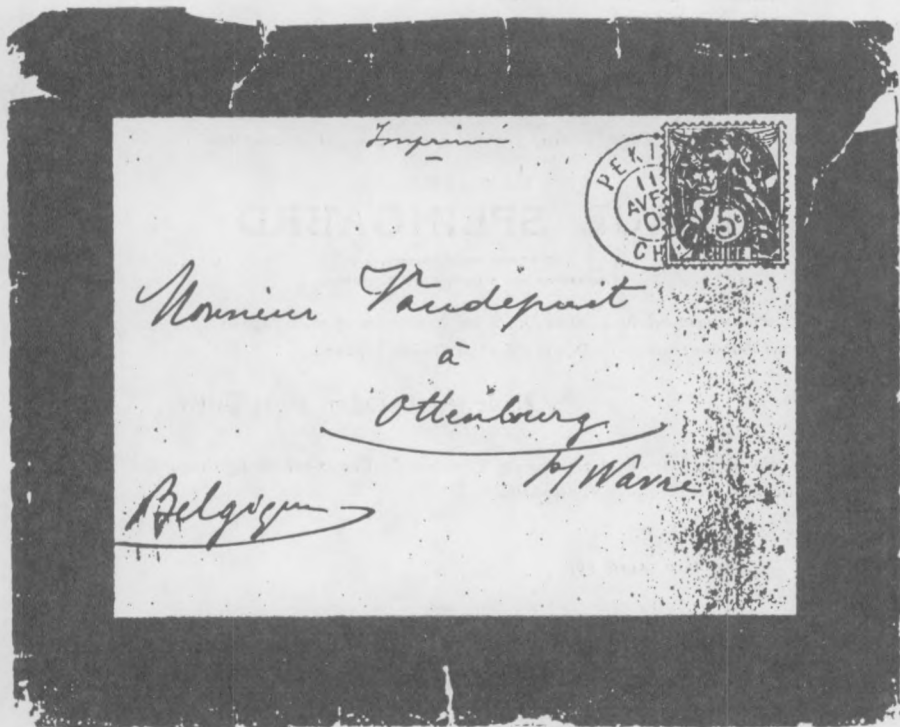

FIG. 54. — Omslag van het doodsbericht van P. Splingaerd,
toegestuurd aan de familie Vandepuut.

Madame CATHERINE SPLINGAERD et ses Enfants et Petits-enfants ;
 Madame MARIE SPLINGAERD, en religion Mère Jérôme, des Dames Auxiliatrices des Ames
 du Purgatoire ;
 Madame CLARA SPLINGAERD, en religion Mère ROSA ;
 Madame ROSA SPLINGAERD, en religion Mère CLARA ;
 Monsieur & Madame ALPHONSE SPLINGAERD, et leurs Enfants, MARIE, PAUL, MADELEINE
 et PHILOMÈNE ;
 Monsieur & Madame Remy SPLINGAERD et leurs Enfants, ELISABETH & AUGUSTINE ;
 Madame ANNA SPLINGAERD, en religion Sœur ORSITHÉ ;
 Mademoiselle PAULINE SPLINGAERD ;
 Mademoiselle CATHERINE SPLINGAERD ;
 Mademoiselle LUCIE SPLINGAERD ;
 Monsieur JOHN SPLINGAERD ;

Mademoiselle Thérèse Splingaerd,
 Ont l'honneur de vous informer qu'une Messe solennelle de Requiem sera
 célébrée le Lundi 15 Avril, à 8 heures du matin, en l'Eglise Saint-Michel,
 pour le repos de l'âme de leur regretté époux, père, et grand-père.

MONSIEUR PAUL SPLINGAERD

Général de Brigade,
 Chevalier de l'Ordre de Léopold,

Pieusement décédé à Si-an-fou, le 26 Septembre 1906, à l'âge de 69 ans,
 muni des Sacrements de Notre Mère la Sainte Eglise.

Ils le recommandent à vos Prières.

Le même jour on se réunira au Cimetière de Cha-la-eul, où l'Inhumation
 aura lieu à 3 heures de l'après-midi.

Pékin, le 9 Avril 1907.

FIG. 55. — Doodsbericht van Paul Splingaerd.

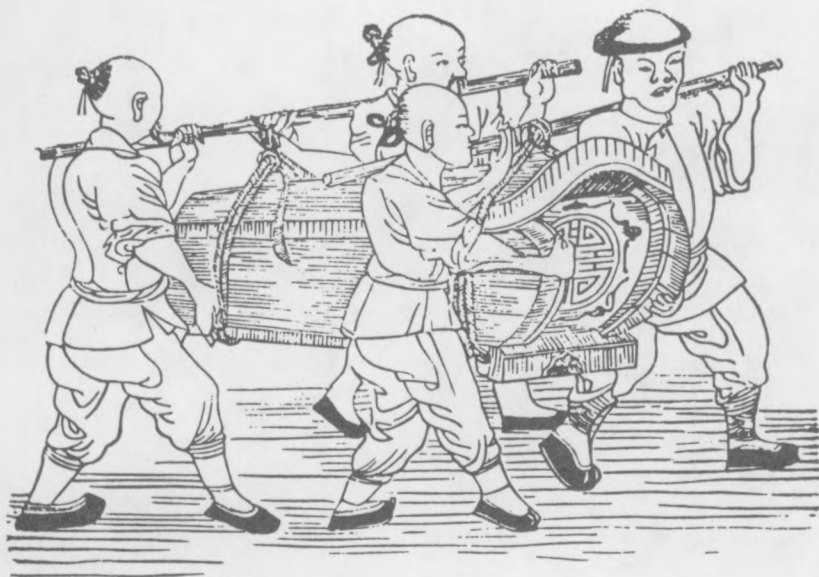

FIG. 56. — De begrafenis van een arme.

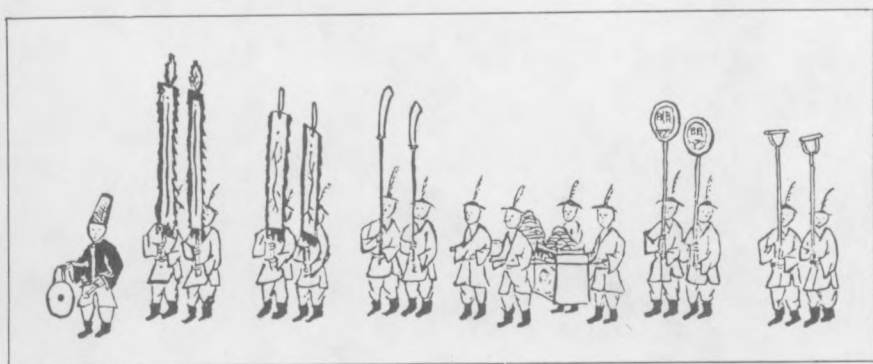

FIG. 57. — Een rijke wordt begraven.

MATEN EN GEWICHTEN

Lengtematen :

Chinees stelsel :

1 cùn	= 3,333 centimeter	(1/10 van een Chinese voet)
1 chǐ	= 0,333 meter	(1 Chinese voet)
1 zhàng	= 3,333 meter	(10 Chinese voet)
1 lǐ	= 500 meter	

Metrisch stelsel :

1 kilometer	= 2 lǐ
1 meter	= 3 chǐ

Oppervlaktematen :

Chinees stelsel :

1 mǔ	= 6,6667 are
	0,0667 hectare

Metrisch stelsel :

1 hectare	= 15 mǔ

Gewichten :

Chinees stelsel :

1 jīn	= 0,5 kilogram

Metrisch stelsel :

1 kilo	= 2 jīn

Inhoudsmaten :

Chinees stelsel :

1 shēng	= 1 Chinese liter

Metrisch stelsel :

1 liter	= 1 shēng

BIBLIOGRAFIE

- Annalen van Sparrendaal 1907, uitgegeven door de Missiecongregatie van Scheut.
 Archief van het Ministerie van Buitenlandse Zaken te Brussel (Afk. : AEB).
 Archief, Vlaamse Provincie, S.J., te Brussel.
 Archivum Centrale C.I.C.M., bewaard te Rome (Afk. : A.S.).
 ARTHAUD, Cl. & HÉBERT-STEVENS, Fr. 1958. Dans les Steppes de Gengis Khan. — Arthaud, Paris.
 AUBRY, J.-B. 1889. Les Chinois chez eux. — Desclée, De Brouwer, Lille.
 BACKHOUSE, E. & BLAND, J. O. P. 1934. Les Empereurs Mandchous. — Payot, Paris.
 BAI SHOUYI. 1982. An Outline History of China. — China Knowledge Series, Beijing.
 BARR, P. 1970. Foreign Devils. — Penguin Books.
 BARTHOLD, V. 1913. Die geographische und historische Erforschung des Orients mit besonderer Berücksichtigung der russischen Arbeiten. — Wigand, Leipzig.
 BASTID, M. *et al.* 1972. L'illusoire modernité, 1885-1921. — Hatier, Paris.
 BASTID, M. 1979. L'évolution de la société chinoise à la fin de la dynastie des Qing, 1873-1911. — Cahiers du Centre China, Paris, vol. 1.
 BECKER, S. 1968. Russia's Protectorates in Central Asia : Bukhara and Khiva, 1865-1924. — Harv. Univ. Press, Cambridge.
 BENNIGSEN, A. 1917. Russes et Chinois avant 1917. — Flammarion, Paris.
 BLAISE, J. 1945. Maator le mongol. — St. Charles, Brugge.
 BONI, A. *s.d.* Mongolië Non-stop, Een prent uit het Leven van Mgr. Bermijn. — Vink, Antwerpen.
 BONNARD, A. 1924. En Chine. — Fayard, Paris.
 BOSCHVOGEL, F. R. 1962. Nan Sjen-Fou II. — Davidsfonds, Leuven.
 BREDON, J. 1919. Peking. — Kelly and Walsh, Shanghai.
 CAGNAT, R. & JAN, M. 1981. Le milieu des empires. — Laffont, Paris.
 CAMERON, N. 1970. Barbarians and Mandarins. — Univ. of Chicago Press, Chicago.
 CESNEAUX, J. *et al.* 1976. China, From the Opium Wars to the 1911 Revolution. — Pantheon Books, New York.
 CH'EN, J. 1979. China and the West. — Indiana Univ. Press, Bloomington.
 CHEN, V. 1966. Sino-Russian Relations in the Seventeenth Century. — Nyhoff, 's Gravenhagen.
 CHEONG, W. E. 1979. Mandarins and Merchants : Jardine Matheson and Co., a China agency of the early nineteenth Century. — Curzon Press, London.
 CHESNAUX, J. 1973. Peasant Revolts in China, 1840-1949. — Norton, New York.
 CHIH, A. 1962. L'occident «chrétien» vu par les Chinois vers la fin du XIXe siècle. — Presses Univ. de France, Paris.
Chine et Belgique 1905 (et ss.), Chambre de commerce Sino-belge, Brussel.
 CLUBB, E. 1972. 20th Century China. — Columbia Univ. Press, New York.

- COHEN, P. A. 1963. *China and Christianity, The missionary Movement and the Growth of Chinese Antiforeignism, 1860-1870.* — Harv. Univ. Press, Cambridge.
- COHEN, P. 1974. *Between Tradition and Modernity.* — Harv. Univ. Press, Cambridge.
- COLLARD, M. 1926. *Les martyrs de Tien-Tsin.* — Giraudon, Paris.
- CORDIER, H. 1901-1903. *Histoire des relations de la Chine avec les puissances occidentales, 1860-1900.* — 3 vol., Alcan, Paris.
- COUVREUR, S. 1906. *Choix de documents.* — Mission Catholique, Ho Kien Fou.
- COYE, M. *et al.* 1984. (Ed.). *China, Yesterday and Today.* — Bantam Books, New York.
- D'ANTHOUCARD (Baron) 1902. *Les Boxeurs.* — Plon, Paris.
- DE DEKEN, C. 1894. *A travers l'Asie.* — Ceuterick, Bruxelles.
- DELATHUY, A. M. 1985. *E. D. Morel tegen Leopold II en de Kongostaat.* — EPO, Antwerpen.
- DE ROCHECHOUART, J. 1878. *Pékin et l'intérieur de la Chine.* — Plon, Paris.
- DIEU, L. 1944. *La mission belge en Chine.* — Office de Publicité, Bruxelles.
- DIEU, L. *s.d.* *A l'ombre de la Grande Muraille.* — Dupuis, Charleroi.
- DOLEŽELOVA-VELINGEROVA (Ed.). 1980. *The Chinese Novel at the Turn of the Century.* — Univ. of Toronto Press, Toronto.
- EASTON, R. 1982. *China Caravans, An American Adventurer in Old China.* — Capra Press, Santa Barbara.
- Édition du Peuple, zie : PEUPLE (Éd. du).
- EITEL, E. J. 1895. *Europe in China.* — Oxf. Univ. Press, Hong Kong (Reedit. 1983).
- ELMAN, B. A. 1984. *From Philosophy to Philology : Intellectual and Social Aspects of Change in Late Imperial China.* — Harv. Univ. Press, Cambridge.
- FAIRBANK, J. K. *et al.* 1965. *East Asia, The Modern transformation.* — Houghton, Boston.
- FAVIER, A. 1897. *Péking, Histoire et description.* — Lazaristes, Péking.
- FROCHISSE, J.-M. 1937. *La Belgique et la Chine, Relations diplomatiques et économiques.* — Édit. Universelle, Bruxelles.
- GERARD, J. 1982. *La grande aventure chinoise des Belges.* — Wesmael-Charlier, Namur.
- GERNET, J. 1982a. *A History of Chinese Civilization.* — Cambr. Univ. Press, Cambridge.
- GERNET, J. 1982b. *Chine et christianisme.* — Gallimard, Paris.
- GITTINGS, J. 1973. *A Chinese View of China.* — Pantheon, New York.
- GUELUY, M. 1887. *Description de la Chine Occidentale.* — Peeters, Louvain.
- HALL, R. 1931. *Eminent Authorities on China.* — Kelly and Walsh, Shanghai.
- HANSON, E. O. 1980. *Catholic Politics in China and Korea.* — Orbis Books, Maryknoll.
- HAN SUYIN. 1963. *L'arbre blessé.* — Stock, Paris.
- HASLUND, H. 1935. *Tents in Mongolia.* — Penguin Books.
- HEISSIG, W. 1979. *Les Mongols.* — Lattès, Paris.
- HERSEY, A. 1985. *The Call : American Missionaries in China.* — Knopf, New York.
- HEUNEMANN, R. 1984. *The Dragon and the Iron Horse : The Economics of Railroads in China, 1876-1937.* — Harv. Univ. Press, Cambridge.
- HOOGEDOORN, C. J. 1947. *Een Pionier in Mongolië.* — De Koepel, Nijmegen.
- HOPKIRK, P. 1980. *Foreign Devils on the Silk Road.* — Murray, London.
- HSÜ, I. 1983. *The Rise of Modern China (3rd ed.).* Oxford Univ. Press, New York.
- HUBRECHT, A. 1928. *Grandeur et suprématie de Péking.* — Lazaristes, Péking.
- HUC, M. 1950. *Souvenirs d'un voyage dans la Tartarie, le Thibet et la Chine.* — Casterman, Tournai.
- HUNTER, J. 1984. *The Gospel of Gentility : American Women Missionaries in Turn-of-the-Century China.* — Yale Univ. Press, New Haven.

- KERVYN, L.-M. 1937. Ourga, 1912-1930. — Politique de Pékin, Pékin.
- KERVYN, L.-M. 1947. Mœurs et coutumes mongoles. — Duculot, Gembloux.
- KERVYN, J. 1947. Médecine chinoise. — Van Buggenhoudt, Bruxelles.
- KERVYN, J. 1951. Le brigandage en Mongolie. — Van Buggenhoudt, Bruxelles.
- KURGAN, G. 1962. Une tentative de pénétration économique belge en Chine. La mission Fivé, 1898-1900. — *Bull. Acad. r. Sci. Outre-mer*, 8 (6) : 1001-1036.
- KURGAN, G. 1965. Jean Jadot, Artisan de l'expansion belge en Chine. — *Mém. Acad. r. Sci. Outre-Mer*, Cl. Sci. mor. polit., nouv. sér., in-8°, 29 (3), 148 pp..
- KURGAN, G. 1972. Léopold II et les groupes financiers belges en Chine. — Bruxelles.
- KURGAN, G. 1973. Aspects sociaux de l'expansion belge en Chine avant la première guerre mondiale. — *Alumni*, 19 : 649-663.
- KWONG, L. 1984. A Mosaic of the Hundred Days : Personalities, Politics and Ideas of 1898. — Harvard Univ. Press, Cambridge.
- LARSON, F. A. 1930. Larson Duke of Mongolia. — Little, Brown and Co., Boston.
- LATOURETTE, K. S. 1929. A History of Christian Missions in China. — Macmillan, New York.
- LAUNAY, A. 1908. Histoire des missions de Chine, Mission du Kouy-tcheou. — vol. 3, Missions-Étrangères, Paris.
- LEDERER, A. 1977. Spilingaerd, Paul. — Acad. r. Sci. Outre-Mer, *Biogr. belge Outre-Mer*, 7 B : 348-351.
- LEDERER, A. 1984. La mission du commandant Wittamer en Chine, 1898-1901. — *Mém. Acad. r. Sci. Outre-Mer*, Cl. Sci. mor. polit., nouv. sér. in-8°, 48 (3).
- LE FEVOUR, E. 1970. Western Enterprise in Late Ch'ing China : A Selective Survey of Jardine, Matheson and Company Operations, 1842-1895. — Harv. Univ. Press, Cambridge.
- LEGRAND, J. 1976. L'administration dans la domination sino-mandchoue en Mongolie Qalq-A. — Collège de France, Instit. Hautes Ét. chinoises, Paris.
- LELOIR, L. 1938. Verbist, le fondateur de Scheut. — Grands Lacs, Namur.
- LEMERCIER, C. 1970. La paix mongole. — Flammarion, Paris.
- LEUNG, C. K. 1980. China : Railway Patterns and National Goals. — Univ. of Chicago Press, Chicago.
- LI, D. J. 1978. The Ageless Chinese : An History. — Scribner's Sons, New York.
- LIAO, K. 1984. Antiforeignism and Modernization in China, 1860-1980. — Chin. Univ. Press, Hong Kong.
- LICENT, E. 1925. Comptes rendus de dix années (1914-1923) de séjour et d'exploration dans le bassin du Fleuve Jaune. — La Librairie Française, Tientsin.
- LIU, S. S. tr. 1975. Vignettes from the Late Ch'ing. — Chin. Univ., Hong Kong.
- LIU, TA JEN 1978. An History of Sino-American Relations, 1840-1971. — China Academy, Taipei.
- LOTI, P. 1985. Les derniers jours de Pékin. — Balland, Paris.
- LOWE, H. Y. L. 1983. The Adventures of Wu. — Princeton Univ. Press, Princeton.
- LUI, A. 1979. Corruption in China during the Early Ch'ing Period, 1644-1660. — Univ. Hong Kong.
- MCALAEVY, H. 1976. The Modern History of China. — Weindenfeld, London.
- MACARTNEY, L. 1985. An English Lady in Chinese Turkestan. — Oxf. Univ. Press, London.
- MCCLELLAN 1971. The Heathen Chine : A Study of American Attitudes toward China, 1980-1905. — Ohio State Univ., Columbus.
- MACKERRAS, C. 1982. Modern China : A Chronology. — Freeman, San Francisco.

- MACKINNON, St. 1980. Power and Politics in Late Imperial China. — Univ. Cal. Press, Berkeley.
- McKNIGHT, B. 1981. The quality of Mercy : Amnesties and Traditional Chinese Justice. — Univ. Press Hawaii, Honolulu.
- MANCALL, M. 1984. China at the Center : 300 Years of Foreign Policy. — Free Press, New York.
- MATIGNON, J.-J. 1936. La Chine hermétique. — Geuthner, Paris.
- MEADOWS, Th. 1847. Desultory Notes on the Government and People of China and the Chinese Language. — Praeger, New York. (Re-edit. 1970).
- MICHEL, S. 1965. Mongolie. — Laffont, Paris.
- Missions en Chine et au Congo, Scheut Uitgaven, Brussel (Afk. : *Missions*).
- MİYAZAKI, S. 1978. China's Examination Hell. — Weatherhill, Tokyo.
- MOULIN, L. 1980. Ces Belges : Reflects de la Belgique. — Elsevier, Brussel.
- MYRDALL, J. 1979. The Silk Road. — Pantheon Books, New York.
- NEMER, L. 1967. The French Religious Protectorate in China. — M.A. dissertatie, ms., Washington, D.C.
- OBRUČEV, V. A. 1956. Ot Kyaxty do Kul'dzi. — (Van Kyakhta tot Kuldja), 3de uitg., Moskva.
- OCKO s.d. Bureaucratic Reform in Provincial China, 1867-1870.
- PATER, Mei-mei 1981. Les mosaïques de la mémoire. — Van Hecke, Bruxelles.
- PELISSIER, R. 1967. The Awakening of China, 1793-1949. — Capricorn, New York.
- PELLIOT, P. 1976. Carnets de Pékin, 1899-1901. — Imprimerie nationale, Paris.
- PERRY, E. J. (Ed.). 1981. Chinese Perspectives on the Nien Rebellion. — Sharpe, Armonk.
- PERRY, E. J. 1983. Rebels and Revolutionaries in North China, 1845-1945. — Stanf. Univ. Press, Stanford.
- PEUPLE (Éd. du) 1978. Histoire de la Chine Moderne, 1840-1919, Shanghai.
- PLANCHET, J. M. 1922-23. Documents sur les martyrs de Pékin pendant la persécution des Boxeurs. — 2 vol., Lararistes, Pékin.
- POWER, B. 1984. The Ford of Heaven. — Kesend, New York.
- PRÉVALSKI, N. 1880. Mongolie et Pays des Tangoutes. — Payot, Paris.
- QUESTED, R. 1982. "Matey" Imperialist ?, The Tsarist Russians in Manchuria, 1895-1917. — Univ. Hong Kong, Hong Kong.
- QUESTED, R. 1968. The Expansion of Russia in East Asia : 1857-1860. — Univ. Malaysia Press, Kuala Lumpur.
- RASKIN, A. 1982. CICM Profiles. — CICM Generalate, Rome.
- Recueil de lettres écrites par les missionnaires de la Congrégation du Cœur Immaculé de Marie, commençant au Premier Départ de Bruxelles pour la Mongolie le 25 du mois d'Août, fête de Saint Louis, roi de France, l'an de grâce 1865 (A.S., J.I.A.c — Afk. : Recueil).
- RIVINIUS, K. J. 1985. Bemühungen um Aufnahme diplomatischer Beziehungen zwischen China und dem Hl. Stuhl vor 100 Jahren. — *Verbum*, vol. 1985 (26) : 284-304.
- RONDELEZ, V. 1960. Scheut, Zo begon het... — Scheut Uitgaven, Brussel.
- ROWE, Wm. 1984. Hankow : Commerce and Society in a Chinese City, 1796-1889. — Stanford Univ. Press, Stanford.
- ROZMAN, G. (Ed.). 1981. The Modernization of China. — Free Press, New York.
- ROZMAN, G. (Ed.). 1984. Soviet Studies of Premodern China. — Univ. Michigan, Ann Arbor.
- RUTTEN, J. 1930. De Missionarissen van Scheut en hun stichter. — Aucam, Leuven.

- RYWKIN, M. 1982. Moscow's Muslim Challenge : Soviet Central. — Sharpe, Armonk.
- SCALAPINO, R. & YU, G. 1985. Modern China and the Revolutionary Process : Recurrent Challenges to the Traditional Order, 1850-1920. — Univ. Cal. Press, Berkeley.
- SCHAFER, E. H. 1963. The Golden Peaches of Samarkand. — Univ. Cal. Press, Berkeley.
- SCHLIEMAN, H. 1984. Reise durch China und Japan, 1865. — Rosgarten Verlag, Konstanz.
- SCHMIDT, V. 1984. Aufgabe und Einfluss der europäischen Berater in China : Gustav Detring (1842-1913) im Dienste Li Hung-changs. — Veröffentlichungen des Ost-Asien Instituts der Ruhr-Universität, Band 34, Bochum, Wiesbaden.
- SCHNEIDERS, N. 1938. Mgr. Ferdinand Hamer. — Romen, Roermond.
- SHAW, R. 1984. Visits to High Tartary, Yarkand and Kashgar. — Hong Kong Univ. Press, Hong Kong.
- SPAЕ, J. *China Update, A quarterly newsletter*. — China Update, Oud-Heverlee.
- SPAЕ, J. 1984. Révision chinoise. — Peeters, Leuven.
- STEENACKERS, J.-B. 1907a. Une existence extraordinaire. — *Missions en Chine et au Congo* : 14-22.
- STEENACKERS, J.-B. 1907b. naamloos, „Zijne Excellentie Paul Splingaert". — *Annalen van Sparrendaal* : 23-37.
- STEIN, A. 1964. On Ancient Central-Asian Tracks. — Univ. Chic. Press, Chicago.
- STRASSER 1932. Mongolen, Lamas und Dämonen. — Deutsche Buch-Gemeinschaft, Berlin.
- SUN, E-tu & DE FRANCIS, J. 1956. Chinese Social History. — American Council of Learned Societies, Washington D.C.
- TENG, S. & FAIRBANK, J. 1979. China's Response to the West, A Documentary Survey, 1839-1923. — Harv. Univ. Press, Cambridge.
- THIEL, E. 1958. Die Mongolei. — Isar Verlag, München.
- THOMAS, St. 1984. Foreign Intervention and China's Industrial Development. — Westview, Boulder.
- THREADGOLD, D. 1973. The West in Russia and China. — Vol. 2, China 1582-1949. Cambr. Univ. Press, Cambridge.
- VAN BELLE, C. 1929. Province du Kan-sou. — *Études Coloniales*, nov.-déc. 1921 : 585-661.
- VAN DER ELST (Baron) 1924. Léopold II et la Chine. — *Revue Générale*, avril-mai 1924.
- VAN HECKEN, J. 1947. Mgr. Alfons Bermijn. — Hertoghs, Wijnegem, 2 vol.
- VAN HECKEN, J. 1949. Les missions chez les Mongols aux temps modernes. — Lazaristes, Peiping.
- VAN HECKEN, J. 1957. Les réductions catholiques du pays des Ordos. — *Cahiers nouv. Rev. Sci. mission*, Schöneck.
- VAN HECKEN, J. 1966. Splingaert, Paul. — Nationaal Biographisch Woordenboek, Paleis der Academiën, Brussel, pp. 803-806.
- VAN MELCKEBEKE, C. 1948. Zegenende Handen, Monseigneur Hubert Otto, 1850-1938. — De Vlaamse Drukkerij, Leuven.
- VAN MELCKEBEKE, C. 1968. Service Social de l'Église en Mongolie. — Éditions de Scheut, Brussel.
- VAN NIEUWENBORGH, M. 1982. Tribulaties van een Belg in China. — *De Standaard*, 1 juni 1982.
- VAN OOST, J. 1932. Au Pays des Ortos (Mongolie). — Dillen, Paris.
- VERBRUGGE, R. 1926. La belle route maritime de France en Chine. — Burton, Anvers.
- VON RICHTHOFEN, F. 1877-1885. China : Ergebnisse eigener Reisen und darauf gegründeter Studien. — 3 vol., Reimer, Berlin.

- VON RICHTHOFEN, F. 1913. *Tagebücher aus China*. — Janssen, Hamburg.
- VRANCKX, F. 1872. *Voyages de Bruxelles en Mongolie et Travaux des missionnaires de la Congrégation de Scheutveld (lez-Bruxelles)*. — 2 vol., Coomans, Bruxelles.
- WAKEMAN, F. 1975. *The Fall of Imperial China*. — Free Press, New York.
- WARNER, M. 1972. *The Dragon Empress : Life and Times of Tz'u-shi 1835-1908, Empress Dowager of China*. — Hamilton, London.
- WEGGEL, O. 1984. *Xinjiang-Sinkiang : Das zentralasiatische China*. — Deutsches Übersee Institut, Hamburg.
- WEHRLE, E. 1966. *Britain, China, and the Antimissionary Riots, 1891-1900*. — Univ. of Minnesota Press, Minneapolis.
- WEI, TSING-SING, L. 1957. *La politique missionnaire de la France en Chine, 1842-1856*. — Nouvelles Éditions Latines, Paris.
- WEI, TSING-SING, L. 1968. *Le Saint-Siège et la Chine, de Pie XI à nos jours*. — Allais, Paris.
- WESLEY-SMITH, P. 1983. *Unequal Treaty, 1898-1997*. — Oxford Univ. Press, Hong Kong.
- WILLS, J. 1984. *Embassies and Illusions : Dutch and Portuguese Envoys to K'ang-hsi, 1666-1687*. — Harv. Univ. Press, Cambridge.
- WITTAMER, A. *s.d.* *Odyssée en Chine (mai 1898 à novembre 1900)*. Onuitgegeven.
- WOLFERSTAN, B. 1909. *The Catholic Church in China*. — Herder, St Louis.
- WRIGHT, M. C. 1965. *The Last Stand of Chinese Conservatism : The T'ung-Chih Restoration, 1862-1874*. — Atheneum, New York.
- WRIGHT, M. C. (ed.). 1978. *China in Revolution : The First Phase, 1900-1913*. — Yale Univ. Press, New Haven.
- WRIGHT, T. 1985. *Coal Mining in China's Economy and Society, 1895-1937*. — Cambr. Univ. Press, Cambridge.
- WU, A. 1984. *Turkistan Tumult*. — Hong Kong Univ. Press, Hong Kong.
- YOUNG, J. D. 1983. *Confucianism and Christianity, The First Encounter*. — Hong Kong Univ. Press, Hong Kong.
- YOUNGHUSBAND, Fr. 1984. *The Heart of a Continent*, Hong Kong Univ. Press, Hong Kong.
- ZAGORIA, D. S. (ed.). 1982. *Soviet Policy in East Asia*, New Haven. — Yale Univ. Press.

PERSONENREGISTER

ABBELOOS (Pater Désiré) : 142.

BARNABO (Kardinaal) : 20.

BARTHOLD (V. V.) : 104.

BAX (Bisschop Jaak) : 18, 19, 27, 28, 39-42, 58, 61, 66, 68, 75, 76, 91.

BERMIJN (Bisschop Alfons) : 146, 148, 169, 175, 177.

BESEMS (Colonel) : 65.

BLAISE (J.) : 7.

BLONDEAU (R. A.) : 8.

BOSSUE (Pater) : 40.

BRAY (E. H.) : 36.

CASTAIGNE (Louis) : 64.

CASTELEYNS : 30.

CHANG (Anna) : 64.

CHANG (Filomena) : 64.

CHANG (Francis) : 34, 42, 45.

CHANG (I-mao, Ju-Mow, Y-Mao, Yanmao) : 111, 121, 133, 140.

CHAPDELAINE (Auguste) : 21.

CHIB (Marie Dora) : 65.

CH'ING (Prins) : 151.

CIXI (Keizerin) : 79, 145.

COHEN : 23.

CONFUCIUS : 100.

CORDIER (Henri) : 48, 50, 56, 71, 72, 87.

CUISSART (Pater E.) : 59.

DE BELLONET (Graaf Henri) : 36.

DEBOT, DEBOTH (Familie) : 11.

DE CARTIER DE MARCHIENNE (Emile) : 59, 60, 62, 121, 155.

DE CUVELIER (Ridder, A.) : 124, 146, 153, 154, 156, 157, 162, 163, 172, 176, 177, 178, 180, 183, 186, 196.

DE FAVEREAU (Baron Paul) : 167, 182, 195, 196.

DEFOURNY-WALIN : 111-114, 116.

DE FRANCKENBERG (Kardinaal) : 11.

DE GAIFFIER D'ESTROY (E.) : 180, 183, 194.

DELABEL (Pierre) : 15.

DELAFORTRIE (L.) : 8.

DE LAGRENÉ (Théodose) : 21.

DELATHUY (A. M.) : 140.

DELMASURE : 74.

DEMAESSCHALK (Pater Louis) : 134, 137, 142.

DE MARAUD (Graaf) : 196.

DE MEESTER (Pater Maurice) : 114, 115.

DEPRÉ, DEPRÉE (J. Fr.) : 10, 11, 15.

DEPRÉ (E.) : 10, 11.

DE ROCHECHOUART (Graaf Louis-Jules) : 47, 48, 50, 52, 56.

DESROMAUX (Pater F.) : 148.

DETRING (G.) : 79, 88, 97, 108, 109, 110.

DEVÉRIA (M. G.) : 56.

DE VINCK DE DEUX ORP (Baron Charles) : 111, 112, 114, 116, 120, 121.

DE VOS (Pater A.) : 59.

DE VROEY (Louis) : 18, 19, 20, 24, 27, 43, 142.

DILLON : 72.

DISIÈRE (Albert) : 169.

DOBBE (Pater Jozef) : 60, 142.

DURANT (M. T.) : 12.

D'URSEL (Graaf Charles) : 116, 117, 195.

FAVIER (Bisschop A.) : 79.

FICHEFET (Eugène) : 140.

FIVÉ (Colonel Gaspard Edouard) : 112, 116, 119, 140, 142, 143, 145, 156, 160, 165, 170, 176, 177, 180, 182-184, 187, 190, 194, 196, 197.

FRANZENBACH (Laurent) : 41, 43.

FROCHISSE (J.-M.) : 7, 65, 78, 79, 111, 113, 116, 123, 126, 127, 188.

GEERTS (Robert) : 167, 178, 194, 195, 197.

GERARD (J.) : 126.

GRESEMALO (Gebroeders) : 93.

GROOTAERS (Jan) : 104.

GRÔSEL : 57, 58, 67, 71, 75, 78, 82.

GUELUY (Pater Albert) : 73, 161.

GUISSET (Pater Martin) : 41.

- HAMER (Bisschop Ferdinand): 17, 19, 30-35, 59, 72, 120, 143, 146.
HAN (Suyin): 122.
HEIRMAN (Pater Amandus): 163.
HENDRICKX (Pater Henri): 66.
HENRARD: 126, 127, 128, 133, 135-137, 169.
HEUTS (Mariette): 104.
HOOGEDOORN (Pater C. G.): 48, 67.
HOOGERS (Pater Frans): 140.
HUSTIN (Arthur): 126, 154.
I-KON (Minister): 155.
JOOSTENS (Maurice): 149, 169, 175.
K'ANGHSI (Keizer): 66.
KERVIJN (Louis): 81.
KETELS (Pater Henri): 62.
KISSELS (Pater Walter): 63, 64, 79, 91, 93, 105, 127.
KURGAN (G.): 62, 65, 79, 111, 113, 114, 116, 123, 139, 140, 160, 161, 169.
LAHAYE-VERHAEGHE (Paula): 10, 11.
LAMBERT (Onderluitenant): 126, 163, 166, 168, 170, 173, 175-185, 188, 190.
LAUNAY (Père): 48-50.
LAUWAERT (Pater Ivo): 106, 133-135, 139, 143, 161, 168, 170, 172-177, 180, 183-185, 188, 194, 195.
LEDENT (Joseph): 126-128, 133, 135-137, 143, 163, 166, 168-170, 172, 187, 190, 196, 197.
LEDERER (André): 116, 120, 121.
LEO XIII (Paus): 72.
LEOPOLD II (Koning): 119, 121, 123, 124, 126, 138, 140, 160, 161, 168-170, 173, 174, 187, 197.
LI (Catherine): zie SPLINGAERD (Catherine).
LI HONGZHANG: 74, 79, 91, 116, 146, 147, 148, 149, 151, 154.
LIN (Fuchen): zie SPLINGAERD (Paul).
LIN (Paul): 65.
LIN (Stanislas): 65.
LOU (Priester): 77.
MA (Mandarijn): 189.
MCKNIGHT (B.): 104.
MALLET (Pater Jan): 142.
MANCALL (Mark): 104.
MARCO POLO: 190.
MEASON: 180.
MEYER (Pater Willem): 41, 44, 45, 59.
MICHE (Bisschop): 31.
MIYAZAKI (Sadao): 102.
MOULY (Bisschop): 20, 21, 35, 39, 47.
MULLER (Jean-Jacques): 63, 65, 194, 195, 197.
NEMER (Larry): 23.
NICHOLAS II (Tsaar): 79.
OBRUCEV (V. A.): 85, 98, 104.
OTTO (Bisschop Hubert): 62, 70, 71, 73, 75, 76, 84, 92, 93, 110, 122, 128, 140, 163, 166, 172, 176, 177, 179, 180, 182, 183, 188, 190, 197.
OUEN-SIANG (Minister): 49.
PAEPS (E. H.): 28.
PATERNOSTER (Albert): 64.
PATER(NOSTER) (Mei-mei): 61.
PENG (Vice-Koning): 188.
RAIMONDI (Apostolisch Vicaris): 49.
RASKIN (Pater Albert): 8, 161.
RAUX (N.-J.): 61.
RICCI (Matteo): 35, 199.
RICHARD: 120.
RONDELEZ (Pater Valère): 19, 34, 35, 40, 43, 44, 60, 62.
ROUFFARD (Armand): 116, 122.
ROY (Claude): 123.
RUBBENS (Pater Edmond): 151, 155, 158, 160, 165.
RUTJES (Bisschop Theodoor): 44, 63, 66-68, 76, 82.
RUTTEN (Pater Joseph): 19, 21, 39, 59, 61, 62, 64, 65, 158, 165, 197.
SCHALL VON BELL (Adam): 35, 199.
SCHNEIDERS (Pater N.): 30, 34, 35.
SERRUYS (Edmond): 67.
SERVAIS: 120.
SEU-DGEN (Prins): 154.
SMORENBURG (Pater H.): 35, 47.
SPAË (Pater Jozef): 86.
SPILTOIR (Pater Florent): 117.
SPLINGAERD (Alphonse): 9, 11, 63, 64, 77, 121, 147, 148, 155, 174, 181, 185, 189, 197, 198.

- SPLINGAERD (Anna) : 63, 81, 197.
 SPLINGAERD (Catharina) : 64, 197.
 SPLINGAERD (Catherine) : 58-65, 71, 81, 83, 87, 93, 95-97, 104-106, 108, 109, 111, 114, 117, 121, 128, 133-138, 142-146, 149, 151, 154, 155, 156, 165, 168, 174, 181, 185, 188-190, 194, 195, 196-198.
 SPLINGAERD (Clara Appolonia Maria) : 63, 64, 114, 118.
 SPLINGAERD (Elisabeth) : 12.
 SPLINGAERD (François) : 14.
 SPLINGAERD (Johannes-Baptist John) : 65, 87, 181, 194, 195.
 SPLINGAERD (Lucia Johanna) : 64, 87.
 SPLINGAERD (Marguerite Oliva) : 64.
 SPLINGAERD (Maria Dorothea Constantia) : 63, 91, 114.
 SPLINGAERD (Paul) : *passim*.
 SPLINGAERD (Pauline) : 12, 14, 15, 65, 87, 197.
 SPLINGAERD (Remi) : 12, 63, 126, 133, 134, 137, 143, 144, 155, 181.
 SPLINGAERD (Rosa Catharina Maria) : 63, 64, 114.
 SPLINGAERD (Suzanne) : 65.
 SPLINGAERD (Teresa-Maria) : 64, 87.
 SPLINGART (Charlotte Joséphine) : 12.
 SPLINGART, SPLAINGART (Ferdinand) : 12.
 STEENACKERS (Pater J.-B.) : 17, 50, 52, 57, 60, 64, 67, 79, 95-97, 108, 109-111, 128, 132, 158, 193, 194, 197.
 STERCKX (Kardinaal) : 19, 20.
 STRAGIER (Pater Ivo) : 142, 165, 170.

 TCHANG (I-mao) : zie CHANG.
 TCHAO (Thomas) : 61.
 THOMAS (St.) : 112.
 THYS (Pater) : 41.
 THYSBAERT (Ingenieur M.) : 194.
 TUAN (Prins) : 144.
 TU-DUC (Keizer) : 31.

 VAHRENKAMPF (Robert) : 63.
 VAN AERTSELAER (Bisschop Jérôme) : 59, 77, 111, 117, 120, 121-123, 143-147, 148, 149, 151, 153, 154, 155, 156, 160, 165, 175, 181, 188, 194.
 VAN AVEZAATH (E. H.) : 46.

 VAN BELLE (Pater Cyriel) : 132, 197.
 VAN DAMME (Pater Henri) : 153.
 VAN DEN HEUVEL (Mevr. M. A.) : 60, 62, 64.
 VANDENPLAS (M.) : 10, 11.
 VANDEPUT (Familie) : 9, 10, 24.
 VANDEPUT (I.) : 10.
 VANDEPUT-DEBOT (B.) : 10.
 VAN DER ELST (Baron Léon) : 112, 197.
 VANDERLINDEN (Dorothee) : 27, 28.
 VAN DIJK (Pater Leo) : 175, 178-180, 185-188.
 VAN EETVELDE (Baron Edmond) : 161.
 VAN HECKE (Pater Adolf) : 142, 161-163, 167.
 VAN HECKEN (Pater Jozef) : 46, 57, 60-62, 66.
 VAN KOOT (E. H.) : 63, 92, 119.
 VAN MELCKEBEKE (Bisschop Carlo) : 189.
 VAN NIEUWENBORGH (Marcel) : 10.
 VAN OSTADE (Pater Lieven, Vinus) : 134, 140.
 VAN SEGVELT (Aloïs) : 19-21, 28, 32, 33, 36, 42, 43.
 VERBIEST (Ferdinand) : 35, 83.
 VERBIST (Pater Theofiel) : 15, 17-21, 23, 24, 28, 30-36, 39-45, 47, 50.
 VERLINDEN (Pater Frans) : 27-29, 41, 45, 56, 58, 59, 61, 63, 68, 74, 95.
 VERWILGHEN (Pater B.) : 139.
 VON RICHTHOFEN (Baron Ferdinand) : 50, 52, 55, 128, 189, 190.
 VRANCKX (Pater Frans) : 19-21, 30-32, 34, 35, 42, 43, 45.

 WADE (Sir Francis) : 49.
 WEI (Gouverneur) : 133, 140, 162, 189.
 WEYS (Pater Louis) : 106.
 WITTAMER (Aloïs) : 120.
 WITTAMER (Henri) : 120.
 WITTAMER (Commandant M.-A.) : 85, 119, 140, 143, 166, 169, 176, 178, 179, 185.
 WRIGHT (Tim) : 112.
 WUSETA (François) : 65.
 WUSETA (Louise Désirée) : 65.
 WUYLRYKS (E. H.) : 28.

 ZHANG (Yanmao, Ju-Mow) : zie CHANG.
 ZIJLMANS (Pater Joachim) : 60, 97.

Gedrukt op 10 oktober 1986
door drukkerij
Universa P.V.B.A., Wetteren

Achévé d'imprimer le 10 octobre 1986
par l'imprimerie
Universa P.V.B.A., Wetteren